Tegenwoordige toestand van het

PAUSSELYKE HOF

nevens alle andere HOVEN,

REPUBLYKEN

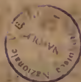
En Voornaamste

STEDEN van ITALIEN.

In verscheide Missives

Beschreven door seeker nauwkeurig REYSIGER, welcke sig in de Jaren 1690. 1691. en 1692. daar heeft bevonden.

TWEEDE DEEL.

PAUSSELYKE HOF
Nevens alle andere HOVEN,
REPUBLYKEN
En Voornaamſte
STEDEN van ITALIEN,

Beſchreven door ſeker nauwkeurig REISIGER, welke ſig in de Jaren 1690. 1691. en 1692. daar heeft bevonden.

NEGENDE BRIEF.

In welke verhaald werd de ſiekte, het afſterven en de begravenisse van den Paus Alexander VIII. nevens de plegtelijkheden welke by dat alles, en ook den toeſtel van het Conclave zijn geobſerveerd.

Geſchreven uit Romen *in* Februario 1692.

Des Schrijvers Inleydinge.

Het ſal u/ buiten twijffel/ noch in verſche gedagteniſſe leggen/ dat ik u op het einde des voorleden jaars/ door mijn ſchrijvens/ de Promotie der twee jonge Cardinalen, Altieri en Barbarini bekend maakte/ als ook de Canoniſatie der vijf bewuſte Heiligen/ het welke veele in Romen deed vermoeden/ dat den Paus Alexander VIII. even als Gregorius XIII. en andere van zijne voorſaten/ die korts na het volvoeren van ſodanige plechtelijkheden zijn komen te overlijden/ het mede niet lang maken ſoude.

Gewoonlijke byge-

Niet lange daar na begonden ſy die ſaak voor vaſt te ſtellen/ ſoo om dat de Paus, op ſekeren abond/ door zwakheid was in

lovigheid der Romeinen wegens het afsterven der Pausen:

het yver gevallen/ als om dat sekere Roomsche Vrouwe / welke voor desen/ de dood van de Koninginne van Sweden, en het afsterven van Paus Innocentius XI. hadde voorsegt / nu rond uit op hare wijse propheteerde / dat het einde van dese/ korts aanstaande was. Als ik hier op tegens mijn vertroude vrienden in Romen zeide/ dat ik geheel geen gelove sloeg aan dat slag van Prophetyen en onzekere Raadselen / soo tragten zy my wijs te maken / dat het overlijden der Pausen, altoos door diergelijke voorzeggingen en tekenen eerst wierd bekend gemaakt/ ende dat voordesen het Graf van den Paus Sylvester II. plagt te zweeten/ en/ als den aanstaanden dood des Regerenden Paus te beschrepen/ welk ik alles in zijne waarde late/ maar dese waarseggers valt het gemaklijk hier ontrent gelukkig te zijn/ zijnde die geene welke tot Pausen werden verkooren / altoos oude en swakke luiden.

Redenen uit welke die ontstaan.

Ouderdom en regerings-tijd van Paus Alexander VIII.

Deze onsekere conjecturen evenwel/ gelijk ook de voorseggingen van Chiaravalla, in zijn Milaanschen Almanach, zijn ontrent desen Paus waaractig bevonden / door dien deselve / so als gy uit andere sekerlijk sult hebben vernomen/ op den eersten February, omtren twee-en-twintig uren/ ofte drie uren des namiddags/ in het twee en tagtigste jaar van zijn ouderdom / na dat hy sestien maanden min zes dagen Paus hadde geweest / de Heilige Moeder der Kerke tot een Weduwe gemaakt/ en den H. Stoel ledig gelaten heeft.

Aardig voorval tussen Paus Alexander VII. en sekere Cavallier.

Van Paus Alexander de VII. werd verhaald / dat hy voorval als selver voornaam en jong Pools Cavallier hy den selven zijn Audientie van afscheid hadde / hy aan den zelven hadde gevraagt/ of hy nu ook alle de plegtelijkheden van het Roomsche Hof hadden gezien / dat hy daar op hadde gezegt van ja / en dat hy alles nauwkeuriglijk genoeg hadde aangemerkt / zijnde niet overig als alleen dat hy den stoel niet ledig hadde gezien door des Paus overlijden / op welk onbesonnen Compliment, zijn Heiligheid van zijn zetel was opgeresen/ zeggende te gelijk ; Ik sal aanstonds uwe nieuwsgierigheid voldoen ; Ecco la sedia vacante ; Sie daar den stoel ledig ; Doch ik zie die nu op een andere wijse ledig/ als hebbende Alexander VIII. die op een wijze verlaten/ die hem nooit sal toelaaten/ deselve weder te bekleeden/ ook is het my van herten aangenaam / dat ik my uit Romen niet hebbe begeven/ ende daar door het geluk bekomen/ van dese groote veranderinge / welkers gelijk weinig in de Wereld voorvald / te zien/ ook hebbe ik daar ontrent veel aanmerkenswaardige bysonderheden aangetekend/ welker verhalinge / hoewel taamlyk wijdlopig/ ik my evenwel verseekerd houde/ u niet te sullen verdrieten.

Van-

Wanneer de ziekte des Paus meer en meer de overhand begonde te neemen/ soo dat geen opkomste te hopen was/ en de Medici of Doctoren sulks de Cardinaalen hadden te kennen gegeven/ agten die boor raadsaam/ het selve aan den Paus, in het geheim en met betuiginge van groote droefheid/ bekend te maken/ ten einde hy zijn nog overige korte levens-tijd/ tot bysonderen beste der Kerke soude mogen besteden/ ende de dingen/ welke nog niet waren afgedaan/ ende voor zijn sterben nodig waren getermineert te werden/ volkomen ten einde te brengen. Alexander VIII. werd door de Medici verlaten:

De zorgen hier van wierden aan zijn Opper-Biegtvader/ den Cardinaal Coloredo gelaten/ welke het ook op Maandag den negen-en-twintigsten January deed. Op die selve dag/ gaf zijn Heiligheid ordre/ datmen de groote onnodige onkosten/ tot het aanstaande Conclave en zijn Begrabenisse/ soo veel mogelijk soude matigen en afschaffen. Den volgenden dag/ liet hy twaalf Cardinalen, uit de Congregatie tot het byleggen der Fransse geschillen/ voor hem roepen/ om deselve nog voor zijn afsterven/ tot behoorlijken einde en staat te brengen. Dat hem door sijn Biegtvader werd aangekundigt.

De Cardinalen welke hier toe wierden beroepen waren de volgende; Cibo, Chigi, Altieri, Carpegna, Colonna, Nerli, Cazanatta, Capizucchi, Marescotti, Lauria, Panciatici en Astalli, welke zig op deselve dag/ na het middagmaal/ voor den Paus lieten vinden. Even na hare aankomste deed hy haar een kleine aanspraak in de Latijnsche tale/ waar na twee Apostolische Protonotarii nevens soo veel andere Prelaten, tot getuigen wierden binnen geroepen/ waar op den Cardinaal Albani, sekere Bulle, die op den 4. Augusti 1690. was vaardig gemaakt/ overluidt moeste leesen. De Paus laat eenige Cardinalen voor hem komen, om de verschillen met Vrankrijk af te doen.

Dit verrigt zijnde in tegenwoordigheid van zijn H. en gezelde Cardinalen, sette zig den Paus benevens het bedde/ en deed een lang Sermoen, in het welke hy betuigde dat hy/ voor zijn conscientie konde betuigen/ hoe hy/ gedurende de vijftien maanden/ in welke hy de Pausselijke waardigheid hadde bekleed/ altoos van een vast gevoelen hadde geweest/ dat de Regalia, welke de Koning van Vrankrijk, over verscheide Kerken van zijn Rijk zig aanmatigde/ aan den zelven niet toequamen/ ende dat de Propositien ofte stellingen van de Fransche Geestelijkheid/ t'eenemaal onregtmatig en verwerpelijk waren. Dit besluit was ook/ op den 4. Augusti des voorleden jaars/ in de doenmaals in een volle vergaderinge gelesen Bulle, die nu weder herlesen was/ vast gesteld/ zijnde de reden/ om welke deselve niet eer was gepubliceert geworden/ niet anders geweest/ dan om dat gehoopt wierd/ datmen nog altoos een ander middel soude vinden/ om dit verschil in der minne by te leggen/ ook hoopte zijn Heiligh. Die deselve de Bulle tegens Vrankrijk voorleest: Recommandeert haar het kiesen van een goeden Successeur:

nog / dat desselfs navolger / zulks op de beste wijze soude betrachten / te meer om dat hy nu alle de Fransse Proceduren voor nietig verklaarde / en versogt de Heeren Cardinalen, dat zy Ampts-halven / haar werk wilden maken / van zodanigen Successeur na hem te verkiesen / welke tot sodanigen verrigtinge bequaam was en alle het overige nog konde vereffenen.

Sijne verdere aanspraak tot de Cardinalen over den toestand van Europa.

Na dat nu hier op zijne Pauslijke Heiligheid een weinig hadde gerust / sprak hy gedagte Cardinalen weder aan / over den tegenwoordigen toestand van Europa, spreekende veel van de toenmalige magt der Turken en des Grooten Vizirs ervarentheid in den Oorlog / daar by voegende dat het ontstekene krijgsvuur onder de Christene Potentaten, de ongelovige Turken seer dienstig was / en dat sy daar door gelegentheid bequamen / om hare geledene schade te versetten / ook verhaalde hy haar / hoe dat hy al zedert een geruimen tijd zijn werk hadde gemaakt / van de Christene Potentaten te bewegen / tot een goede en algemeene Vrede onder malkanderen / dog met weinig voordeel / so wel aan de zijde des Huis van Oostenrijk als van de kant van Vrankrijk, waar door hy dan hadde bemerkt / dat het niet wel mogelijk was / het gewenste oogwit / daar omtrent te bereiken.

Klagten over de ongenegentheid tot Vrede soo van Oostenrijk als Vrankrijk.

Den volgenden dag / zijnde den 30. January, nomineerde den Paus tot Kamerling (Chierico di Camera) den Abt Negroni, neef des Cardinaals van gelijken naam / niet tegenstaande deselve nog geen 24. jaaren oud was. Den volgenden nagt bevond zig syn Heiligheid seer qualijk / waar door dan die Cardinalen en andere wierden bewogen om by zijn H. te blijven. Den 31. van geselde maand bevond hy zig wat beter / Biegte en ontfing daar na / in tegenwoordigheid van zijn Neven / en de Cardinalen die zig aan het Hof bevonden / het laatste Olysel / en de andere soo genaamde Kerkelijke Sacramenten.

Den Paus bereid sig ter dood.

Daar na verklaarde hy overluidt / dat hy het altoos trouwe ende stantvastig met de Roomsche Catholijke Kerk hadde gehouden en gemeent / ende van zins was / tot aan zijn laatsten adem toe / daar in te volharden. Daar op bad hy alle die geene / welke hy mogte hebben beledigt / om vergiffenisse / en gaf aan deselve zijne Apostolische Benedictie en volkomene quytscheldinge / met versoek dat zy God voor zijn ziele wilden bidden. Dit verricht hebbende / hield hy / met den Cardinaal Coloredo nog eenige discoursen, die een yder niet hooren konde.

Desselfs laatste verklaring en gedraagsaamheid.

Deselve geëindigt zijnde / traden de daar tegenwoordige Cardinalen, de eene voor en de andere na / tot aan het bedde des Paus, welke hy zijne Neven en verdere Bloedverwanten / ten hoogsten aan beval / haar verder nogmaals vermanende / in het aanstaande Conclave, sodanigen subject te verkiesen / dat waardig was den

De Cardinalen nemen haar laatste afscheid.

den Pausselijken zetel te bekleden / en dat sy voor al in agt hadden te neemen / dat de saken in Europa, in een seer verwerden staat stonden.

Den Cardinaal Patroon liet hier op het aanstaande doodsgevaar van zijn Heer en Oom / aan de overige Cardinalen en Ambassadeurs bekend maken / van welke zig eenige na het Pauslijke Paleis verwoegden / betuigende haar leetwesen over zijn gevaarlijken toestand. Gedagten Cardinaal Patroon, deed ook alle die geene / welke om zware misdaden gevangen zaten / na den Burgt van St. Angelo brengen / om daar in te meer veiligheid te zijn / soo dat niemand in de gewoonlijke gevangenissen bleef / dan die geene / welke om hare schulden of geringe misdaden waren vastgeset.

Den Cardinaal Patroon laat het doods gevaar des Paus notificeeren.

Alle die in het Pauslijk Paleis woonden / verbaardigden zig nu ook tot den aftogt / en den Cardinaal Patroon liet alle de vertrekken / van de Cancelarye, in welke hy / so lang hy leeft mag woonen / met huisraad uit het Paleis voorzien. Het is een gewoonte der Pauslijke Neven, dat zy / wanneer den Paus op zijn sterven legt / voor alle dingen / alles wat in het Pauslijk Paleis los is / laten wegvoeren / door dien aanstonds na des Paus dood / de so genaamde Apostolische Kamer daar anders de handen oplegt ende zig als erfgenaam draagt / door welke gewoonte dan / by het afsterven van desen Paus, niet meer als twee houte kandelaars in desselfs kamer waren te zien.

Ook alle de meubilen uit het Pauslijke Paleis brengen.

Dese gewoonte is een oorzaak geweest / dat zekeren stervende ofte in doods node leggende Paus dagen / met nog eenige jaren wierden verlangt. Sijne magen waren in groote vreese / dat eenige zinkingen / die zig aan zijn hals tot een verswelinge hadden gesteld / hem yder ogenblik souden doen verstikken / te meer om dat hy al een geruimen tijd sonder spraak ofte iets met teekenen te vorderen / hadde gelegen. Het geschiede onderwijlen / dat een aardigen Aap / die altoos gewoon was by den Paus te zijn / siende dat de Neven en de Bedienden van denselven / alles weg droegen en voor hem / niet ter wereld overlieten om mede te spelen / den Paus zijn muts van het hoofd nam / ende daar mede zijne kueren begonde aan te vangen / het welke denselven / die nog taamlijk by verstand was en eenige krachten hadde / siende / een soo grooten lag kreeg / dat de ulceratie daar van doorborste / en hy namaals genesen wierd en weder tot zijn volle gesondheid quam / tot soo verre dat de Neven zig genoodsaakt sagen / alles weder op zijn vorige plaats te brengen / dog dit zy alleen in het voorbygaan gesegt.

Aardig voorval door de gewoonte van de Meubelen uit het Pauslijke Paleis te brengen, voor den Paus sterft, ontstaan.

Korts na het geene hier voorens is verhaald quam den Paus Alexander VIII. te overlijden / en aanstonts daar aan ging den Cardi-

Paus Alexander:

VIII. sterft. Cardinaal Altieri, als Kamer-heer, nevens de Kamer-priesteren en meer andere Bedienden, in het Pausselijk gemak, om het lichaam te bezichtigen. Den Cardinaal sulks gedaan hebbende, riep tot driemaalen toe overluid; Pietro Ottoboni, door dien sy in dese plechtelykheid de Doopnaam, en geen andere gewoon sijn te gebruiken, en liet daar op, door dien hy geheel niet antwoordde, een seeker Instrument of geschrift, door syn byhebbende Protonotarius Apostolicus maaken, behelsende een autentijke verklaringe van des Paus overlijden. Den Heer Bartoli, Pausselijken Kamer-meester, moeste hem ook den Visschers-ring of het Pausselijke Signet ter handen stellen, dat daar na, nevens de andere Zegels wierd aan stuk geslagen, ten einde men, na des Paus doodt, daar mede geen Bullen soude konnen bekrachtigen.

Plegtigheden ontrent desselfs lijk.

Aanstonts daar op nam hy bezittinge van het Pausselijke Paleis, deed een sommieren Inventaris maaken, van de Meubilen die daar noch in waaren, bestelde de nodige Wachten, en gaf ordre dat het Pausselijke lijk soude geschooren, met welriekende wateren gewasschen, gebalsemd, met de Pausselijke kleederen verciert, en tot de begraavenisse verwaardigt werden.

Den Cardinaal Altieri neemt besit van 't Pausselijk Paleis.

Onder het verrichten van desen treurigen toestel, viel een van des overledenen Paus Bediende, welke korts te vooren daar toe eerst was geordert, plotselijk ter aarden, gevende daar op aanstonts den geest. Niemand evenwel geloofde dat het selfde door groote rouwe geschiede, of om dat hy, na het voorbeeld van eenige Indianen, sijn Meester na de dood ook wilde verselten, maar wel door de belemmering welke zijn herte gevoelde om dat hy nu zijn dienst weder moeste ter neder leggen, waar na ook het ontfangen van sijn loon soude ophouden.

EenBediende van den Paus sterft seer schielijk.

Hier na begaf zich den Cardinaal Altieri, omringt en gevolgt door de Pausselijke Lijfwacht der Switsers, welke hem tot aan de openinge van het Conclave als Paus moeten oppassen, na het Capitolium, en liet door het luiden van de groote silvere klokke, welke anders noit werd getrokken, aan den Raad en het Volk van Romen, het afsterven des Paus bekend maken. Den Raad dan hier door vergaderd zijnde, vermaande hy aan deselve, alle moogelijke voorsorge te dragen, ten einde alles in de Stad in ruste mogte zijn, welke daar op, na ouder gewoonte, de Trommelen met een droevigen toon en geluid lieten roeren, en de gevangenissen, tot een teken van hare Oppermacht, terwijl den Pausselijken stoel ledig is, openen.

Den Card. Altieri laat desselfs dood bekent maken.

Daar naa wierd aan de Stads Capiteinen, Caporioni genaamd, macht en bevel gegeven, ten einde zy een yder huisgezin in hare aangewesene quartieren, souden verplichten, een man

Waar op alle mogelijke ordre tot

aan

aan haar te leveren/ om uit deselve Compagnien op te richten/ en met deselve de ronde te doen/ het welke dan aanstonts geschiede/ en daar door wierd een tamelijke macht op de been gebracht/ die dan ook genoegsaam goede ordre hield.

veiligheid in de Stad gestelt.

Van dit opbrengen van een mans-persoon/ in dese gelegentheid/ is binnen geheel Romen niemand vry/ dan alleen den Roomsen Adel, en de vreemdelingen. Dese Compagnien en Stads Wachten dienen ook nergens anders toe/ dan tot verhoedinge van allerley onheilen en ongeregeldheden/ door dien de ervarentheid niet dan al te veel heeft geleerd/ dat veele het uitvoeren van haare wraake en quaade voornemens/ dikmaals gewoon zijn uit te stellen/ tot den tijd toe dat den Roomsen Stoel ledig is/ in hoope/ van in die verwarringe te beter te sullen konnen ontvluchten/ en daar na/ een nieuwen Paus verkooren zijnde/ welke de Regeeringe gemeenlijk aanvaard met het verkondigen van Pardon en vergiffenisse/ van alles dat Sede vacante (den Zetel ledig zijnde) is bedreven/ weder ongestraft in Romen te mogen verschijnen.

Compagnien daar van opgericht.

Die geene evenwel/ welke tegens de verkiesinge van den Paus Sixtus V. hier hadden gesondigt/ vonden sich lelijk in hare hope bedrogen/ als die/ op sijn komste tot de Regeeringe/ van een generaal pardon ofte algemeene quijdscheldinge niet het minste wilde hooren/ maar in tegendeel/ alle die geene/ die iets hadden misdaan/ en de stoutheid gehadt van weder in Romen te verschijnen/ by de kop liet vatten/ en na verdiensten strengelijk straffen.

Paus Sixtus V. geeft op sijn aankomst geen Pardon.

Op het verhaalde overlijden des Paus Alexander VIII. wierd aanstonts ook de Rota Romana (dus noemd men het hoogste Pausselijke Gericht, bestaande uit twaalf Prelaaten) nevens la Dataria, in welke de Benefitien werden vergeven/ en andere Gerichts-banken gesloten/ ook wierden geen Congregationes of vergaderingen der Cardinalen gehouden.

De Paussel. Gerichts-banken werden na de dood des Paus gesloten.

Den volgenden avond wierd het lijk des Paus, van Monte Cavallo na het Vaticaan gebracht/ door 2. Muil-ezels/ in een opene Draag-stoel/ die met rood geborduurd fluweel was bekleed.

Het lijk des Paus wert verplaatst.

Door dien nu de twaalf Pœnitentiarisen van St. Pieter, nevens eenige Pausselijke Onder-bediende/ met brandende Fakkelen/ het lijk verselden en de laatste eere bewesen/ so scheen het even als of men een Krijgs overste/ in de Campagne gesneuveld/ ter aarde wilde brengen/ om dat de lichte Ruiters (Cavalli Legeri of Grand-Musquettaires genaamd) de Curassiers en Switsers, met haar Geweer/ Trompetten, Pauken, Pijpen en Trommelen, en eenige omgekeerde stukken Geschut/ het gevolg des lijks uitmaakten.

Statie ontrent sijn begravenis.

Bygeloof aan derselver lijken.

Den volgenden morgen wierd het lijk / door de Canonikken van St. Pieter, met begeleiding van eenige der Cardinalen, uit de Capelle van Sixtus IV. uit het Vaticaan, in de Capelle van de Heilige Drievuldigheid van St. Pieter gebracht / daar het drie dagen opentlijk bleef ten toon staan / en vele Monikken met aandachtige oude Wijven, de voeten van het selve quaamen kussen; Daar was doen evenwel soo grooten toeloop van luiden niet / als wel by het lijk van Paus Innocentius XI. was geweest / aan het welke / de Bygelovige menschen / soo my dat gezegt wierd / stukken van de kleedinge hadden afgesneden en deselve / als Relequien bewaard.

Groot getal Zielmissen voor hem gedaan.

Den eersten dag na het afsterven des Paus, wierden alleen in gedachte Kerke van St. Pieter, twee honderd zielmissen gedaan / de volgende dagen / soo wel in gesegde als in andere Parochie Kerken, honderd / boven die geene welke in de Kloosteren wierden verricht.

Capel daar over gehouden.

Die selve dag begonden ook de Cardinalen, Gesanten / Pausselijke Neven / Roomsche Princen en Adel, yder morgen / zelfs ook op de werkdagen / de zielmissen by te woonen / en soo als sy het noemen / voor de ziele des overledenen Capelle te houden.

Verkiesing der Bediende tot het Conclave.

De aanweesende gesaamentlijke Cardinalen vergaderden doen ook in de Sacristie van St. Pieter, tot verkiesing der nodige Bediende van het aanstaande Conclave, en het geene daar toe verders wierde vereist. Sy sonden doen ook / na gewoonlijk gebruik / expresse Couriers af / na verscheide vreemde Catholijke Machten, Hoven en uitheemsche Cardinalen, om aan deselve het overlijden des Paus bekend te maaken / en byzonder aan de laatst genoemde / ten einde deselve sich tot het bywoonen van het Conclave souden vervaardigen / en aan de overige / om dat sy ordre souden konnen stellen / om haare belangens ontrent het selve te doen bevlytigen.

Verder aanstel tot beveiling der Stadt.

Sy spraaken doen ook wegens het geen noch meer tot de oprechtinge en begin van het Conclave noodig was / en bevestigden Don Antonio Ottoboni in het Ampt van Generaal der Kerkelijke Wapenen / Don Marco Ottoboni, als Opperhooft der Galeyen, en den Cardinaal Spinola tot Bestierder in de Stad Romen. Aan welkers laatstens huis een Prelaat wierd gesonden / om hem den Eed van getrouwigheid af te neemen / als konnende zich door onpasselijkheid / niet by de Vergadering bevinden.

Den Pater Bernardini wert Biegt-

Ook wierd doen den Heer Paravicina, Chierico di Camera, tot Gouverneur van het Conclave en del Borgo, aangesteld. Door dien nu den Pater Bernardini, een Dominicaner Monik van Luca,

Biecht-

Biechtvader van het voorige Conclave, genoegsaame proeven van syne oprechtigheid hadde gegeven/ soo naamen sy hem ook weder voor Biechtvader van het aanstaande Conclave aan. vader van 't Conclave

De Gesanten der gekroonde Hoofden/ vertoonden zich ook in dese algemeene by-een-komsten van het Sacro Collegio, en met deselde byzonderlijk den Franssen Ambassadeur den Hertog van Chaulnes, welke in een openbare Audientie, met een daar toe opgestelde aanspraak/ de Heeren Cardinalen, tot een spoedige verkiesinge/ als in dese gevaarlijke tyden seer nodig/ aanmaande; ook vergat hy niet haar zijns Konings belangens/ als welke daar seer veel aan gelegen was/ op het hoogste te recommandeeren. Desselfs Audientie wierd daar na noch door verscheide andere gevolgt/ doch sonder daar ontrent eenigen rang te observeren/ bestaande deselde alle in een geluk-wenschinge in het Conclave en bedeelinge van de Interesten van haar Heeren en Meesters. Audientie der Ambassadeurs by 't Sacro Collegio.

Den Agent van Mantua vertoonde zich ook by dese Congregatie, en gaf een Brief van syn Heer en Meester over/ in welke hy aan het H. Collegie kennisse gaf/ van dat syne Landen/ door eenige Troupes, die sekerlijk van eenige Opperhoofden moesten komen/ welke alle hy evenwel meende geen reden van misnoegen te hebben gegeven/ wierden ontrust/ versoekende/ men wilde hem doch ernstelijk in die saak te hulpe komen/ door dien de ruste van geheel Italien in de behoudenisse van syn Landen bestaat/ en betuigende dat hy aan de ongemakken die daar uit mochten ontstaan/ niet wilde schuldig zyn/ en dat hy genootsaakt soude wesen/ syne Onderdanen met de Wapenen tegens alle die deselve souden willen verontrusten/ te beschermen. Die van den Agent van Mantua.

Den oudsten Cardinaal Barbarini leidde dese Complimenten wegens de Kroonen Portugaal en Polen af/ den Cardinaal de Medicis wegens Spanjen, als Protecteurs van die Natien. Den Vorst van Lichtenstein, deed het wegens den Keiser, haar in een cierlijke Latijnsche aanspraak voorhoudende/ hoe nodig een spoedige verkiesinge was/ met bygevoegt versoek/ van haar oogmerk te houden daar op/ dat sy een des waardig en de Christenheid dienstig persoon wilden verkiesen/ welke de voetstappen van Innocentius XI. souden navolgen/ en luide desselfs aanspraak/ soo als hier ondertaat. De Complimenten wegens Portugaal en Polen werden door den Cardinaal Barbarini afgelegt.

GY zijt besich, Aller-uitmuntenste Vaders, met tot de verkiesinge van een nieuwen *Paus* te treeden; Seekerlijk een groot werk; want wat kan'er gewichtiger zijn, dan door uwe stemminge aan te wijsen, den geenen; welke den Stadthouder *Jesu Christi* Aanspraak van des Keisers Gesant aan het Sacro Collegio.

sti op Aarde sal zijn; Die de Sleutelen des Hemels sal hebben en een algemeenen Herder der Kerke zijn? De opperste Beschermer van dese H. Kerk is nu den Keiser, mijn Genadigsten Heer; Het is des Keisers werk de Kerke voor te staan, de waardigheid en het aansien van de Persoon des *Paus* en des Heiligen Stoels te beschermen, en de Rechten derselve heiliglijk en ongeschonden te bewaren.

Dit nu soo zijnde, soo konnen uwe *Eminentien* lichtelijk oordeelen, hoe groot de sorg en de genegentheid van sijne *Keiserlyke Geheiligde Majesteit* moet zijn, ten einde dit groote werk wel, regtmaatig en gelukkig moge volvoerd werden, voor al in dese onse tijden, in welke het Scheepken van den H. *Petrus*, aan welkers behoudenisse den Godsdienst en des Werelds welvaren hangt, door soo veel buyen en stormen werd geslingerd, terwijlen het geheele Christene wesen, als door een Aardbevinge werd geschud, en den *Turk*, Vyand van den *Christelyken naam*, door sijn onlangs verkregene voordeel, opgeblasen zijnde, het selve met alle sijne krachten aantast, en met een onbepaalde verwoestinge dreigt. Dese pogingen heeft den Keiser tot noch toe tegen gestaan, en met sijne Bontgenooten, nevens de hulpe en raad van *Paus Innocentius* XI. onsterffelijker en Heiliger gedachtenisse, de Christenheid voor een doodelijken val behoed.

Het is u, Aller-uitmuntenste Vaders, buiten twijffel ter ooren gekomen, hoe veel Christen Bloed, in desen langdurigen en seer wreeden Oorlog is gestort, hoe veel Legers verdelgt, hoe veel Schatten verspild, en hoe veel Landen sijn uitgeput, wel met eere van den Christelijken naam, doch evenwel soodanig, dat daar door, soo als veeltijds placht te geschieden, de krachten der Overwinnaars vry ook sijn afgemat, en dat meest te beklagen is, dat den loop van dese overwinningen door een nieuwen Oorlog, den Keiser en het Rijk van achteren verwekt, is gestuit.

Den verwoeden Vyand bediend sich van dese gelegentheid, maakt grooten toestel soo te Water als te Land, en ook staat, geheel Ongeren nevens de nabuurige Landschappen, reets in sijne macht te hebben. Dese dingen dan, gevoegt by de gevaren die de Christenheid van alle sijden over het hooft hangen, sullen buiten twijffel uwe Uitmuntentheden bewegen, om met des te meer sorge en toeversicht, het werk der verkiesing, dat sy nu voor handen hebben, voort te setten, en soodanigen *Paus* op den H. Stoel te verheffen, die in het midden van alle dese stormen, het Roer van de Christelijke Kerke en Schip, met een evenmatige kloekmoedigheid en wijsheid, moge bestieren, en het uitterste gevaar, met raad, daad en hulpe, waar hy ook kan, spoediglijk voorkomen.

Dit

Dit is het gevoelen des Keisers daar ontrent, en sal altoos aan denselven soodanigen *Paus* aangenaam zijn, welke door u, met de hulpe des H. Geests, in dese beswaarlijkste tijden, daar toe de bequaamste sal werden geacht.

Voor de reste, bied u sijne *Geheiligde Keiserlijke Majesteit* aan, volgens sijne bysondere genegentheid tot desen H. Stoel, en de aan alle de Wereld bekende Godvruchtigheid van sijn Allerdoorluchtigste Geslacht, tot voorstand van dit *Collegie*, geheel sijne Macht en Rijk, nevens alles wat hem God heeft ter handen gesteld, om de Waardigheid, Aansien, Vryheid, en Veiligheid van het selve te beschermen, en hy belooft sich van uwe kant, dat gy u voornaamste werk sult maaken, van dat hy in sijn Keiserlijke Waardigheid behouden blyve, als zijnde u eigen welweesen daar in begrepen, en werdende deselve geheel besteed tot uwe eere, bescherminge en welwesen.

Den Almachtigen God wil het groote werk, dat u *Eminentien* staan aan te vangen, zegenen, dit is het wenschen en verlangen van den Keiser mijn Allerdoorluchtigsten Heer, by welke ik het mijne, op het onderdanigste, voege.

Ik moet hier met weinig woorden zeggen, dat de Gezanten der gekroonde Hoofden, in de vergaderinge der Cardinalen verschijnende, haare knien boogen, doch zich aanstonts weder opgerecht hebbende, het hooft dekten, en op die wyse tot het Collegio spraaken, terwijlen de Cardinalen met hare hoeden op zaten, het welke verrichte hebbende, buigden sy zich als vooren, en vertrokken. De Vorstelijke Huisen van Colonna en Ursini, als de voornaamste van Romen, verscheenen mede voor de Vergaderinge, doch deeden het woord met de eene knie op de aarde en ongedekten hoofde, gelijk ook de Raden der Stad Romen, en de Gedeputeerden van Bolonien en Ferrara. *Wijse op welke de Ambassadeurs der gekroonde Hoofden Audientie krijgen.*

By gelegentheid des vacanten Stoels plegen de Cardinalen te zeggen; Inter nos est; Den Paus is onder ons; Daar mede te kennen willende geven dat sy denselven verbeelden, en dat zy daarom deselve eere vorderen als of den Paus tegenwoordig was.

Den Cardinaal Decan is gemeenlijk gewoon de Aanspraaken te beantwoorden, uit den naam van de geheele Vergadering of het Collegie der Cardinalen. *Door wie beantwoort*

Wanneer nu de eerste drie dagen, op voor verhaalde wijse sijn verlopen, soo begeven sich de Cardinalen, welke Creaturen van den overleden Paus zijn, nevens de Pausselijke Bloedverwanten, in St. Pieters Kerk, en na dat de deuren sijn gesloten, dat nu door Don Antonio Ottoboni geschiedde, als de voornaamste der *Manier der Pauselijke begrave-nissen.*

Magen/ zette zy het lijk in een Graf der Kerk/ op wat plaatse sy willen/ en laaten het maar slechtelijk toedoen/ tot dat de negendaagse plechtelykheden sijn geeindigt/ en de soo genaamde Capelle volbracht is. Het rechte Graf laat doorgaans den volgenden Paus op sijne eigene onkosten maaken/ soo hy een Creatuur van den overledenen is/ of wel laat hy de sorge daar van aan de vrienden/ die het in soodanige Kerk als sy begeeren mogen laaten voeren/ doch het moet een jaar lang in St. Pieters Kerk blyven/ geschiedende daar na de verhoeringe met sodanige pracht als de Neven goed vinden.

Doodkisten der Pausen. Het lijk van Alexander VIII. lag in een kiste van Cypressen hout, met swart fluweel overtoogen/ welke de Geestelijken van St. Pieter door yder Paus moeten doen maaken. In dit kleed werd ook een beurse met gedachtenis-penningen gelegt/ aan welkers eene zijde sijne afbeeldinge staat en aan de andere werd gewag gemaakt van sijn voornaamste daaden/ daar na werd dese Cypresse kist in een Loode gelegt/ die aan alle kanten met Tin is gesoudeerd.

Castrum Doloris voor Alex. VIII. opgericht. Ten laatsten op den negenden dag van de Exequien, deed den Abt Sergardi, een vertrouwd vriend van den Cardinaal Ottoboni, de parentatie of lof en lijk reden van den overledenen/ waar na alle de Cardinalen, rondom het schoone Castrum Doloris, in de St. Pieters Kerke door den Architect Rossi opgericht/ en met brandende Lampen en opschriften/ gemaakt door den geleerden Bibliothecaris van de groote Ottobonische Boek-kamer Bianchirie, het reukwerk lieten aansteeken/ met de gewoonlijke plechtelijkheden/ en haare gebeden deedden/ nemende alsoo dese negen-daagsche Pausselijke begraafnis Ceremonien daar mede een eynde.

Is soo kostelijk niet als de vorige. Het Pausselijke Castrum Doloris ofte Catafalco, placht altijd over de twintig duizent Ducatons te kosten/ doch door dien dese laatsten Paus op sijn uitterste/ de Kosten der Pausselijke Begravenissen wat hadde gematigt/ soo quam dit ook wat minder te staan.

De Cardinalen gaan in het Conclave. Den 11. February wierd de Misse van den H. Geest/ om Gods bystand in de aanstaande verkiesinge te hebben/ gezongen/ welke geeindigt zijnde/ wierden alle de Cardinalen vermaand/ door een welvoegende aanspraak van den Abt Bonacorsi, zich na het Conclave te begeven/ en daar tot de effective verkiesinge te treden. Hier op gingen sy in Processie derwaarts/ werdende het Cruice door haar gedragen/ en verzeld zijnde van de Pausselijke Lijfwacht en een groote menigte Volk/ onder welke veele waren/ die de Cardinalen van haar kennisse/ een gelukkige uitgang uit het Conclave wensten.

Soo

Soo dra sy daar in waaren gekomen/ wierd een aandachtig gebed gedaan/ waar na den Cardinaal Chigi, de aanwesende Cardinalen, door een seer cierlijke Oratie voorhield/ de gewichtigheid des werks dat sy voor hadden/ haar verders vermanende tot nakominge van de Bullen welke verscheide Pausen, tot reguleeringe van het Conclave hadden gemaakt en die hy haar ook aanwees en liet voorlezen.

Aanspraak der Cardinaal Chigi aan deselve.

Dese plechtelijkheden bezricht wesende begaf sich een yder na sijne Celle om het avondmaal te houden. Op het intreden hadden de Cardinalen maar dertig sterk geweest/ doch sy naamen dien avond tot drie-en-veertig toe. De Princen Ottoboni, Vaudemont, alle de Ambassadeurs, den Roomsen Raad en Adel, bleven tot middernacht in het Conclave, leggende hare Complimenten by de Cardinalen af/ en sommige ook eenige tot de verheffinge recommandeerende. De Oostenrijkse Factie, duidde tot een goed voorteeken/ dat den Keiserlijke en Spaanse Ambassadeur de laatste uit het Conclave waren gegaan.

De Ambassadeurs &c. nemen afscheid van't Conclave.

Die selve nacht ten een uur wierd het Conclave geslooten/ door den Prince Savelli, Groot-maarschalk van de Apostolische stoel. Het selve wierd op den dertienden weder geopend/ om de Cardinalen Cibo, Giulio, Spinola en Nerli, welke door siekte den eersten dag daar binnen niet hadden konnen verschijnen/ in te laaten/ en ook op den zestienden om den Cardinaal Colonna uit te laaten/ die door een koortse was overvallen. Dit geschiede naderhand noch meermaal/ tot admissie van andere Cardinalen, hebbende het niet veel schijn/ dat in dat wichtige werk iets vruchtbaarlijks soude werden bezricht/ voor de aankomste der Fransse en andere Uitheemsche Cardinalen, te meer om dat 'er verwerringe en tweespalt in het Conclave wierde bespeurd/ willende eenige Cardinalen van de Spaanse Factie, geen visite aan sommige Creaturen van Alexander VIII. geven.

't Conclave wert gesloten.

Tweedragt daar binnen

Pasquinus seide op dese gelegentheid/ dat de Cardinalen licht 30 lang in het Conclave soude zitten/ als sy in haar moeders lichaam hadden geweest/ en dat den Paus een wettige vrucht soude zijn/ als hy op de negen maanden voor den dag quam; seer veele andere discoursen gingen'er ook om/ soo wegens den overleden Paus, als die noch te verwachten was.

Seggen van Pasquyn daar over.

Onderwijlen was de Oostenrijkse Factie seer vergenoegt/ over de voorgedachte Bulle tegens Vrankrijk, en seide dat den Paus daar door/ de sin spreuk van Pœnitentia gloriosa, welke den H. Malachias, in sijne Prophetien over alle de Pausen, op hem heeft toegepast/ waar hadde gemaakt/ hoewel eenige dat uitleidden/ dat uit de ordre van den H. Bruno, welke de stichter der Carthuiser Ordre is/ eens ymand soude Paus worden.

Applicatie der woorden van St. Mallachias.

Die veele wensten dat hy in het leven had gebleven.

Ook waren'er veele / welke Vrankrijk niet veel goeds gunden / die wensten / dat den Paus noch langer hadde mogen leven / door dien hy na die verklaaringe / wel wat meer tegens Vrankrijk soude hebben verricht / en ook om dat sijne Neven nu genoegsaam met schatten besorgt waren / daar den toekomende Paus, nieuwe Impositien soude moeten opstellen / om de sijne te verrijken / door dien Alexander VIII. de Apostolische Kamer hadde uitgeput / en lichtelijk geen Innocentius XI. in desselfs plaatse soude komen.

Ik bevinde dat desen Brief te groot werd / en sal u nu in het begin van mijn naasten onderhouden van de wijze op welke door desen de Pausen plachten gekooren te werden / en de toestel van het Conclave, ten einde gy den daar op volgende met meer nut soudet konnen lesen. Onderwijle blyve ik / Mijn Heer,

Einde van den negende Brief.

TIENDE BRIEF

Behelsende eenige curieuse en algemeene Aanmerkingen over het Conclave.

Geschreven uit Romen *in* Martio 1691.

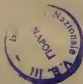
MYN HEER.

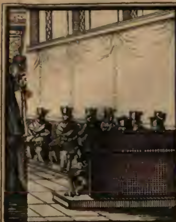
Inleiding.

Ik hebbe u over acht dagen met alle mogelijke kortheid bericht gegeven / van de meeste plechtelijkheden / die ik na het overlijden van Paus Alexander VIII. hier hebbe sien doen. Door dien ik nu by dese gelegentheid veel in het Roomsche Ceremonie-boek hebbe gelezen / wegens de plaats en uitterlijke gestelteniſſe van het Conclave, bequam ik daar door trek, om by luiden sich die saaken verstaande / my nader te onderdraagen / na het geene soo een yder niet bewust is / van het welke ik u het naaukeurigste wil mede deelen / in hope dat gy / met uwe brieven / in desen tijd / als in welke door geheel de Wereld / soo veel van het Conclave werd gesproken / eenig vermaak daar in sult scheppen.

Pausen sijn in den beginne door

Om u dan van het begin en den oorsprong der Pauſſelijke verkiesinge iets te seggen / moet gy weten / dat de Pausen in den beginne / door de Geestelijkheid en het Roomsche Volk / wierden aan,

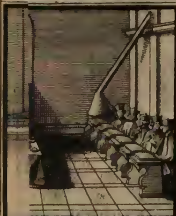

Nazionale
NAPOLI
V.E. III

Deses Paus doot.

Des Paus-Lyk in St. Pieter ten toon gestelt, ende de Voeten daer van door de Devote gekust.

Wyseot, het verkiesen van een

Op wat wyse de Spyse van de Cardinalen in het Conclave werd bes[...]

'avallo of het Vaticaen nae St. Pieter werd gebragt.

aangesteld ende eenige tijd daar na/ van de Keisers, van welke de laatste men veele voorbeelden heeft/ als zijnde verscheide Pausen, door de Keisers, op den Heiligen Stoel verheven. Dog eindelijk wierd onder den Paus Alexander III. seeker Concilie te Romen gehouden/ ende in het selve een besluit genomen/ uit kragte van het welke/ hy Paus, het geheele regt der Verkiesinge aan de Cardinalen, met uitsluitinge der overige Geestelijkheid / des Roomschen Volks, ja des Keisers selve / gaf/ met beding evenwel/ dat twee derde deelen der Cardinalen, omtrent dese keure/ soude sy wettig zijn/ moesten over een stemmen/ ten einde sy niet te veel van deselve soude misshagen.

De Geestelijkheyd en het Volk van Romen, en naderhand door den Keiser verkoren. Paus Alexander III. brengt dat regt op de Cardinalen.

Wat belangt de plaatse tot de verkiesinge/ deselve is van Avignon, daar die sevent ig jaren heeft geweest/ tot Romen overgebracht ende die Stad daar toe vastgesteld / dog doenmaals wierden de Cardinalen niet/ even als nu/ in een Conclave opgesloten/ doch sy versamelden alle morgen in de Kerk van St. Pieter of van St. Johan van Lateranen, tot dat eindelijk in het jaar 1270. Paus Gregorius X. de prijselijke ordre stelde / dat de Cardinalen , niet door het voldoeren der verkiesinge eens nieuwen Paus , uit een besloten Conclave souden gaan/ door dien den tijd der voorgaande verkiesinge/ die te Viterbo was geschied/ seer lang hadde geduurd en veele verwarringen veroorsaakte.

Pausen voor desen in de Kerken van St. Pieter of St. Jan verkoren. Ordre van Gregorius X. om dat in een besloten plaats te doen.

In het Boek der Roomsche Ceremonien kanmen zien/ dat het Conclave in het Pauslijk Paleis is. De Cardinalen hadden/ na het afsterven van Paus Sixtus V. garen gezien / dat de volgende verkiesinge in het Klooster Della Minerva , even buyten de Stad , wegens de Pest/ die doenmaals seer sterk binnen Romen grasseerde / als waar in St. Pieters Paleis en Kerk staan / soude werden gehouden / gelijk ten tijden van Nicolaas V. was geschied / die in dat Klooster was verkoren/ ook hadden gedagte Cardinalen wel gewild / na het afsterven van Alexander VII. dat het Pauslijke Paleys op Montecavallo, tot het Conclave soude werden gebruikt / tot reden gevende de ongesonde lugt / welke in het Pauslijk Winter Paleis, by St. Pieter, door de daar gemaakt werdende gebouwen / uit de geroerde aarde / soude konnen ontstaan ; Dog door dien de ruimte in het selve te groot was / en dat ook veel groote onkosten souden hebben gevallen / soo wierd het Conclave, op gewoonlijke wijze / in het Vaticaan toegesteld / even gelijk voordesen altoos was geschied.

Plaatse van het Conclave. Welke de Cardinalen tweemaal te vergeefs hebben gesogt te veranderen.

Het Conclave nu in het Paleis van St. Pieter begrijpt in zig twee Capellen , nevens twee of drie bovensalen / welke rondom sooda nig beschoten en bemuurd werden / dat daar aan geene deuren / geene vensters / dan die seer hoog staan / en geen uit of ingang open werden gelaten. Gedurende nu de negen dagen / in wel-

Het gebou van het Conclave beschreven.

ke het lijk van den overleden Paus boven de aarde blijft staan/ moet den Cardinaal Opper Kamerling en de andere Apostolische Kamer-Bediende, haar werk maken van de oprechtinge van het Conclave wel te besorgen / en aan het selve maar eenen toegang open laten/ te weten aan de Zuidzijde/ daar men door een deur na St. Pieters Kerk strekkende / in de eerste zaal gaat / die gemeenlijk de Koninglijke werd genaamd / door dien in deselve / de Ambassadeurs der Gekroonde Hoofden/ ter audientie komen/ en daar ook openbare Consistorien werden gehouden. Alle de

Sorge met welke het toegemetseld en bewaart wort

deuren en vensters daar van / werden met kalk en steen toegemetseld/ uitgenomen die geene/ welke tot de Capelle ofte de andere zaal strekken/ en is de eerste deur/ aan den ingang van de Koninglijke zaal/ met vier bomen en soo veel sloten besorgt/ zijnde in het midden maar een kleine opening gelaten / door welke aan de Cardinalen de spijse en drank werd toegereikt.

Heimlijk gemak en slaapplaatse der Ceremoniemeesters.

In den hoek / ter linker zijde als men inkomt / werd een heimelijk gemak verbaardigt / dat maar eene deur en geheel geen vensters heeft; Digte by het selve / hebben de Ceremonie-meesters haar slaapplaats/ in welke altoos lampen branden.

Capelle van St. Nicolaas in welke de Cardinalen haar Gods dienst plegen en de verkiesinge doen.

Aan de regter zijde van den ingang heeftmen de Kapelle van den Heiligen Nicolaus, in welke de Cardinalen haren Godsdienst plegen en de verkiesinge verrigten. In de groote Capelle aan de linkerhand / zijn kamers / in welke zig den Sacristein van het Pauslijke Paleis onthoud. Het eerste deel van dese kameren / in welke de geheime gemakken zijn / behoord tot het Conclave, en het andere is geheel toegemetseld / in welke het Boek der Ceremonien zegt dat het Conclave eigentlijk is.

De Cellen in het Conclave, hoe die werden verdeelt.

Wat belangt de kleine Cellen of Kamertjens van het Conclave, deselve werden / door het lot / onder de Cardinalen verdeeld. Den Cardinaal Kamerling neemt twee koppen / in welkers eene de namen van alle de Cardinalen, op briefjens geschreven / leggen / en in de andere de getalen / met welke yder Celle geteekend is / mede op diergelijke briefjens / welke alle / in beide de koppen / seer wel onder malkanderen zijn gemengeld. Uit de eene kop laat hy den naam van een Cardinaal, en uit de andere een briefjen met het merk der Celle trekken / die dan aanstonts daar na / van buiten met zijn wapen / en van binnen / met zijne behangselen werd vercierd / waar by te observeeren valt / dat de Cellen van des overledenen Paus Creaturen, met violet en die der andere / met groen werden opgepronkt.

Seekere Vrouwe verlost van een Soon

Gedurende den tijd / in welke het een yder geoorloft was / in het Conclave te gaan en de toerustinge der Cellen te bezigtigen / was daar soo groot een gedrang / dat seekere zwangere vrouw / door het sterk dringen / voor de Celle van den Cardinaal Maldachini;

chini, van een jonge Soon / in het openbaar verloste / dat by veele een groot gelag en allerhande discoursen veroorsaakte.

Ik hebbe zelve gesien dat de Cellen, door het Lot / op een bizarre of wonderlijke wijze waren verdeeld / door dien het den stafigen en aandagtigen Cardinaal Camus van Grenoble, den jongen Cardinaal Altieri, een vorst van 18. jaren / ende de Cardinalen van Furstenberg en Goes, in een getimmer hadde gebragt; Hoedanige nabuurschap nu deselve / die soo verschillende van humeur en factien zijn / in het toekomende / sullen houden / moet ons den tyd leeren.

Na dat de Cardinalen eens in het Conclave zijn gegaan / mogen sy daar niet weder uitkomen / maar sy moeten / tot dat de verkiesinge is geschied / binnen het selve verblijven. Op het vallen van de nagt / werd binnen het selve een klokjen geluid / waar op drie Cardinalen met de Meester der Ceremonien, alle de hoeken en winkelen des vertreks / in het welke de verkiesinge geschied / op het nauwste moeten doorsoeken / ten einde zig daar in niemand verberge / welke niet bevoegt is daar binnen te zijn.

De Bestierder van het Conclave, die een Prelaat is geeft met den Prince van Savelli, goede acht / ten einde de wagten wel werden besteld. Op de plaatse van St. Pieter zijn vier Hoofdwagten / daar door den Generaal van de Roomsche Kerk geordonneert. Aan de deur van het Vaticaansche Paleis onthoud zig Switsersche Garde, voorsien met harnassen / musketten / twee stukken geschut en alder nodig geweer. De andere wagten / welke hier en daar op de straten staan / werden gecommandeert, door den Prince Savelli, als erffeiijken Bewaarder van het Conclave.

De deur des vertreks in welke de verkiesinge geschied / is door vier sloten besorgt / van twee derwelke de sleutelen in bewaringe zijn van zig daar buiten onthoudende Prelaten, en die van de andere twee / in handen van den Ceremoniemeester, die zig daar binnen bevind.

Wat belangt de Persoonen, die nevens de Cardinalen in het Conclave zijn geoorloofst te verblijven / deselve bestaan uit de volgende. Den Sacristein met zijne onderhorige; Twee Meesters der Ceremonien; Een Biegtvader / welke meest uit Monikken, de Jesuiten dog uitgesonderd / van de Cardinalen door het lot werd verkoren; Een Secretaris van 't Sacro Collegio; Twee Doctoren in de Medicijnen; Een Chirurgijn; Een Apotheker met twee knegten; Een Timmerman of Schrijnwerker; Een Metselaar / en twee Baardscheerders met een ofte twee knegten. Boven desen werden daar nog binnen gelaten agt of tien knegten / ten dienste van alle die daar in zijn / als om heut te dragen / de Ka-

voor de Celle van den Cardinaal Maldachini.

Bizarre verdeelinge der Cellen door het Lot.

De Cardinalen eens in het Conclave getreden sijnde, mogen dan niet weer uitgaan.

Wagten om het Conclave gehouden, en toesigt over deselve.

Verkiesfale hoe die bewaart wort

Getal van die geene welke met de Cardinalen in het Conclave werden toegelaten.

mers van het Conclave te reinigen en diergelijke verrigtingen meer / welke alle / van het Collegie der Cardinalen, door het Lot werden gekosen / ende werden deselve / door de Kerck betaald / maar onder deselve mag niemand zijn / die in dienst van den een ofte den anderen Cardinaal is geweest.

Dienaren welke de Cardinalen mede in het Conclave mogen neemen.

Boven de reeds genoemde / werden aan yder Cardinaal, tot zijnen dienst / twee personen toegestaan; en komt hy siekelijk te worden / mag hy nog het inlaten van een derde versoeken / dog daar toe niet neemen eenige Koopliedèn / Vorstelijcke Bediende / Broeders ofte Bloedverwanten / alle die zig met saken van Justitie erneren / het sy civile of criminele Jurisdictien, en eindelijk die gene / welke in dienst des Cardinaals, die zy bedienen sullen / nog geen jaar zijn geweest.

Voorsigtigheid nodig tot Verkiesinge der Bediende van de Cardinalen in het Conclave.

Tot verkiesinge van dese Bediende werd groote voorsigtigheid vereist / door dien zy / om datmen haar veele saken moet betrouwen / en andere konnen beluisteren / al veel tot de verkiesinge des Paus konnen bybrengen. Ook is een Cardinaal, wanneer hy een conclavist, of dienaar in het Conclave, sal uitkiesen / besorgt om een zodanige te verkiesen / welke trouw en inhoudende is / tot soo verre / dat hy zig door geene beloften sal laten omkopen / om een van die twee deugden te krenken / ook moet hy kundig zijn in de belangens soo der Geestelijke als Wereldlijke Groten / voor al voor soo veel de selve / de Pausselijke verkiezinge / en het voorens gehoudene Conclave, betreffen.

Hoedanigheden in deselve vereist.

Sy moeten ook kennisse hebben van den geheelen toestand van Europa en de opper-magten in het selve nevens hare Staats-maximen. Ook behooren sy te weeten de neiging / den aangeboren aard en de genegentheid tot andere / niet alleen van de Cardinalen, maar ook van die gene welke sy zijn toegenegen / die het oor van haar hebben / ook wat Vorsten deselve zijn toegedaan; Nog moeten sy van een snedig verstand wesen / aardige antwoorden konnen geven / en voorts hands raad en onschuldingen weten te vinden / nauwe agt geven op de contenantie van de Conclavisten, die aan de deuren der Cellen van de Cardinalen te samen spreeken / ja ook op die van de Cardinalen selve / om het eene ofte andere geheim daar uit te ontdekken / en hare Meesters het zelve getrouwelijk over te brengen. Mede is haar werk / uit het vorige / het toekomende / te konnen besluiten / de voorneemens van andere te ontdekken. &c.

Sy beschrijven, na geeindigde Conclave de Historie daar van.

Dese zelve Conclavisten zijn het / welke als de Verkiesinge is geëindigt / in het heimelijk de Historie daar van beschrijven / die / soo dra sy eerst uitkomt / veel komt te kosten / en voor aan de vremdelingen / die dan ook deselve / seer nauw en met grote toeverzigt moeten bewaren.

Ik

Ik begeve my weder tot het geslote Conclave en het vertrek waar in de verkiesinge moet geschieden. So drâ nu het selve wel doorsogt is / maakt de Meester der Ceremonien zelfs / een wettig instrument van het sluiten van het Conclave, welck Conclave, daar na niet werd geopend / dan door de vremde Cardinalen om daar binnen gelaten / en door de daar in zijnde doodelijke kranken / van welker gesteltenisse den Medicus behoorlyke verklaringe moet geven / om daar uitgelaten te werden. Dit werd soo streng onderhouden / dat in het Conclave der verkiesinge van Innocentius X. het versoek van den Cardinaal Barbarini wierd van de hand gewesen / welke alleen bad / om zijn Moeder / die lag en sturf / noch voor het laatste eens te mogen gaan spreeken. Strenge besluitinge van het Conclave. Door voorbeelden aangewesen.

Wanneer het nu gevald / dat een der Conclavisten, dood ziek zig uit het zelve heeft laten dragen / soo mag deselve / als hy weder genesen is / niet weder in het Conclave komen. Dog het is anders met de Cardinalen, als die / soo dra sy wat gebeterd zijn / weder daar binnen konnen gaan. Maar hier tegens mogen die geene / welke te Romen niet verschijnen / haar stemme aan geen ander overgeven. Conclavisten, siek uit het Conclave gegaan sijnde, mogen daar noit weder binnen komen, maar wel de Cardinalen.

Op dat nu de Cardinalen de lust soude vergaan / van langer in die opgeslotene plaatse te verblijven / soo zijn haar alle smakelijke spijsen / door verbod van den Paus Bonifacius VIII. verboden / en is haar maar een seekere portie broods dagelijks toegelegt / welk Decreet evenwel / heden niet meer werd geobserveert, door dien nu / den eenen Cardinaal den anderen / in heerlijke spijsen / onthalingen en Banketten, sockt te overtreffen.

Dese werden haar / op volgende wijse / met groote statie en pragt / toegebragt. Voor af gaan twee Dienaren / welke yder een groenen ofte violette staf / op welke het wapen des Cardinaals staat / in handen hebben. Na dese des Cardinaals Maarschalk met een zilvere staf / verseld door eenige Edellieden en bedienden van den Cardinaal. Dese werd gevolgt door den schenker met een servet over zijn schouder. Daar na komen twee dienaren welke glasen / zilverwerk en ook zilvere confoorden dragen / dan weder andere Dienaren met de spijse / allerhande Brood / Confituren en Flessen met Wijn / alle in schoone beschilderde manden / aan stokken gedragen. Pragt met welke de Cardinalen de spijse in het Conclave werd toegebragt.

Als nu een buitenlands Wereldlijk Reiziger / dese plegtelijkheid ofte omdragt / met zijn tegenwoordigheid wil vergrooten / so kan deselve gelegentheid vinden / om met den Cardinaal aan het venster / door het welke de spijsen werden gelangt / dog sonder hem te zien / door dien hy door een ronde schijf / die van agteren bedekt is / niet kan gezien werden / te spreeken en hem de Goede gelegentheid voor vremde om met de Cardinalen te spreeken.

spijsen aan te bieden / welke daar door / van den Cardinaal, hertelijk werden bedankt / die dan ook last aan zijn volk geeft / om een sodanigen / heerlyk te tracteren, welke dat seer exactelijk verrigten. Ik hebbe my dikmaals van die gelegentheid bediend / ende daar door / met het spreeken der Cardinalen self ende hare Bediende / het een en ander / dat hier omtrent aanmerkenswaardig is / geobserveert.

Sorgen gedragen ten einde de Cardinalen geene brieven mogen ontfangen of geven.

By dese vensters / op voorige wijsen besorgt / staan ettelijke Prelaten, welke alle de spijsen en andere dingen / ook de Persoonen die dezelve brengen / op het nauwkeurigste betasten en bezien / ten einde daar door geen brieven ofte tijdinge / in ofte uitgebragt souden werden. Maar des niettegenstaande / weten zy in Pasteyen, en Flessen en anderzints / briefjens tot geheime Correspondentie dienende te verbergen / welke soo wel in als uit het Conclave gaen / niet tegenstaande het op zeer sware straffen is verboden waar door dan / soo dra geen voorslag in het gezelve Conclave is gedaan / van den een ofte den andere Cardinaal tot Paus te verkiesen / of zulks is aanstonds / door geheel Romen bekend / door gedagte Briefjens / die de Cardinalen ofte wel de Conclavisten, daar uit weten te krijgen.

Maarten voilente vergeefs.

Gesteltenisse vereist in die geene welke tot Paus sal werden verkoren.

Wat nu belangt de gesteltenisse en hoedanigheid des Persoons / die zy op den Pauslyken Setel zullen verheffen / dezelve moet onzijdig ofte neutraal zijn / ten minsten zig zodanig weten te veinzen / dat yder partye hem voor een genegen vriend / ofte ten minsten voor onzijdig houde / want die geene / welke zig / opentlijk / of voor de Fransse of Spaanse zijde heeft verklaard / hoeft geen groote hope te hebben om op den Stoel te komen / als werdende de soodanige / altoos door de wederpartydige Kroon / geexcludeert of buiten gesloten.

Magt van den Keiser, der Fransse en Spaanse Kroonen in de Electie.

Het is wel zulks dat eenige beschrijvers van de Geestelijke Regten / hebben verklaard / dat de Cardinalen, de exclusien ofte uitsluitingen der groote Potentaten niet hebben in agt te nemen / of aan dezelve iets te defereren / ten einde de verkiezinge geheel vrywillig zy / maar de practijk ofte de oeffeninge betoond ons geheel het tegendeel / want zo dra heeft den Keiser / de Fransse of Spaanse Kroon / aan een voorgeslagen subject, de exclusie, zoo als zy het noemen / niet gegeven / of de Cardinalen dorven tot de verheffinge ofte verkiesinge / van het zelve / niet verder treden / door dien den Potentaat, welke hem heeft uitgesloten / hem / in zijn Landen / niet voor Paus zoude willen erkennen.

Hoedanige Cardinalen het Conclave, gaarne verkiest.

Hier door is het dat zy gaarne een Cardinaal tot het Pausschap vorderen / welke zig niet zeer in eenige handelingen heeft gestoken / maar zijn leven in stilte doorgebracht. De Hoofden van de Koninglyke Factien hopen dat deselve door een zodanige niet

veel

veel onlusten sal verwekken / ende de Cardinalen dat zy meer sullen hebben te zeggen / dan als zy een levendig / werksaam en vooringenomen persoon / op den stoel verheven.

Die geene / welke Cardinaal wil worden / moet met een yder omgaan / handelen en spreeken / dog die na het Pausdom staat / moet het blaadjen omkeeren / weinig spreeken / weinig handelen ja met niemand te doen hebben. Op deze wijze is het / dat Sixtus V. zoo lang hy Cardinaal was / zijn werk maakte om zig eenvoudig en onkundig aan te stellen / als wel wetende / dat een geveinsde eenvoudigheid / meer kragt had om iemand op den Pauslijken Stoel te doen steigeren / dan een scherpzinnig verstand / waar door het hem ook gelukte / den Pauslijken Stoel te bekleeden. Den Cardinaal Chigi, welkers hoedanigheden en bequaamheden / door vorige bedieningen van heerlijke en gewigtige Ampten / met grooten lof bekleedt / al te veel waren bekend / om langs gezeide weg St. Pieters plaatse te beslaan / wierp het over een anderen boeg / en bereikte zijn oogwit / door nederigheid / ootmoedigheid en schijnheiligheid.

Strijdigheit der hoedanigheden vereist om Cardinaal en om Paus te werden.

Verders verkiesen de Cardinalen niet geerne iemand tot Paus, als een zodanige / welke bequaam en moedig genoeg is / om de Pausselyke Hoogheid / tegens de ondernemingen der Wereldlijke Potentaten, yverig te behouden ende te beschermen. Zulks heeft door al geblecken / in de Verkiezingen van Julius de III. en Marcellus II. welke beide / door den Paus Paulus III. als Presidenten of Voorzitters op het Concilie van Trenten gesonden zijnde / den Roomschen Stoel, tegens de Spaansse Bisschoppen, die den Paus braaf het hoofd dagten te wassen / ende deszelfs magt over de Bisschoppen te beteugelen / seer manmoedig voorstonden / niettegenstaande Keiser Karel V. door zijne Gesanten haar dreigden te verderven / indien zy van haar voornemen niet aflieten en hem niet verder tegenstreefden / so dat zy / daar na by het Roomsche Hof in zodanigen aanzien raakten / dat zy / na afsterven van Paulus III. sonder groote zwarigheid / de eene na de andere / tot het Pausschap wierden verheven.

Verdere hoedanigheden door de Cardinalen in den Paus vereist.

Eyndelijk hebben zy ook geern een zodanigen / die niet al te goed Frans of Spaans is / en evenwel geene van beiden haat / en zijn zy hier half toe genootsaakt / door dien beide die Kroonen / die geenen / welke zy van het Pausschap hebben uitgesloten / openlijk zijn gewoon te noemen. Ook geschied het dikwils dat yemand tot Paus werd verkoren / aan welk zeer weinig was gedagt / wanneer de Cardinalen alle de Intrigues moede zijn / en God danken dat zy uit het Conclave mogen komen; Ook bevinden zy / den geenen / welke zy op den zetel hebben verheven / dikmaals geheel anders / dan zy zig hadden ingebeeld / te meer

Sy nemen ook niet geerne ymand die sig geheel voor Vrankrijk of Spaanjen heeft verklaard.

om

om dat zy / met den selven / voor tot die waardigheid verheven te werden / geen verdrag konnen ingaan / ofte hem wetten voorschrijven / als zullende zulks onbetaamlijk zijn / aan die geene / die den overvloed des H. Geestes in zijnen boezem zal besloten dragen.

Belangens van de Republijk van Venetien en den Hertog van Toscanen in des Paus verkiesinge.

De Republijk van Venetien ende de Groot-Hertog van Toscanen, zijn ook so zeer haar mogelijk is begerende / dat een Paus met haren zin mogte werden gekoren / door dien hare Landen aan den Pauslijken Staat grensen / waar door zy soo veel doen als mogelijk is / om een goed en haar niet ongenegen nabuur te bekomen.

Van desoverledene Paus Neven.

De Neven van de overledenen Paus, hebben ook / boven andere een grooten aanhang in het Conclave, want alle die geene / welke door haar gonst en aanzien / een voor haar voordeeligen Paus hebben gehad / ook die welke van denselven den Cardinaals Hoed hebben bekomen / laten deze Neven / tot dankbaarheid / van hare stemmen disponeren, bevorderende so veel in haar is / met alle mogelijken yver / derselver belangens en begeertens. Zy dragen evenwel sorge / dat de Verkiezinge op geen Cardinaal, Neef van den laatstgewesene Paus, kome te vallen / als niet begerende dat een Geslagt te rijk en te magtig zoude worden. Ook zullen zy nooit iemant kiesen / welke uit de Roomsche Princelijke Huisen is gesprooten / als zijnde die alle van het maagschap der voorige Pausen, ende daar door zeer rijk / uit vreese dat die noch magtiger werdende / het Pauzelijke jok wel eens mogte komen af te schudden ende de Stad te bemagtigen / waarom de Pausen dan ook selden Cardinalen uit die Huisen nemen. Selfs nemen zy in achtinge / dat den nieuwen Paus / niet met den vorige vermaagschapt zy / ten einde de Geestelijke Beneficien niet alle in eene Familie zouden vallen / en den volgenden soude konnen verbeteren / dat de eerste heeft verhoeteld.

Opsigt dat de Cardinalen wegens deselve hebben.

Onverschilligheid voor desen geobserveert omtrent den Landaard van den Paus.

Voor dezen plegtmen wel / op het Vaderland des Cardinaals, welke tot Paus verkoren stond te werden / niet te zien / zijnde in voorledene Eeuwen / allerley Landaard op den Roomsen Stoel geklommen. Op dese wijze zagmen voordesen / 3es Pausen uit Hoogduitsland, 3es uit Griekenland, een Thracier, twee Dalmatiers, twee Africanen, drie Syriers ende twee Spaangiarden en Fransen. Hadrianus IV, was een Engelsman, en Hadrianus VI. een Stichtsman uit de Stad Utrecht, wiens Vader van Hetruysen genaamt / een Tapijtwerker was / dog zijnde Leermeester van Keyser Karel V. was hy door deszelfs aanprijzinge / tot die hoge waardigheid gesteigerd.

Die nu altoos een

Doch dese gewoonte is tegenwoordig geheel verouderdt en in vergetenheid geraakt / ende werden nu geen Ultramontanii, Transalpini,

agni, soo als sy de vreemde plachten te noemen / tot Pausen ge- Italiaanis.
kooren / het welke niet alleen daarom geschied / dat sy het voor-
deel en de eere van den Pausselijken stoel, eer aan haare Lands-
genooten ofte een Inlander / dan aan een vreemde gunnen / maar
om dat selfs de sekerheid en de onderhoudinge van gedachten
stoel, afhangig is daar van / dat Vrankrijk en Spaignien in even-
maatigheid werden gehouden / het welk een Frans of Spaans Paus
om verre soude stooten / sijn Landaard al te veel voordeel geven-
de / waar door hy andere van het Roomse Hof en gezag afkee-
rig soude maken.

Doch werden ook allerley Italianen daar toe niet bevorderd / Doch niet
daar dien den Groot-hertog van Toscanen, de Florentijnen en onverschil-
Seneesers daar van afhoud soo veel hy kan / uit vreese dat sijn lig.
Onderdanen / door behulp van een soodanig Paus uit sijn Land /
weder na hare oude vryheid mochten trachten.

De gebooren Onderdanen van een Italiaansche Republijk, wer- Die onder
den mede niet licht tot Pausen gekooren / om dat zy in de vryheid Republy-
van haar Vaderland sijnde groot gemaakt en opgetrokken / zy / ken sijn ge-
uit gelegentheid tot het selve / den Roomsen stoel licht mochten boren ko-
benadeelen. Het gemeene Volk binnen Romen schijnt nu daar men daar
vaar doorgaans seer te vreesen / dragende een grooten haat tot ook niet
die onder een Republijk, en voor al die van Venetien, sijn ge- ligt toe.
boren / waar door het dan / als voor weinige dagen / eenige
Cardinalen in het Conclave gingen / overluid riep; Geen *Venetiaan*
meer, maar een eerlijk man.

Ook verkiest men nu gaarne tot het Pausschap een ouden Car- Ouderdom
dinaal, ten einde de andere ook hope souden hebben / om een- komt seer
maal tot die waarde verheven te werden / en om dat een jongen in conside-
Paus, door sijn langdurige Regeeringe / niet iets in haare maxi- ratie by de
men soude veranderen / of te veele macht en rijkdom aan sijn hedendaag-
Geslachte brengen / en soo veel Creaturen maaken / dat zijne se verkie-
Bloedverwanten / na sijn dood mede tot den stoel wierden ver- singen.
kooren / zijnde ook de krachten des jeugts / tot het bekleeden van
die Ampt niet nodig / als behoevende den Paus niet te Velde te
gaan / en bestaande maar al sijn werk sich staatig en zedig te
houden.

Hierom is het dat nu geen jongelingen van achtien jaren wer- Petrus
den verkooren / soo als Johannes XIII. na de uitreekeninge van heeft, na 't
Baronius was / doch veel eerder oude grijse mannen / welke geen zeggen der
kans hebben / van de Regeerings jaaren van Petrus, die na het Papisten 25
seggen der Roomsgesinde vijf en twintig jaren is Paus geweest / jaren Paus
te sullen konnen bereiken. Hierom is het dat de nieuw verko- geweest.
rene Pausen door het Volk / werd toegeroepen; Gy sult de jaren
van Petrus niet sien. Dese woorden hadde Bellarminus seer veel

in ſijn mond/ waar by hy voegde dat hy van een Geſlacht was/ dat veele ſtok-oude luiden uitleverde/ dat dan deed bedenken/ dat hy ſijne jaaren wel tot op negentig mochte verlengen/ en ſoo langer komen te regeeren als Petrus, daar by verklaarende dat hy daarom het Pauſſchap, ſchoon het hem wierde aangebooden/ niet ſoude aanvaarden. Of ſchoon nu deſe Pauſen weten dat haar levens draad by na moet afgeſponnen zijn/ ſoo mogen ſy doch geen reekening uit haar geboortens uur laten trekken/ en daar rekeningen op laten maaken.

Waarom de Cardinalen oude Pauſen maken. Noch zetten de Cardinalen gemeenlijk een oude liever op den Pauſſelijken Stoel, op dat aan ſijn Geſlacht de rijke inkomſten/ en groote toeneemïnge mogen werden onttrokken/ als hebbende de ervarentheid geleerd/ dat de langwijlige Regeeringe van Sixtus IV. Alexander VI. Leo X. Clemens VII. Paulus III. en Urbanus VIII. de Pauſſelijke Vrienden ſeer geweldig en rijk heeft gemaakt.

Paus onverwacht gekoren. Ook gebeurd het ſomwijlen/ wanneer de verdeeldheden der Cardinalen haar niet toelaaten een Paus met haar zin te verkieſen/ ſy uit ongedult en om van malkanderen te raaken (ſoo als by de verkieſinge van Paus Pius III. geſchiede) een ſeer oud en ſieklijk Cardinaal op den Pauſſelijken ſtoel ſetten/ om na deſſelfs overlijden/ haar oogwit te beter te konnen bereiken.

Monikken werden hedendaags geen Pauſen meer. Ontrent deſe ſtoffe valt ook aan te merken/ dat men heden geen Monikken op de Pauſſelijken ſtoel verheft/ zijnde Paus Sixtus V. de laatſte van haar geweeſt/ die dat geluk heeft gehad. De Redenen daar van. reden daar van is de volgende; Dat de Roomſche en alle Wereldlijke Geeſtelijke breeſen/ dat den Pauſſelijken ſtoel geheel in handen der Monikken ſoude raaken/ want na dat men door de Monikken, de Biſſchoppen onder de Pauſſelijke gehoorſaamheid heeft beginnen te houden/ en de Ordres der Monikken door de protexie der Cardinalen te beteugelen/ ſoo ſijn de Monikken gewaar geworden/ dat ſy in den macht van haare Beſchermheeren zijn vervallen/ welke ſeer licht achter alle haare geheimen

Wanguuſt tuſſchen de Cardinalen en Monikken. konnen komen. Dit is dan de oorſaak om welke de Monikken ſich nu wel wilden ontſlaan van de aanſienlijke/ doch door haar gevaarlijke protexie der Cardinalen. Door dien nu de Heeren Cardinalen dat ſeer wel weten/ ſoo is het ſoo verre gekomen/ dat zedert een geruimen tijd herwaarts/ geen Monik Cardinaal geworden is/ waar door ſy dan van alle hope op den Pauſſelijken ſtoel te komen zijn verſteeken. Mede ſoude het buiten twijffel gebeuren/ dat ſoo een ofte meer Monikken op den ſelven quaamen te geraaken/ het geheele Sacro Collegio, met deſe vogels ſouden bezet werden/ waar door ſy zich Heeren van den Roomſchen ſtoel ſouden maaken/ en de Wereldlyke Geeſtelijkheid/

lijkheid / welke tot noch de hoogste Kerkelijke waardigheden heeft bediend / zich ten vollen onderwerpen en over al den baas speelen.

Of nu wel verscheide Monikken tot de Pausselijke waardigheid zijn verkooren / soo heeft doch dat beroemde Geselschap der Jesuiten, den Throon daar van niet betreden / ook gelooft men niet dat het daar oit toe sal komen / en heeft den Cardinaal Bellarminus geen ander obstacul tot de verheffing op den Roomschen stoel gehad / dan dat hy van die Ordre was / waar by komt dat de magt en het vermogen van die Ordre, den Pausselijken stoel is gevaarlijk geworden.

Jesuiten zijn noit op den Pausselijken stoel geweest.

Mede is haar / door bevel van haaren Stichter Ignatius, het bekleeden der groote Geestelijke Bedieningen verbooden. Dit heeft evenwel niet belet / dat zes van haar / den Cardinaals hoed hebben gedraagen / naamentlijk Franciscus Toletus, Robertus Bellarminus die beroemde Schrijver over de Verschillen / Johannes a Lugo, Johannes Casimirus, die namaals Koning van Polen wierd / Sforça Palavicini, en den Pater Nitard, Biegtvader van de Koninginne moeder van Spanjen.

Jesuiten die Cardinalen zijn geweest.

Den gewesene Koning van Engeland, Jacobus, heeft wel seer sterk by den Paus Innocentius XI. aangehouden / ten einde sijne Biegtvader Pater Peters mede tot het Cardinaalschap mochte werden verheven. Desen Paus evenwel / die de Jesuiten niet al te veel goeds gunde / ook een weinig na de zijde der Jansenisten helde / om andere redenen te verswijgen / wilde niet het minste van dat versoek en die gebeden hooren.

Den gewesen Koning van Engeland Jacobus versoekt den Cardinaals hoed voor den Jesuit Pater Peters, doch te vergeefs.

Ook heeft het niet veel schijn / dat dese Heeren Jesuiten, oit of oit den Pausselijken Throon sullen beklimmen / uit vreese dat men alle de Gezellen van haar Gebroederschap / door Pausselijke Neven soude moeten houden / dat sy ook het Vaticaan tot een Erf-leen van haare Compagnie souden maaken en den H. Petrus, als een Missionaris, na Indiën versenden. Ik ben gewoon haar altoos Loyoliten te noemen / naa den Stichter van haar Ordre Ignatius Loyola, hoewel sy als Bastaarden / haar Vaders naam niet derven of willen voeren / ook placht ik haar bijwijlen te vraagen / of sy Socii Jesu nascentis, of wel morientis, Gesellen van den gebooren werdende / of sterbende Jesus, zijn.

Jesuiten sullen niet ligt op den Pausselijken stoel raken.

Om weder tot mijn voorige verhandelinge te komen / sal ik seggen dat des overledenen Paus Bloedverwanten geen staat moeten maken / om hem op den Throon te volgen / door dien al eens en genoeg soo als het gemeenlijk gaat / door de Kerkelijke goederen ten vollen zijn verrijkt / en ook om dat het niet soude schijnen / dat het Pausschap door erffenisse wierde verkregen. Het

Pausselijke Neven behoeven niet te hopen in haar Bloedverwanten plaatse te komen.

eerste is de oorsaak / om welke den ouden Cardinaal Altieri / door al daar toe niet kan geraaken / als hebbende hy reets Cardinaal Patroon geweest en syn huis / onder het Pausschap van Clemens X. het Patrimonium van Petrus veel vette bederen uit den staart getrokken.

Aardig seggen van Pasquin.

Hier door plagt Pasquinus te zeggen / dat het niet nodig was / dat de Pelgrims / haare Paternosters of Rosenhoedekens / aan de overblyffselen der Heiligen streken / en dat sy dat maar aan het Paleis van Altieri hadden te doen / als zynde van zuiver Christenen Bloed / door de sterke schattingen van hem uitgeperst / gemaakt.

Die eens op de baan is gebragt om te werden verkoren en verschoven wert, komt noit aan.

Ook heeft die geene geen staat te op de verkiesinge te maken / die eens tot de verkiesinge voorgesteld zynde / werd afgewesen / zynde het een onverzettelyken regul in het Conclave; die eens is uitgesloten blijft altoos uitgesloten. Hedendaags moet ook die geene / welke verkooren sal werden / een Cardinaal zyn / hoewel somwylen vreemden Geestelyke / gelyk nogh in het tegenwoordige Conclave, den Abt van St. Gall, en eenige andere / eers hall ven / eenige stemmen syn gegeven.

Driederley wijse om een wettig Paus te kiesen, en eerst by Inspiratie,

De verkiesinge van een Paus indien die door wettig of deugtsaam sal werden gehouden / moet geschieden op een van de volgende wysen / te weeten eerst by Inspiratie ofte inblaasinge / ten tweeden by Compromis of het verblyven aan eenige Cardinalen, en ten derden by stemminge. Wat belangt de Inspiratie, die geschied als alle de Cardinalen gelyk en als door den H. Geest gedreven / eenstemmig een Paus verkiesen / en dat in het geslootene Conclave, sonder dat te vooren iets van syn persoon is gesprooken of op het tapyt geweest. Het Sacro Collegio heeft evenwel ondervonden dat dese wyse geheel gevaarlyk is / om dat door deselve / jonge en onbedrevene Cardinalen, de oude en bezre zíende konden overstemmen / en verplichten haar ter loops en schielyk genomene besluit voor goed te keuren.

Ten tweeden by Compromis of het verblijf aan eenige persoonen.

De tweede verkiesings wyze geschied by Compromis, als wanneer de Cardinalen eenige uit den haaren vollen macht geven om een Paus te maaken / en beloven den geenen / welke zy tot die waardigheid sullen verheffen / voor een wettelyk verkooren Paus te sullen houden. Op dese wyze is door zes Cardinalen den Paus Gregorius X. verkooren / in zyn afwezen / en terwylen hy te Viterbo was / en den Paus Johannes XXII. als hy uit aller naam wierde opgedraagen een Paus te verkiezen / stelde zich zelfs daar toe aan / zeggende dat hy van syn eigene vroomigheid en oprechtigheid beter verzekerd was als van die van een ander.

Derde wij-

De derde en hedendaags gebruikelyke wyze geschied by optellinge

linge van de meeste stemmen / het welke dan op de volgende wijze toegaat. Aen geene zijde van het Altaar staat een lange tafel / en ten einde van deselve zijn twee Bekkens / gevuld met gedrukte Bulletins of Briefjens / soo voor het Scrutin of ondersoek / als voor het Accessit, of overgaan tot eens anders stem. Noch staan op die tafel twee Kelken in het midden van dat tweederley slag van Briefjens / nevens een sak / in welke den jongsten Cardinaal Diaken ballekens steekt / op welke de namen van alle de Cardinalen zijn gedrukt / om daar uit door het geval te trekken drie Scrutateurs of ondersoekers / drie Reviseurs of oversienders / en drie Infirmiers of zieke bezoekers / om de stemmen van de onpasselijke te gaan afhalen.

se by meerderheid van stemmen.

Noch is op die tafel een Schilderijtje of Lijstje daar den Eed in te leezen is / welke yder Cardinaal altoos met luider stemme moet voor het Cruice afleggen / voor dat hy zijn Briefjen of Bulletin in de Kelk vermag te steken / met de volgende woorden. Testor Christum Dominum, qui me judicaturus est, eligere quem secundum Deum judico eligere debere, & quod idem in accessu præstabo. Dat is; Ik betuige voor onsen Heere Jesus Christus, die my moet oordeelen, den geenen te sullen verkiesen, welke ik, volgens Gods oordeel te moeten verkiesen, ook het selve te doen in het *Accessit*, of als ik mijn stemme by die van een ander voege.

Eed door de Cardinalen afgelegt voor te mogen stemmen.

Het Bulletin ofte Stem-briefje / het welke yder Cardinaal door syn Conclavist laat bereiden voor hy na het Scrutin gaat / werd op de volgende wijze toegesteld. Men vouwd een groot blad papier in verscheide plykken of vouwen / en geeft een sneede daar in op de middelste plyk; Daar na neemt men een van de twee zijden / die men ter breedte van een vinger inslaat / en na dat men het overige van het Papier heeft opgerold / tot aan de plaats toe daar gevouwen is / soo geeft men weder een sneede in de achtste vou; Het Papier nu in voegen voorzegt gesteld zijnde / soo schrijft den Cardinaal syn naam op het einde daar van / in de volgende wijze; Fredericus Cardinalis Barbadigus, of Benedictus Pamphilius. Dit verricht zijnde rold den Conclavist weder het einde des Papiers op / tot dat hy aan het ander is gekomen. Daar na legt men op die derde vou een weidig lak of een ouwel / waar in twee verscheide Signetten werden gedrukt / bestaande uit eenige woorden of het beeld van den een of anderen Heilig / welke elk Cardinaal daar toe expres laat maaken / als sich van dat van syn Wapenen / in die gelegentheid / niet willende dienen. De twee andere plykken boven noch ledig zijnde / doed hy op deselve door syn Conclavist, de naam schrijven van den Cardinaal, aan den welken hy syne stemme geeft ; Ego eligo in summum Pontificem

Wijse op welke de Stem-briefjens werden gemaakt.

tificem Reverendissimum & Eminentissimum Dominum meum Cardinalem Negroni.

Reden om welke de Cardinalen die niet met haar hand beschrijven.

De Cardinalen hebben de gewoonte van dese woorden niet met haar eigen hand te schrijven / ten zy sy haare letteren seer wel weten te veranderen en onkenbaar te maaken. Sy gebruiken daar toe seer groote voorsorge / ten einde men niet soude weeten aan wie sy haare stemmen geven. Een yder van haar tracht / soo veel hem moogelijk is / de gevoelens van een ander te ontdekken / en zich zelfs bedekt en ongrondbaar te houden. Om deze reden is het dat vreesende dat haar geheim sal aan den dag komen / zy haar eigen of gewoonlijke schrift niet gebruiken.

Voorsorge door deselve in het geven van haar stemmen gebruikt.

Als nu het Bulletin ofte Waal-briefje gevouwen is / soo laat den Cardinaal, welke het toehoord / buiten op het selbe soodanig woord of woorden / als hem welgevallen / daar op schrijven / als by voorbeeld ; Soli Deo Gloria, of / Spes mea Christus, ten einde hy het soude konnen bekennen / als hy tot het Accessit gaat / voor dien men in het selve zijn stem aan die geene niet kan geven / aan wie men sulks in het Scrutin heeft gedaan. Indien dese voorsorge niet wierde gedragen / souden alle de Bulletins moeten geopend werden ten einde yder het sijne soude vinden / waar door dan aan den dag moest komen dat sy verborgen willen houden / het welke by die gelegentheid ten hoogsten nootsaakelijk is. Den Cardinaal welke tot het Accessit komt / moet ook syn woord te kennen geven / om te doen blijken dat hy zijn stemme niet geeft aan den selven / die op sijn Bulletin staat geschreven / en dat op de volgende wijze ; Accedo ad Dominum Cardinalem Maidalchini, & possum accedere, ut pater ex voto meo & ex subscripto suo.

Wijse op welke de Cardinalen haar stemmen geven.

Als men nu in de Capelle van Sixtus is gekomen / brengen de Cardinalen, op ordre / beginnende met den Deeken of oudsten / haare Briefjens in de Kelke / welke op de tafel / daar voorens van is gezegt / staat / terwylen de Infirmiers of sieke-bezoekers / die van onpasselijke / in derselver Cellen gaan afhaalen. Valt het nu voor dat deselve door swakheid niet schrijven konnen / soo versoeken sy een ander Cardinaal sulks voor haar te doen / die daar over den Eed van stilswijgentheid moet afleggen. Men steekt die Briefjens in een geslooten Koffer / door een gat dat daar boven in is / en als de sieke besoekers weder in de Capelle zijn gekomen / doet men het selve open in tegenwoordigheid van de Scrutateurs en Reviseurs. Wanneer nu de Briefjens erkend zijn / werpt men die / met de andere / in den Kelk.

Ook hoe die werden nagesien.

De Bulletins in de Kelk nu alle wel door een gemengt zijnde / stort een der Cardinalen, Hoofden van de Ordres, dat is van

de

de Bisschoppen/ Priesters of Diaconen / den Kelk op de tafel uit. Een van de Scrutateurs doet het Briefjen of Bulletin op/ hy toond het selve aan de twee andere/ ende den jongsten Scrutateur roept overluid den naam van die geene welke daar door werd genomineert. Terwylen dit geschied/ tekenenen de andere Cardinalen, aan de kant van het Taafereel / op het welke de namen van alle de Cardinalen zijn geschreven/ volgens haar ouderdom in het Sacro Collegio, de stemmen die een yder heeft/ van welke men aanstonts het getal ziet; Die geene welke genomineert werden/ tekenen van haar kant mede de stemmen op die men haar geeft/ om te zien of zy het vereiste getal hebben/ dog daar zijn'er veel/ welke de moeite niet behoeven te neemen / van deselve aan te tekenen.

Gebeurd het nu/ so als meermaals voorvalt/ dat een Cardinaal de twee derde gedeelten der stemmen heeft/ zo werd die gezegt wettelyk verkooren te weesen en dan doetmen aanstonts de briefjens na beneden op/ om te weeten wat Cardinalen hem haar stemmen hebben gegeven. Op het einde van het Scrutin worden alle de briefjens verbrand/ wanneer'er niet bedrigt is. Indien er ook eenige briefjens ontbreeken / soo vangtmen op een nieuw weder aan. Nog zijn'er ook Recognitores, welke daar na ondersoeken of de Scrutateurs haar plight wel hebben gedaan. Voor hier na nu weder te beginnen/ zegt den Sacristein , welke altoos een Augustijner Monik is / de Misse van den H. Geest/ in tegenwoordigheid van de Cardinalen en derselver Conclavisten, indien die daar by willen assisteren. Den Meester van de Ceremonien geeft den Vrede te kussen aan den Deken en aan de drie Hoofden van de ordres. Na geseide Misse doet hy de Conclavisten buiten gaan / en sluit de deur van de Capelle. Men zegt dan ook nog de zeven Psalmen of de Litanien , eermen het Scrutin begind.

Hoe veel stemmen nodig sijn tot een wettige verkiesinge.

Wanneer het nodige getal van stemmen in het Scrutin niet werd gevonden/ soo komtmen tot het Accessit en teldt de stemmen van het Scrutin met die van het zelve/ dog onder beding dat de stemme van yder Cardinaal , in het Accessit, moet verschillen van die van het Scrutin , dat is datmen in het briefjen van het Accessit, een ander Cardinaal moet noemen / dan men in het Scrutin heeft gedaan / of wel datmen daar op schryve / Nemini, dat is / aan niemand , wanneermen geen genegentheid heeft voor als dan de Verkiezinge te doen / dat dikmaals voorvalt.

Wijse in het doen van het Accessit gebruiklijk.

Hier van daan komt het woord van Accessit of Acces, als of men zeide zig by een ander voegen/ en zyn stem aan ymand geven / tot vervullinge van dig gene welke hem nog ontbreeken. Dit gebruik heeft zyn oorsprong uit het aaloude Romen, en wierd

Naams oorsprong.

by

by na die zelve zaak in hare Raadsvergaderingen bezrigt. Den Raadsheer die van het zelve gevoelen was van een ander wegens de zaak waar over geraadslaagt wierd / stond van zijn plaats op en naderden den zelven / en wanneer hy niet wilde gaan van daar hy zat / so zeidde hy overluid; Accedo ad idem; Ik kome tot het selve.

Verdere sorge ontrent de verkiesinge gepleegt.

Wanneer de Paus nu is verkoren door twee derdeparten der stemmen van alle de tegenwoordige Cardinalen , soo beziemen met goede zorge en ordre de briefjens van het Scrutin en Accessit tegens malkanderen / om te vernemen of de nomineeringen daar by gedaan van den anderen verschillen / en of ook de zinspreuken en teekenen dezelde zijn. Op het geven van het Acces behoeven de Cardinalen geen eedt te doen / als zijnde begrepen in die van het Scrutin , en de zieke Besoekers konnen mede haar stemmen in het Accessit geven. Indien de verkorene Paus zijn stemme aan zig zelven heeft gegeven / soo werd de verkiezing door onwettig gehouden.

Eerste plegtelijkheid aan de nieuverkorene Paus gedaan.

Wanneer nu de twee derde deelen der Cardinalen by een persoon verblijven en denzelven tot Paus hebben gemaakt / verhoegen zig dzie Cardinalen en meest altoos de voornaamste der dzie Ordzen / by de nieuw verkorene / en als zy hem hebben gegroet spreekt de aanzienelijkste van haar hem aan met de volgende woorden ; Zijt gy van sins de regtmatige Verkiesinge, welke van u Persoon tot Paus is gedaan, aan te neemen? Hier op versoekt de verkoozne zijn Gebed te mogen doen en de voorzienigheid Gods te mogen aanroepen / het welk geschied zijnde zegt hy gemeenlijk met luider stemme ; Ik neme het aan. Veele hebben dikmaals (na allen schijn alleen welstaans halven of uit zedigheid) groote zwarigheden gemaakt in het aanvaarden van die weerdigheid.

Urbanus VI. weigerd de Pauslijke waardigheid.

Onder andere Urbanus VI. als hem zijn Verkiesinge was aangezegt / gaf tot antwoord ; Timor tremorque venerunt super me, & contexerunt me tenebræ. Schrik en angst hebben my omvangen en ik ben door duisternissen bedekt. Maar den Cardinaal van Florencen en andere / die in de Capelle waren / oordeelende uit dat begin dat hy wilde weigeren die weerdigheid aan te nemen/ of ten minsten tijd om zig te bedenken versoeken / vielen in zijne woorden en baden hem sodanig gesprek / dat haar het herte quetste / af te breken en het geene hem aangeboden wierd te aanvaarden. Den nieuwen Paus konde dese hare dringende gebeden niet wel afwijsen / en gaf daar op zijne toestemminge. Den Cardinaal van Florencen accepteerde daar op dese zijne verklaringe / en begon zijne aanspraak daar over met de volgende woorden / volgens haar gewoon profaan gebruik / uit de H. Schrifture getrokken ; Talis decebat ut esset vobis Pontifex, impollutus videlicet,

cer, &c. Sodanig een Paus moest de Kerke noodsakelijk hebben, te weten onbesinet, enz.

Gelijk ook Clemens VIII.

Clemens VIII. stelde zijn geveinstheid in dat werk nog meer ten toon/ wanneer hy/ reets met het Pausselijk gewaad bekleed zijnde en zelfs al als Paus aangebeden/ het volgende compliment gestelde te maken/ te weten; God/ wiens Stedehouder hy nu op de Aarde ging werden/ te bidden/ dat die wilde/ in geval le sijn verheffinge niet voordeelig voor de Kerke soude wesen/ die geene welke hem verkooren hadden/ van gevoelen doen veranderen/ of wel hem/ in derselver tegenwoordigheid/ van het leven berooven. Doen hem de Paulselyke kleederen wierden aangedaan/ hadde hy gezegt; Dit kleed/ hoewel licht/ is te swaar voor my/ en bevinde ik my niet machtig genoeg om het selve te draagen.

Pausen veranderen haar naam na de verkiesing.

Den Paus nu de verkiesinge aangenomen hebbende/ vraagt hem den Cardinaal Diaken verder; Wat naam wilt gy hebben? Hier op zegt hy dan een naam die hem aangenaam is/ hoewel het somtwylen is gebeurd dat de Cardinalen, den Paus door haar verkooren/ zelfs een naam hebben gegeven/ soo als zulks is geschied ten opsichte van Hildebrand, welke de Cardinalen den naam van Gregorius, en van Bartholomæus Barensis, welke zy die van Urbanus gaven. Dit veranderen van naam door de Pausen geschied om verscheide oorsaaken/ en dus nam Oddo Colonna, den naam van Martinus V. aan/ om dat hy op St. Martens-dag wierd verkooren. Æneas Silvius liet zich Pius noemen/ als of zyn verkiezinge door Virgilius was voorzegt geworden/ in het vers dat begind; Vir pius Æneas. Dus nam den Paus Fabio Chigi den naam van Alexander aan/ ter gedachtenisse van zijn Landgenoot/ Alexander III. die mede/ even als hy/ van Siena geboortig was. Innocentius XI. heeft die naam genoomen/ ter gedachtenisse van Innocentius X. wiens Creatuur hy was.

Dat eenige niet wilden doen.

Eenige evenwel hebben daar in swaarigheid gemaakt en haar eigen naam niet willen veranderen/ gelijk zulks van den Paus Marcellus II. en Adrianus VI. van Utrecht bekend is. Marcel lus gaf tot antwoord/ als hem gevraagt wierd wat naam hy wilde voeren, Ik ben Marcellus geweest en wil Marcellus blyven, ook sal de Pausselijke waardigheid mijnen naam noch zeden niet doen veranderen.

Cardinalen moeten ook welgevallen in des Paus nieuwen naam hebben.

Selden valt het voor dat den nieuwen verkooren naam de Cardinalen niet wel aanstaat/ die dan de Pausen ook gewoon zijn te veranderen; Als by voorbeeld/ Cosmus van Zulmone wilde Clemens genaamd werden/ doch hy moest zich met die van Innocentius vergenoegen/ door dien den naam van Clemens in haat was gekomen/ door seker soo genaamde Paus, die den H. Stoel na

na Avignon hadde verplaatst. Als ook Petrus Barbi na zijn naam wierde gevraagt/ wilde hy dat die Formosus soude wesen/ de Cardinalen begeerden daar niet in te bewilligen/ ten einde zulks haar niet voor ydelheid soude werden toegerekend/ te meer om dat die Paus schoon van persoon was/ dat Formosus beduid. De Cardinalen vraagden hem dan voor de tweedemaal/ wat naam hy begeerde? Hy zeidde daar op Marcus, door dien hy van Venetien was/ en dat was juist de reden om welke de Cardinalen desen naam mede mishaagde/ waar op hy eindelijk verklaarde Paulus te willen genaamd werden/ daar het dan by bleef/ zijnde hy Paulus II. geweest.

Oorsprong van de naams verandering der Pausen. Van Gabriel Candelmano, een Venetiaan, werd geschreven/ dat hy/ tot Paus zijnde verkooren/ zekeren tijd/ om zich wegens de verkiesinge zijns naams te bedenken/ van de Cardinalen verzocht/ welke verkregen hebbende/ begaf hy zich een half uur in seeker vertrek alleen/ en daar weder uitkomende zeidde hy/ den naam van Eugenius IV. te willen voeren. Den oorsprong of het begin van dese verandering van naam/ werd gemeenlijk gelooft met den Paus Sergius II. een aanvang te hebben genoomen/ die/ volgens het getuigenisse van Polidorus Virgilius, Petrinus, Petrarcha en andere/ den naam van Petrus Bucca-porci, dat is/ Verkens-snuit, voerdde/ en deselve met die van Sergius, door dien hy tot soo hooge waardigheid was verheven/ wisselde.

Redenen daar van. De redenen van dese naams-verandering souden/ soo als zulks den Cardinaal Baronius, in zijne Jaar-boeken/ met veel glimp heeft beschreven/ de volgende zijn. Eerstelijk; Om dat den Paus, soo dra hy is verkooren/ zich niet meer voor een privaat persoon of gemeen mensch/ maar voor Gods Stadhouder acht/ weshalven het dan ook billijk is/ dat hem een andere naam gegeven werd. Ten tweeden; Alle de Pausen zijn Navolgers of Successeurs van Petrus, en Stedehouders Christi; Christus nu zelfs/ heeft Petrus, doen hy hem tot het Paus-schap verhief/ en enkelijk Simon Jansz. genaamd was/ een andere naam gegeven. Ten derden; Kan het ook voorvallen/ dat een Paus soodanig een naam heeft/ welke met soo hooge waardigheid niet over een komt/ zoo als wy even te vooren/ in den Cardinaal Bucca-porci hebben gezien/ en is het vervolgens dan billijk/ dat de nieuwlijks verkorene Pausen van naam veranderen.

Mogen den naam van Petrus niet kiesen. De Pausen nu/ konnen alle soodanige naamen aanneemen als zy begeeren/ die van Petrus alleen uitgezondert/ jaa zelfs moeten zy die verlaten/ is het dat zy te vooren soo zijn genaamd geweest/ soo als blijkt uit Petrus de Luna, die zich Benedictus III. liet noemen/ uit Gregorius XII. die ook den naam van Petrus

voerde

voerde en noch jongst uit Alexander VIII. wiens voorigen naam Pietro Ottoboni was.

Sy zeggen dat dit geschied om dat den naam van Petrus een byzonderlyke geheimenis in zich besluit / weshalven dat de eerbiedigheid / aan den Apostel Petrus verschuldigt / afvorderd / dat men die naam alleen aan hem moet laten / hoewel volgens de bekende Prophetien van den soo genaamden H. Malachias, in zijn leven Aarts-Bisschop van Armag in Yrland, den laatsten Paus, sullende den Antichrist zijn / Petrus II. sal genaamd werden / als wanneer / na swaare verbolginge der Kerke / de Wereld sal vergaan. Redenen daar van.

Veele hebben dese Prophetien in soo hooge achting als het Euangelium, door dien hy het geene hy van de voorige Pausen heeft gezegt / meest alle wel heeft getroffen / zijnde het selve altoos of op haar Persoon / Geslacht / Wapenen / &c. te duiden geweest / en sou de dan / volgens die Prophetien, de Wereld noch ontrent 260. jaaren moeten staan / door dien hy / na Alexander VIII. noch vyf-en twintig Pausen steld tot op Petrus II. De derde na Alexander VIII. geeft hy te kennen met de woorden; De bona Religione; dat eenige dwaase menschen doet gelooven / dat buiten de Paapse Godsdienst wel een Paus van de hare konde verkoren werden. Prophetien van Malachias.

Het is aanmerkens waardig / dat de meeste Pausen, als zy op haar afsterven leggen / en het einde van haar Pausselijke Regeering voor oogen zien / ook den naam / welke zy voor die waardigheid hadden gevoerd / weder aanneemen. Ook werden zy / na haar overlijden / met haar doop-naam / door den Cardinaal Kamerling drie maal / toegeroepen / soo als ik van Alexander VIII. in mijn voorigen Brief / omstandelijk heb bericht. Pausen, stervende, nemen haar voorigen naam weder aan.

Door dat de naams-verandering der Pausen geschied / werd den nieulyks verkorenen het Cardinaals kleed uitgetrokken / des selfs gedekte hoofde ontbloot en kan hy geen anderen naam verkiesen / voor men hem eerst het soo genaamde Croccam en het kleine Capucium heeft afgenoomen. Terwylen dit gedaan werd maaken de Pausen gemeenlijk een Compliment, in het welke zy zich beklagen over den swaaren last / die / met die prachtige kleederen / op haare oude schouderen werd gelegt. Als hy nu dus met zijn pontificale Klederen is opgepronkt / brengt men hem op den stoel die voor het Altaar staat / en zet hem op het selve / onder het opheffen der Musicanten van den Sang; Ecce Sacerdos Magnus, &c. en men maakt als dan een begin van de adoratie of aanbidding / kussende den Cardinaal Decan des Paus rechter voet en hand al knielende; Den Paus beveeld hem dan op te staan / en geeft hem den kus des vredes aan beide de wangen / die Plechtelijkheden aan den nieuwen Paus gebruikelijk.

werk werd van alle de Cardinalen nagevolgt en, verricht in de Capelle van Sixtus IV. daar den Paus, na plechtelijk gekleed te zijn/ door twee Cardinalen Diakonen, is geleid.

Uitroeping van den nieuwen Paus.

Terwijl dat dit werk verricht word/ verboegt zich een van de Cardinalen, zijnde gemeenlijk den voornaamsten Cardinaal Disken, voor welke den Ceremonie-meester met het Cruice gaat/ op de Galerye voor de St. Pieters Kerk, van welke de Pausen, op den witten Donderdag en anderzints/ den zegen aan het volk gewoon zijn te geven/ en beveeld daar/ uit den naam van het Conclave, den gemaakten muur/ soo spoedig als mogelijk is/ ter neder te werpen. Als hem nu dus een weg is gemaackt/ vertoond hy aan het volk/ dat des middags en tegens den avont meest op de plaats van St. Pieter is versaameld/ het Cruis dat voor hem werd gedragen/ en roept met luider stemme; Annuncio vobis gaudium magnum. Habemus Papam Ementissimum & Reverendissimum Dominum Cardinalem N. N. qui sibi nomen elegit, ut in posterum vocetur N. N. Dat is: Ik verkondige u een groote vreugde; Wy hebben tot Paus den uitmuntensten en eerwaardigsten Cardinaal N. N. welke sich tot een naam heeft verkooren, om in het toekomende daar mede te werden genaamt N. N.

Vreugde daar na betoond.

Soo dra dese woorden ge-uit zijn/ volgt een algemeen vreugde gejuig en geluk-wenschinge/ aanstonts daar op beginnen alle de Klokken te luiden/ men hoord het geschal der Trompetten/ en in dat oogenblik als het Cruice na de vensters van het Vaticaan werd gekeerd/ daar altoos eenige op staan te passen/ beginnen de Stukken op het Kasteel St. Angelo te donderen/ door welke de vreugde en de nieuwe-verkiesinge des Paus, door geheel de Stad werd verkondigt.

Opening van 't Conclave.

Onderwijlen werden de deuren van het Conclave geopend/ de Muren ter neder geworpen/ de houte planken van een geschoven/ de toegemetzelde vensters werden geopend/ en alles in vorigen staat gezet. Den Paus houd/ terwylen dit alles geschied/ een Collation met de Cardinalen, 't welke geëindigt zijnde/ komen zy tot de tweede aanbiddinge/ die dan mede in de Capelle van Sixtus, op voorige wijze/ geschied/ terwijl den Paus, met het Pauselijke Habijt gekleed/ in een stoel op den Altaar zit.

Den Paus wert na de St. Pieters Kerk gedragen.

In dezen stoel blijft hy verders zitten/ en werd in die gestalte/ met het Cruice voor hem/ onder de begeleiding der Cardinalen, na de St. Pieters Kerk gedragen. Daar gekomen begeeft hy zich voor het Altaar, en stort een gebed van dankzegging tot God en de H. H. Apostolen uit/ met blooten hoofde; Aanstonts daar aan gaat hy op den daar toe bereiden stoel/ welke op het groote Altaar staat/ met gedekten hoofde zitten. Hier na begint

den

den voornaamsten Cardinaal Bisschop met geboogde knie'en / den Lof-zang van Ambrosius, beginnende Te Deum Laudamus; U, God, loven wy, te zingen/ die daar op door de Musicanten werd geeindigt. De Cardinalen onderwylen / leggen de gewoonlijke handen voet kus weder af / in ordre van haar rang / geschiedende op die wijze de derde aanbidding. Hier valt aan te merken / dat den Paus Alexander VII. den Throon of Zetel op welke de nieu verkorene Pausen gewoon zijn te zitten / uit het midden des Grooten Altaars, deed trekken en op de zijde des Evangeliums zetten / en als de Meester der Ceremonien hem indachtig maakte / dat daar de gewoonlijke plaats niet was / gaf hy tot antwoord; Ik wete de Ceremonien beter als gy, en ook seer wel wat ik waardig ben; Ik wil niet toelaten dat ik, als een mensche zijnde, sal gezet werden, ter plaatse daar de consecratie van het Heilige lichaam en bloed van onsen Heere geschied.

Gaat op het Groot Altaar zitten.

Derde aanbidding.

Het laatste dat van het Conclave te verhalen is / is dat als den Paus is verkooren / desselfs Celle door de Conclavisten werd geplonderd / terwijl het volk van Romen het zelve met zijn Paleis in de Stadt doet; Sy noemen dat sgombrare of ruimen. De Conclavisten hebben soodaanigen roof of plundering niet van noden / door dien sy altoos van den nieu verkoorenen Paus, wegens de smert en ongemak in het Conclave uitgestaan / groote profijten / vergeldingen en vryheden te verwachten hebben. Als de Paus Alexander VIII. verkooren was / reeden eenige van desselfs Domestijken, na dat zy de vrolijke tydinge daar van hadden ontfangen / met zijn Carosse derwaarts en hielden zich voor het Vaticaansche Paleis stil. Als het volk die in het oog kreeg / tasten zy deselve aan als van goeden prijze zynde / en smeten den Coetsier / die wederstand wilde doen / onder de voeten.

Plondering der Celle van den nieuwen Paus.

Op de verkiesinge des Paus nu / moet ook aanstonts desselfs Crooninge volgen / ten langsten binnen vier of acht dagen. De plechtelykheden daar van / hebbe ik / uit het Roomsche Ceremoniaal by een getrokken en zende u dezelve toe / door de gemeenschap der stoffe / als gelovende dat zulks u wel zal gevallen. Als den dag van de Crooninge is vast gesteld / soo verboegt zich den Paus, des morgens soo dra hy van zijn bedde is opgestaan / in de soo genaamde Kamer del Papagallo, daar hy van de Cardinalen Diakonen, Onder-diakonen, en de gewoonlijke Bedienden / met de Pausselijken Mantel en andere kleedingen / in het bywijn der overige Cardinalen, werd vercierd / tot een teken / soo zy daar by zeggen / van de Heilige volheid des Pausselijken dienfts; Sanctæ plenitudinis Pontificalis Officii. Dit geschied en den Paus, ten vollen opgesmukt zijnde / verboegt hy zich / werdende het Cruice voor hem gedraagen / na St. Pieters

Crooninge desselfs.

Kerk / en houden de Cardinalen Diakonen hier en daar den zoom van den Pausselijken Mantel op. Den sleep van het Pausselijk kleed moet door een Ambassadeur of anders van een aanzienlijk Wereldlijk Heer werden gedragen / en den Baldachin of Hemel door acht voorname Cavalliers.

Ontfangt de Homage — Dus tot den den ingang van St. Pieters Kerk gekomen zijnde / werd voor dezelve een Tapijt gespreid / en daar op den Pausselijken Throon nevens een kussen en voet bank gesteld / en ontfangt den Paus daar zittende van de Dom-heeren en het Capittel den voet kus nevens de overgevinge der Sleutelen. Daar na treed hy van zijn Throon, gaat door de hoofd deur in de Kerk / onder een groot vreugde gejuig des volks / dat daar van alle kanten is verzameld.

en gehoorsaamheid van de Prelaten. — Als hy daar binnen aan het Altaar neder geknield en zijn gebed gedaan heeft / begeeft hy zich in de Capelle van den H. Gregorius (anders ook die van St. Andræas genaamd) en daar weder op een cierlijk opgepronkte Throon, onder een met Edele Gesteenten vercierden Hemel / alwaar hem de Cardinalen en de Prelaten de gehoorzaamheid ofte Obedientie afleggen / de Cardinalen door het kussen der handen / maar de Bisschoppen en Prelaten, door dat der voeten. Hier na laat den Paus het Pausselijk Cruice voor zich ophouden / staat van den Throon op / ontbloot zijn hooft / zegend het omstaande volk met het Cruis / spreekt ook den zegen uit / en verleend het vollen Aflaat ook in het Articul des doods / waar op zich het volk weder met een groote vreugde geroep laat hooren.

Plechtelijkheden van de Krooning. — Na het voleindigen van deze en andere plechtelijkheden / gebeden en gezangen / neemd den Onder-diakon, welke ook de Apostolische werd genaamd / de heerlijke gestikte en ook met het Cruis getekende Pantoffel, die daar op van den Kamerling aan des Paus voet werd gedaan / terwijlen de Geestelijke den zoom van den Pausselijken Mantel oplichten en over haare hoofden leggen. Dit geschied zijnde / werd hy weder in Processie uit de Capelle in de Kerk geleid. De Ceremonie-meester gaat voor den Paus, met twee Borden in de handen / op welkers eene een brandende Licht staat / en op het andere een grooten hoop Werck. Als den Paus nu vy na uit de Capelle van St. Gregorius is / soo keerd sich den Ceremonie-meester na hem toe / neigd zich ter aarden neder / steekt het Werk aan brand en zegt met luider stemme; Sancte Pater, sic transit gloria Mundi. Heiligen Vader, op dese wijse vergaat de eere des Wereld. Dit doet hy / in welnig tijds / driemaal na malkanderen / terwijl men den uitgang der Capelle naderd.

Den Paus — Als nu den Paus het hooge Altaar, dat van de Heilige Apostolen

stolen genaamd / naderd / treden hem de drie jongste Cardinalen Priesters te gemoed / nemen hem aan uit den naam der Apostolen, voeren hem na het Altaar en kussen zijn aangezicht en borst. Den Paus knielde aanstonts daar na op een kussen ter neder / verricht in der stilte en met ontblooten hoofde zijn gebed / legt zijn Biegt af voor het doen van een Misse; Onderwijlen staat den Cardinaal Decan aan zijn rechter hand / en aan de linker den oudsten Cardinaal Diakon en achter hem noch twee andere Cardinalen, beginnende het Muzijk voor de Misse. Na de Biecht te hebben gedaan / dekt den Paus zijn hooft en zet zich in den heerlijken hoogen stoel welke voor het Altaar is gesteld; De drie oudste Cardinalen Bisschoppen spreeken eenige gebeden; Den oudsten Cardinaal Diacon hangt hem den Pausselijken Mantel om / daar na treed hy tot den Altaar en verricht de Misse met veele Ceremonien, gezangen / gebeden en andere gewoonten. De Misse geeindigt zijnde / zet zich den Paus weder in zijn stoel ter neder. Den Cardinaal Aarts-priester van die Kerk reikt hem dan toe, geassisteerd door twee Dom-heeren / een kostelijken van Goud gewerkte en met dierbaare steenen vercierde Beurse / en daar in vijf-en-twing Julii of Paoli, die een Schelling Hollands gelden / met deze woorden; Heilige Vader, het Capittel en de Dom-heeren van S. Pieter, geven u Heiligheid dit gewoonlijke en verschuldigde Priester-loon, voor de welgezongene Misse, uit een nederig gemoed, tot betuigenisse van eeuwige Onderdanigheid.

Werd uit den naam der Apostolen ontfangen.

Doet Misse en werd daer voor betaald.

Den Paus neemd hier op de Beurse dankelijk aan / en schenkt deselve aanstonts aan den Cardinaal Diakon, voor dat die het Evangelium heeft gezongen. Hier op werd hy in Processie en in begeleiding als vooren / na de Kerk-deur gedragen / daar den zegen placht te werden gegeven / zijnde genaamd ad Limina Pauli. Voor dezelve werd een heerlijken met Goud en dierbare Gesteenten vercierden Throon opgericht / op welke hy sich uit zijnen stoel begeeft. Na geeindigde Musijk en gezang / doed den Cardinaal Decan een gebed / de twee oudste Cardinalen Diakonen staan naast den Paus / de jongsten daar van neemd het Calotje of Mutsjen / dat hy tot die tijd toe heeft opgehad / van het hooft af, Den oudsten zet hem het Pausselijk Hoofd-cieraad met de driedubbele Kroon / il Tri-regno genaamd / op / met de volgende woorden; Accipe Tiaram tribus Coronis ornatam, & scias te esse Patrem, Principem & Regem, Rectorem orbis, in terra Vicarium Salvatoris nostri Jesu Christi, cui est honos & gloria in secula seculorum, Amen. Dat is; Ontfangt hier de Muts met drie Kroonen verciert, en weet dat gy bent een Vader, Vorst en Koning, een Richter der Wereld, een Stadhouder op der Aarde van onsen

Schenkt het loon weder weg

onſen Zaligmaker Jeſus Chriſtus, welke gelooft zy van eeuwigheid tot eeuwigheid; Amen.

Oorſprong van de drievuldige Kroon.

Wat nu belangt de drie Kroonen die op den Pauſſelijken hoed ſtaan/ ſoude den Paus Sylveſter, van den Keiſer Conſtantinus de Groote, de eerſte Kroon hebben bekomen/ hoewel andere zeggen zulks van den Keiſer Anaſtaſius te zijn geſchied/ welke deſelve den Koning Clodovæus en die dezelve weder aan den Paus geſchonken hadde/ en bedienden ſich de Pauſen van deſelve op haar hoed/ tot op Bonifacius VIII. die daar by noch twee Kroonen hadde gevoegt/ om de gepretendeerde drievoudige Heerſchappye des Paus te kennen te geven/ te weten de Keiſerlijke/ met de Koninglijke en de Prieſterlijke/ hoewel andere zeggen dat Bonifacius VIII. de tweede/ en Urbanus V. de derde by de eerſte hebben gevoegt/ door dien Johannes XXII. noch lang na Bonifacius maar twee Kroonen heeft gebruikt. Paus Paulus II. heeft deze Kroonen ongemeen vercierd/ als welke een byzondere genegentheid hadde tot de opproonkinge der Pauſſelijke Habijten, en alleen het Pauſſelijk Hoofd cieraad met ſoo veel Geſteenten deed verrijken/ dat het op meer dan een Millioen Ducaten wierd geſchat. De Paarlen en Geſteenten aan deze Kroonen/ welke door een onkundig Switzer/ na den Veldſlag van Murat, voor weinig Gelds wierden verkocht/ zijn niet te waardeeren. De Proteſtantſe Theologanten geven voor/ dat op deze Kroon zeker woord (Myſterium of een ander) van het welke in de Openbaringe Johannis werd gewaagt/ dat op de Kroon des Antichriſts wezen zoude/ ſtaat/ doch men kan dat ſeer ſwaarlijk weten/ door dien dezelve maar eens werd gebruikt by de Krooninge van yder Paus en buiten die gelegentheid/ aan vremden/ niet licht vertoond.

Zegening des Paus aan 't volk nevens geven van Aflaat en penningen.

Als nu eindelijk weder heerlijk is gemuſiceerd/ zegend den Paus het Volk driemaal met het Cruice en geeft het een vollen Aflaat/ het welke om dat het te beter ſal werden verſtaan/ ſpreken twee Cardinalen Diaconen, de volgende woorden/ zeer luide/ de eene in de Latijnſche en de andere in de Italiaanſche taal; Heden is de Wereld groot heil wedervaren; Heden is aan u alle oprechte Gelovigen van onſen Heiligſten Heer en Paus N. N. vollen Aflaat uitgedeeld, in den naame des Vaders, des Soons en des H. Geeſts. Hier na laat den Paus koopere penningen/ daar deze Krooning en zijn Beelteniſſe op ſtaat/ onder het volk werpen/ onder het zeggen van deze nederige woorden; Hæc do vobis quia aurum & argentum non habeo. Deſe dingen geef ik u, door dien ik noch goud noch ſilver hebbe. Het welke eveneen weinig met het volk ſchijnt geſpot te wezen/ dat immers ſekerlijk wel beter weet. Het volk evenwel is hier ſoo over

en ver-

verheugt en roept met luider stemme; Viva el Papa N. N.

Dit alles verrigt zijnde werd de Paus weder na de Capelle van Sixtus gedragen / daar hem de Pauslijke Cieraden en kleederen wer- den afgenomen / en alsdan begroeten hem de Cardinalen met haar gewoonlijk geroep; Ad multos annos; Dat hy die waardigheid veele jaren mag bekleeden. De Cardinalen en Prelaten begeven zig daar op na huis / levende in vaste hoop / voor al die by desen dienst hebben opgepast / dat zy eenige aanzienlijke Ampten en Beneficien sullen bekomen / door dien de Pausen / voor hare Kro- ninge / sulke dingen nog niet vergeven / zijnde onderwijlen zijn eerste zorge / zig en de zijne te degen vast te setten. Daar na werden alle de stukken van St. Angelo driemaal gelost. De Soldaten die op de plaats van St. Pieter de wagt hebben / lossen ook soo dikmaals haar schietgeweer / mede geven de Switser- sche Gardes salvo voor het Pauslijk Paleis. Des avonds zijn alle Paleisen verligt / daar dan ook schone verbeeldingen en Emble- mata te zien zijn.

Besluit van de Kroning.

De nieuwe Pausen moeten ook korts na hare Kroninge een dag bestemmen / op welke sy / met een pragtig uitryden (dat daar gemeenlijk Cavalcada werd genaamt) van het gewoon- lijke Pauslijk Paleis, door de Stad / na de Kerk van St. Johan van Lateranen gaan / en aldaar bezittinge neemen / van die hare Stigt-Kerk (welke in order voor die van St. Pieter gaat) en van het oude Paleis, door het overgeven van twee sleutelen / wel- ke de Aarts-Priester van die Kerk hem aanbied / beduidende de- selve / soo zy seggen / de magt en het geweld van den Room- schen Stoel. Den tijd valt my te kort om de Ceremonien daar van op het papier te brengen / ook mogt u het lesen van so lan- gen en geheel met ernstige stoffe vervulden Brief / verdrieten. Het soude nog konnen gebeuren dat ik die Cavalcade, na het eindigen van het tegenwoordige Conclave quam te zien / als wanneer ik u daar van kortelijk wil berichten.

Cavalcade des Paus na de Kroning.

Door dien evenwel hier en elders van de Prophetien van Ma- lachias veel werd gesprooken / voor al by gelegentheid van het kiesen van een nieuwen Paus en wy ook van deselve in dit werk hebben gerept / soo sal ik u die hier stellen so als die in het jaar 1689. zijn gedrukt / ten tijde de Stoel / door het overlijden van In- nocentius XI. vacant was / na dat ik u sal gezegt hebben / dat desen Malachias Aarts-Bisschop en Primaat van Yrland geweest / en dese zijne Prophecyen in het jaar 1130. geschreeven heeft / daar van veele Roomsche Schrijvers groot werk maken. Zijne Pro- phetien dan bestaan in de woorden;

Prophetien van Malachias wegens de Pausen.

Ex castro Tiberis, hebben haar opzigt gehad op	Celestinus II.
Inimicus Expulsus, op	Lucius II.
Ex magnitudine Montis.	Eugenius III.
Abbas suburranus.	Anastasius IV.
De rure albo.	Adrianus IV.
Ex tetro carcere.	Victor IV.
Via Trans-Tiberina.	Calistus III.
De Pannonia Tusciæ.	Pascalis III. Een Onger.
Ex ansere custode.	Alexander III.
Lux in ostio.	Lucius III.
Sus in cribro.	Urbanus III.
Ensis Laurentii.	Gregorius VIII.
De Schola exiet.	Clemens XIII. Dese was van het Geslagte Scholari.
De rure bovensi.	Celestinus III.
Comes Signatus.	Innocentius III. Dese was Grave van Segna.
Canonicus de Latere.	Honorius III. Dese was Canonik van S. Johan van Lateranen.
Avis Ostiensis.	Gregorius IX.
Leo Sabinus.	Celestinus IV.
Comes Laurentius.	Innocentius IV.
Signum Ostiense.	Alexander IV.
Hierusalem Campaniæ.	Urbanus IV.
Draco depressus.	Clemens IV.
Anguineus Vir.	Gregorius X.
Concionator Gallus.	Innocentius V.
Bonus Comes.	Adrianus V.
Piscator Tuscus.	Johannes XXI.
Rosa composita.	Nicolaus III.
Ex Telonio Liliacei Martini.	Martinus IV.
Ex Rosa Leonina.	Honorius IV.
Picus inter escas.	Nicolaus IV.
Ex Eremo Celsus.	Celestinus V. Dese was een Eremijt.
Ex undarum Benedictione.	Bonifacius VIII. Den naam van desen was Benedictus, ook voerden hy watergolven in zijn wapen.
Concionator Patareus.	Benedictus IX.
De fossis Aquitanicis.	Clemens V.
De sutore Osseo.	Johannes XXII.
Corvus Schismaticus.	Nicolaus V. Een tegen Paus.
Frigidus Abbas.	Benedictus XII.
De Rosa Atrebatensi.	Clemens VI.

De montibus Pammachii.	Innocentius VI.
Gallus vicecomes.	Urbanus V.
Novus de virgine forti.	Gregorius XI.
De cruce Apostolica.	Clemens VII. Tegen-Paus.
Luna Cosmedina.	Benedictus XIII. Tegen-Paus.
Schisma Barginonium.	Clemens VIII. Tegen-Paus.
De Inferno Prægnanti.	Urbanus VI.
Cubus de mixtione.	Bonifacius IX.
De meliore sidere.	Innocentius VII.
Nauta de ponte nigro.	Gregorius XII.
Flagellum solis.	Alexander V.
Cervus Sirenæ.	Johannes XXIII.
Corona veli aurei.	Martinus V.
Lupa Celestina.	Eugenius IV.
Amator Crucis.	Felix V. Dese was den Hertog Amadæus van Savoyen.
De modicitate Lunæ.	Nicolaus V. Van Luna in Toscanen geboortig.
Bos pascens.	Calistus III. Dese voerde een os in zijn wapen.
De Capra & Albergo.	Pius II. Secretaris van de Cardinalen Capranica en Albergati.
De Cervo & Leone.	Paulus II. Dese was Bisschop van Cervia en voerdde een Leeuw in zijn wapen.
Piscator Minorita.	Sixtus IV. Dese was een Minoriter Monik en soon van een visser op de kust van Genua. Doe de H. Malachias leesde was de ordre der Minoriten noch niet ingesteld.
Præcursor Siciliæ.	Innocentius VIII. Zijn voornaam was Jan Baptista, en hy een Bediende van den Koning van Sicilien.
Bos Albanus in portu.	Alexander VI. Dese was Cardinaal van Albano en Porto, had ook een os in zijn wapen.
De parvo homine.	Pius III. Zijn geslagt was Picollomini.
Fructus Jovis juvabit.	Julius II. Desselfs wapen was een Eike/ zijnde die den Boom Jupiter toegewijd.
De Craticula Politiani.	Leo X. Scholier of discipel van Politianus.
Leo Florens.	Adrianus VI. Desselfs vader was Flo-

	Florentius genaamt / en voerdde een Leeuw in zyn wapen.
Flos pilei ægri.	Clemens VII. Van den huise de Medicis.
Hiacynthus Medicorum.	Paulus III. Van den huise Farneze, wiens wapen bestaat uit een slag van Lelien die Hyacinthen werden genaamt / ook was hy Cardinaal van de HH. Cosmus en Damianus, voorname Geneesheeren.
De Corona Montana.	Julius III. Genaamd Johan del Monte. Desselfs wapen bestaat uit eenige Bergen met twee Kroonen daar boven.
Frumentum flaccidum.	Marcellus II. Desselfs wapen was eenige tarw airen / hy regeerde niet meer dan 22. dagen.
De fide Petri.	Paulus IV. Zyn naam was Petrus Caraffa. Hy deed afstand van het Aarts-Bisdom van Teatino om een eensaam leven te leiden en sig geheel aan den Godsdienst over te geven.
Æsculapii Pharmacum.	Pius IV. Van den huise Medicis.
Angelus Nemorosus.	Pius V. Genaamd Michaël, geboren in het Landschap Bosco.
Medium corpus pilarum.	Gregorius XIII. Desselfs wapen was een halve Draak / hy wierd Cardinaal gemaakt door Pius IV. die Pillen of Ballen in zyn wapen voerdde als zynde van den huise Medicis.
Axis in medietate Signi.	Sixtus V. Desselfs wapen is een Balk die zich over een Leeuw uit streckt.
De rore Cœli.	Urbanus VII. Aarts-Bisschop van Rossana in Calabrien, daar het Manna valt.
De Antiquitate urbis.	Gregorius XIV. Van een seer oud Geslachte en den herstelder geweest van de Antiquiteiten van Romen.
Pia Civitas in Bello.	Innocentius IX. Dese maakte de Lige ofte het verbond tegens de Turken/

ken/ soo als hy Nuntius te Venetien was en tegens de Hugenoten Paus zijnde / gevende 50000. scudi per maandt daar toe.

Crux Romulia.	Clemens VIII. Zijn wapen was een silvere balk / door welk verscheide andere balken dwars gaan/ op de wijse van het Pauselijke Cruis.
Undosus Vir.	Leo XI. was watersugtig.
Gens Perversa.	Paulus V. Van naam Borghese; deselve heeft zijn geslagte Caffarella in dat verandert / gevende zijn naam en wapen aan Scipio Caffarella, zijn Susters soon.
In tribulatione pacis.	Gregorius XV. Het Christenrijk was ten zijnen tijde seer ontroerd dog daar na volgde vreede.
Lilium & Rosa.	Urbanus VIII. Van Florencen geboortig / welke Stad by uitsteekentheid den naam van Bloemen draagt. Zijn wapen zijn drie Byen/ die haar voetsel en vermaak uit bloemen trekken. Desselfs groote oprechtigheid is door de Lelien beduid en sijn goedaardigheid door de Rosen.
Jucunditas Crucis.	Innocentius X. Dese wierd op den dag van des Cruis-verheffinge verkoren/ en was geheel Romen verblijd om dat het een Paus hadde die daar was geboren.
Custos Montium.	Alexander VII. Zijn wapen bestaat uit zes Bergen/ onder welke seker klock verstand / doen hy nog Cardinaal was / stelde/ Septimus accedet; De sevende sal daar by komen/ het welk geschied is doen hy Heer wierd van Romen dat op zeven Bergen legt.
Sydus Olorum.	Clemens IX. Een goed Poeet en deselve seer toegedaan.
De Flumine Magno.	Clemens X. Een Romein, geboren op een dag dat den Tiber geheel

Romen overstroomde.

Bellua insatiabilis. Innocentius XI. Desselfs wapen is een Arend en een Leeuw / verscheurende Beesten / ook konde hy niet leven sine Cibo suo, sonder syn Cardinaal Cibo, nog was hy seer gulsig in het goede te bezrigten / dat is begeerlijk.

Pœnitentia gloriosa. Alexander VIII. Dese wierd tot Paus verkoren op den dag van den H. Bruno, die sware penitentie heeft gedaan. Hy toonde gedurende syn leeven schijn van de Fransse goedgunstig te wesen / dog deede daar voor boete door syn Bullen op het dood-bedde tegens haar uitgegeven.

Rastrum in porta. Innocentius XII. Doe dese de laatste maal als Cardinaal binnen Romen quam en ook op den dag van syne verkiesinge stondden Vriesse Ruiters / die aan alle zijden als Herken punten hebben / in de poorten van Romen, om het volk uit te weeren / wegens de Pest in het Rijk Napels, voor desen heeft zijn geslagt ook Herken in haar wapen gevoerd.

Volgen nu de Prophetien van Malachias wegens de Pausen die nog moeten komen / en over welke altoos veel speculatien vallen / voorál als den Pausselijken Stoel vacant en het Conclave by een is.

1. Flores circumdari.
2. De bona Religione.
3. Miles in Bello.
4. Columna excelsa.
5. Animal Rurale.
6. Rosa Umbriæ.
7. Ursus Velox.
8. Peregrinus Apostolicus.
9. Aquila Rapax.
10. Canis & Coluber.
11. Vir Religiosus.
12. De Balneis Hetruriæ.
13. Crux de cruce.
14. Lumen in cœlo.
15. Ignis ardens.
16. Religio depopulata.
17. Fides intrepida.
18. Pastor Angelicus.

19. Pa-

19. Pastor & Nauta.
20. Flos Florum.
21. De medietate Lunæ.
22. De labore solis.
23. Gloria olivæ.

In de laatste vervolginge van de Roomsche Kerk / sal Petrus II. een Romein op de stoel zitten / die zijne schapen in veele bitterheden sal weiden / welke voorby sijnde staat de Stad op zeven Bergen vernietigt te werden / en den verhaarlyken Regter te verschijnen / om zijn volk te oordeelen. Dit zijn de laatste woorden van dese dierbare prophecyen / van welke gy sult oordeelen so het u wel gevalt en ik ondertusschen blijven / Mijn Heer, &c.

Einde van den Tienden Brief.

ELFDE BRIEF.

Behelsende de *Pasquillen*, welke na het overlijden van *Paus Alexander* VIII. tegens dessels regeering, leven, handel en wandel, als ook tegens sijne Neven en eenige Cardinalen, gedurende den ledigen stoel, sijn uitgekomen.

Geschreven in Romen, *in* April 1691.

MYN HEER, Inleiding.

HEt is my veel meer een lust als een last / ja een seer aangename besigheid / wanneer ik u / in mijn afwesen / eenig genoegen kan geven / te meer daar ik so veele verplichtingen aan u hebbe. Gy hebt dieshalven niet te danken / daar over / dat ik u in myne vorige brieven / omstandig berigt van het houden van een Conclave, nevens de beschrijvinge van het tegenwoordige hebbe gegeven / zijnde het my leet dat ik u na wensch niet hebbe voldaan / indien gy meer van my hadde verwagt.

Wat belangt de Pasquinaden om welke gy schrijft / ik hadde gedagt dat gy u lust al soudet hebben geboet / in die geene / welke men in de Hollandsche Lardons ziet / dog sulks so niet zijnde / sal ik u eenige daar van oversenden / zijnde het niet de moeite en kosten waard / die alle te copiëren / soo om hare wydloopigheid en om dat zy veel vuiligheden behelsen / als om dat sy te veel geld aan port en te veel tyt om te lesen souden kosten.

Dog

Na de dood van Alexander VIII. laten de Cardinalen de voornaamste Digters gevangen setten.

Dat dog niet dan des te meer Pasquillen doet voor den dag komen.

Dog alvorens staat te weten dat / of schoon de Cardinalen, aanstonts na het overlijden van Paus Alexander VIII. door dien sy wisten dat de Pasquilmakers overvloed van stoffe souden hebben / om wegens desselfs Pausschap qualijk te spreken en te schrijven / de beste Digters welke men agte dat voordesen veele aardige schimpschriften souden hebben gemaakt / hadden doen gevangen setten / ook scherpe placcaten en Bevelen laten uitgaan/ tegens de makers ende uitstroyers van diergelijke pasquillen, so vonden dog evenwel Pasquinus en Maforius, of nog veel meer het Roomsche Volk, tegens des overledenen Paus Neven en Bediende/ ja tegens de nog levende Cardinalen, soo veel te seggen/ datmen dagelyks nieuwe schimpschriften zag / welke opentlijk in de geselschappen en Coffihuisen wierden gelesen en overgegeven/ tot soo verre/ dat de Cardinalen in het Conclave, selver genegentheid betuigden / om die te mogen zien.

Voordeel van de Postmeesters daar door getrokken.

De Bediende van de Posterye / welke in sodanige tijden veel geld winnen/ konnen dat merkelijk gewaar werden / om dat dese Pasquillen, als iets dat seer seldsaams en aanmerkenswaardig is/ in groote paquetten, ja selfs na de Kloosteren werden gesonden/ het welk geheel niet werd belet/ ook spreektmen in sodanige tijden/ door geheel Italien, voor al onder de Geestelijken/ niet anders als van de aardige invallen van Pasquinus.

Voornaamste Pasquillen tegens den overledenen Paus.

Onder die gene / welke tegens den overledenen Paus gezien wierden/ waren de voornaamste geagt/ Vita, Morte e Miracoli del Papa Alessandro VIII. La Confessione. Il Testamento. Gli Epitafi. Il colascione di 3. Corde. l'Arciliuto, behalven de Klinkdichten / welke geen opschrift of titul hadden.

Inhoud van eenige derselve.

In dese werken wierd bysonderlijk geschimpt op de eenvoudigheid van de Cardinalen, door welke sy Petrus Ottoboni, wiens voorouders uit Dalmatien en daar door naburen der Turken waren / in welk Landschap het H. Huis van de Maget Maria, door de natuurlijke quaadaardigheid der Inwoonders/ niet hadde willen blijven/ maar zig na Loretto in Italien begeven / dat sy/ zegge ik / den gedagten Ottoboni, die door de Godsdienst van zijn geboorte plaats/ Venetien, een Libertijn was/ ende geen overeenkomste met den H. Petrus hadde / dan in het verloochenen van Christus, op den H. Stoel hadden geset/ welke sy sagen/ dat Cardinaal zijnde/ altoos als een ouden vos/ in schaapsklederen hadde gewandeld/ maar op den stoel verheven/ een woedende wolf/ dwingeland en Judas was geworden / welke Christus, de Cardinalen ende de Kerke hadde verraden en verkogt/ den H. Petrus niet alleen zijn patrimonium maar ook zijn mantel afgenomen / om zijn Cardinaal Petruccio Ottoboni ende andere zijne Neven daar mede te dekken. De Italiaansche woorden

Aardige woorden-speelinge op den naam van

zijn/

zijn, Pietro spogliò Pietro, per vestir Pietro: Dat is; Petrus (Ottoboni den Paus) heeft Petrus (den Apostel) berooft, om Petrus (den Cardinaal zijn Neef die mede die naam voerde) te kleden.

Ook zeide hy / dat gedurende deze Regeering / niemand na verdiensten was gevorderd / maar alleen die geene / welker versoek-schriften / door gulde letteren waren opgesteld / of wel die schoone Susters of Vrouwen hadden gehad / om deselve aan des Paus Neven ten prope te geven; Ook waren de Bisdommen en de Cardinaals hoeden, aan de meest daar voor biedende verkogt. Aan den Prince en Abt Colonna hadde den Paus noch op sijn dood bedde / het Auditeurschap van de Camer afgeslagen / door dien [illegible] Marini, een rijk Genueesch, daar vijf en dertig duizend scudi meer als hy hadde voor geboden / en daar door konde men nu weder als voor desen / onder een anderen Paus Alexander, zeggen,

> Vendit Alexander Claves, Altaria, Christum,
> Emerat ille prius, vendere jure potest.

Het geld dat Innocentius XI. in veele jaren / met groote spaarsaamheid / tegens den Turkschen Oorlog of andere nootsaakelijkheden [illegible] hadde bewaard / heeft desen Paus in weinige dagen aan sijne Neven verschonken / en de Apostolische Kamer daar en boven in groote schulden gestooken / en soodanig van geld ontbloot / dat op sijn afsterven / soo veel penningen niet te vinden waren / als men nodig hadde / tot het oprechten van een Castrum Doloris, en de verdere begraaffenis onkosten / tot dewelke zijne Neven geen geld behoevende te schieten / soo hadden zich de Cardinalen genoodsaakt gevonden een nieuwen Accijns of Impost op het vleesch en snuif tabak te zetten.

Van de goede Ordonnantien, welke Paus Innocentius XI. tegens de openbaare Hoererpen / den verdorvenen Godsdienst / de Commediantische Predikatien en Toneelsche Mulijken, door welke den aandacht meer verhinderd als bevorderd werd / hadde ingesteld / heeft hy'er niet een doen onderhouden / gevende aan Geestelijke en Wereldlijke alle mogelijke vryheid om te zondigen / en zelfs als onlangs voor zijn dood / Ongeren door den Turksen Oorlog / Italien door de Franssen en het Aard-beven / Napels door de Pest / Florencen door den swaaren brand in het Paleis van den Aarts hertog / en het Roomsche Land door de Muizen en ander ongedierte soodanig wierden geplaagt / dat daar uit Gods brandenden toorn genoegsaam was te bespeuren / waar door dan de heele Wereld in droefheid en traanen als verstikt lag /

den Apostel Petrus die van den Pausen dessels Neef. Alexander VIII. pleegt Simonie op sijn doodbedde.

Berooft de Kamer tot soo verre, dat'er geen geld tot sijn begraving is.

Voer dalle ongebondentheid in.

Sijn ongevoeligheid over de algemeene qualen van Europa.

soo hadde Petrus te Romen gelacchen en opentlijk Comedien laten speelen/ in plaatse van na het voorbeeld van Innocentius XI. alle ongebondentheden te beteugelen en te verbieden/ bevelende in plaatse van deselve/ het doen van Processien/ zingen van Litanien, en soo voort.

Aardige aanmerkingen van Pasquin.

Pasquinus zeide dat hy zich niet genoeg konde verwonderen/ daar over/ dat de Muisen soo groote schade ontrent Romen deeden/ daar doch in de Stad Otto Buoni Gatti, of acht goede Katten/ waren/ die alles wisten op te snappen/ meenende daar mede des Paus Bloedverwanten van welke acht voornaame waren. Ook is dat getal van acht/ Otto, ten opzichte van desen Alexander de achtste/ uit den huise Ottoboni, vry wat gemeen gevallen of dikmaals voorgekomen/ als zijnde hy twee en tachtig jaar oud geworden/ hebbende driemaal acht dagen krank gelegen en tweemaal acht maanden geregeerd/ zijnde verders in het jaar negen en tachtig, den zesden van October op den Pausselijken stoel verheven en den achtsten February in St. Pieters Kerk bygezet. Door alle het welke hy zeide dat men zag/ dat het getal van zeven/ dat heilig is en iets verborgens in zich besluit/ op desen Paus geheel niet paste.

Strafheid des Paus tegens de wel levende Cardinalen.

Pasquin vervolgde te zeggen/ dat den Paus tegens de Cardinalen Pœnitentiarii Coloredo, Aguirre, Goes, nevens eenige andere vroome/ welke men Zelantes of yverige noemde/ en welke dese zijne daden tegenspraken/ altoos verstoord was geweest/ haar dikmaals schimpelijk toespreekende/ en in gewichtige Geestelijke saaken/ spottelijk en belacchelijk antwoordende; Dat hy den Grave van Elci, welke den Sleutel ofte de Uitlegginge/ la Chiave dell' Opera di Colombo, welke den Cardinaal Patroon hadde gemaakt/ onder de menschen hadde gebracht/ en wat vrypelijk hadde gesprooken tegens het ongebonden en Venetiaansche leven van geselden Cardinaal, uit Romen hadde verbannen; Dat ook den Augustijner Monik, welke door zijn yverig prediken tegens het ergerlijk doen des Paus en desselfs Neven/ den tweeden Luterus, als zijnde van dezelve Ordre geweest/ met recht wierd genaamd/ in het korte onzichtbaar was geworden.

Vand die geene welke de waarheid seggen uit.

Eenige Latijnse Pasquillen op den selven.

Hy voegde daar by/ dat desen Paus de Kerke/ gedurende den korten tijd van zijn Regeering/ meer schade hadde gedaan/ als door desen de Gotten en Wandalen, door haar inval in Italien, en vernieling der Stadt Romen, tot soo verre dat/ indien Christus weder op de Aarde soude komen en den gruwel der verwoestinge zien/ hy deselve bitterlijk/ even als die van Jerusalem, soude beweenen/ door dien dese Paus; Orbi nihil. Urbi parum, sed nepotibus multum profuit.

Hy

Hy voegde daar noch by;

Uſurpant Nepotes, Eccleſiaſticas dotes,
Digniora Beneficia, facta ſunt Simoniaca veneficia,
Non dantur Dignioribus, ſed Emptoribus, &c.
Pereat igitur repente, qui Deum habuit pro rationis Ente,
Et juſte pedibus laborat in morte,
Qui nunquam bene ambulavit in vita.

Sextus Alexander ſpurios alit ære, Nepotes
Septimus, Octavus ſolus utrumque facit.

Wy ſullen de eerſte knuppel-verſjens niet overzetten/ om dat haar aardigheid in het rijmen der Latijnſche tale beſtaat/ maar het laatſte vers wil zeggen; Dat Paus Alexander VI. ſijne Baſtaarden groot maakten, Alexander VII. ſijne Neven, en Alexander VIII. die beide.

Deſen Paus dronk ſich ook/ in weerwil en het afraden der Doctoren, veeltijds vol/ zelfs eens tot ſoo verre/ dat hy daar door van zijn ſtoel in het vuur quam te vallen. Hier op heeft die geene geſpeeld/ die zijn leven/ ſterven/ en vier wonderwerken in het korte heeft willen beſchrijven/ met de volgende woorden. Zijn onmatigheid in 't drinken.

Qui giace un Venetiano, trà i Politici il più fino, che ſucceſſor di Pietro in Vaticano, ſanò Pazzi, raddrizzò Zoppi, inalzo Ragazzi, e riſvegliò li Morti, naque & viſſe Meſchino, regnò mondano, morſe di vino. Dat is: Hier legt een Venetiaan/ de liſtigſte van alle Staatkundige/ welke als hy St. Pieter in het Vaticaan ſuccedeerde/ de volgende Miraculen heeft gedaan/ te weten/ het wijs maaken van gekken. (Don Antonio Ottoboni). Kreupelen recht gemaakt. (Don Marco Ottoboni). Jongelingen van hoge jaren gemaakt. (ſijn Neef Pietro Ottoboni, tot Cardinaal verklarende). Dooden weder levendig gemaakt. (het Neefſchap en andere misbruiken door Innocentius XI. uitgeroeid). Hy was van een ergerlijke afkomſt en leven/ hadde op een Wereldſche wijze geregeerd/ en was Divino/ dat is/ Goddelijk/ dat den Leeſer/ di vino, van Wijn, kan uitleggen) geſtorven.

God verhoorde eindelijk de Gebeden der vroomen/ hem afvorderende rekenſchap van ſijn Stedehouders Ampt te doen/ waar in hy/ ſoo Paſquinus zeide/ te kort ſchietende/ ſoo wierd hy in de helle geworpen/ daar hy door den Duivel met allerhande vreugde-tekenen wierd ontfangen en by den Paus Alexander VI. geplaatſt. Wert in de helle by Alexander VI. geplaatſt.

Pasquinade aan het Vaticaan geplakt.

Als hy op zijn dood-bedde lag/ sag men hem voor zijn Paleis by een Paard afgebeeld/ dat hem door twee helsche Furien wierd aangeboden/ even als of hy daar op wilde klimmen/ waar onder geschreven was; Dat die iets aan het Hof des Duivels had te bestellen, aanstonts geliefde te komen, door dien een voornaam *Courier* derwaarts ging, die alles seer wel soude verrichten.

Latijnsche Vaarsen op desselfs afsterven gemaakt.

Soo dra hy was overleden/ trok den Hemel/ welke zich tot die tijd droevig hadde vertoond/ een geheel ander weesen aan/ werdende van regenachtig en vuyig helder en klaar/ en wierd een ieder in Romen, door het luiden der klokken op het Capitolium, met vreugde vervuld/ (uitgesondert alleen zijne Neven/ derselver vrienden en andere reukeloose lieden) God dankende dat het Roomsche volk/ eens uit de dienstbaarheid van desen Pharao was verlost/ soo als men uit de volgende Latijnsche vaarsen zien kan.

Tot scelera hic vivens opus unum morte peregit
Utile. Quam sero tam bene poenituit.

Dit vers speeld op Pœnitentia Gloriosa, het welke het woord is/ dat den soo genaamden St. Malachias, op desen Paus heeft gepast.

Alexandro VIII. *mortuo coelum serenatur.*
Flebat Alexandri vitam coelum, moritur dum hic,
Ecce serenato splendet in axe dies.
Quippe Dii gaudent, coelum, tellusque hominesque,
Funere Alexandri gaudet & ipse Erebus.
Si tot debuerat moriendo gaudia ferre,
Ante, o quam melius, si periisset erat!

Alexander VIII. *dum preces instituit ad divinam opem implorandam, tot instantibus Ecclesiæ calamitatibus, ægrotat & paulo post moritur.*

Dum furit Ausonias Mavors pestisque per oras,
Tellusque, ut noceat, dum nova Monstra parit.
Tot clades inter, simulans vulgo pietatem,
Jussit Alexander vota precesque dari.
O mirum! primo vix gens devota precatur,
Ægrotans tandem fata suprema subit.
Majus Alexandri vita non extitit unquam
Excidium, haud donum, funere majus erat.
Credens ille Deum, non hæc mandata dedisset,
Quæque joco fecit, conscius ipse sui.

On-

Ontrent desen tijd wierd Pasquin, als een Italiaans Predikcr, op de volgende wijze voorgesteld.

E non ti penti ancora? Il ciel ti doma,
Italia, ó sia per merto, ó per destino.
Terremoto in Ancona; Armi in Torino;
La peste in Regno, & il Colombo in Roma.

Tot het geene de Italianen Berzoletten noemen, zijnde kortswijlige en ydele schertzingen, was dezen Paus zoodanig gewend, dat hy deselde niet konde achterlaaten in zijne wichtigste affaires, ja zelfs niet op zijn uitterste. Om dit door voorbeelden te verklaaren moet men weeten dat hy altoos flessen met Wijn onder zijn Ledikant hadde, welke hem den Kelder-meester, in kleine fleskens, als zullende maar voor proefjens dienen, altoos moest zenden; Als hy dezelve nu eens alle, gedurende zijn ziekte hadde uitgedronken, en zijne Doctoren hem dat zeer afraden, door dien zijne quaalen, inzonderheid de Erisipelle ofte Swellinge en ontsteekentheid aan zijne voeten, daar door zoude toeneemen, zo gaf hy tot antwoord; Dat hy voortaan sijn lusten meende te volgen, door dien hy kortelijk op een plaats stont te komen, daar hem geen drinken meer soude aangeboden worden; Wat belangde de Swellinge en ontsteekentheid zijns vleeschs, zeide hy al lacchende: Non habbiamo moglie, la carne non crescerà più, ci perdiamo per altro del tempo, dove la gonfiatura non ci dispiacera. Sijn genegentheid tot schimpdichten en schertzen.

Op sekeren tijd als hem zijn Neef Don Antonio Ottoboni, gedurende zijne laatste ziekte aansprak, zeide hy tot hem; Antonio, Antonio; Le scapellate caleranno; Dat is: Antonio, Antonio; Die diepe Eerbiedigheden voor u, sullen haast ophouden. Ook zeide hy tot zijn Doctor; Tui voi ben presto perder l'Illustrissimo. Gy zult den Eernaam van Doorluchtigste (dewelke men de Pausselijke Medici, soo zy Prelaten zijn, geeft) haast verliesen. Als de nieuwe Princesse van Palestrina, na gehoudene prachtige intrede binnen Romen, hem zich vond en zich, in de Audientie die zy by hem hadde seer beklaagde, dat zy haar grooten weldaader en bevorderaar in soo slechten toestand vond, ook haar zelfs aanbood, om hem, indien hy het wilde toelaaten, altoos by te blyven en als een verplichte Dienaresse opwachten; Soo gaf hy haar tot antwoord: Ik hebbe u een jongen Prince tot een man gegeven, die sal u wel konnen troosten, door dien mijn ouderdom en siekte, my sulks niet willen toelaten. Voorbeelden daar van.

Zijn woinig Pauffelijk antwoord aan den Cardinaal Altieri

Wanneer hy op den dertienden September 1690. de jonge Cardinalen Altieri en Barbarini, den Cardinaals hoed hadde opgezet/ en den ouden Cardinaal Altieri hem daar na zeide/ dat zijn Heiligheid ongetwijffeld seer vermoeid moeste zijn/ als hebbende in dat heete Weer een soo langdurige en moeijelijke Functie verrigt/ soo antwoorde hy hem al lacchende; Sou men, in de hooge jaren die ik hebbe niet moede zijn, wanneer men noch twee sulke groote Soonen maakt.

En lelik zeggen tot een jongen Graaf.

Als seeker jong Graaf van seer goeden huise/ by hem hadde ter audientie geweest/ en hy uit denselben verstaan/ dat hy ook na Venetien wilde gaan/ soo waarschoude hy denselve; Dat hy wat zorge door hem soude hebben te draagen/ door dien de Venetiaansche Edelen wat gevaarlijk vielen/ wanneer sy sulke schone en jonge lieden/ aan de andere zijde van het Gebergte geboren/ quamen te zien.

Aardig voorval tusschen den Paus en een Heer uit Saxen.

Aan zeeker Heer uit Saxen vraagde hy al lacchende; Of zijne Landsluiden hem noch voor den *Antichrist* hielden? Waar op de selve/ als die weinig Italiaans verstond/ en geloofde dat den Paus hem vroeg of hy uit Saxen geboortig was/ met de woorden van Signor si, of/ ja, mijn Heer, antwoordde/ soo viel doch een ander in de reden en zeide; Dat de gemeene/ onverstandige en driftige Dorp-priesters/ mogelijk noch wel sulke woorden voerden/ maar dat lieden van verstand/ wisten wat zy van hem hadden te achten en wat eere sy den Pauffelijken stoel verschuldigt waren/ niet tegenstaande eenig verschil in sommige gevoelens was. Dit antwoord behaagde hem wel/ maar het eerste veel beter/ als het welke hem/ door de eenvoudigheid die daar in stak/ tot lacchen beweegde.

Een ander tusschen hem en eèn sijner huisgenoten.

Noch Cardinaal en van een yder veel geacht zijnde/ quam een van zijne meest vertroude Huisgenooten/ na het afsterven van Paus Innocentius XI. alleen by hem/ en willende hem een Compliment maken/ om noch dieper in zijn goede gunste te geraken/ zeide hy/ dat in Romen sterk gezegt wierd/ dat zijn Eminentie bequaam was/ door zijn groote verdiensten/ om by deze toestand van tijden den Pauffelijken stoel waardiglijk te bekleeden/ daar hy bijvoegde/ dat hy geloofde/ dat zulks in het aanstaande Conclave wel mocht voorvallen/ indien hy maar geen Venetiaan was/ vreesende hy alleen dat zijn Vaderland hem in de weg soude zijn. Maar Alexander gaf hem daar op tot antwoord; Ik hebbe u altoos voor een verstandig mensch/ en die wustig was hoe men behoorde te leven/ versleten/ doch door dit compliment verliest gy een gedeelte van u credit by my/ want het selve is al immers soo ongerijmd/ als of gy tegens een frisse jonge maagt zeidet; Door dien gy niet schoon en rijk genoeg zijt/ soo zult gy geen

geen man krijgen. Weet gy niet dat alle de Cardinalen welke in het Conclave komen/ bequaam zijn om tot Paus te werden verheven/ en hope tot de Croone hebben/ welke door het knipen en het geluk alleen werd vergeven. Alle het geene hier boven is verhaald geve ik u door het geene daar ik 't door bekomen hebbe/ maar het is my door des Paus Domestijken en derselver vrienden/ door de waarheid ter handen gesteld.

Om weder tot de Schemp-schriften te komen/ soo verhaalde Pasquinus in een derselve dat den Paus aan de poorten des Hemels gekomen zijnde/ den H. Petrus den Heere Christus had gevraagt; Of hy desen sijnen navolger soude inlaten? welke tot antwoord kreeg; Ik zegge u, dat geen Rover, geen onkuissche, geen dronkaard, &c. het Koningrijk der Hemelen bezitten. Hier op volgen noch andere gruwelijke misbruikingen van de H. Schriftuur, die wy/ als deselve verwerpende/ zullen nalaaten. Doch Pasquinus voerd daar na den Paus in dat selve Pasquil weder in/ spreekende tot zyne Neven/ en haar zeggende dat hy door den Duivel was gevaren/ om dat hy haar soo veel Kerkelijke goederen hadde toegestoken/ het welke hem nu te meer te leed was/ om dat zy dezelve/ met dobbelen en hoereeren verspilden/ tot zoo verre zelfs dat zy de vuile ziekte daar door hadden gekregen/ haar te gelijk verhalende/ hoe veel hem die dingen in zijne jeugt hadden gekost/ en vermaanende tot spaarzaamheid en bekeeringe/ ten einde zy niet mede op die bedroefde plaatse souden komen/ &c.

Godslasterlijk Pasquil op den selven gemaakt.

De Biechte nu van Paus Alexander VIII. welke seer aardig en vermakelijk is opgesteld/ behelst/ onder andere het volgende; Dat hy al zedert den jaare 1669. niet hadde gebiecht/ en door dien hy nu door den Duivel dieshalven in zijn gemoed wierde aangevochten/ wilde hy alles openbaaren; Hier op belijd hy/ dat hy van Paus Clemens IX. welke tusschen hem en den Cardinaal Azzolini als tusschen twee Rovers en Moordenaars was gestorven/ als Datarius, seer grooten macht hadde bekomen/ uit krachte van welke hy over alle Benefitien konde disponeren; Hier mede hadde hy na de wijze der Genueesen gewoekerd en dezelve aan onwaardige lieden gegeven/ ook hadde hy doen/ door een aardig stratagema weten uit te werken/ dat Lauria, welke door den Paus Innocentius XI. om zijne vroomigheid/ eerst den Cardinaals hoed heeft bekomen/ door Clemens IX. wierd voor hy gegaan/ welke Vidoni in dessels plaatse Cardinaal maakte.

Kort extract uit de biechte des Paus.

By het regeeren van Innocentius XI. tegens welkers verheffinge hy wel sterk maar te vergeefs hadde gearbeid/ hadde hy zig goed Spaansch gehouden/ sich in de affaires gedrongen en soo nootsaakelijk gemaakt/ dat in de verrichtingen tegens Vrankrijk,

Sijn gedraagsaamheid onder Innocentius XI.

rijk, niet het minſte buiten zijn voorweten konde werden beſloten. Ook hadde hy van alle het ſelve/ op het ſpoedigſte/ aan de twee Broeders/ den Ambaſſadeur en den Cardinaal d'Eſtrées kenniſſe gegeben/ en alle des Paus voorneemens aan deſelve ontdekt/ haar te gelijk ook onderrichtinge gevende/ hoe ſy de vaſt geſtelde reſolutien konden tegen gaan/ het nodige haar daar toe inboeſemende/ waar door hy twee Heeren dienende/ by beide dank verdiende/ en de Franſſen ſodanig verplichtede/ dat zy zelfs al by het leven van Innocentius XI. door onderhandelingen by de Cardinalen, hem den weg baanden tot den Pauſſelijken Throon en den eernaam van Servus Servorum.

Schoone beloften met welke Alexander VIII. het Conclave heeft misleid.

Op dat dit nu/ na het overlijden van den Paus Innocentius XI. mochte gelukken/ en die van deſſelfs en andere Factien hem niet tegen zijn/ had hy/ in het Conclave dat daar na volgde/ belooft/ dat hy Don Livio Odeſchalchi en Johan Dandati, een Neef van Chigi, tot Cardinaalen ſoude verheffen/ den Cardinaal Chigi tot Cardinaal Patroon, Spinola tot altoos durenden Gouverneur van Romen, Colonna tot Datarius, een ander weder Secretaris van Staat/ een derden Legaat van Bologna maaken/ ſijn Neef Ottoboni met de Princeſſe Chigi trouwen/ en den Keiſer de ſubſidien continueëren, die hem van Innocentius XI. waren verſtrekt/ alles onder beding dat ſy hem ſoo gelukkig ſouden maken/ van hem op den Pauſſelijken ſtoel te verheffen.

Van welke hy geene nakomt.

Wanneer hy nu/ tegens het geboelen van een yder/ tot Paus was verkooren/ heeft hy van alle ſijne beloften geene gehouden/ dan die hy aan de Franſen hadde gedaan/ door dien hy Fourbin, Biſſchop van Beauvais, tot Cardinaal maakte/ niet tegenſtaande die/ tegen des Paus macht/ heftig hadde geſprooken en ergerlijk geſchreven/ ook met de Turken en den Teckely/ over Polen, ſeer ſchadelijke Correſpondentie door de Chriſtenen gehouden en of wel de Zelanten, of yverige Cardinalen, ſterk hadden aangehouden/ ten einde Fourbin als Cardinaal, alle het geene hy tegens den Pauſſelijken ſtoel gezegt en uitgegeven hadde/ openlijk en by geſchrifte ſoude revoceren, ſoo als zulks altijd gebruikelijk is/ ſoo heeft hy dat niet nodig geacht/ maar ten gevalle van Vrankrijk, en om die Kroon te flatteren/ dat ſoo laaten doorſlupen. Sijn Neef Pietro Ottoboni, had op zijn aanraden/ na den Cardinaal Chigi moeten gaan/ en aan denſelven verklaren dat hy genegen was om Geeſtelijk te werden/ &c.

Wijſe op welke hy de Cardinaals plaatſen heeft vergeven.

Of wel hy ſelve/ op den negentienden February 1652. van den Paus Innocentius X. uit de Rota Romana tot Cardinaal was verheven/ ſoo heeft hy doch/ van de zeſtien die hy gemaakt heeft/ niet een uit de Rota, ofte van de Geleerde Lieden/ het welke uit krachte van verſcheide Pauſſelijke Bullen, by yder Promotie

en dat noch wel gratis / moet geschieden / gekoosen / maar alle uit de Apostolische Kamer, en meest jonge / onervarene en onbequaame lieden genomen / om de Klerk-ampten van die Kamer / welke in zulken gevalle aan den Paus komen / en die honderd duizend Scudi kosten / aan andere weder te konnen verkoopen. De jongelingen Barbarini en Altieri, welke laatste maar een borst van achtien jaaren is / heeft hy op den tienden November 1690. tot Cardinalen gemaakt / ten einde hy zijne Bloedvrienden in hare Geslachten soude mogen uittrouwen.

Hier door heeft hy den kreupelen en pokkigen Don Marco Ottoboni, naa dat hy hem Prince van Fiano en Generaal over de Kerkelijke Galeyen hadde gemaakt / met de verstandige / rijke en seer schoone Princesse Donna Tarquinia Altieri doen trouwen / desgelijk ook Cornelia Ottoboni, uit den huise Zeni van Venetien, met Don Urbano Barbarini, Prince van Palestrina. Ja / indien het de Cardinalen niet hadden belet / soo soude hy / gaarne het getal van de zeventig Leerlingen of Discipulen Christi overtreden hebben / om een van zijne Neven / Minotti genaamd / die doen ter tijd maar twaalf jaren oud was / tot Cardinaal te maken.

Waar door hy sijne Bloedvrienden voordeelig uittrout.

De vijf Milioenen Scudi, welke Sixtus V. in het Kasteel van St. Angelo hadde doen bewaren / met bevel van deselve niet dan in den uitersten nood aan te raken / heeft hy aangetast alleen om zijne Neven daar mede te verrijken. Verscheide Geestelijke Ordres heeft hy / ten selven einde / vernietigt en van de Bibliotheek van St. Lorenzo in Lucina; by het Paleis van zijnen Neve Don Marco, dat hy van de Erfgenaamen van den Cardinaal Ludovisio, half met recht en half met geweld aan zich hadde weten te trekken / heeft hy een Tuin gemaakt / &c. Den Keiser heeft hy geen geld toegesonden / waar door van Belgrado is verlooren en in de macht der Turken geraakt. Ook heeft hy zijn gedachten nauwlijks laten gaan / over het aanstellen van een Vrede-handel door het welke den Oorlog uit Italien mogelijk had konnen werden gekeerd. In tegendeel heeft hy sich in den Keiser / den Koning van Spanjen, en derselve hooge Geallieerden een groote afkeerigheid tegens hem verwekt / door dien hy de Franse Partye soo seer aanhing.

Sijn beroving van de schat-kiste der Kerke en van Particulieren.

Is oorsaak van 't verlies van Belgrado.

Eerlijke en vroome Lieden heeft hy hare Ampten afgenomen en de Bedieningen / buiten eenige reden / veranderd / alleen om weder geld en geschenken te bekomen / buiten of sonder welke / hy niemand heeft gevorderd / dan alleen zijne gewesene en zijner Neven Swagers / liede en getrouwe Bedienden / vertrouwelingen en Spions. Den Kelder-meester van het Hof heeft hy / sonder oorsaak en tegens alle gewoonte / zijn bedieninge ontno-

Onrechtvaardigheid tegens sijn Keldermeester.

men / ten einde hy met deselve den Waard / welke hem doen hy Cardinaal was / altoos met goeden Wijn hadde gerieft en naarstig opgepast / soude konnen begiftigen en tot Cantiniere Apostolico, of Apostolischen Keldermeester maken.

Zijn Leermeester in het vorige.

Dese en andere Machiavellise streeken beleedt hy / dat hy van een zijner Landsluiden / welke lange Ambassadeur van de Venetiaansche Republijk te Constantinopolen heeft geweest / hadde geleerd.

Ergernisse gedurende sijne Regeering te Romen gegeven.

Noch zeide hy / dat men in de Stadt Romen, ten tijden van Innocentius XI. zich tot een stichtelijk leven / vroomheid en zedigheid had beginnen te schikken / doch hy hadde de Venetiaanse vryheid en ongebondenheid / aan Geestelijken en Wereldlijken weder toegelaaten / en in de laatste / tot groote ergernis / geheel geen fouten gestraft / soo dat Dieven / Moordenaars / Echtbrekers / Sodomiten, Simoniaci, &c. in Romen maar geacht wierden / vergevelijke ofte Philosophische zonden te begaan.

Hy laat de Priesters toe voor Kluchtnarren te spelen.

Priesters hadden opentlijk in de Opera's, allerhande belacchelijke Persoonen verbeeld / Pekelharings en Jean Pottage's potsen aangerecht / en waren Pages en Lakkeyen van de Dames geworden. De Gebede-huisen en Vry-plaatsen waren in moord-kuilen en de Kerken in Hoer-huisen en Coppel-plaatsen verandert.

Sijn valsche en ongegronde ydelheid en hoogmoed.

Soo een geprofessyde Nonne maar eenige Scudi aan zijne Neven konde geven / soo verkreeg zy oorlof om te doen wat zy wilde. Op zijne Munte hadde hy veel grootsche en pocchende opschriften laten stellen / als Vectigal sublatum; De schattinge weg genoomen; Classe instructa: Na het uitrusten van een Vloot; Re frumentaria restituta: Na het invoeren van overvloed des Koorns; Daar doch het weinige dat hy daar ontrent hadde verricht / was geschied met de Penningen / die den Paus Innocentius XI. hadde verspaard / en was Koorn / tegens alle rechten / van zijne Neven aan vreemde verkocht / waar door hy na een duurte ende hongers-nood in den Kerkelijken Staat was ontstaan. Ook bekende hy / dat het zijn Voorzaat Innocentius XI. in allen deelen beter hadde gemaakt / door dien hy op de Munt / in plaats van zijn beeltenisse ofte dat van eenig Heilig te doen zetten / altoos eenige zeedelijke spreuke hadde doen stempelen / gelijk als na het ontzetten van Weenen; Dextera Tua liberavit Urbem; Dat is: Uwe Rechterhand heeft de Stadt verlost; En wanneer hy aan den Keiser geld zond tot onderhoud van den Oorlog tegens de Turken; Melius est dare quam accipere: Het is beter te geven dan te ontfangen; Ook op de intrede van den Marquis de Lavardin; Noli anxius esse. Spiritus Consilii da recte sapere. Wild niet benaaud zijn. Gy Geest des Raads, geeft my recht wijs te wesen.

Strijdende met die van sijn Voorzaat.

In

In den beginne van desen Franssen Oorlog/ wanneer die geene welke het met die Croon hielden/ subsidie gelderen voor den gewesen Coning Jacobus versochten/ deed hy op het geld stempelen. De Pacem Domine in diebus nostris; Geeft vreede, Heer, in onse dagen. Ook op andere gelegendheden; Quid Proderunt in die ultionis? Wat nut sullen sy doen ten dage des Wraaks? Quid prodest stulto? Wat voordeel doet het een dwaasen? Qui dat pauperibus non indigebit. Avarus non implebitur. Die den armen geeft sal geen gebrek lijden. Den gierigaart sal noit verzadigt werden. Nocebit minus. Het sal minder schaden.

Sijne bespottingen tegens Paus Innocentius XI.

Voorders beleed hy/ dat hy over de groote eenvoudigheid en vroome onnoselheid van zijn Voorzaat Innocentius XI. altoos in zijn herte seer hadde gelacchen/ door dien hy/ dertien jaren aan het roer hebbende gezeten/ geene middelen voor zijn Bloedvrienden hadde beschaard/ alleen door swaarigheid van Gewisse te stellen/ in alles wat hem dieshalven wierd voorgeslaagen. Het selfde meende hy/ hadde hy veel beter verstaan/ en in 16. maanden/ welke hy den Pausselijken stoel hadde bekleed/ sijn geheel uitgehongerde en behoeftigde Geslacht/ verrijkt en buiten alle zorge voor het tockomende gezet. Hy hadde aan zijn Cardinaal Patroon meer liefde bewcezen/ dan Alexander VI. aan zijn natuurlijke Soon Valentinus Borgia, door het bevorderen van deselve/ tot soo swaare Ampten/ tot welke hy doch geheel onbequaam was/ ja die/ in plaatse van de Congregatien vlijtig by te woonen/ om zich te bequaamen/ niet anders hadde gedaan/ dan de Hoeren/ die helmelijk in het Pausselijke Paleis waren opgesloten/ de Gelubden en zijne Koppelaars te hanteren.

Beleid van Sijn Neef Don Antonio Ottoboni, Generaal van de Kerk.

Sijn Broeders Soon/ Don Antonio Ottoboni (die grooten lang-neus) die noit in zijn dagen een dood mensche had gezien/ en van den oorlog soo veel kennisse hadde als een Exter van een boteram met rookvlees te maken/ ende door hem tot Generaal van den Kerkelijken Staat was aangesteld/ hadde in openbaar overspel geleeft/ de menschen/ in het begin/ met geweld weggenomen/ tot den oorlog of het werden van Soldaten gedwongen/ ende daar na/ in den winter/ uit spaarsaamheid/ weder afgedankt/ de krijgs ampten verkogt of gegeven aan plompe en onwetende luiden/ die hem door de vrouwen waren aangepresen geworden/ waar door het gepeupel eens tegens hem was gaande geworden/ ende hem in de Carosse openlijk hadde aangetast en willen steenigen.

Sijn buitensporige liefde tot sijn Geslacht.

Dit godlose leven en bedrijf van zijne Neven hadde hy wel geweten/ dog daar mede gespot ende zig alles wel laten gevallen. Ja sijne voornaamste sorgen en pogingen/ gedurende zijne Regeringe/ hadden alleen daar toe gestrekt/ hoe hy zijne Neven en

en alle de Venetianen, die het Geslagte Ottoboni maar van be-re bestonden/ tot groote Vorsten en Heeren sou maken/ eben als of het het nodigste werk des Paus was / van in zestien maanden regeerings tyd / sijn geslagte soo veel rykdommen te doen hebben / als Urbanus VIII. in dertien jaren aan de Barbarini en Clemens X. aan de Altieri in zes jaren niet hadde geschonken.

Bespottinge met des volks bygelovigheid. Ook beleed hy nog een kleine swarigheid / welke daar in bestond / dat hy noit hadde konnen geloven / een waren Stedehouder van Jesus Christus te zijn en dat hy onfeilbaar was / soo als de luiden hem daar voor hielden en hem sodanig noemden / ook hadde hy zig daar over / en voor al in de laatste Canonisatie der vijf Heiligen / van laechen niet konnen onthouden / om dat de menschen soo dom en eenvoudig waren / van te geloven / dat onsen Heere God / die geene welke hy als Heilige verklaarde / moeste voor zijne Byzitters ende Raadslieden / in den Hemel / aannemen / ende dat sy menschen haar gelukkig achten wanneer sy hem zagen / voor hem op de kni'en vielen en uitriepen ; Beatissimo Padre , Benedictionem in articulo mortis. Allerheiligsten Vader, uwen segen in het ogenblik onses doods, daar hy dog self niet een postillon uit den Hemel bekomen hadde / en niet geloofde dat den Heiligen Geest woonde in de lichamen die de sonde onderworpen zijn ; ende had hy wanneer hy het Cruice maakte over de eenvoudige en roepende gemeente binnen Romen , in plaatse van de woorden des zegens te uitten / by zig selfs gesegt; Hic omnis homo currit, quandocunque ergo vultis decipi, decipianimi in nomine Domini. Alle menschen lopen hier, wanneer gy dan wilt bedrogen sijn , soo weest bedrogen in den naame des Heeren.

Die hem by sekere gelegentheid verlaat. Het laechen was hem evenwel by sekere gelegentheid eens over gegaan/ als wanneer het volk/ in plaatse van om den segen te bidden / overluid uitriep / Beatissimo Padre, pagnotti grossi, Alderheiligste Vader , groote broden ; Daar hy zeggende / sy waren om zijn zegen niet seer verlegen / die wel goed voor de ziele mogte zijn/ doch een mensche konde daar van alleen niet leven/ maar die moeste ook wat te eeten en swaarder brood hebben/ dat doenmaals / door de sware Impositien, door hem op de Granen gelegt/ vry klein viel.

Sijne aardige bespottinge over sijne onfeilbaarheid. Voor de reste wist hy beter als ymand anders/ dat den Paus niet konde dwalen / dog in dat verstand / dat sulks waar was als hy van vier kloeke mannen na St. Pieters Kerke wierde gedragen/ of als hy in het Casteel van St. Angelo, eben als Paus Clemens VII. gevangen zit ; Papa detentus errare non potest ; Een opgesloten Paus en kan niet dwalen.

Sijne 3. te- Nog hadde hy opentlijk/ met het aanvangen van sijne Regeringe/

ringe/ van zig gegeven/ dat hy in dzie dingen geheel anders dag- te te handelen/ dan zijn voorsaat hadde gedaan. Eerstelijk wil- de hy altoos lacchen en goedes moeds zijn/ daar Innocentius XI. gedurig hadde geschreid. Ten tweeden wilde hy geene Audien- tien/ Segeningen in het ogenblik des doods en andere genaden giften/ die hem niets kosten/ aan ymand weigeren/ dat zijn voorsaat hadde gedaan/ ende ten darden/ wilde hy het verstor- vene Neefschap weder opwekken; dat hy ook alles seer getrou- welijk heeft verrigt.

tegenstrijdigheden met sijn voorsaat Innocentius XI.

Over dese en veele andere dingen/ welkers verhaal te onstig- telijk soude vallen/ en swaarlijk gelove vinden by die geene/ die den Roomschen handel niet wel weten/ segt verder de Historie/ dat den Biegtvader Pater Joseph seer verschrikte/ als staande in twijffel of God ook sulke sware ende ten Hemel roepende sonden/ soude willen vergeven/ om dat Pœnitentia fera rara vera & gloriosa, de late boete selden opregt en heerlijkmakende is, dog gaf evenwel/ na veele reprimenden en bestraffingen/ op het sterk aan- houden des Paus, hem de absolutie, mits hem een pœnitentie op- leggende/ dat hy/ tot versoeninge van soo veele sware sonden/ de Bulle tegens de Fransse pretensien soude publiceeren, het wel- ke hy besloot te gehoorsamen/ te meer om dat hy wiste/ sulks het voornemen van Innocentius XI. te zijn geweest/ maar dat hy/ als een betrouweling des Paus, het uitvoeren daar van/ om verscheide redenen hadde belet.

Besluit van de Biegte des Paus.

De absolutie werd hem onder beding gegeven.

Pasquijn dese glorieuse pœnitentie hebbende gehoord/ seide daar op/ in het einde van het aardige Geschrift; Il Papa Alessandro ottavo sempre minchionante; De altoos bedriegende Paus Alexander VIII. dat den Paus het bedriegen/ veinsen ende misleiden/ soo wel verstond/ ende van kindsbeen af zig daar door hadde weten groot te maken/ tot soo verre dat hy/ in sijn laatste/ ook den Duivel hadden konnen bedriegen/ als hebbende deselve sekerlijk gemeent/ dat hy hem al in sijne klauwen vast hadde/ daar hy hem dog nu/ door dese Biegt en ontfangene Absolutie, meesterlijk was ontsprongen/ als door welke hy niet in de Helle/ dog alleen maar in het Vagevyer soude komen.

Aardige inval van Pasquijn daar over.

Dit alles verdroot de Franssen ten hoogsten/ waar door sy alles dat sy tegens desen Paus wisten/ voor den dag bragten/ ende alles dat sy/ voordesen/ tegens Innocentius XI. hadden gezegt/ moest nu ook op zijn Navolgers rekeninge komen/ door dien sy zeiden/ dat den eersten alles uit een goeden yver ende op het aanraden der Spaigniarden hadde gedaan/ ende Vrankrijk tegens geweest/ om dat hy niet wel onderrigt was/ dog desen hadde aan niemant eenige goedwilligheid bewesen/ maar zijn vermaak genoomen in een yver van hem afkeerig te maken ende te pla-

Spijt der Franssen over de Bulle tegen hare pretensien.

Inhout van de geschriften tegens de Paus daar over uitgegeven.

Hy/ zelden sy/ hadde/ nevens zijne Neven/ alle mogelijke gonsten van Vrankrijk genoten / zig gehouden als of hy goedt Frans ware / den Koning met seer verplichtende complimenten of hoflijkheden doen seggen / en hem onder andere met verkleininge van zijn Pausselijke macht laten aankundigen; Dat hy den Koning soo hoog achtte, dat hy, indien het sijn hooge Jaren niet beletteden, hem selfs in persoon te *Parijs* wilde komen te besoeken. Door dese list hadde hy/ soo door zich zelfs / als door zijne Neven/ seer veel dierbaare geschenken/ soo van den Koning als de Franse Cardinalen getrokken/ maar als die nu ophielden/ had hy/ alleen uit een aangeboorne quaadaardigheid en lust om de menschen te plaagen/ ook om zijn naam des te vermaarder te maaken/ en niet met een goede meening om de belangens des H. Stoels door te staan/ de lasterlijke Bulle tegens Vrankrijk doen afkundigen; Hy zeiden evenwel te hopen/ dat deselve in het Conclave noch souden werden gesupprimeerd.

Pasquinades uitgekomen tegens de tot den Pausselijken stoel pretenderende Cardinalen.

Tegens de Cardinalen, voor al tegens die geene/ welke eenige pretensie scheenen te maaken/ om op den Pausselijken Throon verheven te werden/ quamen veele Latijnsche Gedichten uit/ en onder deselve een seer doorwerkt stuk/ Elagiostra papale genaamd/ in het welke haare fouten/ lasteren/ genegentheden tot de Vrouwen en andere / Bloedverwanten/ aanhang/ ouderdom/ haare goede en quaade hoedanigheden/ leven en wandel/ nevens verscheide geheime geschiedenissen/ aan den dag werden gebracht.

Daar in den Cardinaal Ottoboni, &c. het meeste aanhout.

Voor alle andere Cardinalen, moesten den Cardinaal Ottoboni en zijne boesem vrienden en makkers/ de Cardinalen Rubini en Homodei, recht een klaver-blad van drie'en uitmaakende/ nevens de andere Ottobonische Creaturen, aanhouden/ door dien haare Coppelaars/ Gondels en Carossen, welke zy van Venetien met groote kosten te Romen hadden doen komen/ aan den Bucentaurus vrechten/ en la Lanternina, ofte het licht dat den Cardinaal Patroon over al by nacht verzelde/ opentlijk verhaald by wat voor Dames (welke daar in Donna del Mondo of del Partito werden genaamd) en in hoedanige kledinge hy geweest zy/ wat voor geschenken hy gegeven en bekomen heeft/ wat voor discoursen en actien deselve hebben verzeld/ op wat plaatsen en van welke Dames hy de vuile ziekte/ die hy noch mede in het Conclave hadde gebracht/ heeft bekomen/ en hoe dat hy/ aan het Pausselijk Paleis/ in ontuchtig postuur heeft aangeplakt gestaan/ met de volgende woorden daar onder; Leeft maar soo gy wilt, den Paus lachter om.

Staaltjens van den

Dat den Cardinaal Ottoboni, zijn Vader Don Antonio en de gedachte Cardinalen, dikmaals haare Mestereffen hadde afgenoomen/

noomen / waar door ook verscheide reisen verschil onder haar was gereesen; Ook wierd in het selve gezegt / dat niemand van de Pausselijke Neven hadde by huis geweest / wanneer den Paus, door de eerstemaal / des nachts ziek wierd / ja dat zy des te losser hadden geleeft / door dien zy wisten / dat haar Oom den Paus haar altoos nieuwe dispensatien, absolutien, reliquien en Indulgentien konde mede deelen.

Cardinaal Ottoboni.

De door den Cardinaal Patroon opgestelde Opera van Columbo en Rizaura, welke hy / onder den naam van Crateo Pradolini, door wisseling van letteren / Cardinaal Pietro, hadde laten druk- ken / ende aan zijne vrouw Moeder opgedragen / werden daar in / door hare misselijke stellingen en slegte compositie , nevens veele daar in begane fauten / seer erbarmelijk doorgehaald / ende te gelijk verklaard / op wat door lieden hy het / hier en daar in deselve / heeft gemunt / waar door veele geschiedenissen / soo van zijne vrienden / vyanden als Meestressen / werden aan den dag gebragt. Pasquinus hadde aan de eene zijde / la Comedia del Colombo, nevens een Schip / in het welke Columbus, als na America seilende / wierd afgebeeld / dat / dog seer qualijk te passe / met des Cardinaals wapen was opgepronkt / ende aan de andere zijde / de dood van den Paus met de daar by voorvallende plegtelijkheden / en daar onder; Qui si paga, e non si ha gusto; Hier betaaltmen of men wil of niet; onder de lijkstatie des Paus stond; Qui non si paga e si ha gusto; Hier is vermaak om niet , sonder geld ; Daar op spreekt de Cardinaal Patroon , welke de lijkstatie met tranende oogen aansiet / sijn Oom / met de volgende veersen / aan;

Smalinge op de Opera door den Cardinaal Patroon uitgegeven.

O, tu, cui tantum, semper placuêre Theatra,
Quæ nunc ipse vides, anne parata placent?

Dat is; Gy , die altoos soo veel vermaak in de Schouwburgen hebt gehad, staat u ook dit vervaardigde schouwspel aan?

Vorders / segt hy nog tot zijn Oom;

Si regnante Petro, regnasti in quoque Petre,
Una debueras & moriente mori.

Dat is / Indien gy Petrus met Petrus ook hebt geregeert , soo moest gy mede met hem sijn gestorven.

Als de Opera van Columbo, by de Tor di Nona gespeeld wierden / moesten de van Venetien daar toe expressselijk bestelde Gondolen , alle de Vrouwlieden / welke zig maar aan den Tiber , daar het Comedie-huis digt by legt / vertoondden / inneemen en

Ook over sijn beleid by het vertoonen derselver.

over-

overvaren / daar haar de Cardinaal Patroon, alla porticella secreta, aan een geheime agterdeur van dat huis / by de Rivier ontfing / de reveue ende de monsteringe daar van deed / nieuwe conquesten en kennisse maakte / alle die hem wat aanstonden by het ligt vragt / ende van deselve somwylen iets voor de vragt ofte het overvaren vorderde / het welke dan niet alleen door de Donna di partito of Courtisanen, maar ook door de Dames als een goede gelegentheid wierd aangenomen; om so voor zig als voor haare goede vrienden en bloedverwanten / de eene ende de andere Beneficien te versoeken.

Aardig inval van Marforius over dat beleid. Marforius liet zig daar over het volgende ontvallen / seggende Dat *Petrus* voor desen, het schip hadde verlaten, om den Heere *Christus* na te volgen, daar nu dese *Petri*, ende soo genaamde *Discipelen Christi*, *Barcaroli* ofte Schippers wierden, *Christum* met syne Heiligen verlatende, om in de *Gondelen* op den *Tiber* te varen.

In de beschryvinge van zijn Hof en Huisgenoten werd verhaald / dat den Paus aan den Cardinaal Chigi, wegens de verheffinge van desen baardelosen ende vol ondeugden steekenden jongeling / tot het ampt van Cardinaal Patroon, soude tot ontschuldinge hebben bygebragt / dat hy sulks hadde gedaan / om zijn Afgod / zijn lieven Petrus, altoos by zig te hebben / welke hem / als een ouden David, voor desen somwylen de voeten hadde gewermt.

Verder schempen op het bedrijf van den Cardinaal Patroon. Hy zeide verder / dat in het Paleis van den Cardinaal Patroon, nu alleen de Gelubden / Klugtspeelders / Comoedianten, Koks / Spions, Coppelaars / Paruikmakers / Gondeliers ende allerhande ligt Vrouwvolk / de binnenste vertrekken besloegen / ende dat die lieden eer tot gehoor quamen en meer aansien by hem hadden / als eenige Prelaten en Ridders / welke of schoon sy hem / voordesen / veele vriendschap hadden bewesen en zig weldadig omtrent hem betoond / hy haar dog in de Antichamore liet staan en wagten; Ook dat / of hy schoon voordesen / met den gemeenen man / met kaatsen en het opsteeken der vingeren zig hadde vermaakt ende die dikmaals om een geringe somme te betalen / des Cardinaals goed hadde verpand / ende van andere geld daar op geleend / soo hadde hy dog / zijne goeddoenders daar na niet willen kennen / deselve met verachtinge bejegend ende altoos trots onder de oogen gezien.

Die de Pauslijke Cancelarye tot een Bordeel maakt. De Cancelarye was een regt Serrail of Hoeren getimmer geworden; de Dataria, door de afschuwelyke Simonie daar in gepleegt / il gheto degli Hebrei, een Joden quartier / als in welke men / voor een Pauselijke Excommunicatie (van welke de Bullen, op sekere plaats / in een Processie, zijn aangeplakt) veel geld geeft gevordert / en te gelijk aan de Nonnen, voor penningen permissie gegeven / om uit het Clooster te gaan. De

De Pauselijke Neven hadden ook / in gedagte Cancelarye, een Venetiaansch Schouwburg laten oprichten / op het welke men in de Vasten / ook somwijlen des Vrydags / dan eens Geestelijke en dan eens Wereldsche speelen hadden vertoond / onder alle dat van St. Eustachius en Alexis, vermengt met allerley belachelijke en narrische vertoningen en aanspraken / dikmaals by nagt / waar by zig veele vrouwen in mans / en veele mans in vrouwen kledingen bevonden. Theater of Schouwburg door de Neven des Paus daar in opgeregt.

Pasquijn wierd ook voorgesteld / als of hy uit wanhope / Romen wilde verlaten / door dien hy geheel geen bevorderinge voor zig selfs te gemoet zag / waar in hem Marforio troost / seggende; Het is, helaas! wel waar, dat de deugdelijke menschen, jegenwoordig in *Romen* moeten honger lijden, ende dat alleen de lasterlijke nu daar wel varen; Dog, lieve Broeder, Pasquijn, hebt gedult, blijft maar hier, ende soo gy u fortuin wilt maken, soo behoeft gy maar een Coppelaar, Hoornbeest of *Sodomyt* te werden; Gedenkt aan de oude verskens; Pasquijn werd voorgesteld als Romen willende verlaten.

Leno, Vorax, Pathicus, Meretrix, Idolater, Adulter,
Si Romam venerit, illico Crœsus erit.

Dat is; Indien een Coppelaar, een Vreeter, een *Sodomyt*, een Afgodendienaar, een Overspeelder te *Romen* komt, hy sal in het korte soo veel schatten besitten als hy wil.

Pasquinus gelaat zig evenwel als of hem desen raad niet wel aanstondt / ende neemt zijn afscheid van Romen, met dese volgende verskens.

Roma vale. Vidi. Satis est vidisse. Revertar,
Cum leno, meretrix, scurra, cinædus ero.
Vivere qui sancte cupitis, discedite Roma,
Omnia cum liceant, non licet esse pium.

Dat is; Vaar wel, *Romen*, ik hebbe u gesien, en dat is genoeg, en ik sal weder komen, als ik een Koppelaar, Hoer, Schobbejak of *Comediant* sal zijn. Gy die heilig wilt leven, vertrekt uit *Romen*, want of'er schoon alles is geoorloft, soo magmen'er dog niet godvruchtig zijn.

Daar wierden noch verscheide andere Pasquinades in het licht gegeven / waar van de namen hier te lang; Ook Il pianto della puttane; De Klaagliederen der Hoeren; welke vry ongebonden waren ingesteld / toonende sy zich in deselve seer verbaast / door dien door den val van dese Venetiaansche Regeering / onder welke haar aanzien / zelfs ook in de Kerken hadde toegenoomen / nu Klagten der Hoeren over de dood van Alexander VIII.

geheel soude verballen; Sy baden en wensten evenwel/ dat den Cardinaal Barbarigo, hoewel een Venetianer, geen Paus mochte werden/ door dien hy een Godvruchtig en gestreng persoon was/ ook van een heilig leven/ van welke wat zeldzaams te verwagten soude zijn.

Afkeerigheid des Roomsen Volks tegens een Paus van Venetien gebooren.

Het Roomsche volk/ als de Fransse Cardinalen in het Conclave gingen/ deed niet dan roepen; No sate piu Veneziano, ma uno chi habbio timor de Dio. Veneziano non piu, per l'amor di Dio. Dat is; Maakt doch geen Venetiaan meer tot Paus, maar ymand die God vreest. Geen Venetiaan meer, om Gods wil. Ondertusschen bestond den algemeenen wensch daar in/ dat/ door dien geen Innocentius XI. of Paulus V. meer was te hoopen/ doch maar geen Alexander weder aan den Stoel mochte komen/ door dien de Pausen van die naam/ noit aan het Roomsche volk seer aangenaam hadden geweest/ soo als uit het voorgesen bygebragte vaarsken te zien is/ van inhout;

Sextus Alexander spurios alit ære, Nepotes
Septimus, Octavus, solus utrumque facit.

Haet des Roomsche Volks tegens des Paus Neven.

Wanneer Donna Maria, huisvrouwe van Don Antonio Ottoboni, met veel kostelijken huisraad en groote schatten/ weder na Venetien vertrok/ moest sy op het laatste/ sulks incognito ofte als een onbekende doen/ door dien de luiden in het Pausselijke Gebied/ haar op alle plaatsen begonden na te roepen en haar te affronteren; Wanneer ook het gerucht quam dat sy geplonderd was/ soo geviel sulks Pasquin seer wel/ seggende dat het een eerlyke en vroome diefstal was/ doch hy beklaagde evenwel St. Marcus van Venetien, als beducht zijnde/ dat 't hem wel op deselve wijse/ als het St. Pieter te Romen hadde gedaan/ mochte gaan/ niet tegenstaande hy een gevleugelde Leeuw by zich hadde/ indien maar ymand van de Ottoboni, tot de Regeeringe mochte geraaken/ en daar door gelegentheid tot steelen krijgen.

Besluit deses Briefs.

Daar quamen doen ook veel andere Pasquillen uit/ doch ik gaf my den tijd noch het gedult niet van deselve te leesen/ door dien sy niet alle even aardig waren/ maar veele godtloose en beestige daar onder liepen/ ook meene ik van deze stoffe genoeg in desen Brief te hebben gehandeld/ u deselve mede deelende voor het geene zy zijn/ en niet als of sy de waarheid behelsden/ maar wel dat die doenmaals op die wijze binnen Romen zijn gezien/ en door veele als de waarheid wierden aangenoomen/ voor de reste ben ik/ &c.

Einde van den Elfden Brief.

TWAALF-

TWAALFDE BRIEF.

Behelsende de verdedidiginge van Paus *Alexander* VIII. en wat hy in sijn leven deugtsaams heeft uitgewerkt, nevens eenige *observatien* op de voorgaande *Pasquillen*, en tydingen uit het *Conclave*.

Geschreven uit Romen, *in* Junio 1691.

MYN HEER,

Inleidinge.

HEt is my in allen deelen lief / dat myn laatste schryvens / in het welke ik op u versoek / meest alle de Pasquinaden, welke ontrent desen tijd hier zijn in het licht gekomen / u heel wel is behandigt / en dat het selve / op de Roomsch-gezinde plaatsen / daar het door moeste passeren / niet is afgeworpen ofte geintercipiëerd geworden / door dien men zich daar aan / door al in de plaatzen die wat verre van Italien syn gelegen / hadde moogen ergeren. Ten einde gy nu niet soude mogen denken / dat ik in dese saake / die u doch maar blootelijk hebbe voor gesteld / partydig handele / soo sal ik mede / het goede dat van den overledenen Paus werd gezegt / u getrouwelijk laten toekomen / ten einde gy / het eene tegens het andere leggende / na u eigen verstandig oordeel / daar een reveue over mocht doen / en als dan besluiten / wat gy van den overledenen hebt te oordeelen.

Verdediging van Alexander VIII.

Gy moet dan weten / dat tegens alle de Schriften / van welke ik in myn voorigen gewag hebbe gemaakt / maar een eenige verantwoordinge ofte Apologie voor Alexander VIII. is in het licht gekomen / doch den Schryver van deselve / heeft by veele misnoegde Romeinen / meer schande als eere behaald / om dat hy / volgens haar gevoelen / eene soo bose / schadelijke en ergerlijke Regeering / welke by geheel de Wereld / niet buiten reden / soo seer is gehaat geweest / heeft willen voorstaan. Tot soo verre toe verbitterd zich het Volk tegens zyne Overigheid / wanneer deselve niet na haar zin komt te regeeren.

Desselfs prijselijk comportement in vorige bedieningen.

Hy prijst den Paus daar in / dat hy alle de Ampten van een Prelaat soo wel als van een Cardinaal / met lof heeft bediend / soo als hy dan is geweest Referendarius utriusque Signaturæ, daar na Bestierder van Terni, Rieti en Citta Castellana, ook zich in het Bisdom van Brescia, waar toe hy door Alexander VII. was verheven / seer wel heeft gedragen; Ook hadde hy / in de Congre-

 gatien,

gatien, altoos den besten raad gegeven/ zijnde door vijf Pausen en veel Potentaaten/ soo om sijn groot verstand als vrolijk humeur, seer geacht geweest; Mede heeft hy/ door de Republijk van Venetien daar toe gedenomineert en door Paus Urbanus VIII. aangesteld als Auditor Rotæ, schoone Decisien in de Rechten geschreven.

Door sijn geleerdheid en andere dingen, baant hy sig zelfs de weg tot het Pausschap. Wanneer hy in den jaare 1630. van Venetien na Romen trok/ heeft zijn Vader/ Groot Cancelier van Venetien, Marcus Ottoboni, door de Starre kijkers/ zijne nativiteit laten opmaaken/ welke daar op uitquam/ dat Jupiter hem niet favorabel of gunstig soude zijn/ en hy noit tot het Cardinaals Ampt werden verheven/ maar dat hy te Romen wel eenige bevorderinge hadde te verwachten. Hy hadde sich evenwel/ tegens de gedachten van een yder/ dat een Republicaner, en door al een Venetianer, dat zedert den Paus Paulus V. niet was geschied/ soude Paus werden/ door zijn vlijd/ verstand/ geleerdheid in de Rechten/ minsaamheid en verdere groote deugden/ in weerwil van sijne geboortesterre/ den weg tot het Pausschap gebaand/ soo dat in hem het zeggen/ Sapiens dominabitur Astris; De wijse heerscht over sijn Gesternte, is waar geworden/ en hy van zich zelfs kan zeggen/ dat de Koningen van Engeland onder haar Wapen zetten; Dieu & mon Droict; God en mijn Recht.

Zijn bystant aan de Venetianen. Even na het begin van sijn Pausschap, heeft hy/ door het over doen van drie van sijne Galeyen, aan sijne Landsluiden de Venetianen, deselve soodanig te water in postuur gesteld/ dat sy de Turken Vallona in Dalmatien en Malvasia in Morea hebben afgenomen.

Mildadigheid aan de Vaticaanse Bibliotheeck, &c. De Bibliotheeck van de overledene Koninginne van Sweden, Christina, hadde hy/ van dessels Erfgenaam/ den jongen Azzolini gekocht/ en twee duizend schoone Manuscripten van deselve aan de Vaticaansche Bibliotheek geschonken en deselve ingelijft. Hy heeft ook vijf nieuwe Heilligen gecanoniseert, welke des te yveriger voor het welvaren van de Christenheid bidden. Gedurende zijn Pausschap was het met de Turksen en Fransen Oorlog redelijk gelukkig toegegaan/ en daar den Paus Innocentius XI. altoos van angst weende/ stond dese de Kerk altoos vrolijk en wel gemoed voor/ ook soude hy wel iets goets tot den vrede hebben gecontribueert, even als Alexander VII. (wiens naam hy daarom hadde aangenoomen/ niet tegenstaande Innocentius X. hem 1652. tot het Cardinaalschap hadde verheven) indien de dood sijn goed voornemen niet hadde verydeld/ gelijk ook veele andere nutte saaken/ welke hy hadde besloten te sullen verrichten.

Onder- Ten tijde van Innocentius XI. was Romen vol treurigheid en droef-

dwefheid geweest en wierd door vreemde en veele Inwoonders verlaaten/ maar dese Alexander hadde veele Impositien, voor al op het Koorn/ afgezet/ en soodaanige vryheid/ lustigheid/ Feesten/ kledingen/ Academien, Comedien, &c. toegestaan/ dat veele geleerde en vreemde/ van allerley Natien, die te vooren haar geld elders gingen verteeren/ door het al te strenge regiment, sich met vreugde wederom na Romen begaven/ waar door het getal der Borgers en Inwoonders/ tamelijk was vermeerderd.

scheid van sijn Regeering met die van Innocentius XI.

Den Koning van Vrankrijk was door zijn vriendelijkheid en de Promotie van den Cardinaal Fourbin, daar de Oostenrijkse Factie sig soo seer tegens had gekant/ tot soo verre bewogen geweest/ dat hy vrywillig afstant hadde gedaan/ van de vryheid der Quartieren. Ook hadde hy/ door zijn laatste Bulle, tegens het Franse Synodaal Decreet, dat in het jaar 1682. tot groot naadeel van den Pausselijken stoel was gepubliceerd/ betoond/ dat hy als een rechtschapen Vader van de Kerk/ een ongehoorsamen Soon wist te straffen. Noch hadde hy op sijn uitterste/ de kosten van het Conclave en van de Begravenissen der Pausen gemaatigt/ en de Cardinalen voor het laatste seer beweeglijk gewaarschoud/ dat zy zich voor de gewoonlijke Brigues, Intrigues en bedriegeryen in het aanstaande Conclave souden wachten/ haar verders seer nadrukkelijk en met een groote welbespraaktheid/ allerley slag van deugden recommandeerende.

Beweegt Vrankrijk de Vryheid der quartieren af te staan.

Dat hy/ voor de reste/ na het voorbeeld van andere Pausen, zijne Neven seer hadde verzorgt/ en deselve door andere tot de hoogste Ampten verheven/ sulks was natuurlijk/ en daarom geschied om dat hy/ sijne waardigheid met te meer aanzien soude konnen staande houden/ ook schijnt het niet meer dan redelijk/ dat die geene/ welke den Paus het naaste in bloede bestaan/ voor andere werden gesteld/ ook is het veiligste voor den Paus, door zijne Maagschap als omringt te zijn/ welke anders veele laagen onderhebig is/ en in grooter gevaar dan een Vorst/ die zijne Heerschapppe aan zijne Erfgenaamen overlaat/ wiens moord zijn nabolger gewoon is te wreeken. Tot hoe verre toe nu de Pausen voor vergeven te werden bevreest zijn/ valt daar door gemakkelijk af te neemen/ dat wanneer hy de Communie nuttigt/ zijn Sacristein, den geheiligden Wijn en Brood/ die in zijne bewaaringe zijn/ mede moet nuttigen. Ook schijnd dit voordeel/ uit de regeeringe aan de Neven des Paus toevertrout/ te spruiten/ dat aangezien het maaken van een nieuwen Paus hangt aan de stemmen der Cardinalen, daar door/ de Bestierders van de Landschappen en de Bediende/ beteugeld werden/ in het schatten en scheeren en het vergaderen van geld/ tegens

Verschooning over het Neefschap ten sijnen tijde.

alle billijkheid / ook dat sy / in ruste / met malkanderen moeten leven / en den een den anderen niet benadeelen. Noch kan de begeerlijkheid der Neven / om dat sy weinig in getal zijn / veel eer verzadigt werden / dan die van vele Bedienden / ook laten zy aan de Bediende niet toe / na haar eigen zin te leven en te roven / door dien al den haat van de quaade Regeering op haar hals komt. Noch hebben de Pausen dit voordeel door haare Neven / dat deselve de geheimen en raadslagen der Princen / met meer sorge dan andere / die de Pausen in verwantschap niet bestaan / trachten te ontdekken / en met meer yver voor het gemeene beste waaken / uit vreese van dat het haar namaals suur mochte komen op te breken. Hier door brengt ook haar belang mede / zich met den een ofte anderen machtigen Vorst / naeu te verbinden / soo door weldaden als diensten / om door aanzien van deselve in geval van tegenspoed / hare middelen te moogen behouden. De Besluiten ook / welke het niet oorbaar is dat de Gemeente weete / werden door de Neven beter geheim gehouden / en indien het bewind der saaken / de Neven niet werd aanbevoolen / soo is den Paus genootsaakt / ten vollen na het pypen der Cardinalen te danssen / welke of door Pensioenen ofte wel door gegevene groote Beneficien, aan de Koningen dikmaals zijn verbonden.

Den Paus is niet alleen Heer van de tijdelijke maar ook van de Wereldlijke goederen.

Hier komt by / dat den Paus niet alleen Heer is van de Geestelijke / maar ook van de Wereldsche Goederen / over welke hy / na zijn begeeren / even als een Wereldlijk Vorst mag disponeren, waar door men dan ook niet qualijk kan nemen / dat hy / terwijlen hy het Laaken en de Schaar in handen heeft / in zijn korten levens tijd / iets affnijde om de zijne eerlijk te dekken / en dat ook deselve niet soo lasterlijk leefden als vele wel voorgaven / maar hare waardigheden alle wel verdiendden. Den jongen Cardinaal Ottoboni, als een goed Poëet en Musicant, had zich met beide die oeffeningen wel dikmaals vermaakt / maar daar tegens moest men bedenken / dat zelfs de Rechtvaardige wel zevenmaal des daags valt / en dat des Paus Neven / wegens dessels sloffigheid / niet behoorden te lijden / in gevalle hy al / het een of ander / dat hy in het Conclave hadde belooft / niet hadde volbracht.

Desselfs mildadigheid aan sijn Neven.

Den Paus hadde ook het Paleis van Ludovisio, het Hertogdom van Fiano en andere heerlijkheden / uit zijn eige middelen / door Don Marco Ottoboni gekocht; De Militie tegens de Turken gezonden / hadde hem honderd en zeventig duizend Scudi gekost / vijftig duizend Scudi hadde hy aan den Keiser gesonden / Honderd en vijftig duizend en de meeste vacante Beneficien hadde hy wel aan sijne Bloedverwanten geschonken / doch na het voorbeeld

beeld van zijne Voorzaten/ welke de haare wel by meer hadden toegestooken/ ook heeft de Heere Christus den Apostel Johannis boven de andere bemind/ en zelfs de genegentheid tot de zijne/ aan het Cruice/ niet konnen of willen verbergen. Noch hadde den Paus, in het welgevallen en macht van zijn nabolger gestelt/ te revoceren het geene die soude mogen oordeelen/ door hem te veel aan zijne Bloedverwanten en Creaturen te zijn gegeven.

Den Auteur van dese verantwoordingen heeft het seer op Pasquin geladen/ dat deselve/ daar hy doch als een weereloos beeld/ sonder neus/ armen of beenen legt/ niet kan nalaaten de luiden soo door te haalen/ ja zelfs niet den Stedehouder Christi en den soo genoemden God op der Aarden, verschoond. Voor de reste spreekt hy seer ernstelijk tegens de qualijk-sprekers en eer-rovers/ welke mogelijk het eene of het andere/ onder de Regeering van den overleden Paus zijnde geweigerd/ en geen bevorderinge hebbende konnen bekomen/ nu misnoegt waren/ en haar ledigen tijd/ soo als dat een oud gebruik in Romen was/ met het maaken en opstellen van diergelijke smaad-schriften doorbrachten. Ook konden wel eenige nijdige Roomsche Princen, welke de nieuwe Vorsten uit den huise Ottoboni haar geluk misgunden/ en zelfs ook de Franssen/ om dat den Paus de bekende laatste Bulle tegens haar hadde gepubliceert, eenige van die Pasquillen hebben laaten opstellen. Het meeste dat den Schrijver betuigde hem te verdrieten/ was dat de Predikanten in Saxen, Holland, Engeland en andere protesterende Landschappen/ groote stoffe bequaamen om te lacchen/ als sy uit de schemp-schriften zagen/ wat dat de Catholijken zelfs in Romen, van haar Hooft en desselfs soo genaamde Discipelen, spraaken en schreven/ als zijnde Confessio partis optima probatio; Het bekennen der partye het beste bewijs; daar men in tegendendeel/ uit de navolgende Opschriften/ welke gedurende de dagen van de Exequien op het Castrum Doloris in de St. Pieters Kerk hadden te zien geweest/ veel eer zijn lof hadden behooren te verbreiden.

Ongerijmtheden van Pasquinus in het beschimpen van Alexander VIII.

Men zag dan op de voorste Colomme aan de linkerhand.

Inscriptie tot des Paus lof op de voorste Pylaar van het Castrum Doloris aan de linker hand.

Ad Ecclesiæ Tutelam a Deo vocatus ALEXANDER
Experimento annorum sexaginta,
Quos Orbi impenderat antequam præesset,
Maturus videbatur Imperio.
Urbium Moderator, Romanæ Rotæ Duodecem vir
Doctissimus Integerrimus,
Decisionibus Editis clarus,
Brixiensi Episcopati summa cum laude perfunctus,

A quin-

A quinque Maximis Pontificibus ad Consilia adhibitus,
In omnia fere patrum Collegia cooptatus,
Pontificii Muneris Tyrocinium,
Cumulate compleverat, aliorum voto, sed nondum suo.
Sibi enim minime fidens,
Ut cœlesti patrocinio se penitus addiceret,
Sanctorum cultu decreto,
Novos orbi patronos rite invocavit.

Op de andere Colomme aan de rechterhandt was geschreven.

Die van de pilaar aan de regter sijde.

Aditu facilis, favore promptus, comis alloquio,
Utilia dare liberaliter noverat,
Noxia negare benevole.
Stipendia e publico judicibus reddidit
Ne criminum pretia a populis quererent;
Ut urbis totius pervadendæ securitas,
Tanta justitiæ sit quanta est Principi
Debitam libertatem feliciter impetravit
Rem frumentariam ita restituit,
Ut ingentia quæ fuerant Ærarii commoda
Populi fierent compendia,
Deo simillimum exhibens patrem,
Dum salutem præstat & Copiam.

Aan de zijde van het groot Altaar, over de Capelle van het H. Sacrament zagmen;

Opschrift na de sijde van het Groot-Altaar.

Marci patris, & Avorum virtutem,
In gravissimis Europæ rebus toties exercitam,
Principum calculo, & Civitatum decretis probatam,
Supergressus est ALEXANDER,
Securitatis publicæ,
Voto, & ministerio suscepto.
Urbem, Provintias,
Suis olim & consiliis a luis excidio
Piis modo precibus, ope, & imperio a periculo vindicatas,
Diligentia solertissima custodivit.
Octuagenario major,
Emeritis tot annorum, & laborum, stipendiis,
Nullum diem, ne supremum quidem, Reipublicæ non impendit,
Ratus non magis decere Cæsarem stantem,
Quam Ecclesiæ bono servientem,
Pontificem mori.

Aan

Aan de Pilaar na het Choor, was het volgende opschrift. Opschrift na de side van het Choor.

In subsidium belli sacri
Armis, Auro, Legionibus Triremibus transmissis,
Thraces, Epidauro, Elyma, Aulone,
Sua ope submoveri vidit.
Literarum sacrarum copias adauxit,
Bis mille antiquis Codicibus, sua pecunia coemptis,
Et ex regia Christinæ,
In vaticanam Bibliothecam illatis.
Apostolicam Doctrinam, & Jura
Toto vitæ cursu fideliter asserta,
Longanimitate, studio, labore.
Constantia demum defendit sua,
Pacem, & Justitiam adducere conatus ad oscula
Contendit in Cælum, ut inde prospiceret.

Boven/ in het midden van het Castrum Doloris, stond met goude seer wel uitgewerkte letteren te lesen; Ook dat boven op het Castrum Doloris

Magnificentiam funeris Pontificii
In iis admirare quæ desunt,
Sumptuariis legibus latis,
Plurima illius ornamenta rescidit ALEXANDER,
Qui remissis vectigalibus,
Quorum redemptio
Quadragies centenis millibus nummum stetisset,
Instaurato ad provincias ditandas commercio,
Ut vita etiam perfunctus Reipublicæ prodesset,
Sui funeris multam donavit.

Ik moet hier ook/ tot lof des Paus ende het geslagte van Ottoboni, den Brief stellen/ welke denselven/ op het aanvaarden van zijne Regeringe / aan den Hertog en Senaat van Venetien, zijne Heeren en Landsluiden/ heeft geschreven/ nevens het grote effect/ dat deselve/ by die Republijke heeft uitgewerkt.

Brief van den Paus Alexander VIII. op het aanvaarden van sijne regering, aan den Hertog en Raad van Venetien geschreven.

Paus Alexander VIII. send sijne Soonen, den Heer *Hertog* ende den *Senaat* van *Venetien*, sijnen Grote en Apostolischen Zegen.

GELIEFDE SOONEN, &c.

HEt heeft de Goddelijke goedheid behaagt, ons, buiten onse verdienste, tot een weerdigheid te verheffen, welke onse kragten verre overtreft, ende voor de wigtigheid van welke de Engelen souden beven. Door dien het nu Godes wille sodanig is geweest, ende desselfs uitspraak daar over, aan alle de wereld is bekend geworden, soo hebben wy ons, sijne barmhertigheid, daar ontrent, geheel onderworpen, ende ons ten vollen aan hem overgegeven.

Wy hebben ook niet willen in gebreeke blijven, van door dit schrijven van onse eigene hand, aan den *Doorluchtigsten Senaat* kennisse daar van te geven, sijnde het selve gisteren avond laat geschiet, met een eenparig en volkomen consent van alle de *Cardinalen*, niet een eenigen nitgesondert, ende tot troost van een yder, hoewel niet tot onse eigene vreugde, als die met regt sidderen, voor de swarigheid, die sig by die groote waarde bevind, in desen verwarden tijd, sijnde alles door het swaard en vyer vervuld en aangesteeken, waar door wy dan met schroom, dese tegens onse verdienste en hope, ons toegebragte Bedieninge aanvaarden.

In dit werk hebben sig sonderlijk bemoeid, den *Cardinaal Delphino*, beide de *Barbarigi* en *Coloredo*, dog meer uit aansettinge van haar goede genegentheid, als dat sy, door bysondere oorsaken, daar toe waren verpligt, waar door sy dan te meer dank en opentlijke erkentenisse verdienen, door dien sy hier in, meer op den roem van de Natie, als op onsen wille, vromigheid en magt hebben gesien.

Soo als dan ook insgelijks, de Heer *Andreas Lando*, een seer waardig *Minister* van uwe *Doorluchtigste Republyk* en ons Vaderland, ons op het kragtigste heeft begonstigt, door de groote hoogagtinge, welke hy, door sijne menigvuldige deugden en ongemeene hoedanigheden, by veele van dit Hof heeft verkregen, waar over wy ons gehouden agten, dese opentlijke en waarachtige getuigenisse, soo aan de *Republyk*, als hem selfs te moeten geven, ook versekeren wy u, dat noit een *Paus* op den Heiligen Stoel heeft geseeten of sitten sal, die met een soo opregt belangen, ende met soo kragtige uitwerkinge, het vergenoegen en welwesen van sijn

tuigen

Vaderland heeft bevordert of sal bevorderen, als wy wel sullen betuigen te doen, door dien wy gedurig in gedagten sullen houden, het gene dat soo onse Voorouders als wy self, van de Edelmoedigheid der Republijke hebben genoten, waar over wy ons, by dese gelegentheid, breeder aan den Heer *Lando* hebben verklaard, welke wy, nevens alle de andere Raadsheeren, met onse Vaderlijke liefde omarmen; ende haar, uit den gantschen grond van onse ziele, den *Apostolischen* zegen mede deelen, de Godlijke barmhertigheid met alle demoedigheid biddende, dat deselve uwe *Republijk*, met veele verdere segen en heerlijke overwinningen tegens de Ongeloovigen, ook met alle tijdelijck en eeuwig welvaren wil begenadigen.

Gegeven te Romen *in het* Vaticaansche Paleis,
Den 7. October 1689.

Vreugde over de verheffinge van den Paus te Venetien betoond.

So dra dit schrijben was gekomen / ende de tijdinge van de verheffinge des Paus te Venetien rugtbaar wierd / begondmen aanstonts de Procuratien, het Broglio ende andere gewoonlijke plaatsen / met tapijten op het pragtigste te vercieren / ende door vreugdevyeren / in geheel de Stad / nevens alle bedenkelijke tekenen van vernoegen en blijdschap / te toonen / het groote deel datmen daar nam / dat een van hare inboorlingen tot Paus was verkoren.

Eerbewijsingen door den Raat en particuliere van Venetien aan des Paus magen bewesen.

Door dien nu den Paus / zijn Neef Don Antonio Ottoboni, tot een Prince hadde verklaard / en last gegeeven dat geheel sijn geslagt zig na Romen soude begeven / soo gingen alle de voornaamste lieden van Venetien, soo mans als vrouwspersoonen / by deselve / om haar veel heil en voorspoet / by dese verheffinge te wenschen / soo als dan ook ter selver tijd / by den Senaat, een besluit wierde genomen / om aan geseide nieuwen Prince Ottoboni, de waardigheid van Procurator van Sant Marco te confereren, nevens de Ridderlijke Digniteit, soo wel aan hem als aan Don Pietro zijn Soon / die zig doenmaals te Romen bevond / sodanig dat de Ridderlijke weerdigheid / altoos op de eerstgeboren van het geslagte Ottoboni soude komen.

Gesantschap aan denselven afgesonden.

Hier en boven heeft nog de Republijk, om haar hoogste vergenoeginge te betoonen / besloten een seer aansienlijk Gesantschap / bestaande uit agt persoonen / aan den nieuwlijks verkoren Paus af te vaardigen / te weten de Heeren Antonio Grimani, Ridder en Procurator van St. Marco, Angelo Morosini, Ridder en Procurator, Silvester Valier, Ridder en Procurator, Leonardo Donato, Procurator, Girolamo Marcello, Procurator, Sebastiano Foscarini, Ridder / ende Andreo Lando, welke doen als ordinaris Ambassadeur binnen Romen resideerde.

Den schrijver antwoord sijn vriend op eenige vraagstukken.

Ik sal nu eenige van uwe vragen beantwoorden; Eerst wat aangaat de Pasquillen, zijdt gy van meninge / dat die aan Pasquijn werden aangeplakt / ende verwondert u dat sulks niet belet werde / om dat door die schimpschriften / niet dan een quaden indrukt ende versmadinge van de Regeeringe / in de onderdanen kan ontstaan / welke fout ook altoos / by alle geciviliseerde Natien, als crimen læsæ majestatis of Majesteits schendinge is gestraft geworden. Ik antwoorde hier op / dat over langen tijd / in het huis by het welke het beeld van Pasquinus staat / een kleermaker heeft gewoond / welke van een snedig verstand en vluggen geest was / hier door kreeg hy veel besoek van zijns gelijken / die met hem / op alle de voorbygaande lets wisten te seggen / ende door dien zijn naam Pasquinus was / soo gafmen in den beginne / alle zijne aardige spreeckwerpen / ende namaals die van alle andere / den bynaam van Pasquinades. Om nu te beter te doen geloven dat deselve van hem quamen / plakte men die op het beeld dat by zijn huis stond / het geene veele willen een Statue van Jupiter Capitolinus te zijn geweest.

Oorsprong van den naam der Pasquillen.

Gedraagsaamheid van Paus Alexander VI. ontrent de Pasquillen.

Men verhaald een aardig antwoord dat Alexander VI. gaf / aan die geene welke hem raadden dat beeld in den Tyber te doen werpen / ter oorsake van de menigvuldige en bloedige schimpschriften / die tegens hem daar aan wierden geslagen / van welke wy hier drie sullen stellen / en eerst het vorens gedagte;

> Vendit Alexander claves, Altaria, Christum,
> Emerat ille prius, vendere jure potest.

Dan noch;

> Sextus Tarquinius, sextus Nero, sextus & ipse,
> Semper sub sextis perdita Roma fuit.

Een darden /

> Conditur hoc tumulo, Lucretia nomine, sed re
> Thais, Alexandri filia, sponsa, nurus.

Hy zeide dan aan gedagte Raadsleden tot antwoord; Wanneer ik u raad volgde soude ik vresen dat *Pasquinus* in een Kikvorsch soude veranderen, en mijn nagt en dag moeyelijk vallen.

By seekere promotie van Cardinalen en Bisschoppen heeftmen ook het volgende aan Pasquijn geplakt gesien.

Tandem

Tandem, Maxime Pontifex, Galerum,
Paſquino tribuas tuo roganti,
Si ſenſu ſine ſim rude atque marmor;
Complures quoque Epiſcopos videmus,
Ipſo me magis ſaxecs creari.

Hier verſoekt Paſquinus ook een Cardinaals hoed/ om datmen ſoo veel menſchen/ ſoo dom als blokken en ſteenen/ Cardinalen ſag maken. Alsmen ſprak van den Cardinaal Bona tot Paus te verklaren/ ſtond op den ſelven. Papa Bona non eſt bonum latinum, Papa Bonus non eſt amplius in uſu. Zijnde geſelde Cardinaal Bona van een ſeer goed leven en oprecht.

Paus Sixtus V. tegens welkers geſtrenge Regeringe ſoo veel is te ſeggen gevallen/ konde niet wel verdragen dat ſoo veel ſcharpe Paſquillen tegens hem in het ligt wierden gegeven/ waar door hy dan/ ſoo by nagt als by dag/ ontrent het beeld van Paſquijn ſterk deed waken/ of te beletten dat daar aan niet ſoude geplakt werden/ of anders om den Auteur te betrappen. Maar de wakkerheid en liſtigheid van zijne vyanden was ſoo groot/ dat ſy middel vonden/ om ſulks te doen/ niet tegenſtaande de wagters.

Die van Paus Sixtus V. die wagters, by Paſquijn ſtelt.

Sy hadden een Brandewijns-verkoper/ van welke'er veele te Romen des morgens vroeg omlopen/ daar toe omgekogt. Men hoord die door de geheele ſtad ſoo hard ſy konnen roepen; Aqua vita, ende de luiden nemen gemeenlijk een teugjen van deſelve/ om/ ſoo zy zeggen/ incantar l'aria, de boosaardigheid van de lugt te beſweeren/ ten einde deſelde haar niet ſchadelijk ſoude zijn. Deſe nu/ een Paſquil, dat met loſſe ſteeken op zijn rugge was vaſtgedregt ende van agteren met een goede kleevende ſtoffe beſtreeken/ daar toe veerdig hebbende/ wierd van de ſoldaten geroepen/ voegde zig ſoo digt by het beeld van Paſquijn, dat hy het ſelve daar aan deede kleven/ waar na hy de draden/ daar het mede hadde gehegt geweeſt/ uittrok ende het ſoo liet zitten. Dit geſchiede in de ſchemering van den morgenſtond doe het nog nauwlijks dag was/ ende de zonne haar ſchijnſel gevende wierd het van veele gezien en geleſen. Den Paus ſulks ter ooren zijnde gekomen/ deed hy de Soldaten wel gevangen ſetten/ doch door dien ſy hem van den Auteur niet wiſten te ſeggen/ werd verhaald dat hy zig ſoude hebben laten ontvallen; Ik ſie wel dat het waar is, dat hoe meer een ſaak verboden werd hoe meer de menſchen deſelve doen willen; Laat dit canaille en deſe miſnoegde, van onſe Regeeringe ſeggen wat ſy willen, wy ſullen te vreden ſijn als ſy maar geven wat wy willen; Ook quam na die tijd/

In jegenwoordigheid van welke dog evenwel een vuyl ſchempſchrift werd aangeplakt.

Sixtus V. ſtraft de Paſquillen door ſchattingen.

geen scherp schimp-schrift voor den dag / het welke hy niet aanstonts / door het opstellen van de eene ofte andere nieuwe schattinge / als betaalde en bestrafte / om soo hy zelde / op die wijze de baldadige Gemeente te beteugelen.

Waar door 't aanplakken van de selve aan Pasquin wat ophout. Zedert die tijd heeft men / doch maar somwijlen / aan Pasquin wel eenige kleinigheden aangeplakt / maar die geene / daar het meeste op aan komt / werden door de maakers derselve / in de Coffy-Huisen of andere by-een-komsten / al na dat zy zijn / in het geheim / of ook wel in het openbaar / by monde of geschrift te gecommuniceerd en mede gedeeld / ook somtijds wel op de hoeken van de Straaten / Huisen / en Kerken / aangeplakt.

Maar niet het maken van deselve. De vreemdelingen en onbekende lieden werden deselve geduurig aan hare verblijf-plaatsen geveild / in dewelke dagelyks eenige schrijvers daar van komen / die haar deselve duur genoeg doen betalen.

Beschrijving van Marforius en Fachino. Wat belangt Marforius, van welke gy ook wilt onderricht zijn / en die gemeenlijk werd ingevoerd als met Pasquin samenspraak houdende / dezelve legt wel een vierde deel uurs van hem af / boven op het Capitolium, zijnde deselve door de Boeren / dat Pasquin door de Grooten en Edellieden / en Fachino de wandel plaatse / door de geringer soorten van lieden en mede de Boeren is. Desen laatsten is een wanstalligen huisman / met een tonne voor op zijn buik afgebeeld / uit het welke hy / als met al zijn krachten / water drukt / daar door dan een Fonteine ontstaat.

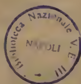
Uitlegging der voorseggingen van St. Malachias. Wat nu belangt de Propheecien ofte voorzeggingen van den beroemden Aarts-Bisschop van Armagh in Yrland, St. Malachias genaamd / welke hy over alle de voorige en toekomende Pausen heeft gemaakt / waar over gy ook een uitlegginge versoekt / soude hier te wijdlopig vallen / u dat geheel met de uitleggingen over te zenden / weshalven ik u / tot het nieuwe Boekje / door P. Menetrier over de Profetia veridica di tutti li sommi Pontefici, wijze / zijnde het selve ook in Holland nagedrukt / alleen sal ik u seggen / dat de meeste waarseggingen en de Epitheta die hy op de Pausen past / meest alle namaals werden uitgelegt / door hare Geslacht-wapenen / of door het een ofte het andere / dat op den dag van haare verkiesing / of wel korts daar na of voor is komen te geschieden / soo als gy uit een van mijn voorigen hebt konnen zien.

Malle wijse op welke die werden uitgelegt en toegepast. By voorbeeld de woorden / Fecunditas Crucis, die hy voor Innocentius XI. hadde geschikt / derselver vervulling wierd daar in gevonden / dat hy / op den dag van Cruis verheffing, tot Paus wierd verkooren. Bellua insatiabilis, de spreuke van Innocentius XI. wierd daar door / dat hy een Leeuw en Arend in zijn wa-

,deel.pas. 78.

Marforio en Facchino.

Pasquyn

wapen voerde / dat twee onverzadelijke beesten zijn uitgelegt; Ook door dien hy veel geld by een vergaderde en schraapte / tot verval van de onkosten tot den Turkisen Oorlog / waar ontrent hy onverzadelijk was / en ten derden / om dat hy den Cardinaal Cibo tot sijn eersten Minister hadde genomen / daar door ook betoonende dat hy ook onverzadelijk was / om dat hy / senza Cibo, sonder spijse, niet konde leven. Den Paus Alexander VIII. hadde hy genaamd Pœnitentia Gloriosa, het welk sy dan seggen vervuld te zijn, Eerstelijk / om dat hy / op den Feestdag van den H. Bruno, die een groot boetvaardige was / is tot Paus verkooren / wiens beeld hy ook / met de woorden van Pœnitentia Gloriosa, op seckere Munte heeft doen slaan. Ten tweeden / om dat hy zich / op zijn laatste / na het gevoelen der Spanjaarden heeft bekeerd / en zich / op een nieuwe wijze tegens Fransse pretensien verklaard.

Verders soude / na het zeggen van gedachte Prophecyen, noch 26. Pausen moeten komen / van welke den laatsten Petrus II. sal zijn / die als een Paus den naam van Petrus sal aannemen / dat noch niemand na die Apostel heeft gedaan / dan sal de Wereld vergaan / het welke dan soo / ontrent binnen 260. jaaren moet geschieden / het gewoonlijke leven der Pausen door malkanderen gerekend. Raaskalling van die Prophecien

Door den Paus welke op dese staat te volgen / heeft onsen Propheet Malachias; Rastrum in porta gesteld / doch hoe zulks sal wesen uit te leggen / daar naa werd reets / door de speculative geesten in Romen sterk gezocht. Men spreekt hier alreede van veele Cardinalen, welke apparentien tot het Pausschap souden hebben / en heeft den Cardinaal Barbarigo groote toejuichingen van het volk gehad; doen hy zich in het Conclave begaf / doch het spreek-woord zegt te Romen; Dat die geene die als *Paus* in het *Conclave* gaat, als *Cardinaal* daar weder uitkomt. Deffelfs voorsegging van den aanstaande Paus.

Rastrum in porta, werd van eenige toegepast / op de Cardinalen Franzoni, Carrazzo en Palavicino, welke wapenen voeren die daar opslaan / zijnde daar en boven van Genua geboortig / en daar door neutraal / als van de Fransse en Spaansse Factien niet dependerende, hoedanig een Paus nu wel nodig mochte zijn. ydele toepassing van deselve.

S. Johannes di Capistrano, welke laatst van Paus Alexander VIII. is gecanoniseert, heeft onder andere dingen gezegt; Dat uit verre Landen een beschermer der Poorten sal komen; en den Franssen Propheet Nostradamus, zegt / ongevaar van dese tijden; Daar sal een licht van het Oosten komen, vervaarlijk om aan te zien; Een Draak met een Kroone vercierd staat schielijk op en vergaat schielijk, even als een blixem aan den Hemel straald. Verdere dwase voorsegging.

Som-

Sommige duiden dat op den toekomenden Paus en voor al op den Cardinaal Acciaioli, wiens Voor-ouders Hertogen van Athenen sijn geweest. Andere wederom willen / dat dit van den Cardinaal Marefcotti / en de derde op den Duitschen Cardinaal Goes, staat. Doch het is geheel niet geloofselijk / of schoon den laatsten Cardinaal, alle de vereiste qualiteiten tot die hoogste Bedieninge volkomentlijk bezit / dat de Italianen een vreemde dese eere zullen gunnen / voor al in de jegenwoordige gestelteniße van zaken en tijden / in welke onpartydigheid werd vereist. Ook heeft den Pausselijken H. Geest geen Duitsch gesprooken zedert het jaar 1525. doen Hadrianus VI. een Wevers Soon van Utrecht, door recommandatie van Keiser Carel V. wiens Leermeester hy geweest hadde / tot Paus wierde verkoren. De verdere welke hoop tot het Pausschap hebben / en op welke het Pasquinus mede meeste heeft geladen / zijn / buiten de voorige / Bonvisi, Pignatelli, Conti, Carpegna, den ouden Altieri; Casanatta, Delfino, Coloredo, &c.

Wat belangt de intrigues van het jegenwoordige Conclave, deselve sal ik tot stoffe voor een anderen Brief bewaren / achtende dat het u aangenamer sal zijn het verhaal daar van nevens den uitslag op een ordentelijke wijze by malkanderen te zien verhandelen / als het selve stukswijze voor oogen gesteld te hebben / ik blyve onderwijlen / Mijn Heer, &c.

Einde van den twaalfden Brief.

DERTIENDE BRIEF.

Behelsende een beschrijvinge van de jegenwoordig in leven sijnde *Cardinalen*, derselver ouderdom, afkomste, promotie, Vaderland, Bedieningen, genegentheid, aangeborene aardt, ens. Ten deelen in Latijnsche Versen, te *Romen* selfs gemaakt en ook in *prosa* of ongebonden stijl beschreven.

Geschreven uit Romen, *in* Juny, 1691.

MYN HEER,

Inleiding. Ik hebbe uit u antwoord gezien / dat het geene ik u / in mijnen laatsten / van de Cardinales Papabili, dat is die geene welke de meeste hoope hebben van de Pausselijke Kroone te dragen /

u niet voldeed / door dien ik die maar ter loops en als by toeval hebbe aangeraakt / en dat gy begeerig zijt een beschryving van geheel het Collegie der Cardinalen te hebben / om daar uit des te beter conjecturen te konnen maaken / wegens den toestant van het eerst aanstaande Conclave, en alle die vogels des te beter te kennen / van welke nu soo veel in de publijke Nouvelles werd gerept; Doch door dien ik de Cardinalen alle niet van persoon kenne / weet ik ook niet of ik u kan verseckeren / dat u van haar alle een nette afbeelding sal konnen maaken. Ik hebbe evenwel / om u soo veel mogelijk te voldoen / de moeite genoomen / om my by haare Bedienden / en ook by eenige onpartydige / wegens haar doen en laten te onderrichten.

Ik geve u van hier een lijste van de Cardinalen, naa haare verdeelingen of Factien, die acht of negen zijn / onder welke een yder van haar bekend staat / doch niet soo dat daar een vasten voet is op te maaken / als werdende deselve dikmaals door haar verlaaten / gaande over tot andere / aan welke zy dan de raadslaagen van haar voorige Makkers ontdekken / naa vereisch van haar belang en oogwit. * Van het genaamde Esquadron volant, anders / de Cardinali Sciotti e Independenti genaamt / leeft niemand meer dan den Cardinaal Cibo en Charles Barbarini, den laatsten door den Paus Alexander VII. verheven. Voornemen des Schrijvers in desen Brief.

Van den eersten Alderamo genaamd / zijnde Cardinaal Bisschop, geboren in het jaar 1614. en tot de waarde des Cardinaals verheven door Paus Innocentius X. in het jaar 1645. na dat hy Hofmeester van het Apostolische Paleis hadde geweest / seggen de Latijnsche vaarsen te Romen gemaakt. Cardinaal Cibo noch overig van het Esquadre volant, beschreven.

Non omnes placuere *Cibi* quos Flandria coxit,
 Nec quos decoxit Gallia, Petre, placent.
Est nimium delicatum tibi, Roma, palatum,
 Forsan ab hoc ipso non placet iste *Cibus*.

Een ander Roomsch vaars zegt van denselven.

Petre, *Cibo* sanctam dum flectet remige cymbam,
 Non deërit medio in gurgite tuta quies.

* *Om den Leeser niet te beswaaren met het leven, afkomst, &c. van die* Cardinalen, *welke in en na het laatste* Conclave *zijn gestorven, soo laaten wy uit den Brief des* Auteurs, *de overledene* Cardinalen Visconti, Colonna, Spinola, Lauria, Chigi, Nortfolk *en* Ciceri, *soo dat de* Cardinalen *die hier werden beschreven, nu in* Junio 1695. *noch in levende lijve zijn.*

Deſelve is de oudſte van het H. Collegio, Biſſchop van Oſtia, van het oude geſlacht der Princen van Maſſa en Carrara, van het welke den Paus Innocentius VIII. met verſcheide andere doorluchtige perſoonen ſijn geweeſt. Hy is verſtandig/ ſtaatkundig en ſeer bequaam tot de Regeering. De Legaat-ampten zijn door hem te Ravenna, Ferrara, en Urbino bekleed. Gedurende deſelve deed hy de Juſtitie ſeer wel adminiſtreren, en zig een ſtreng vervolger van dieven en bandieten betoonende/ delgde hy die genoegſaam uit. Het geviel eens dat eenige Straatſchenders hem alles dat hy by zich hadde afnaamen/ en zelfs zijn vinger braken/ om den Ring die hy daar aan droeg te hebben/ ſoo als noch aan gezeide vinger kan gezien werden/ doch de Sbirris der Stadt ontzetten hem/ en hy deed de Rovers/ den volgenden dag/ alle ophangen. Den Paus Innocentius XI. die geen Neeven by zich wilde dulden/ ſtelde hem aan tot zijn eerſten Minister. Hoewel hy een Vaſſaal van den huiſe van Ooſtenrijk is/ ſoo ſouden doch de Keiſerlijke/ in cas van verheffinge tot het Pausſchap/ hem tegens weſen/ door dien ſy weten dat hy zich ſeer genegen tot Vrankrijk heeft getoond. Men geloofdt ook dat hy een vriend van de Quiëtiſten is. Hy heeft ook den Cardinaal Petrucci aan den Paus Innocentius XI. gerecommandeerd/ welke ſijn boeſem-vriend is/ daar hy veel omgang mede heeft. Syne vyanden ſeggen dat hy ſeer gierig en valſch is/ en daarom derft ſich Vrankrijk niet op hem vertrouwen. Sy voegen daar by dat hy zich door ſijne Huisgenooten laat beſtieren/ en dat zijn Sin-ſpreuk is; Chi non ſa fingere, non ſa vivere. Die niet kan veinſen, kan niet leven.

Cardinaal Barbarini mede van dat Eſquadron.

Den Cardinaal Prieſter, Carolus Barbarini, Soon van Don Thadeus, Prince van Paleſtrina en Neef van den Paus Urbanus VIII. is te Romen in het jaar van 1630. gebooren. Hy was de oudſte van dat Huis/ maar gaf ſijn recht over aan ſijn Broeder Mattheus, zich in den Geeſtelijken ſtaat begevende. De Latijnſche veerſen te Romen gemaakt ſeggen van hem ſpeelende op ſijn naam.

Barbara jam pridem Romae Dialectica neſcit,
In Dapitis melior forte forte ſequela fluit.
Sed neque jam Dapitis nec *Barbara* forte valebunt,
Hiſce novis Logicis non placuêre modi.

Na dat de Barbarini weder met den Paus Innocentius X. waren verſoend/ die haar uit den Kerkelijken Staat hadde verbannen/ ſoo ontfing hy den Cardinaals Hoed van die Paus (die zelf door zijn Oom Urbanus VIII. was Cardinaal gemaakt) op den

den 23. Juny 1653. en zijn Broeder troude ter selver tijd/ met Olympia Justiniani, nichte van de beroemde Donna Olympia. Zijn Oom den Cardinaal Antonio Barbarini heeft veel van hem doen spreeken/ in Vrankrijk; Hy was Aarts-Bisschop en Hertog van Rheims, Pair en Groot Aalmoezenier van Vrankrijk, Generalissimus van het Leger der Kerke/ &c. Ook gaf hy aan deze veele rijke Beneficien en Abdyen over. Wat nu den Cardinaal Carolus zelfs belangt/ hy is eerlijk/ nederig/ vriendelijk/ vreedsaam/ omzichtig in zijn woorden/ doch laat zich bestieren door zijn Begunstigden/ een man van laagen huise/ welke sommige een levendig lijk en gedoopten Duivel noemen. Hy doed den Armen veel goeds en is Protecteur van Polen, Savoyen, &c. Doch daar by seer ongesond/ sonder krachten/ en van een humeur dat niet kan besluiten en niemand tegenspreeken. Ook is hy zedert eenigen tijd genootsaakt geweest in huis te blyven/ soo door swakheid als om dat hy sijn geheugenisse heeft verlooren. Hy nuttigt niet dan Medicijnen en vleesch-nat/ toond zich seer Godsdienstig en verschijnd selden in de Vergaderingen/ by welke hy behoorde te zijn. Zijn Suster Lucretia Barbarini, getrout zijnde in het jaar 1654. met Franciscus Maria d'Este, Hertog van Modena, soo is hy Oom van den Cardinaal d'Este en van de Koninginne van Engeland, Huisvrouw van den gewesen Koning Jacobus. Hier door is hy in meer aanzien by die het met Vrankrijk, dan die het met Oostenrijk houden.

Van de Factie van Chigi zijn noch maar vier Cardinalen overig, en eerst Franzoni, genaamd Jacobus. Van deselve zegt het Latijnsche veers. Factie van de Chigi en daar van den Cardinaal Franzoni.

> Regali cecidit pulsu de sede *Jacobus*,
> Et tibi spem sedis, forte, *Jacobe*, facit.
> Est praesens tempus nimium fatale *Jacobis*,
> Somnus erit pateat si tibi scala *Jacob*.

Hy is een Edelman van Genua, en Bisschop van Porro en Camerino, gebooren in het jaar 1613. Cardinaal gemaakt door Alexander VII. op den negen-en-twintigsten April 1654. terwijlen hy het Ampt van Groot Schatmeester bediende/ tot groot nut van het gemeene beste. Hy werd geacht te wesen een seer eerlijk man/ oprecht/ Godsdienstig/ van een ingetogen leven/ naarstig in alles te doen wat dat een goed Kerkelijk persoon wel voegt. Hy bemind de Armen seer/ gelijk ook de gerechtigheid/ zijnde sonder staatzucht/ langsaam en omzichtig in het nemen van besluiten/ voor het overige verstandig en bequaam om te regeeren. Hy heeft eenig verschil gehad met de Nonnen van Ca-

Camerino, die over zijn bedrijf hebben geklaagt. Hy is seer openhartig van gemoed en heeft hard gesproken tegens de verheffinge van Alexander VIII. zijnde dat de reden om welke die van de Factie van Ottoboni hem haten. Als hem eenige Cardinalen, in het laatste Conclave tot Paus wilden verkiesen/ seide hy haar/ dat hy haar bad dat sy hem de gerustheid des gemoeds in welke hy leefde doch niet wilden benijden/ en dat sy hem liever uit het getal der Cardinalen wilde stoten. Ook is hy te langsaam in zijne besluiten/ en vereist de Pauslijke Waardigheid, datmen op eenen dag/ veele wigtige saken/ door de vuist afdoet.

Den Cardinaal Gregorius Barbarigo.

De tweede van die Factie is Gregorius Barbarigo van Venetien, geboren in het jaar 1626. van deselve zegt het Latijnsche vers/

Te bonitas, pietasque juvat, te vita celebrat,
Sed natale solum non finit esse patrem.
Per *Barbam* dico Jovis & per sacra Quiritum,
Vix Venetus ventus creditur esse bonus.

Een ander Latijns vers zegt/

Thura adolere Deo sanctum est, at principe Roma
Indiget, non sunt hæc tempora Pompilii.

Dit speeld daar op dat hy een Republicaan is. Met den Ambassadeur van Venetien ging hy na Munster, op de algemeene Vredehandel/ alwaar nieuwe vriendschap gemaakt hebbende/ met den Apostolischen Nuntius Fabio Chigi, soo leidde hy de eerste fundamenten van zijn fortuin of geluk/ door dien hem dien Chigi, eerst Cardinaal en daar na Paus geworden zijnde/ onder den naam van Alexander VII. te Romen ontbood/ voor zijn Huis-Prelaat verklaarde/ een weinig daar na Bisschop van Bergamo, en eindlijk den vijfden April 1660. Cardinaal en Bisschop van Padua maakte.

Niettegenstaande hy een Venetiaan is/ en de Paussen van die plaats gebooretig noit de beste zijn geweest/ soo als Eugenius VI. Paulus II. en Alexander VIII. so is desen Cardinaal dog by al de wereld seer geagt/ en werd van yder tot Paus gewenst/ door zijne groote goedigheid/ godvrugtigheid en andere deugden die hy van kints-been of aan heeft beseeten. In de twee laatste Conclaves, wilden de Cardinalen, de Yveraars genaamt/ het voorneemen dat zy hadden van hem Paus te maken/ niet verlaten/ ook was hare hardnekkigheid de oorsaak van het lang duren des laatste Conclave. Onderwijlen heeft hy altoos betuigt seer verwijderd te wesen van alle staatsucht en te vreesen voor dat geene/ na het

welke

welke andere/ met soo veel drift verlangen/ selfs tot het storten van tranen toe in het Conclave, als hy verstond dat met sulken yver wierd gearbeid om hem Paus te maken/ dog zijnde soo dikmaals afgewesen in de laatste Conclaves, so heeft het geen schijn dat 't met hem in een ander hier na sal gelukken. Ook bemind hy een stil leven / verwijderd van het Roomsche Hof. Hy bemoeid zig ook hy na niet als met den Godsdienst/ en het doen drukken van eenige boeken. Hy segt dat hy lieber een arm Bisschop te Padua wil blijven als een ryken Paus te Romen zijn. Zijne vrienden vleyen hem daar mede/ dat hy na zijn dood wel mogte gecanoniseert worden/ even als den H. Carolus Borroméus en St. Franciscus de Sales, welkers wijse van doen hy seer navolgt. Vorders is hy seer streng ten opzigt van sijne Kerkelijke Persoonen/ weinig ervaaren in de saken die de wereld betreffen/ yverig voor het Gelove / vreede soekende / mijdende alle onderhandelingen/ geduldig en seer gesprakelijk. Hy houd zijne maaltijden in een saal / even als een Monik, met alle zijne Huisgenoten.

Die van den Huise van Oostenrijk, welke hem soo seer hadden gedragen/ tegens de Creaturen van Altieri en Ottoboni, verkoelden ook ten zijne opzichte/ als sy hadden ontdekt / dat hy aan den Paus Innocentius XI. hadde geschreven ; Dat hy / in zijn conscientie / als een gemeen Vader van het Christenrijk/ gehouden was subsidien te zenden/ niet alleen aan den Keiser tegens den Turk, maar ook aan den Koning Jacobus, door de Ketters van zijn troon gestoten / ter oorsaak van den Catholijken Godsdienst.

De derde is Johan Nicolaas Conti, van deselve segt het Latijnsse vers / Jean Nicolaas Conti.

Non te Roma, tuos *Comites*, mi *Conti*, timescit,
His Cameræ *Conti* crescere sæpe solent.
Nos numerus sumus & fruges consumere nati,
Hi nisi te impediant, fors *Comes*, esse, potes.

Een ander luid dus/ slaande op het groote getal van zijne magen en Bloedverwanten/ die seer veel waren.

Sortis, crede mihi, series numerosa nepotum,
Flavius est scopulus, naufragiumque tuæ.

Dese Cardinaal is te Romen geboren / in het jaar 1617. van een seer Edel en aaloud Geslagt. Voor tot den Cardinaals Hoed te te komen is hy verpligt geweest/ van trap tot trap / door

door alle de Bedieningen van het Roomsche Hofte passeren. Het Ampt van Gouverneur van Romen seer getrouwelijk bedient hebbende, soo vergold de Paus Alexander VII den veertienden January 1664 zijnen arbeid, gevende hem den Cardinaals Hoed ende het Bisdom van Ancona, daar hy jegenwoordig zijn verblijf heeft. De Koninginne Christina van Sweden bragt veel by tot dese verheffinge, ten opzigte dat den Hertog van Poli, Broeder van den Cardinaal, haar als Groot Hofmeester diende.

Dese Cardinaal werd geteld onder die geene welke als pretensie op den Pauselijken Stoel hebben, ter oorsaak van zijne groote verdiensten, sijne hooge jaaren ende de menigte van machtige vrienden die hem dragen, onder welke het Huis van Oostenrijk hem wat goeds gunt, door dien zijne Voorouders altoos groote Bedieningen hebben gehad, en ook om dat zijn Neef aan het Huis Colonna getrouwt is, dat altoos de belangens van Spaignien stijft, dog ter selver tijd ook verdagt is aan de andere Cardinalen, om de voorrechten die het boven alle andere Doorluchtige Geslagten pretendeert en door de vexatien die de Colonna's voordesen aan de Pausen hebben betoond. Niet tegenstaande dit alles soo werd ten opzigte van Conti altoos gevreest voor het groote getal van zijne Bloedvrienden, die wel seer Edel, maar niet van swaare middelen zijn, en voor zijne groote gestrengheid, welke hy altoos heeft doen blijken, voor al doen hy Gouverneur van Romen was. Men agt ook dat hy bequamer is tot de wereldlijke dan tot de Geestelijke Regeeringe, en daar door heeft het schijn, dat hy Paus zijnde, niets dan na den Oorlog soude tragten, na het voorbeeld van Julius II en dat hy liever een Leger soude willen gebieden, als in een Cabinet bevelen geven.

Johannes Delfino. Johannes Delfino is de vierde en laatste van die geene welke nog overig zijn van de Factie van Chigi. Het Roomsche Latijnsche Veers segt van hem, speelende op zijn naam Delfino die een visch den Dolfijn beduid.

Omnia nunc fiunt fieri quæ posse negabam,
Si videam Pisci nobile Rete dari.
Orpheus in sylvis inter Delphinas Arion
Res rara, at *Delphin* rarior inter oves.

Een ander mede op zijn naam speelende, zegt.

Adriacas luscus redeat *Delphinus* in undas,
Ne sanctam rursus verberet unda ratem.

Nog

Noch segt een derde mede als vooren;

> Væ tibi Cymba Petri, si te *Delfinus* adibit,
> Hic tempestatum nuncius esse solet.

Dese is een Venetiaansch Edelman, geboren in het jaar 1618. en door dien hy zig van zyne jeugd af aan tot het Geestelijk leven hadde begeeven, soo noemdden hem Jeronimo Gradenigo, Patriarch van Aquilea tot zijn Coadjuteur, ook succedeerde hy hem weinig jaren daar na. Alexander VII. maakte hem Cardinaal, den 7. Maart 1667. op de nominatie van de Republiek van Venetien, ten opzigte der goede hoedanigheden die hy bezit. De Jesuiten werkten daar ook sterk in, om dat hy wel het meeste heeft toegebracht, tot de herstellinge van haar Societeit binnen Venetien, daar zy uit waren gebannen; Hy heeft een goed oordeel, veel ervarentheid en geluk in het verhandelen der zaken, zijnde een Staatkundige tot groote dingen bequaam. In het laatste Conclave had hy veel stemmen, door middel van den Cardinaal Chigi, maar de Spaansche en andere waren hem tegens ter oorsaak van zijn Vaderland en het groote getal van zyne Bloedvrienden.

Van de Paus Clemens IX. is noch maar een Creatuur onder die Factie, te weten den Cardinaal Acciajoli, om dat den Cardinaal Bouillon van de Fransse en Portocarrero van de Spaansse is. Nicolaas Acciajoli dan is te Florencen geboren, uit een der voornaamste Huisen van Toscanen. Van hem zegt het Latijnsche vers, speelende op zijn Neven die wat dertel zijn. Nicolaas Acciajoli.

> Te triplex Diadema manet, sed naviget ante
> Ad Gangem tua gens & bibat Elleborum.

Hy quam ter wereld in het jaar 1631. en munte te Romen door zijn deugden sodanig uit, dat hy in het korte, door andere zijns gelijke, tot Ampten verheven wierd. Zijnde eerst Klerk en daar na Auditeur van de Apostolische Kamer geweest, maakte hem den Paus Clemens IX. Cardinaal op den 29 November 1669. Hy is seer bequaam, listig, edelmoedig, stout, groots en heerlijk maar een weinig eenhoofdig, fier, staatzuchtig, haastig en niet al te gespraaksaam. Hy deed zig, doen hy Legaat te Ferrara was, te gelijk beminnen en vreesen. Sedert de dood van den Cardinaal Chigi zijn voorstander, heeft hy na niemand geluisterd dan na den Groot Hertog van Toscanen, ook heeft hy groote hoope tot het Pausschap. Hy sloeg evenwel het selve edelmoedig af in

in de twee laatste Conclaves, en bedankte de Cardinaal de Medicis met de Zelanti ofte Yveraars/ die zig door hem wilden verklaren/ van welke hem reets eenige hare stemmen hadden gegeven/ niet tegenstaande een van zijne Neven/ die hy seer hertelijk beminde/ niet al te regelmatig leefde / om te verlangen dat hy Cardinaal Patroon souden werden/ als zijnde deselve een liefhebber van met de Marionettes te speelen / ende den Bouwmeester van de Speeltonneelen / gelijk ook een groot Beminder van alle wellust en vermaak; ook heeft hy Acciaioli soo volkomen kennisse niet van de Kerkelijke saken/ als in een Navolger van St. Pieter wel soude vereist werden.

Factie van Altieri en onder deselve, eerst, Altieri en andere.

De Factie van Altieri bestaat uit de Cardinalen Altieri den ouden/ Carpegna, Ursini, Nerli, Marescotti, Spada, Casanatta, en Altieri den jongen. Aberton Altieri, zijnde den ouden / is te Romen geboren in het jaar 1623. uit den huisse Paluzzi. Hy wiert Prelaat en daar na Auditeur van de Kamer/ door groote verspillingen die hy deede en zijn Huis seer incommodeerden. Na dat hy veele andere Ampten van het Roomsche Hof hadde bekleed/ maakte hem de Paus Alexander VII. tot Cardinaal, op den veertienden January 1664. Het Latijnsche Vers/ te Romen gemaakt/ segt van hem/

Alternat Fortuna vices, mox iste vel ille,
Qui fuit *Alterius*, non suus esse cupit.
Aurea libertas concertat singula pro se,
Alterius non sit, qui suus esse potest.

Het ander slaande op zijn Oom Clemens X. zegt.

Si tunicam bene, Christe, tuam laceravit iniquus
Prædo, quid restat? Rursus obire crucem.

Den Paus Clemens X. riep hem / nevens alle zijne Bloedvrienden/ tot de erffenisse van het Geslagte Altieri, om dat den Neef van die Cardinaal, Don Gaspar, Marquis van Paluzzi, Donna Laura Altieri, Nigte van hem Clemens X. hadde getrouwt/ doen hy niet dan een Prelaat was; Hy stelde hem ook aan tot Cardinaal Patroon, Super-Intendant van alle Staats-saken der Kerke en beschikten hem groote rijkdommen/ door de Ampten die hy hem gaf. Hy maakte hem ook Kamerling van de Kerk, dat een Bedieninge voor geheel het leven is / welke yder jaar meer dan 16000. Rijksdaalders opbrengt. In de laatste jaren der Regeringe van Clemens X. hadde dese Cardinaal groote verschillen met de Kroonen / door het volgende voorval;

De

De Ambaffadeurs van den Keifer, Vrankrijk, Spanien en Venetien, hadden met malkanderen over een geftemd/ dat zy/ als met geweld/ Audientie by den Paus fouden neemen/ en dat 't famen/ ter oorfaak van het Placcaat dat tegens hare vryheden der Quartieren was uitgegaan/ foo wel als tegens dat van het betalen der fchattingen. Soo als defelve nu door het Paleis quamen/ vonden zy de deuren daar van gefloten/ door laft van zyn Eminentie, welke ook de Switferfche Lijfwacht hadde doen verdubbelen/ foo dat zy zich/ alle vier genootfaakt zagen/ met veel fchaamte te moeten te rug keeren. Hier op begeerden zy/ dat die Cardinaal, van het beftier der faken foude werden uitgefloten/ doch hy wift dat werk foo wel te verhandelen/ dat het in der minne wierd bygelegt/ met vergenoeging der Kroonen/ die zich dan daar mede te vreden hielden.

Hy is Biffchop van Paleftrina en Frefcati, Kamerling ofte President van de Kamer door al zijn leven/ en na de dood van den Cardinaal Chigi is hy Onder-Decan van het H. Collegie geworden. Men noemd hem Della fperanza Altiero; van Hooger Hope; om dat gezegt werd dat hy gelooft/ dat zijn hoogen ouderdom/ zijn groote Staat-kunde en bequaamheid/ gevoegt by de Franffe Factie en de Creaturen van Ottoboni, met welke hy zig ten vollen heeft vereenigt/ hem de Pausfelijke Waardigheid wel mochten verwerven. Doch de Spaanffe Factie, en die der Zvecraars/ konden hem wel tegens vallen/ en zijn vyanden zeggen/ dat de zes fterren/ welke in het Wapen van zijn Geflacht ftaan/ doodelijk voor het Quirinaal zijn, en daar binnen wel zoo veele Comėten konden werden, ter oorzaak van het al te fiere ende hoogmoedige humeur, dat hy niet dan te veel heeft doen blijken/ gedurende de eenhoofdige beftieringe/ die hy zes jaren aan malkanderen heeft gehad/ als Regeerende Cardinaal, onder Clemens X. Hier door is het ook/ dat de meefte van fijne Creaturen, hem niet getrouw zijn/ vreefende/ foo als ook alle de andere Cardinalen, dat hy Paus zijnde/ tot Cardinaal Patroon foude aanftellen/ fijn Neef Laurentio Altieri, die een jong Cardinaal van maar twintig jaaren is/ en dat hy zijn Huis al te machtig foude maaken/ dat reets niet dan al te veel verrijkt is door de Goederen van de Kerk. Pafquin zegt/ dat de Pelgrims die te Romen uit Godvruchtigheid komen/ niet anders hebben te doen/ dan haare Pater nofters aan het Paleis van Altieri te ftrijken; Edificato di fanguine di Chriftiani Martiri; Gebouwd van het bloed van Chriftene Martelaars. Hy werd/ ten anderen ook geacht al te wraakzuchtig en tot zijn eigen belang genegen te wefen/ nijdig/ hard/ geveinft in woorden en werken/ op een bitzige wijfe tweedracht zajende/ alleen om zijn voordeel daar me-

de te doen/ ongeduldig ontrent beleedigingen die hy denkt ontfangen te hebben/ onversoenlijk in stuk van haat/ en zijn leven door een schijn van valsche gestrengheid bewimpelende om des te grooter ontzag ten zijnen opzichte te verwerven.

Caspar Carpegna. De tweede van dese Factie is Caspar Carpegna. Desselfs Geslacht is oorspronkelijk van Urbino, doch hy wierd te Romen geboren/ in het jaar 1626. zijnde Broeder van den Grave Carpegna. Van deselve zegt het gedachte Roomsche veers.

> *Carperis* ut Gallus, non est Carpegna, sed ista
> Voce tamen per os fors tremefactus eris.
> Hinc potius credam, *Carpent* tua poma Nepotes,
> Quam tu CARPES pomum, quod tibi forte placet.

Clemens X. maakte hem Datarius, weinig tijds daar na Cardinaal en Pausselijken Vicaris, (welk Ampt hem de Surintendentie over alle de Priesters, Kloosters en Joden geeft) ten opzichte van zijn Bloedverwantschap dat hy met den Cardinaal Altieri heeft. Hier door is het dat de Cardinalen Altieri en Ottoboni soo veel haare krachten door hem inspanden/ en maakten dat hy/ in het laatste Conclave, verscheide stemmen hadde. Hy heeft verstand genoeg/ als mede ervarentheid in Staats saken/ doch is ongezond en ten uitterften van het volk gehaat/ het welk ook de Franse Cardinalen, die hem altoos hebben gedragen/ seer hertelijk bad/ doen zy in het Conclave gingen/ om de liefde Gods, doch Carpegna niet tot Paus te maaken. Men beschuldigt hem van te naauw ziende te zijn/ te haastig/ te streng/ te vaardig om te weigeren/ en dat hy een schattinge op de Aflaten heeft willen stellen. Daar werd ook gezegt dat hy te veel Fransgezind is.

Vincenzo Maria Ursini. De derde van die Factie is Vincenzo Maria Ursini, Hertog van Gravina, te Napels in jaar 1650. geboren. Van den selven zegt het Latijnsche veers.

> Purpureos inter patres vigeres, ut esses
> Et Beneventanus Pastor, at URSUS eras:
> Ecclesiæ caput ut fiat, Dominusque supremus
> Ut bene pascat oves, vix tamen URSUS erit.

Het ander luid.

> Semper habes nova quae stupeant Miracula, Petre;
> Falle, & tunc dicam, prodigiosus homo es.

Hy

Hy gaf het recht der eerstgeboorte aan zijn Broeder over / en wierd een Monik van de Ordre des H. Dominici, doen gezelden zijn Broeder met de Suster van Don Gaspar Altieri trouwde. Clemens X. maakte hem Cardinaal, op den een en twintigste February 1673. doch in zijn weerwil / door dien hy de waardigheden des Wereldts versmaadde / als beminnende niet dan een afgesonderd leven / en dat sonder staatzucht. Hy was Bisschop van Benevento, doch zedert die Stadt door een Aardbevinge geheel is verdorven / onthoud hy zich te Fayence, daar hy groote stichtinge aan zijn schapen geeft / door sijn Godvruchtigen wandel.

Na de dood van Clemens X. zijn Patroon, werkte hy in het Conclave soo veel uit / dat zestien Cardinalen met hem aanspanden en een nieuwe Factie maakten / Dei Zelanti, ofte de Yveraars genaamd. De Deelgenooten van dit Gezelschap hebben zich verbonden / geen Cardinaal tot het Pausschap te verheffen / ten zy hy de waardigste daar toe wierde geoordeeld / door geheel het H. Collegio, sonder eenig Wereldlijk inzicht of eenig ander belangen dan dat van Gods Eere ofte het welwesen van desselfs Kerk. Dese Factie is het / welke in het laatste Conclave wilde / dat den Cardinaal Barbarigo soude werden aangesteld tot Paus, tot nadeel van verschelde andere / soo waardig daar toe als hy.

De vierde van die Factie, Frederico Nerli, is een Florentijns Frederico
Edelman / geboren in het jaar 1637. Dese maakte zich te Ro- Nerli.
men bekend door Bank-negotie ofte wisselen / dat zijne Bloedvrienden daar altoos met seer goed succes hebben gepleegt / en waar door hy ook seer rijk is geworden. Sijn Oom / Aarts-Bisschop van Florencen geworden zijnde / bewoog desen nu Cardinaal de Geestelijken staat aan te nemen / en door dien zijn Vader veele jaaren lang / de Apostolische Inkomsten seer getrouwelyk hadde bediend en verhandeld / soo sond hem den Paus Clemens X. ten opsichte van zijn Vaders goede diensten / voor Nuntius na Polen, op de verkiesinge des Konings, ten einde hy des te bequaamer soude werden in het verhandelen van Staats-saken. Van daar wierd hy aan het Hof van Weenen gesonden / met den Titul van Extraordinaris Nuncius. Tot Romen met veel vergenoeging van zijne Heiligheid weder zijnde gekomen / wierd hy Secretaris van Staat gemaakt / en ontfing den Cardinaals Hoed op den twaalfden Augusti 1673. nevens het Aarts-Bisdom van Florencen. Hy is geheel in de belangens van den Cardinaal Altieri, doch seer onstantvastig / ongezond / veranderlijk in zijn besluiten en niet regelmaatig in zijn doen zijnde / soo heeft het niet veel schijn dat hy verder sal werden voort gezet /

voor al om dat zijn Broeder den Marquis Nerli, seer swaare sommen aan de Apostolische Kamer en aan verscheide bysondere persoonen verschuldigt is.

Galeazzo Marescotti. De vijfde van geseide Factie, Galeazzo Marescotti, Protecteur van de Benedictijnen, der vergaderinge van Monte-Cassino, is uit een der Edelste Geslachten van Romen gesprooten/ en namaagschap van dat der Capizucchi, doorluchtig door zijn Adel en Krijgsdaden. Van desen zegt het Latijnsche veers.

> En *Mare* virtutum, merito Marescote papalis,
> Sal non in cerebro defuit ipse *Scoti*.
> Si venti adspirent, vertent hæc carbasa patres,
> Non erit indignus, nam mare rete petit.

Het tweede zegt.

> Tunc rerum Moderator eris, tua vota secundet,
> Cum primum votis, Bichius ipse, suis.

Dese heeft zijn verstand/ waaksaamheid/ Godvruchtigheid/ rechtvaardigheid en bequaamheid doen blijken in verscheide Bedieningen/ Nunciaturen en Congregatien. Doen hy Bysitter van de Inquisitie was/ stelde hem den Paus Clemens X. aan om het Ampt van Nuntius in Spanjen te bedienen/ gedurende het welke hy Cardinaal wierd gemaakt/ op het versoek van den Catholyken Koning, ook Bisschop van Tivoli. Men heeft hem altoos rechtmatig bevonden/ zijnde een groot en on-omkopelijk Rechts-geleerde/ verders begaaft met veel andere hoedanigheden/ die hem het Pausschap waardig maaken. Hy heeft geen Bloedvrienden te Romen, dan welke hem van seer verre bestaan/ en uitneemende rijk zijn/ soo dat hy veele aanhangers in het Conclave heeft/ ook soude hy/ Paus geworden zijnde/ de schatten der Kerke niet behoeven aan te spreeken. Den Cardinaal Altieri, de Oostenrijksche en de Yveraars hebben groote achtinge voor hem/ de eerste om dat hy een van haar Creaturen is/ en de andere/ door dien hy groote Goederen onder de Spaansche Monarchie heeft leggen. Doch de Ottoboni en de andere zijn hem tegen/ als zijnde hy te streng/ te fier en by na niet te spreeken.

Fabritio Spada. De zesde der Factie van Altieri is Fabricius Spada, te Romen in het jaar 1644. geboren/ uit een seer Edel Geslachte/ dat verscheide Cardinalen aan de Kerke heeft gegeven/ onder welke den laatsten/ van Sta. Susanna genaamd/ de meest geachte en aanzienlijkste is geweest. Het bewuste Latijnse vers segt van hem.

Ecce duo GLADII, Christum olim, Petre, monebas,
En GLADIUM SPADAM, Petre quid, ille placet?
Misti in vaginam gladium, fortasse reponis;
Non Petro quilibet GLADIUS aptus erit.

Deselve Cardinaal van Santa Susanna, bragt desen / in zijne jeugt seer wel op / hem seer goede staatkundige lessen gevende / en een seer voorzigtig bestier in het bewind der saken inboesemende / van welke hy zig jegenwoordig seer wel bedient. Hy hadde dessels lessen / nog Prelaat zijnde / seer gelukkelijk gevolgt in veele Bedieningen aan het Roomsche Hof. Den Paus Clemens X. zijne bequaamheid ziende / sond hem als Nuntius na Vrankrijk, en hem van daar ontbiedende / maakte hem Cardinaal en Legaat van Romagne, op den 27. May / 1675. Hy is seer levendig en gespraakfaam van inborst / van een vlegende en inboesemendt humeur, uitterlijk seer openhertig ende aangenaam. Zijnde een Bloedvriend en Creatuer van het Huis Altieri, soo maakte den Cardinaal van die naam / dat Innoc. XII. hem het Ampt van eerste Minister des Staats gaf. De Paus presenteerde den Cardinaal Altieri die waardigheid / om de goede diensten die hy hem in het Conclave hadde gedaan / dog die / om zijne pretensien niet te benadeelen / hadde lieber dat zijn Neef die bekleedde / door dien hy / by hulp van denselven / van zijn Heiligheid verkrijgt alles wat hy begeert / soo voor zig selfs als / voor de Fransen, en door dien den Cardinaal Spada haar in alles dat hy vermag begonstigd / soo soo souden die van Oostenrijk, te haarder tijd / zig daar over wel gevoelig konnen toonen.

De zevende van gezelde Factie is Hieronymo Casanatta, te Napels, uit een Spaansche Familie, in het jaar 1621. geboren. Het vers segt van hem. Hieronimo Casanatta.

Jus aliquid, fateor, poterit Casanatta manere;
Cujus apud Petrum, vox sonat, ecce, domi.
At *Casa* Regnanti, non nata est fabrica Christi,
Fascia, non fasces, hunc decuêre igitur.

Het ander luid als volgt.

Te dives, te pauper amat, te fervida poscit
Curia, ad hæc quid ait Claudius? O utinam!

In zijn jeugt heeft hy zig te Romen geoeffend in allerley slag van wetenschappen. Hy munt voor al uit in de Kerkelijke Historien,

florien, in de Kanonijke Regten en in de Letterkunde of Literature, zijnde een boesterheer van de geleerde. Eindelijk is hy in het H. Collegie geraakt / na dat hy met eere alle de bedieningen van het Roomsche Hof hadde bekleed. Den Paus Clemens X. bespeurd hebbende in verscheide congregatien, voorał in die van de Inquisitie ofte het Santo Officio, dat den Heer Casanatta, die daar in Byzitter was / ongemeene hoedanigheden besat / nevens een groot verstand en een volmaakte bequaamheid in allerley slag van zaaken / gaf hem den Cardinaals Hoed op den 12. Juny / 1673. ook is het met groot regt dat den Paus Innocentius XII. hem Groot Bibliothecarius van de Kerke van het Vaticaan heeft gemaakt / na de dood van den Cardinaal Lauria. Hy presideert ook in het Collegie de Propaganda Fide, van de Voortsettinge des Geloofs. Hoewel hy een Spaigniart van afkomste is / so maken hem dog / zijne uitnemende geleerdheid / zyn oprechtigheid / zijne vriendelijkheid / onderscheidtigheid en groote verdiensten / de Pauslijke Kroone weerdig. De Spaansse beminnen en agten hem seer. De Franssen zijn hem niet seer tegens / ter oorsaak van zijne bequaamheid / sy weeten evenwel dat hy wat helt na het gevoelen der Jansenisten, en sy seggen / dat hy / openbaarlijk in een congregatie de Propaganda Fide, en in verscheide andere conferentien, gehouden over het werk van de Regalien, met groote vrymoedigheid / de procedueren van den Paus Innocentius XI. tegens de Franssen heeft voorgesprooken. Als evenwel den Cardinaal Altieri, alle zijn hoop tot het Pausschap eens sal zien verdwynen / sal hy desen Cardinaal daar toe soeken te verijeffen / als zijnde zijn Creatuur en een Persoon de agtinge waardig van geheel de wereld / de Jesuiten alleen uitgesonderd.

Lorenzo Altieri. De aghste en laatste van dese Factie is den Cardinaal Altieri de jonge / voerende den voornaam van Lorenzo, zijnde Soon van Don Gaspar en Neef van den Cardinaal Altieri. Deselve is geboren in het jaar 1672. en ontfing den Cardinaals Hoed om deselve reden als den Cardinaal Barbarini den jongen / te weten door dien den Paus Alexander VIII. wilde dat zijn Neef Don Marco Ottoboni, Admiraal van de H. Kerk / soude trouwen / met de Princesse Donna Tarquinia Colonna Altieri, eenige Dogter van Don Egidio Colonna, Prince van Carbogniano en van Donna Tarquinia Paluzzi Altieri, Suster van Don Gaspar. Door dien de moeder van die Princesse, weinig dagen na dat sy in de kraam was gekomen / stierf / ende de vader selfs ook weinig jaren daar na / soo nam den Cardinaal Altieri de sorge van hare opvoedinge op zig / deselve seer wel in alles latende onderrigten. Hy bewerkte dit Huwelijk met een seer klein genoegen van die van het Geslagte Colonna, welke niet wilden / dat een soo rijke en volmaakte

maakte Princesse, soude trouwen met een mismaakt persoon / en van soo weinig doorlugte geboorte / als Don Marco was. Den Cardinaal Altieri besloot evenwel eindelijk den trouw / nae seer lange te samenkomsten en verscheide wederzijdsche pogingen / en van den Paus seer voordelige conditien te hebben bedongen / soo voor zig selfs als voor zijn geslagt. Onder die conditien was een / dat sijn Neef Don Lorenzo, welke doenmaals Abt en Apostolischen Protonotaris was / op den ouderdom van agtien jaren soude Cardinaal zijn / het welke ook eenigen tijd / na het voltrekken des Huwelijks geschied is.

Van de hoedanigheden van desen jongen Cardinaal valt nogh niet te oordeelen / als konnende hy met de tijd een verstandig man werden. Hy studeerd nog in de Godsgeleertheid en in de Regten / en wat de Staatssaken belangt / heeft hy een goed Meester / in de Persoon van den Cardinaal zijn Oom.

De Factie van Odeschalchi ofte de Creaturen van den Paus Innocentius XI. is de magtigste van alle / en bestaat eerst uit den Cardinaal Spinola, voerende de voornam van Johannes Baptista. Van deselve zegt het eene vers.

Factie der Creaturen van Innocentius XI. of Odeschalchi en daar onder vooreerst den Cardinaal Spinola.

Multiplices hæc SPINA Rosas fert apta Coronæ,
Attamen hæ fuerint, nescio, Petre, tuæ.
Nempe manus teneras plectens dum, Spinola, quærit,
Lædit, & ob SPINAS, displicet illa Rosa.

Het ander vers behelst:

Fur, Mœchus, Latro, Pathicus, Fellator, Adulter,
Plecte reos, triplici dignior ipse Cruce.

Deselve is in het jaar 1614. gebooren / uit een Adelijck geslagt van Genua. Te Romen met veel geld zijnde gekoomen / kogt hy eenige Ampten en stelde zig onder de Prelaten, ook was hy Secretaris van de Bisschoppen en van de Reguliere. Door dien hy na zijn plicht seer wel naquam / en een volkomen genoegen gaf aan die geene welke hem eenige bedieninge hadden toevertrouwt / soo agte den Paus Clemens X. hem de bequaamste van alle te zijn tot het Gouvernement van Romen. Hy wierd dan daar toe aangesteld in plaats van den Heer Bevilaqua, die voor Nuntius naar Nymegen wierd gesonden. Innocentius XI. bevestigde hem niet alleen in dat Ampt / maar maakte hem ook Cardinaal op den eersten September 1681. met den naam van Santa Cecilia, en dus werd hy gemeenlijk genoemd / om een onderscheid tusschen hem en wijlen den Cardinaal Julio Spinola, zijn Broeder te maken /

ken / welke Bisschop van Lúca was / en gedurende het laatste Conclave stierf.

Door de rest is hy een groot Staatkundige / wel geoeffend in saken van Staat en Justitie / onder het bedienen van welke hy is oud geworden. Ook door dien hy van Genua en te seer gemind van Vrankrijk is / daar hy ook te oud / altoos jichtig en ziek en byn zwak van gezicht / soo werd aan zijne verheffinge op den Pausselijken Throon getwijffelt. Hy heeft veele vyanden en groote rijkdommen verkregen / gedurende de sestien jaren die hy Gouverneur van Romen is geweest. Den Paus Innocentius XI. liet alles op hem afrijden / en hy strafte doenmaals / selfs ook met de dood / alle die het hem goed dagt. Hy verliet dat moeyelijk Ampt in het jaar 1691. om eindelijk stil en gerust te leven / en zijn Neef Jean Baptista Spinola, welke zijn raad veel volgd / bekleed nu het selve met goed gevolg / en tot een yders genoegen.

Franciscus Bonvisi. De tweede van die Factie is Franciscus Bonvisi, in het Jaar 1630. te Luca, van een voornaam geslacht / geboren; Soo dra hy te Romen was gekomen / kreeg hy werk / door zijn eigen bequaamheid ende het groot aanzien van zijn Oom / Cardinaal en Creatuer van Paus Alexander VII. van hem zegt het bewuste vers /

Austriacis BONUS es VISUS, sed num bene Romæ
VISUS eris? Dubito. Non bene visus eris.
Non uni placuisse sat est, BONUS atque VIDERI
Qui pater est cunctis, omnibus esto BONUS.

Het andere zegt.

Qui Regno adspiras sacro, quid de Jove sentis?
Scire velim hoc unum, cætera prætereo.

Hy wierd door Clemens X. als Nuntius na Ceulen en daar na na Weenen gesonden / daar hy / in die qualiteit / twaalf jaren verbleef. Hier door hadde hy tijd om een volkomene kennisse te krijgen van de zaken van Duitsland en van de geheime raadslagen van andere Vorsten. Den Keiser ende desselfs geheele Hof hebben hem altoos in groote achtinge gehouden / ter oorsake van zijn voorzigtigheid. Hy bleef by zijne Keiserlijke Majesteit met veel liefde en geduursaamheid / gedurende het beleg van Weenen, en het vervolg van den Turkschen Oorlog. Den Paus Innocentius XI. maakte hem Cardinaal op den eersten September 1681. op de recommandatie des Keisers en ook om hem te vergelden wegens

gens de diensten / die hy hem / gedurende die Nunciature hadde gedaan. Hy is seer listig en bequaam in het verhandelen der Staatsaken / voorsigtig en moedig in zijn beleid en inboesemende met een groote vriendelijkheid. Hy onthoud zig in zijn Bisdom van Luca, heeft veel vrienden in het H. Collegie, voor al onder de Yveraars. De Factie van het Huis van Oostenrijk bemind hem ten hoogsten / uitgesondert den Cardinaal de Medicis, welke men zegt dat vreest / dat hy / indien hy Paus was / zijn Vaderland te veel soude weerstaan / dat in verschil is met zijn Broeder den Groot Hertog, welke het selve VAN Toscanen wil zijn / daar hem die van Luca maar willen erkennen / voor Groot-Hertog IN Toscanen.

De derde is Save Mellini, geboren in het jaar 1655. uit een Adelijk Roomsch Geslagt / dat eenige Cardinalen heeft uitgelevert / gelijk ook verscheide bermaarde mannen / soo van studien als van den degen. Het soo dikmaals gemelde vers segt van hem. Save Mellini.

> MELLEUS Hispanis, sed forsan FELLEUS esses
> Gallis, hinc nollet Gallica Turba patrem.
> Quidquid id est poteris MEL seque impendere, melle
> Hispanos, Gallos pascere felle potes.

Prelaat en Bisschop van Cesarea zijnde / sond hem de Paus Clemens X. voor Nuntius na Spaignien, daar hy eenig verschil hadde met de Ministers van Staat / ter oorsake van de Kerkelijke Vryheden. Nog hy wist den tijd so wel in te zien en soo listig de saken te verhandelen / door zijne ongemeene wijse van doen / dat hy het aanzien van den Apostolischen Stoel in zijn luister hield / en in aanzien aan het Spaansse Hof raakte / dat hy met veel luister en pragt heeft geleeft. Den Paus Innocentius XI. agt gevende op zijn voorzigtig beleid / gaf hem den Cardinaals hoed op den eersten September 1681. nevens het Bisdom van Urbino. Hy ging ook dikmaals met hem te rade over saken die het Geestelijk regt betreffen / daar desen Cardinaal zig het meeste in heeft geoeffend / ja zijn eenige studie daar van gemaakt. Door dien hy nu jong is / soo denkt hy nog om geen andere waardigheid dan die van Cardinaal.

De vierde van dese Factie is Urbanus Sachetti, geboren in het jaar 1631. van een adelijk Florentijns Geslagt, dat evenwel te Romen is genaturaliseert. Het Latijnsche vers segt van hem. Urbanus Sachetti.

> SACCULUS a vobis nullus, nec pera geratur,
> Olim discipulos admonet ipse Deus.

SACCULUS an placeat, dum perplacet omnibus aurum,
Nescio; si vacuus, vix placuisse potest.

Eenige van zijne Voorouders zijn in bedieninge geweest van de hoogste Krijgs-ampten, tot vergeldinge van de goede diensten die sy aan den H. Stoel hadden gedaan; Urbanus VIII. wilde dat geslagt nog meer luister bysetten, en maakte eenen Julio Sachetti tot Cardinaal, zijnde een persoon van seer groote verdiensten. De Barbarinen ende de Spaansse Factie, deeden in twee aan malkanderen volgende Conclaves haar best om hem Paus te maken, dog sulks wilde niet gelukken. Door die Cardinaal is dese groot gemaakt, ook heeft hy van deselve seer wel het bestier van de wereldsche saken geleerd. Dit onderwijs heeft hem bequaam gemaakt om deselve met succes te beleggen, soo als in alle zijn bedieningen is gebleeken. Eindelijk als hy Auditeur van de Kamer was, maakte hem de Paus Innocentius XI. Cardinaal en Bisschop van Viterbo. Door dien hy nu nog jong is, moet hem dese waardigheid genoeg wesen, tot dat hy meerder jaren heeft bereikt.

Benedictus Pamfilio. De vijfde is Benedictus Pamfilio, Broeder van den Prince Pamfilio en Na-neef van de Paus Innocentius X. Hy is te Romen gebooren in het jaar 1654. van den selven zegt het voorgaande veers;

Non bene conveniet juvenem succedere cano,
Dicere non satis est, optima metra cano.
Quando es apud Musas, blandum jus dicit Apollo,
Plectrum, non sceptrum, te recreare potest.

Innocentius XI. tot Cardinaal gemaakt door Innocentius X gaf aan desen Pamfilio zijn Cardinaals Hoed doen hy tot Paus wierd verkoren, en maakte hem Prior van Malta. Op dese wijse handelen de Pausen gemeenlijk met die geslagten, door welke sy zijn groot gemaakt. Dese Cardinaal is net, heerlijk, edelmoedig en heeft veele verdiensten. Als hy meer jaren sal hebben sullen zijne vrienden grooter waardigheden voor hem konnen bekomen. Hy is Legaat van Bologne geweest, daar hy zig meer heeft doen agten van den Adel en het volk, als zijn Voorsaat den Cardinaal Negroni hadde gedaan, en dat door zijn Jagen, Comedien, Musijken, Gastmalen, verplichtende wijsen van handelen en mildadigheid. Den Cardinaal Durazzo is hem in die Legatie gesuccedeert, maar Pamfilio is Aartspriester van S. Maria Maggiore geworden, in plaats van den Cardinaal van Nortfolk of Howard.

De

De sesde is Jacobus de Angelis, geboren in het jaar 1612. van goeden Adel te Pisa, maar hy heeft groote moeite gehad eer hy aan bedieninge te Romen konde komen. Van hem segt het vers/ hier boven soo dikmaals gemeld. Jacobus de Angelis.

ANGELUS, sine luce tamen, non sufficit unus
Ut regnes oculis, lumina mille volunt.
Centoculus Pastor præsit velut Argus oportet,
Proficeret nihil hic orbus in orbe pater.

Het andere segt/

Lusce quid obscæna suspiras fronte tiaram?
Te canere in triviis dulce nepos doceat.

Den Paus Alexander VII. maakte hem eindelijk Canonik van St. Jan in Lateranen en Vice Regent van den Cardinaal Vicaris te Romen, tot dat Innocentius XI. hem Cardinaal maakte/ tot vergeldinge van zijne diensten. Hy heeft verscheide stemmen in het laatste Conclave gehad/ door dien hy reets seer oud en beset van conscientie is. Hy heeft weinig Bloedvrienden en komt den armen met veel genegentheid te hulp/ zijnde van geheel geen Factie. Men gelooft dat hy wat gierig/ hoofdig en onbeleefd is. Pasquijn heeft van hem gezegt; Dat de Engelen op den Throon niet sitten maar daar voor knielen, en, dat een Polyphemus of Eenoog soo als hy is, min bequaam soude zijn om te sorgen en te waken, even als een Paus doen moet, en datmen nu eer ymand met hondert oogen als met een soude van noden hebben, om Petri schipken, in dese gevaarlijke tijden, in behouden haven te brengen.

De sevende is Horatius Pallavicini, Neef van den Cardinaal Sforce Pallavicini, welke de Historie van het Concilie van Trenten heeft beschreven/ tegens Fra Paolo Scarpi. Deselve wierd geboren in het jaar 1633. uit een der bloeyenste geslagten van Genua. Van hem zegt het vers. Horatius Pallavicini.

Fas meritis regnasse tuis sed splendida tollent,
Quæ tibi sceptra, duo, Patria, Frater, erunt.

Door het ontfangen van den Cardinaals Hoed heeft hy verscheide Bedieningen gehad. De Paus Innocentius XI. maakte hem Bisschop van Ephesen, en sond hem als Nuncius na het Poolse Hof, daar hy seer goede diensten soo aan dat Rijk/ als aan geheel het Christenrijk deede/ den Oorlog tegens de Turken

duerende. (a) Den Paus genoegen geschept hebbende in zijn voorzigtig beleid / maakte hem Cardinaal en Bisschop van Osimo. Hy is seer ervaren in Staatssaken / minsaam / heerlijk / edelmoedig / verwand met den huise Chigi en Rospigliosi. Den jegenwoordigen Paus en de Franssen hebben hem in groote achtinge/ ook soude hy / met'er tijd / zijn geluk wel verder konnen voortsetten / ten sy hem het insigt van zijn Vaderland daar in hinderde.

Marcellus Durazzo. De agste is Marcellus Durazzo, een Edelman van Genua, in het Jaar 1636. gebooren. Van den selven zegt het Roomsche veers;

Immitti DURUM præsagit nomine patrem,
Mitem gens & qui compatiatur avet.
Cum DURO DURUM nescit componere murum,
Sentiet hinc DURUS pectora DURA patrum.

Het ander veers zegt/

Crine ruber, patria recutitus, lumine læsus,
Ter malus, ergo ter optimus esse nequit.

Als hy nog Aartsbisschop van Chalcedonien was / sond hem den Paus Innocentius XI. als Nuncius in Portugaal en in Spagnien, om den Heer Mellini daar af te lossen / en stelde hem daar na als Cardinaal aan / nevens alle de andere Nuncien. Hy is met goede hoedanigheden begaaft / ende heeft alle de saken die hem zijn toevertrouwt geweest / seer wel en voorzigtig bezrigt. Hy is Bisschop van Carpentras, gelegen in Vrankrijk, binnen het Graafschap van Avignon, ende Legaat te Bologne. De Franssen zijn hem genegen / maar zijn Vaderland zoude hem wel eenig beletsel tot het Pausschap mogen by-brengen.

Marco Antonio Barbarigo. De negende van geselde Factie is Marco Antonio Barbarigo, een Venetiaansch Edelman, Broeder van den Cardinaal van die naam / en geboren in het jaar 1631. Den Paus Innocentius XI. maakte

(a) *Wanneer de* Pausen Nunciën *senden, maken sy deselve gemeenlijk alvorens* Patriarchen, Aartsbisschoppen *of* Bisschoppen, *in* Partibus Infidelium, *soo sy dat noemen. Dit sijn wel Eerbenamingen sonder inkomsten, dog die haar evenwel bequaam maken om dienst te doen als of sy waarlijk waren het geene daar door werd betekend. Dog soo dra sy weder aan het Pauslijcke Hof sijn gekomen, werden sy gemeenlyck, met den* Cardinaals Hoed *of een* effectif Bisdom *begiftigt, daar sy dan meest den tijd moeten blijven.*

maakte hem Aarts-Bisschop van Corfu, daar hy een stichtelyk leven heeft geleid, tot groote vernoeginge der Inwoonders van dat Eiland. Het Latynsche veers zegt van hem, speelende op zyn Bisdom van Monte Fiascone, en om dat hy geheel niet veel Wyn drinkt.

Si dulce obtuleris vinum de Monte Phalisci,
 Forsan Germanos in tua vota trahes.
Sed Cratere tuo Thetys est conjuncta Lyæo,
 Absit & humano gutture potus aquæ.

Het andere zegt.

Huic nostræ ætati & genio male convenit orbis,
 Tantaque simplicitas virgineusque pudor.

Hy hadde ten tyden des Oorlogs met de Turken, eenig verschil met de Venetiaansche Generaal Morosini, welk de Kerkelyke dryheden niet veel ontzag bewees en den rang boven hem wilde hebben, ook viel hy in ongunst van die Generaal, om dat hy, als een goed Herder, de rechten van syn Kerk wilde voorstaan nevens de rang van zyne bedieninge. Hy vond zich eindelyk verplicht ja gedwongen zyn Kerke te verlaten, en te buigen onder alle de quellingen die hem, dieshalven, door Morosini wierden aangedaan. Hy deed daar over zyn beklag, zich dieshalven aan de Roomse Kerk adresserende. Innocentius XI. medelyden met hem hebbende, gaf hem onderwylen zyn verblyf in de Cancellerye, makende hem weinig daar na Cardinaal en Bisschop van Monte Fiascone. Zedert heeft hy geen reden gegeven om veel van hem te spreken. Hy houd veel van het eensaam leven, en door dien hy zich geheel aan de Godvruchtigheid heeft overgegeven, en tot het leiden van een Philosophisch leven, soo werd hy niet bequaam geacht tot het bestier der Wereldse saken. Als hy te Romen komt, neemd hy zyn verblyf in het Paleis van St. Marco, dat de Republijk van Venetien toekomt, welke gewoon is zes duizend Ducaten aan een Cardinaal, van haar Stadt geboortig, te doen geven, doch hy heeft die niet ontfangen, ter oorsaak van zyn verschil met den Generaal Morosini.

De tweede van dese Factie is Michaël Radzioujouski, geboren in het jaar 1645. uit een der doorluchtigste Geslachten van Polen. Het Latynsche veers zegt van hem. Michael Razioujouski.

Huc quoque tu spectes, glaciali climate natus,
 Frigore nutritus, quid calor iste petit?

Nescis quid cupias, immutareris in undas,
Si Romæ modicum, sole calente, fores.

Hy is Bisschop van Gesna, Primaat en eerste Aertsbisschop van het Rijk en een Bloedverwant des Konings. Innocentius XI. maakte hem Cardinaal, sonder door ymand daar toe aangezocht te zijn / en alleen uit sijn eigen beweging / op het geruchte dat sig tot desselfs lof / op alle plaatsen hadde verspreid. De Koningen van Polen, en van Vrankrijk, waren met dese bevordering niet al te wel vergenoegt / om dat sy beide den Heer de Fourbin, Bisschop van Beauvais, hadden gerecommandeerd / welke Ambassadeur van Vrankrijk in Polen hadde geweest. Hy begaf zich na de dood van den Paus Innocentius XI. te Romen, om de verkiesinge van een nieuwen Paus by te woonen / die op den Cardinaal Ottoboni viel / van welke hy ook den hoed ontfing. Hy leefde terwijlen hy te Romen was altoos als een rijk Prins en scheen seer galant. Eenige hebben misnoegt geweest / om dat hy het laatste Conclave niet heeft bygewoond / ook heeft hy zelfs verdriet gevoeld daar over dat hy dat niet konde doen / door dien hy gaarne te Romen is. Hy onthoud zich in zijn Bisdom, zijnde ook in Polen seer geacht / door zijn breedsaam leven en gespraaksaamheid. Men zegt dat hy meer Frans dan Oostenrijks gezind is.

Pietro Matthei Petrucci. De elfde is Pietro Matthei Petrucci, te Jesi, een Stadt in de Marche van Ancona gelegen / in het jaar 1628. geboren / uit een seer goed Adelijk Geslacht. Hoe wel hy zich van zijne jeugt af aan / tot het Kerkelijke leven hadde begeven / soo stelde hy zich / in den beginne / geheel wat wypgeestig aan. Maar zedert dat den Cardinaal Cibo, die daar doenmaals Bisschop en sijn Patroon was / de moeite hadde genoomen van hem wat dikmaals te bestraffen / soo wierd hy met'er tijd soo staatig en Godsdienstig / dat die zelfs daar over verbaast stond. Deselve wierd in die Stad / Pater van het Oratorium van den H. Philippus Neri, en volgde eindelijk gedachten Cardinaal in de Bedieninge van dat Bisdom. Den Cardinaal Cibo recommandeerde hem eindelijk aan den Paus Innocentius XI. die hem den Cardinaals Hoed gaf / niet tegenstaande het geruchte 't welk zegt dat hy een Leerling van Molinos was. Het Latijnsche veers zegt van hem.

Stat PETRA tartareis nunquam commota procellis,
Huinc innixa manet, fabrica tota Christi.
PETRUCIUS tantum, non PETRA, firmus haberis,
Talibus at PETRI Regna patere nefas.

Het

Het andere vers zegt.

Concutit Europam Mavors, num sceptra tenebit,
Hos inter motus, quem tenet alta QUIES?

Doen hy te Romen quam om den Hoed te ontfangen / hadde hy veel hardzeer / ter oorsaak dat hy van de Quiëtistery verdacht was. De Inquisitie dwong hem af te sweeren / in het bysonder / zijne verdachte gevoelens / en alle de Boeken / die hy / wegens de Quiëtisterye hadde in het licht gegeven / wierden strengelijk verboden / soo wel als die van de verborgene Godgeleerdheid. Daar na heeft men hem genootsaakt altoos te Romen te moeten woonen / ook heeft hy het verlof / om in sijn Bisdom van Jesi zijn verblijf te mogen houden / eerst in de Maand van Maart 1694. bekomen.

De twaalfde van gezelde Factie is Johannes Casimirus, Grave van Denhof, geboren in het jaar 1650. uit een doorluchtig Geslacht in Pruissen. Hy quam te Romen ten tijden van den Paus Innocentius XI. als een Kerkelijk persoon / die anders geen voornemen hadde / dan zijne nieusgierigheid te voldoen. Den Koning van Polen doenmaals eenige saaken met het Roomsche Hof te beslichten hebbende / vertroude de sorge daar van aan den Heer Denhof en gaf hem / ten tijden van het Beleg van Weenen, den Eernaam en Character van zijn Envoyé by sijn Heiligheid. Den Paus hadde van den beginne af aan veel achtinge voor hem / ter oorsaak van zijne verdiensten / stelden hem aan als een Prelaat van zijn Huisgesin, hem te gelijk vertrouwende / de Bedieningen van het Gasthuis van den H. Geest tot Romen, met den Titul van Ordinaris Commandeur, zijnde dat Ampt van een seer groot inkomen en wijde uitstrekkinge. Hy hadde het geluk van in de goede gonsten des Paus te raaken / door dien hy hem de blijde boodschap bracht van het slaan der Turken by Weenen, ook van het sluiten der Triple-Alliantie tegens deselve; Ook wist hy aan sijn Heiligheid veele dingen van het Poolsche Hof te zeggen / welke den Paus gaarne hoorde. Door dien hy nu niet veel lust had om weder na zijn Vaderland te keeren / maakte hem den Paus, eenige jaren daar na / Cardinaal. Het Roomsche Hof stont daar over wel verzet / doch den Koning van Polen toonde zich noch meer misnoegt / door dien het scheen dat hy die Ambassade voor zich zelfs hadde bekleed / om dat hem den Koning van Polen bevolen hadde / den Cardinaals Hoed voor den Bisschop van Beauvais te versoeken. Het Roomsche vers zegt van hem / spelende op den uitspraak der Polen van de Latijnsche taal en op het geene hy zelfs hadde gezegt / en waarom hy ook in den beginne Johannes Casimirus, Grave van Denhof.

daar was gekomen/ ſonder als doen eenige andere inzicht te hebben.

Quicquid de Metro, Merito ſum jure Polonus,
Si credam quod te Mitra, Polone, premat.
Non propter Mitram, ſed propter VIDERE mundum,
Vos Poloni VENITIS, Barbara lingua docet.

Leander Coloredo. Den dertiende is Leander Coloredo, Pater van de Congregatie van den H. Philippus Neri tot Romen, gebooren in het jaar 1640. in Frioul. Deſſelfs Geſlacht heeft zich ſeer beroemd gemaakt in Duitsland, door de Oorlogen en groote bedieningen/ welke zijne Bloedvrienden/ aan het Hof des Keiſers en elders hebben bekleed. Hy zich tot het Kerkelijke leven hebbende over gegeven/ bequam eindelijk het aanzien van Godsdienſtig en wys te zijn. Verſcheide Pauſen hebben hem veel geacht en in eenige Congregatien gebruikt. Innocentius XI. hem in ſijn jeugt/ door een eerlijk man hebbende gekend/ ſoo wierd deſſelfs liefde tot hem vermeerderd/ als hy zag/ dat hy zich t'eenemaal tot den Godsdienſt hadde overgegeven/ in het Oratorium. Men zegt dat het hy na geheel in zijn weerwil was/ dat hy den Cardinaals Hoed aanvaarde. Hy maakte in het Oratorium ſijn werk van de meeſte Cardinalen en doorluchtige perſoonen/ in haare ziekten en op haar dood-bedde by te ſtaan. Van hem ſegt het Latynſche veers.

Hunc virtus pietaſque COLIT, Comitaſque decorat,
Hunc COLO, gens omnis, ſupplice voce, vocat.
Replicat & Patrum Coetus de tempore is eſt eſt,
Hunc omnes COLIMUS, non ideo volumus.

Het andere veers zegt.

Fuſte petit nates, Venerem fugit, abſtinet OINO,
Hac vos, o miſeri, decipit arte, Patres.

Hy oeffend met veel zorg en vlijt het Ampt van Groot Penitencier, het welk hem de macht geeft de Pauſen te abſolveren/ als zy op haar uitterſte leggen/ dat hem den Paus Innocentius XI. te gelijk met den Cardinaals Hoed gaf. Uitterlijk is hy zeer zedig en nederig. Mede ſchijnt hy een Godvreeſend/ onſchuldig/ en van alle Staat-zucht bevrijd menſche te weſen. Dien ſelven Paus recommandeerde hem aan de Cardinalen tot zijn navolger/ ook hebben zy een genoegſaam goed gevoelen van hem/ en ſy mocht-

mochten hem wel t'eeniger tijd den Pauſſelijken Zetel doen bekleeden, ten zy hem de Franſſen tegens waren, om dat hy een Leenman van den Keiser is, waar door hy haar alleen zoude konnen verdacht weſen. Hy heeft in het laatſte Conclave, de Factie van Paus Innocentius XI. met groote voorzichtigheid beſtuurd, en is jegenwoordig Protector van de Ordre der Minne-Broeders.

De veertiende is Don Fortunato Caraffa, geboren in het jaar 1632. uit een Geſlacht, dat al zedert langen tijd, een queektuin is geweeſt van groote Vorſten en doorluchtige perſoonen. Het ſelve heeft een Paus, tien Cardinalen, en ſoo veel Aarts-Biſſchoppen van Napels, verſcheide Onder-koningen, Gouverneurs, en vermaarde Veld-overſten, uitgeleverd. Ook is het noch, in het Koningrijk van Napels, in grooten luiſter en verdeeld zich in twee takken, della Spina en della Stadera, &c. Dezen Cardinaal is Oom van den Prince van Butero, welke geen Erfgenaam hebbende van alle zijne Leen-goederen, alles deed wat hem mogelijk was, ten tijde van den Paus Innocentius XI. om van den ſelven te verkrijgen, dat zijn Oom den Geeſtelijken ſtaat ſoude mogen verlaaten en met een van zijne Nichten trouwen, doch hy konde daar ontrent niet het minſte verwerven. Van hem zegt het bewuſte vers. Don Fortunato Caraffa.

> Neſcio quid moeſti præſagit ab ilice Cornix
> Adverſa adverſus præcinit ecce Patres.
> Audi quid Petro Chriſtus; Tu aliquando reverſus,
> Confirma fratres; Cætera cuncta ſilens.

Het andere zegt.

> Nil tibi cum Regno, ſatis eſt ſi Roma miniſtret,
> Poma & cum gelida virgine cauticulus.

Deſen Cardinaal omhelsde het Geeſtelijke leven van zijn jeugt af aan. Hy heeft veel jaaren als een enkel Prieſter geleeft, ſonder eenige Staat-zucht en wierd eindelijk Biſſchop van Averſa in het Koningrijk Napels. Den Paus Innocentius XI. maakte hem ſeer onverwacht Cardinaal, ziende meeſt op de verdienſten van wijlen den Groot-meeſter van Maltha, zijn overleden Broeder.

De vijftiende van de Factie van Odeſcalchi is, Dominico Maria Corſi, van een der machtigſte Geſlachten van Florencen, gebooren in het jaar 1637. Hy kocht een Klerk-ampt van de Apoſtoliſche Kamer en wierd weinig jaaren daar naa Auditeur Dominico Maria Corſi.

van deselve. Dus baande hy zich den weg tot den Cardinaals Hoed, welke hy met andere van den Paus Innocentius XI. kreeg in die grootte Promotie. Ook heeft het schijn dat hy noch hooger sal klimmen/ wanneer hy wat meer door het verhandelen der saaken sal bekend wesen/ want men ziet in al zijn doen en laten/ dat hy seer listig en verstandig te werk gaat/ doch noch vry jong zijnde/ soo en denkt hy voor eerst om geen hooger staat.

Giovanni Francisco Negroni. Na desen volgt Johannis Franciscus Negroni, de zestiende van die Factie, zijnde een Edelman van Genua, in het jaar 1630. geboren. Dese heeft veel Bedieningen aan het Roomsche Hof gehad. Thesaurier Generaal der Apostolische Kamer zijnde/ bragt hy dezelve in seer goede ordre/ tot haar groot voordeel. Hy deed de Capelle van St. Erancifcus Xavierius seer prachtig vercieren en verguilden. Eindelijk wierd hy Cardinaal en Bisschop van Fayence gemaakt. Legaat van Bologne zijnde haalde hy den haat van al het Volk en den bynaam van Nero op zijn hals/ ter oorsaak van zijn groote gestrengheid in het regeeren. Het Latijnsche vers zegt van hem.

> Non Faventina veniens, licet usque faventes,
> Non facile adduces in tua vota patres.
> Non bene NIGRONUM, nive candida vestis adornat,
> Non est conveniens luctibus ille color.

Het ander zegt.

> Felsina docta docet, perpessaque Roma Neronem,
> Cauta negat, sævum rursus adire civem.

De Cardinaal Ottoboni is geheel van zijn goede Vrienden niet/ om dat hy Legaat van Bologne zijnde/ gantsch geen acht op zijn versoeken of recommandatien gaf/ ook heeft hy altoos meer genegentheid tot de gestrengheid dan tot de barmhertigheid getoond. In het laatste Conclave toonde hy zich geheel strijdig tegens den Cardinaal Altieri en desselfs verheffinge. De vyandschap tusschen die twee Cardinalen is noch in wesen. Door dien hy nu van geen gemaaktheid of vleyinge houd/ soo heeft hy seer weinig Vrienden/ en/ by gevolge/ kleine of liever geheel geen hoope tot het Pausschap.

Fulvio Astalli. De zeventiende van gezelde Factie is Fulvio Astalli, in het jaar 1656. te Romen geboren/ uit een seer Adelijk Geslacht/ dat vermaagschapt is met alle de doorluchtige Familien die daar zijn. Desen Cardinaal is voortgekomen/ door het kopen van

een

een Klerk ampt van de Kamer. Onder andere Ampten die hy gelukkelijk en wel genoeg heeft bedient/ is hy Krijgs Commissaris van geheel den Kerkelijken staat geweest. Den Cardinaal di Luca, Begonstigde van den Paus Innocentius XI. beschafte hem dese waardigheid/ door dien hy geheel van het Geslachte Astalli afhing. Den Paus Innocentius X. hadde/ door aanradinge der Vyanden van den Cardinaal Astalli, en van den jegenwoordigen/ denselven alle sijne Ampten benomen/ en uit Romen gebannen/ doch Innocentius XI. willende het ongelijk verbeteren/ dat dat Geslachte hadde geleden/ besloot eindelijk desselfs Neef Cardinaal te maaken/ en heeft geen reden gehad om zich diesshalven te beklaagen/ zijnde hy een Kerk-voogt welke die rang wel waardig is. Hy houd veel van de wetenschappen en verstandige lieden/ en is jegenwoordig Legaat te Urbino. Van den selven zegt het Latijnsche veers.

AD STALLAM Petri nondum maturus haberis
Astalli, post hac sors meliora monet.
Sunt cani sensus hominum, sed cana senectus,
Sensibus haud credit, sensibus ipsa carens.

Het ander zegt.

Tu causas tractas, tu magna negotia solvis,
Vis dicam quid sis? Magnus es Ardelio.

De achttiende en laatste van dese Factie is/ Renaldo d'Este, Broeder van Franciscus II. Hertog van Modena, Reggio, &c. Hy is geboren in het jaar 1656. Deselve wierd door den Paus Innocentius XI. Cardinaal gemaakt/ welke in den beginne daar niet aan wilde/ om dat hy een Prins van soodanigen huise was. Hy selve hadde/ noch Cardinaal zijnde gezien/ het affront dat den freren Cardinaal Renaldo d'Este, Oom van den jegenwoordigen/ en Protecteur van Vrankrijk, aan den Paus Alexander VII. hadde gedaan. Deselve hadde sich in zijn Paleis te Romen gewapend en versterkt/ en deed opentlijk alles wat den Hertog van Crequi, Ambassadeur van Vrankrijk goed vond/ om den goeden Vader smert aan te doen/ en vergenoeging van hem te verwerven in het stuk van beledinge/ hem door de Corsi aan gedaan. Den Paus Innocentius XI. hadde de geheugenisse noch daar van/ en was daar over seer verbitterd; Ook wilde hy geen voorspraak voor dat Geslacht hooren/ van wie deselve ook mochte komen/ door dien hy aan het selve niet konde vergeven/ het affront dat het door die Cardinaal den H. Stoel hadde aangedaan. Eindelijk Renaldo d'Este.

evenwel dorst hy aan den gewesen Koning van Engeland, Jaco-bus, het versoek niet weigeren / dat hy hem met seer groot na-druk liet doen / van dien Prince zijn schoon broeder met den Car-dinaals Hoed te begiftigen. Ook schijnd het dat die / door sijne onderwerpingen en zachte wijzen van handelen / zijn beste daad / om de hardigheid en trotsheid / met welke de voorige Cardina-len van sijn huis de Pausen en Roomsche Princen hebben gehou-deld / te doen vergeten.

Men moet evenwel bekennen dat hy den Cardinaals Hoed waar-dig is / en dat het H. Collegio een groote luister ontfangt door het wijs en voorzichtig beleid van die Prince, welke seer [illegible] en beleeft / of edelmoedig is. De intrede welke hy binnen Ro-men deed / om den Cardinaals Hoed te ontfangen / was [illegible] lijk als die bedacht soude hebben konnen werden. Hy hield sijn verblijf eenigen tijd binnen die Stadt / als Protecteur of [illegible] met van de Engelsche saaken en maakte daar een seer [illegible] figuur / doch hy keerde weder na Modena, doen den Koning Ja-cobus van Engeland, sijn Swaager / na Vrankrijk [illegible] vluchte / van waar hy weder te Romen quam / om de [illegible] singe van den Paus Alexander VIII. en daar na / die van den je-genwoordigen / by te woonen. Hy heeft de herten van [illegible] Romen, soo sy daar zeggen / gestolen / en in beide die [illegible] ves tekenen gegeven van seer groote voorsichtigheid / [illegible] geheel het Roomsche Hof over hem verwonderd [illegible]. *

Pietro Ottoboni. De Factie van de Ottoboni bestaat uit / die de Creaturen van den Paus Alexander VIII. sijn / voor eerst Pietro Ottoboni. Door dien de eerste Promotie, die de Pausen doen gemeenlijk [illegible] een van haare Neven of naaste Bloedverwanten / soo [illegible] Paus Alexander VIII. dese gewoonte volgende / aanstonds sijn [illegible] neef by hem doen komen / welke in het jaar 166[illegible]. geboren was / en met hem / in het Palcis van St. Marco / als een enkel [illegible] man hadde geleeft. Hy gaf aan hem een verblijf in het Vati-caan, en deed hem eenige dagen daar na in het publijk [illegible] nen als een Prelaat en Protonotarius Apostolicus. Eindelijk [illegible] te hy hem / op den zevenden November 1690. niet alleen Cardi-naal, maar ook Superintendent van alle de saaken den Kerkelij-ken Staat betreffende / en Legaat van Avignon. Hy gaf hem noch daar boven het Ampt van Cancelier van de H. Kerke, [illegible] wel het door den Paus Innocentius XI. was vernietigt / tot [illegible]

deel

* *Na de dood van sijn Broeder den* Hertog *van* Modena, *[illegible] in het Jaar* 1694. *heeft hy den* Cardinaals Hoed *verlaaten, [illegible] Wereldlyk Prins zyn Landen te beheeren en zyn Geslacht [illegible] ten, moogelyk met de* Princesse Rospigliosi *uit* Romen.

veel van de Apostolische Kamer. Dit is een weerdigheid welke den besitter voor al zijn leven heeft en die 14000. Ryksdaalders jaarlijks opbrengt / boven de andere profijten die daar by vallen/ en sonder te rekenen het woonen in het Pragtigh Paleis van de Cancellarye. Desen Cardinaal heeft/ gedurende de festien maanden die zijn Oom heeft geregeert / nog soo veel andere Kerkelijke beneficien en jaargelden ontfangen/ dat hy meer dan 80000. Ryksdaalders aan jaarlijksche inkomsten bezit.

Men segt evenwel dat hy soo veel schulden heeft / dat hy zig genootsaakt vind een tyd lang buiten Romen te gaan leven / om eenig geld voor zyn schuldeischers over te houden / door een stil leven / byna sonder Huisgenoten. Door dien hy nu nog jong is/ soo heeft hy tyd om te leeren het geene hy nog niet weet/ en zijne groote Ampten konnen hem daar toe middelen beschikken. Ook houd hy ten dien einde / in het Paleis van de Cancellarye, daar de talrijke Bibliotheek van zijn Oom is / alle veertien dagen/ een Vergaderinge ofte Academie van Geleerde lieden / in welke de meeste Prelaten van Romen veeltijds verschijnen / en daar seer verstandige gesprecken over de wiskunde en andere wetenschappen werden gehouden. Voor de reste is hy seer gesprakfaam / vrolijk / edelmoedig en verpligtende ontrent de vremdelingen / welke van goed verstand en wesen zijn. Hy houd veel van de Dichtkunst / de Musijk en geleerde lieden / ook heeft hy de gave van alles ligtelijk te konnen begrijpen.

De tweede van dese Factie is Jacobus Cantelmi, gesproten uit een seer Edel Napelsch Geslagt. Hy heeft van zijne jeugt of aan zijn fortuin gesogt aan het Roomsche Hof te maken. Den Paus Innocentius XI. kennisse van zyn bequaamheden hebbende / sond hem als Nuncius na Venetien ende daar na te Lucern in Switserland, eindelijk in Polen. Alexander VIII. deed hem / in die selve qualiteit gaan na Augsburg, om de Kroning des Roomschen Konings by te woonen. Daar was het dat hy de tijdinge kreeg van zijn bevorderinge tot Cardinaal, waar door hy weder na Romen keerde om den Hoed te ontfangen. Daar na is hy den tegenwoordigen Paus in het Aarts-bisdom van Napels gevolgt / daar hy veele moeyelijkheden met den Pauselijken Nuncius heeft gehad / wegens eenige saken de Inquisitie ende het Clooster der Nonnen van de H. Clara betreffende. Van den selven segt het eene Latijnsche vers/ Jacobus Cantelmi

Quid tibi nobilitas & stulta superbia, fumo
Si male respondet curta crumena tuo?

De derde van dese Factie is Ferdinandus Dada, een Edelman Ferdinandus Dada.

van Milanen, seer na Bloedverwant van het geslagt Odeschalchi. Hy is geboren in het jaar 1651. Den Paus Innocentius XI. sond hem / met een seer uitmuntende stoet als Nuntius na Engeland, dat in meer dan honderd jaren niet was geschied / dog na dat alvorens / den gewesen Koning Jacobus, den Grave van Castelmaine te Romen hadde gesonden / als zijn Ambassadeur by den H. Stoel. Dese Prelaat wierd te Londen seer wel ontfangen en was in groote gonste by den Koning en de Koninginne / dog hy bevond zig genootsaakt met haar te vertrekken en na Parijs te gaan. Na de dood van Innocentius XI. maakte hem het H. Collegie Gouverneur van het gedeelte van Rome, daar het Vaticaan in staat / soo lang als het Conclave duurde en daar na ontfing hy den Cardinaals Hoed van den Paus Alexander VIII. tot vergeldinge der goede diensten / door hem aan de Catholijken in Engeland gedaan. Het eene Roomsche vers segt van hem.

Si tibi læsa fides depulso Rege Brittanno
Non favet, at Batavi Ronchiliusque favent.

Johannes Baptista Rubini. De vierde van geseide Factie is Johannes Baptista Rubini, een Venetiaan en Neef van den Alexander VIII. van dessels Susters zijde. Hy verkreeg van den Paus Innocentius XI. op het versoek van zijn Oom / doenmaals Cardinaal, het Bisdom van Vicenza, en daar na den Cardinaals Hoed van den selven / door Paus Alexander VIII. met het Ampt van Secretaris van Staat en het inkomen van vijftien duizend Rijksdaalders jaarlijks. Het eene Latijnsche vers segt van hem.

Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator,
Si bonus hic, carbo fulgeat in folio.

Jegenwoordig houd hy zijn verblijf in zijn Bisdom [illegible]-na; Door dien hy nu nog jong is en geen groote ervarentheyt heeft / soo werd ook weinig van hem gesproken.

Johannes Baptista Costaguti. De vijfde is Johannes Baptista Costaguti, geboren in het jaar 1637. uit een Adelijk Genueesch Geslagte, dat zig zedert de regeeringe van Paus Innocentius X. te Romen heeft nedergeslagen / welke den Cardinaals Hoed aan een van dat Geslagte gaf / die door zijne goede hoedanigheden seer gezien en geagt was. Dese Cardinaal leerde van die Paus de wijze om zig wel te bestieren en aan het Roomsche Hof te vorderen. Hy kogt een Klerks-ampt van de Kamer / bekleedde ook verscheide andere Bedieningen met goeden lof. Hy hadde al lang te gemoed gezien datmen hem met den Cardinaals Hoed soude hebben begiftigt / dog men [illegible]

hem

hem altoos over / en hy was langen tijd den Weken of oudsten van de Klerken der Kamer / tot dat den Paus Alexandc VIII. zijn verlangen voldeed / hem Cardinaal en Opzigter van de leeftoot makende. Door dien hy nu geen Beneficien heeft / soo is hy geheel niet van de rijkste / hebbende ook veel onkosten moeten doen door hy gevorderd wierd.

De sesde van dese Factie is Carolus Bichi, geboren in het jaar 16.. uit een Adelijk Geslagt van Siena, vermaagschapt met dat van de Chigi. Hier door was het dat den Paus Alexander VII. het Geslagt van de Bichi met veele voorrechten vereerde / en eindelijk uit het selve tot Cardinaal maakte die geene / welke laatstelijk Bisschop van Palestrina is gestorven. Dese welke zijn Neef is / heeft den Cardinaals Hoed bekomen / door de gewoonlijke bedieninge van Ampten. Hy is Klerk en Auditeur van de Apostolische Kamer geweest / en kreeg den hoed van den Paus Alexander VIII. met welke hy altoos goede vriendschap heeft onderhouden. Van deselve segt het eene vers / Carolus Bichi.

Hic bene regnabit, regnum si mense relinquat,
Fervida quo Phœbus signa Leonis adit.

De sevende van de Factie van OttoLoni is Josephus Renatus Imperiali in het jaar 1652. geboren / uit een seer Edel Geslagte te Genua, van het welke voordesen een ander Cardinaal is geweest / ten hoogsten wel ervaren in de wereldsche saken / als welke ook Gouverneur van Romen was / ten tijden van Alexander VII. doen het werk van de Corsi soo veel spels maakte. Hier door hadde hy veel hertseer; hy verloor zijn Ampt en wierd gedwongen na Parys te gaan / en zig daar by den Koning te verontschuldigen / wegens het geene by dat voorval was geschied. Na de dood van die Cardinaal, hebben alle de volgende Pausen, een goed oog op den jegenwoordigen geworpen / die zijn Neef was / ook gaven sy hem verscheide Ampten / ten einde hy den Cardinaals Hoed soude mogen weerdig werden / en dus heeft de erkentlijkheid / welke sy de gedagtenisse van wylen zijn Oom toedroegen / hem eindelijk den weg tot het H. Collegie gebaand. Innocentius XI. stelde hem aan als Thresaurier Generaal van de Apostolische Kamer en ook als Regter in seker verschil tegens eenige Huisgenoten van de Koninginne Christina van Sweeden. Hy beslegte het selve / volgens de regulen van Regten / tot voordeel van de Apostolische Kamer, en haalde daar door / den haat van de Koninginne op zijn hals. Die selve Paus soude hem Cardinaal hebben gemaakt / hadde hy langer na de dood van die Koninginne geleefd. Alexander VIII. bekleedde hem eindelijk met Josephus Renatus Imperiali.

het purper / om redenen die wy gesegt hebben / en maakte hem Legaat te Ferrara, van hem zegt het eene Latynsche vers / en dat de Genueesen gemeenlyk in Italien voor halve Joden werden geagt.

> Non omnes fallis, præfert Altaria vultus
> Dum corde interea stat Synagoga tuo.

Ludovicus Homodei. De agtste is Ludovicus Homodei; hy wierd te Milanen in het jaar 1657. geboren / en heeft een Oom gehad / door Paus Innocentius X. tot Cardinaal gemaakt / welke quam te overlyden / weinig jaren / na dat hy met seer groote onkosten / de kerk van den H. Carolus, op de groote wandelplaats / hadde laten vercieren / daar hy ook is begraven. Desen van welke wy nu spreken is nog vry jong / en heeft geheel geen reden om na verhooginge te denken. Men segt dat hy syne waardigheid aan de [illegible] van zijn Oom verschuldigt is / en aan de groote [illegible] door hem met den Cardinaal Ottoboni, in de jonge jaren onderhouden, Eenige evenwel geloven / dat den Paus Alexander VIII. hem heeft Cardinaal gemaakt / om het Klerk Ampt van de Kamer te verkopen / met het welke desen Prelaat bekleed was / om dat die geene / welke die Bedieninge besitten / [illegible] als sy Cardinalen werden / als wanneer den Paus die [illegible] voor 80000. Ryksdaalders kan verkopen; Hier uit staat te connen hoe veel den Paus Alexander VIII. heeft [illegible] / hoe hy soo veel Klerken van de Apostolische Kamer tot Cardinalen maakte Men segt dat desen jongen Cardinaal wel [illegible] te wesen te trouwen / om dat den Marquis de [illegible] syn na bloedverwant / geen erfgenaam heeft. Het eene vers zegt van hem /

> Tu conclave subis? Potius venale Lupanar,
> Et digna est meritis [illegible]da Suburra tuis.

Johannes Franciscus Albani. De negende is Johannes Franciscus Albani, Protecteur van de Minimen. Deselve is in het jaar 1650. geboren / uit een seer [illegible] naam Geslagt in de Stad van Urbin. Door dien hy [illegible] zyn pligten aan den ouden Cardinaal Ottoboni hadde [illegible] bequam hy ook zyn bevorderinge door die van [illegible] / [illegible] hem aanstonts voor een Prelaat van zyn huis aannam / Secretaris van de geheime Brevetten aan de Princen / en [illegible] na / Cardinaal maakte. Ook is hy een seer verstandig en geleerd persoon / soo als hy heeft doen blyken in verscheide Academien of Vergaderingen van geleerde lieden / van welke hy een

hy is geweest / voor al in die van wylen de Koninginne van Sweden, die seer groote agtinge voor hem hadde / ter oorsake van zyn kennisse in de aaloudheden / tegenwoordig is hy geduurig in het Palcis. Den Paus gaat / in veele dingen met hem te rade / en stelt zyn gevoelen boven dat van veele andere. Hy houd het met het geslagt van Ottoboni en Barbarini, ook vergenoegt hy zig / tot nog toe / met de waardigheden die hy bezit. Het eene vers segt van hem;

> Roma cave, immeritis cœlum quem laudibus effers,
> Callidus & mendax, fubdolus atque vafer.

De tiende is Francifcus Barbarini, de oudste Soon van Don Maffeo Barbarini, te Romen in het jaar 1663. geboren. Het hadde wel zyn pligt geweest zyn geslagt voort te zetten / maar zyn vreedsaam humeur en de groote Kerkelijke Beneficien, welke zyn vader / reets in zyn jeugd voor hem hadde bekomen / deeden hem het Kerkelyke leven voor het Weereldlyke stellen / en zyn regt van eerstgebooren / aan zyn jonger broeder overgeven / die ook bequamer als hy tot het Wereldsche leven is. Innocentius XI. bevestigde hem met het Klerk-ampt van de Kamer / om hem den weg tot het Cardinaalfchap te banen. Den Paus Alexander VIII. genegen zynde om zyn geslagt met de magtigste van Romen te vermaagschappen / soo sloegen de vrienden van de Barbarini voor aan den Paus / het voltrekken van een huwelyk tussen den Prince Urbanus Barbarini, Prince van Paleftrina, en zyn nigte Cornelia Ottoboni, van den geslagte Zeni te Venetien. Den Heer Fabretti, Secretaris van de Pauffelijke Memorien, bragt seer veel by tot dat Huwelyk. Syn Heiligheid de articulen van dese trouw hebbende doen opstellen / beloofde aan den Bruidegom / onder andere bedingen / dat hy zyn ouder Broeder Cardinaal soude maken / soo als hy ook heeft gedaan; maar soo als hy hem de roode Callotte op het hoofd wilde setten ende den kus des vredens geven / soo viel den Paufiijken muts, door ongeluk van zyn Heiligheids hoofd op dat van den nieuwen Cardinaal. Den Heer Hertog van Chaulnes raepte deselve wederom op / en stelde op des Paus hoofd.

De fpeculative menfchen te Romen, maakten / volgens hare gewoonte / op dit voorval verscheide aanmerkingen en trokken eenighe voorseggingen daar uit. Een yder philofopheerde daar over volgens zyn drift en genegentheid. Die van de Franfche Factie leiden die Kroon daar door eenig voordeel toe. Die geene / welke gedurende dat Pausschap haar fortuin niet hadden konnen maken / ende die na een ledige stoel wensten / wilden dat de Paus

Francifcus Barbarini.

kortelijk soude sterven/ soo als sulks aan Gregorius XIII. en aan andere Pausen was gebeurd/ na dat haar Mijter, in diergelijke gelegentheid was afgevallen. De vrienden van de Barbarini seiden/ dat die Cardinaal Paus soude werden / soo als voor desen Nicolaas V. op welkers hoofd den mijter van zijn bevorderaar Gregorius IV. was gevallen.

Wat belangt de verdiensten van die Cardinaal, hoe jong hy ook is/ hy heeft die in seer groote menigte / als zijnde geheel bescheidigt/ verstandig/ en van goed oordeel ook seer yverig in het verrigten van zijn dingen. Hy is Legaat te Ravenna en door dien hy veel belooft / soo soude hy/ met de tijd / zijn fortuin wel konnen maken en de voorseggingе van zijn vrienden bewaarheden. Deselve voerd Byen in zijn wapen / waar op het volgende vers ken is gemaakt;

Imperium Romæ vis dicam quale futurum
Dum dominantur apes? copia mellis erit.

Franciscus Maria de Medicis.

De Spaansche Factie heeft tot haar hoofd den Cardinaal de Medicis, genaamt Francisco Maria, Prince van Toscanen, Broeder van Cosmus III. Groot-Hertog van Florencen, en geboren in het jaar 1661. Den Paus Innocentius XI. om het voorbeeld van een groot getal sijner voorsaten na te volgen/ welke om den luister van het Collegie der Cardinalen te vermeerderen/ daar Neven of Broeders van Souveraine Princen hadden ingeset/ wierp zijn oogen op desen Vorst/ soo om zijne eigene verdiensten / als uit aanmerkinge van zijn seer doorluchtig geslagt/ dat aan de Kerk reets soo veel Pausen en Cardinalen heeft gegeven. Dese is vercierd met seer veel schoone hoedanigheden / welke veel belooven tegens dat hy wat in jaren sal hebben toegenomen. Hy is levendig van geest/ edelmoedig van herten/ hardvegtig en seer ondernemende/ daar en boven begaaft met groote welsprekentheid en aanlokkelijkheid. Hy verscheen te Romen om den hoed te ontfangen / met een seer schoon gevolg en heerlijke Carossen, zijne Lackeyen alle in een heerlijke levrye gekleed zijnde/ en hebbende 500. Edellieden en andere personen van aanzien by zig. Hy houd te Romen altoos een seer frap Hof/ heeft veel vermogen in de Conclaves, om dat onder de Cardinalen verscheide Creaturen en Leenmannen van zijn geslagt zijn / welke zijn wil niet seer derven tegenstreeven. Dit is ook ten deelen de reden/ om welke de Keyser en Koning van Spaignien hem hebben gebeden / hoe jong hy ook mag wesen/ de protectie van het huis van Oostenrijk te aanvaarden. Hier van heeft hy zig/ tot nog toe / met groten yver en naarstigheid seer wel geacquitteert , en heeft de Spaansche

Factie,

Factie, met ſeer groote genegentheid en dryft voorgeſtaan / als het hoofd van deſelve zijnde. (a)

De tweede van de Spaanſſe Factie is Emanuel Fernandez Portocarrero; geboren in het jaar 1635. zijnde een jonger ſoon van zijn geſlagt. Deſelve begaf zig ſeer jong tot het Kerkelijck leven / en droeg zig ſo wel / dat hy wel haaſt tot Coadjuteur van den Deeken van Toledo wierd verklaard / welke hy daar na in dat Ampt volgde. In deſe waardigheid geraakt zynde / maakte hem den Paus Clemens IX. Cardinaal in het jaar 1669. den 29. November / op de ſterke aanradinge van de Koninginne Moeder van zijne jegenwoordige Catholijke Majeſteit. Deſen Cardinaal is bequaam tot het verrigten van groote ſaken. Hy is een Vader der Armen en Beſchermheer van geleerde en eerlijke lieden. Ten tyden van den opſtant in Meſſina, wierd hy / door zyn ongemeene talenten en gaven / door Viceroy na Sicilien geſonden / daar hy van de geeſten / door zijne aangename wijſen van doen / ſoo wel wiſt te beſtueren / dat de overige plaatſen van dat Eyland / getrouw bleven aan den Koning van Spaignien, die hem daar na als Extraordinaris Ambaſſadeur na Romen ſond / daar hy zig prægtig onthield en geheel het Pauſlyk Hof Koninglijk onthaalde. Als nu onderwylen het Aarts-Biſdom van Toledo vacant wierd / door het overlijden van den Cardinaal van Arragon, ſoo kon men hem die aanzienlijke Bedieninge niet wel weigeren. Hy woond daar nu geduurig / komt ſelden te Romen, door zyn hoogen ouderdom / en wenſt na geen verder bevorderingen. (b) Het volgende Roomſche veers zegt van hem /

> SEU CURRUM PORTES, ſeu PORTA, neutra triumphis
> Apta eſt, ut poſſit PORTA patere tuis.

 Hinc

(a) *Syn Moeder* Julia Victoria de la Rovere, *Dogter van den laatſten Hertog van* Urbino, *is in het jaar* 1694. *geſtorven, en maakte hem de Erfflogt van alle hare goederen, hem beveelende die na ſijn dood over te geven aan ſijn Broeder den* Groot-Hertog. *Den* Cardinaal Negroni *geeft voor, dat eenige Heerlijkheden welke die* Hertoginne *beſat, afhankelijk waren van ſijne* Abdye *van* St. Laurentius, *over welk verſchil, de naburige Vry-Heren, daar van als Regters zijnde geſteld, ſtaan te vonniſſen.*

(b) *Den* Koning *van* Spaignien *wil ook niet, dat een* Aartsbiſſchop *van ſodanig een aanſien, na* Romen *ſal gaan, om dat, indien deſelve daar quam te ſterven, of wel onderwegen, door hier of daar van, den Paus het regt ſoude hebben van dat Aarts-biſdom te vergeven, aan wien hy wildde, ſonder den Koning te kennen.*

Hinc bene si PORTA tu non exibis Ibera,
Sanctam non claudes, non aperire vales.

Petrus Salazar.

De darde van de Spaansse Factie is Petrus Salazar, een Monik van de ordre Della Mercede, geboren in het jaar 16[illegible] uit een seer aansienlijk Geslagt in Spaignien. Het Roomsche Hof heeft hem niet gekend dan sedert dat hy/ door den Catholijken Koning, tot den Cardinaals hoed wierd gerecommandeert/ op het versoek van de Koninginne Moeder/ welkers Biegtvader hy was. De agtinge in welke het Spaansse Hof zijne geleerde Predicatien hadde/ hielp ook veel tot zijne bevorderinge. Hy houdt zijn gewoonlijk verblijf in zijn Aarts-bisdom van Corduba in Spagnien, schijnt een eerlijk/ goedhertig/ en voorsigtig man te zijn/ ook een vyand van alle pragt. Het eene Roomsche vers legt van hem.

SAL licet assiduo cunctis celebretur in usu,
Quicquid & apponas non sapit absque SALE.
Non tamen Oceani SAL conquiretur in illo
Romanis Petri fit SALE piscis acer.

Don Joseph d'Aguirre.

De Vierde van de Spaansse Factie is Don Joseph d'Aguirre, een Spaans Edelman en Monik van de Ordre van den H. Benedictus. Deselve is geboren in het jaar 1631. en in credit en aanzien gekomen alleen door zijne geleertheid. Het grote Werk dat hy heeft gemaakt/ doen hy Professor in de Theologie te Salamanka was/ om het gezag des Paus tegens de Fransse Kerk en andere Ketters te beweeren/ deed blijken dat hy in de Theologie seer wel geoeffend is. Hy droeg dat Boek op aan den Paus Innocentius XI. even ter selver tijd als de Vergaderinge van de Fransche Geestelijkheid/ het regt van den H. Stoel betwiste. Alle de medestanders van den Paus juigten hem dieshalven toe en den Paus selfs/ die buiten dat onderrigt was van de vroomheid van zijn leven en seden/ vergelde met den Cardinaals hoed, den yver die hy hadde doen blijken voor het belang ende eere van den H. Stoel.

Men zegt dat het Spaansse Hof, in den beginne/ die sijne bevorderinge niet voor goed keurde/ om dat het een [illegible] persoon tot die waardigheid hadde genoemd/ doch als het selve sijn aandacht liet gaan op zijne verdiensten/ en ook zag dat het een gedaan werk was/ soo zette het hem veel geld by om [illegible] te Romen te gaan ontfangen. Zijn Heiligheid ontfing hem met tekenen van een seer byzondere genegentheid. Sedert is hy te Romen gebleven/ altoos met de Studien bezich zynde. Op den

taar

daar in groote Progressen en houd zich meest bezich met Kerkelijke stoffen/ met het lesen der Oud-vaders/ en met de saaken die met de rechtzinnige in verschil staan. Hy was het die het luidste al-Fuego; Ten vyere, riep doen Molinos zijne affsweeringe in de Kerke van Minerva deed. Ook heeft hy zedert twee groote Boeken van de Concilien van Spanjen geschreven/ en begint nu op de Persse te leggen zijne Bibliotheca Hispanica, die alle de Spaansse Schrijvers van alle Eeuwen/ in wat taalen die ook hebben haare Boeken uitgegeven/ behelst. Mede maakt hy ook seer zijn werk van de belangens van sijn Koning en van het [illegible] van het aanzien van het Heilig Collegie. Hy heeft ook [illegible] seer kloekmoedig tegens den Paus Alexander VIII. gesproken/ [illegible] al doen hy den Cardinaal de Fourbin met het purper [illegible]de. Ook heeft hy overluid in seeker Consistorie geprotesteert, dat hy die keure noit soude voor goed achten/ indien hy niet openbaarlijk herriep het geene hy hadde geschreven en daar na gezegt in de Vergaderinge van de Fransche Geestelijkheid/ tegens den Paus Innocentius XI. en de Roomsche Kerke. Hier om is het mogelijk dat de Franssen seggen/ dat hy hardnekkig en onbeschaamd is als een Monik; dat hy verstants genoeg heeft/ maar al te haastig is/ en dat hy zijne gevoelens met te [illegible] doordrijft. Het eene Latijnsche veers zegt van hem.

> Dum calamos acuis sequitur te purpurat merces,
> Candida sors etiam præmia ab in de feres.
> Haud puto pro centum calamis tibi pluma columbæ,
> Unica pendetur, res pretiosa nimis.

Het andre zegt.

> Imperii nunquam, patres, date jura *cucullo*,
> Sufficient quæ dant, lingere jura coqui.

De veifde van de Spaansse Factie is Leopoldus Baron van Col- Leopoldus Baron van Collonisch.
[illegible], in Duitsland van een Luhersche Vader/ in het jaar van [illegible] geboren. Hy wierd Catholijk in zijne tedere jeugt en omhelsde het Geestelijke leven na dat hy seer wel hadde gestudeert/ onder het opzicht der Paters Jesuiten. Soo dra hy eenig aanzien aan het Hof te Weenen hadde/ soo drong hy seer sterk op het [illegible] van de Protestanten tot het Roomsche Gelove te bekeeren. De Ongeren beklagen zich in het particulier dat sy seer [illegible] hem zijn vervolgt/ soo dat sy een gruwelyken afkeer van hem hebben. Het is seeker dat zijn yver om de Ketters te vernielen/

vielen / hem Vyanden heeft gemaakt / selfs in het Hof des Keisers, doch het schynt niet dat hy zich daar veel aan laat gelegen zijn. Hy zegt dat hy zich in zyn gemoet gedwongen vind om de Ketteryen in Ongeren te verdelgen / om dat een van zyne Voorouders rampzalig genoeg is geweest om deselve daar te planten. Men segt dat hy te Weenen zelfs in persoon dikmaals aan de Kerk-deuren heeft gestaan / om de Aalmoessen voor de nieuwe Bekeerde te vergaderen.

Den Keiser heeft hem het Bisdom van Nieustad gegeven / dat in Oostenryk legt / en noemde hem tot den Cardinaals Hoed, die hem door den Paus Innocentius XI. wierd gegeven / na welkers dood hy voor de eerste maal te Romen quam. Hy ontfing den Hoed uit handen van Alexander VIII. en keerde weder na Duitsland / komende weder te Romen op de verkiesinge van Innocentius XII. 't Latynsche veers zegt van hem.

> Cuncta probata placent, ignoti nulla cupido,
> Omnibus ignotus tuque placere nequis.
> Spiritus hic ubi vult spirat, spiracula montes
> Non penetrant, licet huc tu penetrare velis.

Men heeft in hem altoos bespeurd een grooten yver voor het Huis van Oostenrijk, en door de aanwasschinge van de Catholyke Kerke. Hier door is het dat hy soo wel by den Keiser staat / en dat die hem (zedert weinig tyds) het Aarts-Bisdom van Colozza heeft gegeven / nevens de Administratie of bediening van het Bisdom Raab in Ongeren. Hy is Prior van de Orden van den H. Johannes te Jerusalem, eerste Bestierder van Ongeren, en Raadsheer van Staat. Noch heeft hy verscheide Commanderyen met andere Bedieningen en Beneficien. Mede heeft hy onlangs het Ampt van President van zyne Keiserlyke Majesteits Reeken-kamer afgestaan / om verscheide redenen.

Johannes Baron de Goessen, Bisschop van Gurk.

De zesde van de geseide Oostenrijksche Factie is Johannes Baron van Goessen, geboren in het jaar 1612. uit een Vlaamsch Geslacht. Den Keiser een gaau verstand in hem hebbende bespeurd / nevens groote bequaamheid om Staats saken te verhandelen / bediende zich van hem in veele Ampten en Gesantschappen. Hy maakte den Vrede met de Ottomannische Porte, na dat de Turken by St. Gothard waren geslagen. Op zyn wederkomste van die Ambassade verliet hy het wereldlyke leven / en wierd een Kerkelyk persoon. Den Keiser den arbeid willende vergelden welke hy in zyn dienst hadde besteed / gaf hem het Bisdom van Gurk in Carinthia. Weinig tyds daar naa vertrok hy als Hoofd van de Keiserlyke Ambassade op de Nymeegsche

Vrede-

Vredehandeling. Eindelijk wierd hy/ door den Paus Innocentius XI Cardinaal gemaakt/ welke hem ſtrengelijk beval/ die waardigheid eindelijk met gehoorſaamheid aan te vaarden/ welke hy te vooren vrlemaal hadde geweigerd. Den Keiſer beval hem/ na het overlijden van gedachten Paus, niet tegenſtaande zijn hoogen ouderdom/ op het ſpoedigſte na Romen te vertrekken/ om in het Conclave acht te geven op de belangens van den Huiſe van Oostenrijk, dog hy quam daar te laat/ en vernam aan de Stads poorten komende/ dat den Venetiaanſchen Cardinaal Ottoboni reets tot Paus was verkoren/ en dat deſelve/ als ſoodanig/ noch dien avond ſoude werden uitgeroepen/ onder den naam van Alexander VIII. Deſen Cardinaal Goeſſen wierd daar over ſoo moeyelijk dat hy aanſtonts weder wilde te rugge keeren na Duitsland, doch hy liet zich eindelijk door den Heer Emerix, een Luikenaar, Auditeur van de Rota voor de Hoogduitſe Natie, en door andere welke hem te gemoet quamen/ bewegen/ om binnen Romen te komen. Hy woonde de plechtelijkheid der Krooninge van die Paus by/ en ontfing van zijn handen den Hoed. Een yder vind zich overtuigt dat hy zeldzaame en uitmuntende gaven heeft/ welke hem/ dan van elck/ met groot aanzien/ doen bejegenen. Hy ſpreekt alle taalen/ heeft een volkomene kenniſſe van der Vorſten en ook een ſeer groote ervarentheid bekomen in de ſaaken van alle Christene Hoven. Hy ſtaat het intereſt en aanſien van zijn Meeſter over al met een ſeer grooten yver en naarſtigheid voor. Alexander VIII. welke in den beginne de Franſſe Partye gunſtig was/ zag hem met geen goede oogen aan/ om dat hy van hem/ onder andere ſaaken/ een Cardinaals Hoed afvorderde voor den Prince van Nieuburg en dat met groote nadruk/ het welk eenig misverſtand heeft veroorſaakt tuſſchen het Hof van Weenen en dat van den Paus. Het Heilige Collegie evenwel/ nevens geheel het Roomſche Hof, maakt veel werk van deſen Cardinaal, en ſelfs heeft den Koning van Vrankrijk zijne verdienſten dikmaals geprezen. Men vind ook eenige lieden van aanzien/ welke hem ſtellen onder de Cardinalen die recht tot den Pauſſelijken Stoel hebben/ hoewel hy van over het Gebergte is. 't Roomſe vers zegt van hem.

Dum ſpiras, ſperes, ſed nondum forte Papatum,
  Maxima ſpes paucis utilis illa fuit.
Germanum loqueris, nemo te intelligit, iſtam
  Linguam dedidicit ſpiritus ille loqui.

De zevende is Franciſco de Giudici, een Ridder van Napels, en Broeder van den Prince van Giovenazzo, Grande van Spanjen, Franciſcus de Giudici.

jen, die te Madrid woond. Hy is geboren in het jaar 1637. In den beginne was hy Protonotarius Apostolicus, daar na heeft hy het Klerk-ampt van de Kamer/ wierd Cardinaal gemaakt op het herde aanhouden van den Marquis van Cocolludo, Spaansse Ambassadeur te Romen. Dese bevorderinge stond het Hof te Madrid niet wel aan/ men zeide daar/ dat die Ambassadeur, in wiens recommandatie, meer hadde gezien op zijn eigene belangens/ dan op die van den Koning, die wel een Hoed soude hebben konnen krijgen voor een gebooren Spaanjaard. Hy heeft zich altijd opentlijk voor de Factie van het Huis van Oostenrijk verklaard, na dat hy groote Beneficien van de Spaansse Kroon hadde ontfangen/ hebbende hy soodanige hulpe ten hoogsten van noden, door dien het diep by hem was verlopen. Hier door heeft den Cardinaal Ottoboni een stem van sijn eigene Creatures verlooren/ en deze dien hy veel heeft toegebracht tot de verheffinge van den Paus Innocentius XII. soo segt men dat hy van den selven tot vergelding/ het Bisdom van Capua heeft gekregen. Men leest van hem in het eene Latijnsche veers.

Venderet & Christum, ausus si vendere Ibero,
Qui sibi non parcit, parcere cui poterit?

Fransse Factie en eerst den Cardinaal de Bouillon.

De Fransse Factie bestaat eerst uit den Cardinaal de Bouillon, genaamd Emanuel Theodosius de Bouillon, de la Tour d'Auvergne, Prince van Sedan, Bisschop van Allane, Groot Aalmoessenier van Vrankrijk, Abt Generaal van Cluny, van St Waast te Atrecht, van Tornus in Bourgogne, van Poitou &c. Dese is gebooren in het jaar 1644. en Cardinaal gemaakt op den 5 of den Augusti 1669. door den Paus Clemens IX. op de benoeming des Konings van Vrankrijk, ten insicht dat den Marschal de Turenne zijn Oom/ eenigen tijd te voren/ zich Roomschgesind had verklaard. Desen Cardinaal is een seer bequaam Hoveling/ van een uitnemend openhertig gelaat/ hebbende te Romen hem geheel de Wereld vriendschap bewesen/ hoewel hy te somtyds wel fier en hoogmoedig kan zijn. Men zegt dat hy eenigen tijd in de ongunste des Konings is geweest/ om dat hy onder het speelen iets dat niet al te wel voegde en wat te stout was/ tegens Madame de Dauphine hadde gezegt/ het Roomsche Hof zegt van hem.

Nulli *Galle* places, quantumvis lixus & albus,
Nec Romæ cunctis *asse* venalis eris.
Forsitan & *Galli* malunt his frixe placere,
Ut placeas igitur, frixe placere potes.

De

De tweede van de Fransse Factie is Franciscus Maildachini, geboren te Viterbo in het jaar 1632. en op den zevenden October 1647. Cardinaal gemaakt door den Paus Innocentius X. doch met groot wederstreven / op de aanprijsinge van Donna Olympia sijn [illegible]. In den beginne wierd hem geheel geen bedieninge gegeven / ter oorsake van zijn jeugt / en men raadde hem aan / om hem van het Roomsche Hof te verwijderen / dat hy na Vrankrijk soude gaan / daar hy veel tijds heeft versleten. Tegenwoordig heeft hy zich openlijk voor de Fransse Partye verklaard / als Protecteur van dat Rijk / van het welke hy jaar-gelden trekt en [illegible] hy [illegible] Abdyen in heeft; De Franssen hebben hem op sijn [illegible] aangeteest / hem ter rechter tijd geld verschaffende / tot de [illegible] gen die hy gewoon is te maken. Men zegt dat hy [illegible] leeft / zijnde traag / met weinig begaaftheden [illegible] / omgaande met geringe lieden / niet doende dan zich te [illegible] het koste wat het wil / en geheel van geen studie [illegible]. Ondertusschen is hy den [illegible] Cardinaal Priester van het H. Collegio, doch het staat te geloven dat hy dat / en niet meer / sal sterven. Het bewuste Roomsche veers zegt van hem / dat hy [illegible].

[illegible] Gallus factus, quid speret ab illis?
[illegible] aliqua in Gallis spes superesse potest;
[illegible] ut proprium semper sibi Gallia poscit,
[illegible] hoc nullum quærat) habere cupit.

De [illegible] van de Fransse Factie is Cæsar d'Estrées, Soon van Francisçus Hannibal, Hertog van Estrées, Pair en Mareschal van Vrankrijk, doch door dien hy in het jaar 1632. is gebooren tot Romen, ten tijden zijn Vader daar Extraordinaris Ambassadeur was / soo brengen hem de Fransse Cardinalen, in het Conclave, [illegible] als een Romein op het tapijt. Hy is Broeder van François Hannibal Hertog van Estrées, Ambassadeur des Konings, te Romen gestorven / en van Johan Grave van Estrées, Vice-Admiraal van Vrankrijk. Den vier en twintigsten Augusti in het jaar 1671 wierd hy Cardinaal gemaakt / op de Nominatie van Portugaal / om dat hy een Bloedvriend was van de aldaar [illegible] Koninginne, uit den huise van Nemours. Van den selven zegt het [illegible] Latijnsche veers.

Vis Arithmeticus, cui nota est regula Detri,
Hunc inter Papas, quis numerare velit?
Pessima multiplicat, sed dividit optima solus,
Ut regnet, gnatum dividit atque patrem.

Franciscus Maildachinus.

Cæsar d'Estrées.

het andere spreekt van hem op de volgende wijse.

Tune Dei solium ascendes? quo judice, Galli
Rege Deus minor est, Fama Religio.

Hy verhandeld alle saaken / soo publijke als particuliere, met seer groote bequaamheid tot voordeel van zijn Koning, van welke hy soo seer is geacht / als geheel het [illegible] Hof. Hy weet / wanneer een nieuwen Pais moet verkooren werden / [illegible] de meening van den Koning daar ontrent / en heeft [illegible] luiden van Studie by hem / die hy ook in seer groote [illegible] houd. Indien hy gehaat is geweest door den Paus Innocentius XI., zijn Navolger Alexander VIII. heeft hem [illegible] bemind / niet alleen om zijn diepe en grondige kennisse in de [illegible] geleerdheid / soo wel als in de Staat-[illegible] maar voornamentlijk om dat hy veel bygebracht heeft om hem op den Pauslijken Stoel te verheffen. Den Koning van Vrankryk [illegible] hem evenwel weder na Parijs, daar hy verbleef tot het laatste Conclave, waar na hy veel heeft geholpen om de Fransse [illegible] pen weder met den Roomschen Stoel te doen [illegible] het Tractaat daar van / zelfs in Vrankryk gebracht. Hy is Protector van Portugaal en Staats Bediende des Konings van Vrankrijk.

Petrus Bonzi. De vierde is Petrus Bonzi, een Italiaan te Florencen geboren / maar in Vrankryk genaturaliseerd. daar [illegible] seer groot aanzien heeft gebracht / door vier Gesantschappen / die hy met goed gevolg / voor den Koning van Vrankrijk heeft bekleed. [illegible] al wist hy te Venetien het belangen des Konings soo wel [illegible] nemen / dat hy op zijn te rugge [illegible] in Vrankryk, tot Aarts-Bisschop van Narbonne wierd verkleeft / en in die [illegible] is hy door altoos President of voorzitter in de Staaten van Languedoc. Het [illegible] dikmaals [illegible] Latijnsche [illegible] van hem.

Mortuus hic Narbo [illegible],
Bonu fors Regi, non [illegible].
Ergo regat Regnum, [illegible],
Quo melius poterit Grex moderare [illegible].

Hy heeft zich in Polen soo wel in de goede gunsten des Konings weten te dringen / door alle de [illegible] die hy van den selven heeft gehad / dat hy daar na Cardinaal wierd gemaakt op den een-en twintigsten February [illegible] door den Paus Clemens X. op de nominatie des Konings van Polen. Doe de [illegible]

leeuwe

ledene Koninginne van Vrankrijk nocħ leefde / was hy dikmaals aan het Hof, door dien hy haar Grooten Aalmoeſenier was / maar jegenwoordig houd hy gemeenlijk zijn verblijf te Montpelliers, en Romen heeft het geluk niet om zich over ſijne ſeldſame hoedanigheden te verwonderen / dan als den Pauſſelijken Stoel vacant is.

[illegible] vijfde van de Franſſe [illegible] is Stephanus le Camus, Biſ[illegible] en P[illegible]ce van Grenoble, geboren in het jaar 1641. uit een [illegible] goed en vermaard Geſlacht in de Gerechts-hoven van Vrankrijk. [illegible] Vader was een Lid in den Raad van Staaten / en [illegible] van zijne Broeders is den eenen Eerſte Preſident in het Hof des A[illegible] te Parijs, en den anderen Lieutenant Civil. Den Paus [illegible] XI. heeft hem met de waardigheid van het Car[illegible] begiftigd / op de recommendatie van den Cardi[illegible], ſonder daar van kenniſſe aan het Hof van Vrank[illegible] te geven / en mogelijk tegens de begeerte van het ſelve / en [illegible] van des Paus ſijde / ten opſichte van het boven ge[illegible] ſtichtelijk leven dat hy heeft beginnen te leiden / wel[illegible] dat hy het Hof hadde verlaaten / in het welke hy [illegible] vryen toom [illegible]; Waarom dan het Latijnſche [illegible] te Romen gemaakt van hem zegt / ſpeelende op het woord Musca, dat uit zijn naam kan geſpeld werden.

> [illegible] Musca rotat cerebrum, ſi forte Papatum
> [illegible] vanus ſtrep tus ille tuus.
> M[illegible], [illegible], Mimi, ſunt ad Convivia primi,
> [illegible] Magni Regis ſplendida regna fugit.

[illegible] zegt dat hy ook de Kerk hadde voorgeſtaan en deſſelfs [illegible] tegens de Franſſe Geeſtelijkheid / in het werk van de Regalien. Den Koning was niet al te wel over zijn bevordering tot de Cardinaals waardigheid vernoegt en verbood hem / in den beginne na Romen te reizen. Door dien hy nu ook de vervolginge der [illegible]eerde niet voor goed keurde / ſoo ſtrolden zijne weder[illegible] uit / dat hy een Janſeniſt, ja zelfs een Diſcipul van [illegible] was. Deſe beſchuldinge was hem ſeer nadeelig / en [illegible] ook den Paus van ter zyden. Doch hy is dit alles te boven gekomen en heeft zich ſoo wel in des Konings gunſte weten te herſtellen / dat hy hem beval na Romen te gaan / doen den Paus Alexander VIII. was overleden. Voor het overige is hy nu [illegible] door zijn geleerdheid en goede zeden. Hy nuttigt niet [illegible] vruchten / ſlaapt op planken en predikt ſeer dikmaals / dat hem in zijn Bisdom ſeer doet beminnen en achten.

Willem Egon Prince van Furstenberg.

De zesde van de Fransse Factie is Willem Egon, Prince van Furstenberg, in Duitsland in het jaar 16[illegible]o. geboren / [illegible] genegentheid tot Vrankrijk, heeft hem te Romen en elders [illegible] een geboren Fransman doen achten. Het is een yder bekend [illegible] hy / in het jaar 1674. gevangen wierd genoomen te C[illegible], en door den Vrede op vrye voet gesteld. Den Koning van Vrankrijk deed hem als Bisschop van Straatsburg op zyn [illegible] na dessels dood / succedeeren / en recommandeerde hem [illegible] lijk aan de Pausen Clemens X. en Innocentius XI. om [illegible] hem Cardinaal souden maken. Den laatsten stond [illegible] versock toe / doch met eenig misnoegen te geven [illegible] van Oostenrijk. Den Paus in tegendeel / achte dat [illegible] bevordering den Koning van Vrankrijk niet alleen [illegible] schap doen / maar ook ter selver tijd den [illegible] plichten / hem inbeeldende dat den Prince van [illegible] naal zijnde / den dienst en het Hof des Cheur-Vorsts [illegible] soude verlaten / uit vreese van zijn nieuwe waerdigheid [illegible] nadeelen / als zijnde hy daar niet dan eerste Bedienaar [illegible]. Maar hy trad die swarigheid over / en gaf [illegible] hand aan den Cheur-Forst sijn Meester / tegens [illegible] wachtinge en de gewoonte der Cardinalen, en [illegible] om te konnen volharden in het doen van goede [illegible] Kroon van Vrankrijk. Dezen Koning genoegde [illegible] mede dat hy hem den Cardinaals Hoed hadde [illegible] wilde noch daar en boven / dat hem den [illegible] van Ceulen soude bevestigen tot nadeel van den Prince [illegible] van Beyeren. Doch hy konde zulks niet [illegible] Paus confirmeerde in tegendeel den laatsten / [illegible] zaat Alexander VIII heeft gedaan. Dit [illegible] zaakte dat Vrankrijk veele onder[illegible] autoriteit van den Paus Innocentius XI [illegible] vignon liet in neemen / en den Advocaat Generaal [illegible] een Factum in het licht / dat scherp genoeg tegen den Paus [illegible] welkers Nuntius Ranucci te Parys ook in arrest wierd [illegible] even als een gevangene / &c.

Na de dood van desen Paus quam den Cardinaal van Furstenberg te Romen, en woonde de verkiesinge en Kroninge van den Paus Alexander VIII. by / die hem den Hoed gaf. [illegible] daar na verliet hy de Stadt Romen seer [illegible] sulks by naa door ymand bemerkt wierd / uit [illegible] vyanden hem een quaaden trek mochten speelen. [illegible] heerlijke Maaltyd in het Hoog[illegible] Collegie van den H. Apollinarius, daar hy hadde gestudeerd / aanrechten / [illegible] te doen geloven dat hy noch een tyd lang te Romen soude [illegible]ven.

[illegible] Dog de maaltijd was nauwlijks begonnen of hy stond op en [illegible] uit Romen, sonder van ymand afscheid te nemen. Te [illegible] zynde gekomen nomineerde hem den Koning tot Abt van S. Germain de Pres. Hy is in het laatste Conclave niet ver-schenen, en men heeft ook sedert niet veel van hem gesproken / [illegible] hy gedurig by den Koning is / welke nog veel werk van hem maakt / ter oorsake der aanmerkelijke diensten die hy hem heeft gedaan en door den raad die hy hem nog dagelyks geeft; [illegible] Roomsche veers segt van hem;

> [illegible] es an Teuto? Galli coluere, sed isti
> [illegible] renuêre; Quibus te numerare licet?
> [illegible] Nam patriam prodens, [illegible]nus haberis
> T[illegible]o, nec es Gallus. Quid? [illegible] ergo mane.

[illegible] de der Fransse Factie is Bandino Panciatici, te Flo-rence [illegible] jaar 1630. geboren / zijnde een man van een uitne-[illegible] verstand en bequaam om de grootste saken des we-reld [illegible] behandelen. Door al heeft hy seer wel in de regten ge-[illegible] hy bediend de justitie seer wel / sonder de minste [illegible]. Den Paus Innocentius XI. dese goede hoedanig-[illegible] hebbende bespeurt / gebruikte hem in verscheide Be-[illegible] / Ampten ende Opzichten van zijn Hof en betrouw-de [illegible] administratie van het Gasthuis van den H. Geest. [illegible] daar in een seer groote opregtigheid en veel liefde te-[illegible] en die geene / welke in haar noden / haar toe-[illegible] quamen [illegible]. Den Paus Alexander VIII. soo [illegible] den H. Stoel was verheven maakte hem Dataris, uit [illegible] / om dat hy het selve Ampt van Dataris, van den [illegible] hadde ontfangen / die [illegible] den huise Ro[illegible] [illegible] / en eenige maanden daar na verhief hy hem tot de [illegible] van Cardinaal. Het eene Roomsche veers zegt van hem:

> Quam bene sacratis redimires te[illegible],
> [illegible] i materni sanguinis unda [illegible]

Den [illegible]woordigen Paus, gelijk ook een yder in het algemeen / maakt [illegible] werk van zijn verdiensten / en hy heeft / hoewel hy [illegible] jaren teld en verscheide arme verwanten heeft / in het [illegible] veele stemmen gehad / ook soude hy / na allen [illegible] wel verder hebben konnen voortsetten / indien hy [illegible] in het openbaar voor de Fransche Factie had-de [illegible]. Die van Ottoboni heeft hem altoos de hand bo-

ven gehouden. Dog Altieri houd niet veel van hem / om dat hy een bloedverwant van de Rospigliosi is / zynde ook van een Fransse moeder geboren / is hy door de Spaanse altoos voor bedagt gehouden / welke ook ten anderen hadden bemerkt door zyn woorden / daden / correspondentien en onderhoudinge van vyandschap / dat hy meer zyn werk maakte van de belangen van Vrankrijk als selfs van die des Hertogs van Toscanen (onder wiens gebied hy geboren is) van de H. Stoel / en van de andere Princen / het welke genoeg gebleken is waar te zyn [illegible] door de Declaratie die hy nu door Vrankrijk heeft gedaan, [illegible] wy boven verhaald hebben.

Toussaint Janson de Fourbin. De agtste en laatste van dese Factie is Toussaint Janson de Fourbin, een Frans Edelman in het jaar 1652 [illegible] hy is voor desen Bisschop van Digue geweest / daar na van Marseille, en eindelijk van Beauvais, 't welk de weerdigheid van eerste [illegible] en Pairschap des Rijks geeft / ook het Geestelijk en [illegible] gebied over die Stad en het Graafschap [illegible] den Koning zyn Meester haast in verscheide commissien gebruikt, in het verrigten van welke alle hy een groot [illegible] is onder andere na Florencen gesonden / over eenige [illegible] soo men selde / tussen den Groot-Hertog van Toscanen en des selfs Gemalinne ontstaan. Ambassadeur in Polen zynde [illegible] veel by tot de Verkiesinge van den Koning Johannes Sobieski; hier door is het dat die Koning en desselfs Gemalinne / uit hare eigen bewegingen / aan den Paus Innocentius XI. [illegible] commandeert / ten einde hy hem soude [illegible] Cardinaal [illegible] ken. Den Koning van Vrankrijk voegde daar [illegible] recommandatien by / dog den Paus wilde daar toe geensins [illegible] als onderrigt zynde dat Fourbin eenige discoursen [illegible] meen maken / ende den Koning eenige [illegible] tegens de authoriteit der Pausen strekkende / [illegible] de Rebellen ende Turken in Ongaren, tegens den [illegible] hitst. Dog doen den Koning van Vrankrijk Avignon [illegible] ende door zyn Ambassadeur afstand liet doen van de [illegible] Quartieren, na de Verkiesinge van den Paus Alexander VIII. soo beschonk hem die Paus met het Purper, en zeide [illegible] de Cardinalen, dat Fourbin hadde ingetrokken het geene hy [illegible] sen tegens de macht van den Pausselijken Stoel hadde [illegible] / maar de Factie van Oostenrijk heeft noit opgehouden klagten en protestatien te doen tegens die bevorderinge van Fourbin. [illegible] wilde / dat / aangesien het ongelijk dat hy den H. Stoel hadde aangedaan / publijk en wereldkundig was / hy het selve ook weer hadde te herstellen en in te trekken op een publijke en [illegible] wyse / voor den Cardinaals Hoed te ontfangen / ingevolge van de

Bullen door ſoo veel Pauſen dieshalven gegeeven: Maar hoe veel gevogts ook die Natie maakte / ſoo hadde dat dog geen ander gevolg / dan dat'er groot misverſtand tuſſen den Paus Alexander VIII. ende den Keiſer uit onſtond; het eene van de twee Roomſche veerſen ſegt van hem/

> Eja age! ſceptra petis, ſed clamat Cæſaris ira,
> Clamat & averſa Sarmata fronte puer.

Deſen Cardinaal heeft groote ervarentheid in de wereldſche ſaken / hy weet de grootheid van zijn Koning wel te doen gelden tot Romen, en maakt alleen zijn werk van ſyn meeſter goede dienſten te doen. Hy ſtaat ſeer wel by den Paus, en ſederdt hy de Franſche ſaken heeft in handen gehad / heeft hy een volkomen genoegen aan zijn Koning gegeven.

In het Conclave dan in het jaar 1669. gehouden wierd na de dood van de Paus Clemens X. ontſtond een andere Factie onder de naam van de Yveraars. De Cardinalen uit welke deſelve beſtond ſtrooden met malkandren over een / in de Conclaves, die ſouden gehouden te werden / alle wereldſe inzigten van belangen/ vriendſchap en haat te laten vaaren / en niets voor oogen te houden dan het welweſen van de Kerk / en altoos de bequaamſte en godvrugtigſte Cardinaal tot een herder over deſelve te verkieſen. Opkomſt van de Factie der Yveraars.

Den opſtelder en het hoofd van die Factie was den Cardinaal Imperiali, die hadde in trok Cibo, Odeſcalchi, naderhand geweeſt Paus Innocentius XI. Ghigi, Franzone, Barbarigo, Acciaioli, Nigri, ..., ..., Conti, Charles Barbarini, Pio, Picolomini en Spinola.

Deſe Factie is noch in weſen / en ſterker geworden door het [illegible] van deſelfde Cardinalen. Sy was oorſaak van de [illegible] van het laatſte Conclave, om dat ſy geen afſtand [illegible] dan ſeer laat / van het beſluit door haar genomen / van den Cardinaal Gregorius Barbarigo tot Paus te verheffen. * [illegible] blyve / Mijn Heer.

Einde van den Dartienden Brief.

VEER-

* [illegible] Brief, by alle de Cardinalen, niet met te veel Kant-teekens te [illegible], hebben wy in deſelve, veele ſaaken, welke eerſt niemaals gezegd [illegible], laten influeeren, alleen tot des Lezers beter begrip, van den jegenwoordigen toeſtand van het Sacro Collegio. Wy hebben ook veele [illegible] op de Cardinalen paſſende, overgeſlagen, om dat ſy te ſlordigh en ſommige niet al te verſtaanlijk waren, van welke laatſte eenige ſijn in-

geslopen, dog die sijn genoeg begrijpelijk, voor die geene, welke [illegible] hoe veele Italianen jegenwoordig het Latijn na hare fantasie [illegible]. Voor de rest werd den Leser nogmaals versogt te gedenken aan [illegible] meermaals is gesegt, te weeten, dat de saken in desen en in de [illegible] gaande Brief verhandeldt, door den Schrijver werden gelaten [illegible] de en onwaarde, als sijnde die maar bygebragt, [illegible] sijn aanwesen te Romen, heeft g[illegible] gehoord.

VEERTIENDEN BRIEF.

Behelsende de *Brigues* in het *Conclave*, soo van de [illegible], Fransche als Spaansche, nevens die van de Hoofden der Factien, ende eindelijk hoe na een opsluitinge van [illegible] maanden den *Cardinaal Antonio Pignatelli*, tot [illegible] XII. tot Paus is verkoren.

Geschreven uit Romen, *in* Augusto 16[illegible].

MYN HEER,

Gedraagsaamheid van de Cardinalen, Creaturen van Innocentius XI. voor het Conclave aanging.

OM u te beter te doen begrijpen [illegible] voorval / moet ik u voor af seggen [illegible] Alexander VIII. de ziele hadde uitgeblasen / [illegible] der Cardinalen, welke creaturen van Innocentius XI. [illegible] haar aandagt hebbende laten gaan over de [illegible] Neefschap / gedurende de Regeeringe des [illegible] ontstaan / met meer ernst haar werk [illegible] vorige Conclave was geschied / om een [illegible] van St. Pieter te verheffen / die [illegible] van [illegible] vrijdende / met eenen ook de ergernisse mogte [illegible] welke daar door quam te ontstaan.

Strekkende tot vernietinge van het Neefschap ende de Factien in het Conclave.

Sy namen dan een besluit van tot de [illegible] te treeden / ten sy zy alvorens / van het H. Collegie / [illegible] stemming hadden verkregen / om het Neefschap te [illegible]. Selfs gingen hare gedagten verder / want sy [illegible] door dat middel / den naam ende de magt van de [illegible] Factien, in de aanstaande Conclaven, met'er tijd [illegible] te verdwijnen en verminderen / om dat de Cardinalen [illegible] het toekomende souden werden aangesteld / [illegible] zijnde / even als die geene welke Innocentius XI. [illegible]

[illegible]

[illegible] gedachtenisse hadde gemaakt / zy ook des te meer vryheid [illegible] hebben / van alleen acht te slaan op de verdiensten, son[illegible] dat eenige erkentenisse haar soude verplichten / de driften van [illegible] der Partyen te volgen.

Innocentius XI. was van dat selve voornemen / geduurende de [illegible] jaaren / welke hy de Kerke hadde bestierd. Hy vernoegde [illegible] niet met soo veel opene plaatsen in het H. Collegie te [illegible] en geheel geen Beneficien ofte Bedieningen aan zijn Neef [illegible] te geven / maar hy deed ook een Bulle opstellen tot [illegible] van het Neefschap / trachtte alle de Cardinaalen te [illegible] / om deselve voor goed te keuren en / by geboite / [illegible] daar toe te verbinden. De Cardinaalen evenwel / [illegible] de Bullen, doen niet onderteekenen / onder voorwen[illegible] van eenige swarigheden die zy daar in sagen.

Dat ook het oogwit van Innocentius XI. was geweest.

[illegible] veranderden van gevoelen / geduurende het laatste [illegible] en sy achtten dat het seer noodig was / ten minsten [illegible] voor te schryven / [illegible] buitensporige mil[illegible] en verquistingen / die sommige [illegible] ter gunste van [illegible] bloedvrienden hadden gedaan. Men zag in die tyde een [illegible] in Druk / dat die stoffe seer breed verhandelde / be[illegible] en welke de *Cardinaalen* en den toeko[illegible] verplichten om het Neefschap te vernietigen, en de [illegible]*he Kamer* trachten te ontlasten van desselfs schul[illegible] uit [illegible] des Volks, &c.

Geschrift tegens het Neefschap uitgegeven

[illegible] vereenigden sich alle de Cardinaalen, welke van [illegible] en haar doen te Romen bevonden / terwylen [illegible] van den overleden Paus noch vertschte / en zy [illegible] tot Bestierder van hare Factie, [illegible] *Zelantes* ofte Yveraars genaamd wierde. De [illegible] evenwel in al dien tyd niet aanmerkelyks. Hy [illegible] van zijne Mede broeders / meer om haare [illegible] en om zijn beleid daar na te richten / [illegible] eenige onderhandelinge met haar aan te gaan. Hy was [illegible] van de afhangelykheid in welke zich een yder der[illegible] / ten opzichte van de Kroonen en de verscheide Par[illegible].

Aanstelling van de Factie der Yveraars tegens 't Neefschap.

[illegible] Cardinaal van Barbarigo, Bisschop van Padua, was in [illegible] achtinge / dat men wel zag / dat [illegible] Yveraars niet dan [illegible] dachten / en alhoewel hy doenmaals afwesig was / soo [illegible] doch niet na / op een geheel andere wijze van hem / dan van alle de andere / te spreken / en te bekennen dat hy niet alleen de [illegible] van de Geestelykheid en het Volk hadde / maar zelfs ook de achtinge van zijn Medestrevers.

die siggenegen tonen om Barbarigo Paus te maken.

[illegible] is een Creatuur van Alexander VII. met den welke hy te

Beschry-

woord wilde geven / maar altoos sprak met [illegible] uitdrukkingen / soo als alle de [illegible] / [illegible] te [illegible]ten.

De Prins van Lichtenstein krijgt commissie van den Keiser als Ambassadeur aan het Conclave.

De saaken in dezen toestant zijnde / ontfing [illegible] Lichtenstein / door een [illegible], van [illegible] Majesteit, het Caracter van desselfs Ambassadeur [illegible], waar over veele verwondert waren / door dien den [illegible] Envoyer te Romen hadde [illegible] / zedert het [illegible] Cardinaal [illegible] van [illegible]. Desen [illegible] maakte eenige swaarigheid / om by [illegible] de vryheid der Quartieren, doch de [illegible] van [illegible] wegens dat onderwerp gezien hebbende / [illegible] deselbe / soo als de andere hadden gedaan / [illegible] die by het H. Collegie te [illegible].

Desselfs Audientie by het Conclave.

By naa alle de Prelaten van [illegible] Hoogduitsche Cardinalen [illegible] doen hy die hadde. Het meeste [illegible] en sondden hem haare Carossen / en door [illegible] desen nieuwen Ambassadeur noch niet vaardig [illegible] de hy zich van de Carossen en L[illegible] Medicis, Protecteur van het Huis van O[illegible] blyke intrede, op den negentienden [illegible] te [illegible] de den dag van St. Joseph, den naam des [illegible]

Sijne receptie aan het Vaticaan.

Hy wierd aan het Vaticaan, met [illegible] begroet / door het lossen van de [illegible] en de andere Wachten / die op de plaats [illegible] Den Prince van Savelli [illegible] Conclave, daar hy zijne Geloofs [illegible] gende aanspraak dede / die den Cardinaal [illegible] het H. Collegie beantwoordde.

Desselfs aanspraak aan het H. Collegie.

Aller uitmuntenste Cardinaalen en Vaders van de Kerke.

DE [illegible] welke ik u [illegible] en de [illegible] gen tyd, hebbe overgegeven [illegible] den naam [illegible] mijn Meester, [illegible], voor een tweede reize, de [illegible] *Ma[illegible]*, [illegible], welke daar in handelt, [illegible] digheid, die hy altoos heeft gehad voor [illegible] he hy de eerste en [illegible] hebben gegeven, door [illegible] dat sijne *Keiserlyke Majesteit*, van uwe [illegible] van uwe Godvruchtigheid verwacht. Gy [illegible]

[illegible] in het vertrouwen dat hy in uwe oprechtigheid en onzydigheid [illegible]. Hy twyfelt niet of gy zult, na dat gy wel sult hebben betragt de gevaren en den dringenden nood, door welke de Gemeenheid nu meer dan oit is beladen, middelen soeken om daar [illegible] toe te vinden en een *Paus* verkiesen, die bequaam is, om [illegible] met godvrugtigheid en voorsichtigheid te regeeren, met [illegible] en vriendelijkheid te beschermen, en met een Vaderlijke [illegible], alle de Kinderen van die minnelijke Moeder, te omhelsen.

[illegible] heeft sijne *Keiserlijke Majesteit* wel gewilt, om publijk [illegible] te doen sien aan uwe *Eminentien*, de vriendschap en de [illegible] die hy voor uwe persoonen heeft, my met [illegible] van sijn *Ambassadeur* aan den *H. Stoel*, vereeren. De [illegible], met welke ik bekleed ben, sal my altoos, met [illegible] sorgen doen te werk stellen, om u mijne dienst [illegible] te te maaken, en soo veel my mogelijk is, het [illegible] met het welke gy [illegible] belgen bevorderen. [illegible] my ten vollen verseekert, dat de hope van den [illegible] Meester, seer wel is gegrond, en dat sijn *Keiserlijke Majesteit* [illegible] reden hebben, om uwe *Eminentien* te [illegible], [illegible] einde van dit *Conclave*, aan het welke de wan[illegible] van de geheele *Gemeenheit* hangt.

[illegible] gaf den Ambassadeur van Vrank[rijk] [illegible] Collegie, dat Nice in Piemont, door [illegible] was bemachtigt, ende dat Bergen in Henegouwen [illegible] over gegeven, op den Palm-Sondag. Hy [illegible] van Alexander VIII. tegens Vrankrijk [illegible] ende de Vryheid der Quartieren we[illegible]. Ter selver tijd liet hy ook de aanspraak zien, door [illegible] Willem van Engeland, tot de Staten Generaal der Ver[eenigde Nederlanden] gedaan, welke, onder andere behelsde; [illegible] Oorlog, het voornaamste oogmerk van [illegible] van den Protestantschen Godsdienst. [illegible] wegens dat onderwerp hadde gesprooken, ein[delijk] [illegible], seggende, Dat het regt was, dat het *H.* [illegible] andere Christene Vorsten, den Koning van *Vrankrijk* [illegible] Koning *Jacob* van *Engeland* beronstigde, ten oo[illegible] yver die sy betuigden, tot voortsetting van de [illegible].

Den Fransen Ambassadeur, geeft kennis van sijn Konings overwinningen aan het Conclave.

[illegible] daar na versogt den Ambassadeur van Venetien [illegible]: Dat de *Pausselijke* Galeyen, [illegible] *Malta* mogten vervolgen, [illegible] de *Republijk* [illegible] tegens den *Turk* te hulp te gaan, ende dat het [illegible] in

Versoek des Ambassadeurs van Venetien aan het H. Collegie.

Het andere spreekt van hem op de volgende wijse.

> Tune Dei solium ascendes? quo judice, Gallo
> Rege Deus minor est, Fa[illegible]ula Re[illegible]gio.

Hy verhandeld alle saaken/ soo publijke als particuliere/ [illegible] seer groote bequaamheid tot voordeel van zijn Koning [illegible] [illegible] ke hy soo seer is geacht/ als geheel het R[illegible] Hof. Hy [illegible] wanneer een nieuwen Paus moet verkooren werden/ [illegible] meening van den Koning daar ontrent/ en heeft op [illegible] luiden van Studie by hem/ die hy ook in seer groote [illegible] houd. Indien hy gehaat is geweest door den Paus I[illegible] XI., syn Nabolger Alexander VII. heeft hem des te [illegible] mind/ niet alleen om zijn diepe en grondige [illegible] geleerdheid/ soo wel als in de Staat-kunde [illegible] lijk om dat hy veel [illegible] heeft om hem op den Paus[illegible] Stoel te verheffen. [illegible] van Vrankrijk [illegible] evenwel weder na Parijs, daar hy verbleef tot [illegible] Conclave, waar na hy veel heeft geholpen om de Fransche [illegible]pen weder met den Roomschen Stoel te doen vereenen/ [illegible] het Tractaat daar van/ zelfs in Vrankrijk gebracht. [illegible] tector van Portugaal en Staats Bediende des Konings van Vrankrijk.

Petrus Bonzi.

De vierde is Petrus Bonzi, een Italiaan te [illegible] geboren/ maar in Vrankrijk ge[illegible]eerd, daar hy sich in seer groot aanzien heeft gebracht/ door vier Gesantschappen/ die hy met goed gevolg/ voor den Koning van Vrankrijk heeft bediend. [illegible] al wist hy te Venetien het believen des Konings soo wel [illegible] nemen/ dat hy op zijn te rugge komste in Vrankrijk, tot Aarts-Bisschop van Narbonne wierd verkooren/ en in die hoedanigheid is hy voor altoos President of voorzitter in de Staten van Languedocq. Het soo dikmaals gemelde Lofdichje [illegible] van hem.

> Mortuus hic N[illegible] glo[illegible]ia [illegible],
> Bon[illegible] sors Re[illegible], [illegible] gre[illegible].
> Ergo regat Regem, legem [illegible] alter [illegible],
> Quo melius potent Grex [illegible] R[illegible]

Hy heeft zich in Polen soo wel in de goede gonsten des Konings weten te dringen/ door alle de [illegible] die hy [illegible] den selven heeft gehad/ dat hy daar na Cardinaal wierd gemaakt op den een-en twintigsten February 1672 door den Paus [illegible] X. op de nominatie des Konings van Polen. Toe de laatst[illegible]

[illegible]ne

levene Koninginne van Vrankrijk noch leeſde/ was hy dikmaals aan het Hof, door dien hy haar Grooten Aalmoeſenier was/ maar jegenwoordig houd hy gemeenlijk zijn verblijf te Montpeliers, en Romen heeft het geluk niet om zich over ſijne ſeldſame hoedanigheden te verwonderen/ dan als den Pauſſelijken Stoel vacant is.

De vijfde van de Franſſe Factie is Stephanus le Camus, Biſſchop en Prince van Grenoble, geboren in het jaar 1641. uit een seer goed en vermaard Geſlacht in de Gerechts-hoven van Vrankrijk. Zijn Vader was een Lid in den Raad van Staaten/ en van twee van zijne Broeders is den eenen Eerſte Preſident in het Hof des Aides te Parys, en den anderen Lieutenant Civil. Den Paus Innocentius XI. heeft hem met de waardigheid van het Cardinaals [illegible] begiftigd/ op de recommandatie van den Cardinaal [illegible], sonder daar van kenniſſe aan het Hof van Vrankrijk te geven/ en mogelijk tegens de begeerte van het ſelve/ en [illegible] van des Paus ſijde/ ten opſichte van het boven gemelde [illegible] leven dat hy heeft beginnen te leiden/ weinig tijds na dat hy het Hof hadde verlaaten/ in het welke hy [illegible] den vrijen toom gaf; Waarom van het Latijnsche [illegible] te Romen gemaakt van hem zegt/ ſpeelende op het woord [illegible], dat uit zijn naam kan geſpeld werden.

Quæ tibi *Muſca* rotat cerebrum, ſi forte Paparum
[illegible] Eſt vanus ſtrepitus ille tuus.
Muſca, canes, Mimi, ſunt ad Convivia primi,
Hæc Magni Regis ſplendida regna fugit.

Men zegt dat hy ook de Kerk hadde voorgeſtaan en deſſelfs [illegible] tegens de Franſſe Geeſtelijkheid/ in het werk van de Regalien. Den Koning was niet al te wel over zijn bevordering tot de Cardinaals waardigheid vernoegt en verbood hem/ in den beginne/ na Romen te reizen. Door dien hy nu ook de vervolginge der [illegible]eerde niet voor goed keurde/ ſoo ſtrooiden zijne wederpartyders uit/ dat hy een Janſeniſt, ja zelfs een Diſcipul van Molinos was. Deſe beſchuldinge was hem ſeer nadeelig/ en [illegible] ook den Paus van ter zijden. Doch hy is dit alles te boven gekomen en heeft zich ſoo wel in des Konings gunſte weten te herſtellen/ dat hy hem beval na Romen te gaan/ doen den Paus Alexander VIII. was overleden. Voor het overige is hy nu ſeer geacht door zijn geleerdheid en goede zeden. Hy nuttigt niet dan [illegible]/ ſlaapt op plankken en predikt ſeer dikmaals/ dat hem in zijn Biſdom ſeer doet beminnen en achten.

Willem Egon Prince van Furstenberg.

De zesde van de Fransse Factie is Willem Egon, Prince van Furstenberg, in Duitsland in het jaar 1630. geboren / [illegible] genegentheid tot Vrankrijk, heeft hem te Romen en [illegible] als een geboren Fransman doen achten. Het is een [illegible] hy / in het jaar 1674. gevangen wierd genoomen te Ceulen, [illegible] door den Vrede op vrye voeten gesteld. Den Koning van Vrankrijk deed hem als bisschop van [illegible] op zyn [illegible] na deszelfs dood / succedeeren / en recommandeerde hem [illegible] lyk aan de Pausen Clemens X. en Innocentius XI. [illegible] hem Cardinaal souden maken. Den laatsten stond [illegible] versoek toe / doch met eenig misnoegen te geven [illegible] van Oostenryk. Den Paus in tegendeel / achte dat hy [illegible] bevordering den Koning van Vrankryk niet alleen [illegible] schap doen / maar ook ter selver tyd den [illegible] plichten / hem inbeeldende dat den Prince van [illegible] naal zynde / den dienst en het [illegible] soude verlaten / uit vreese van zyn [illegible] nadeelen / als zynde hy voor niet dan eerste [illegible] Maar hy trad die swarigheid over / en gaf [illegible] hand aan den Cheur-Furst syn Meester / tegens [illegible] wachtinge en de gewoonte der Cardinalen [illegible] om te konnen volharden in het doen van [illegible] Kroon van Vrankryk. Dezen Koning [illegible] mede dat hy hem den Cardinaals Hoed hadde [illegible] wilde noch daar en boven / dat hem den [illegible] van Ceulen soude bevestigen tot nadeel van [illegible] van Beyeren. Doch hy konde zulks niet [illegible] Paus confirmeerde in tegendeel den laatsten [illegible] zaat Alexander VIII. heeft gedaan. [illegible] zaakte dat Vrankryk veele [illegible] autoriteit van den Paus Innocentius XI. [illegible] vignon liet in neemen / en den Advocaat Generaal [illegible] een Factum in het licht / dat scherp genoeg [illegible] welkers Nuntius Ranucci te Parys ook in arrest [illegible] even als een gevangene / &c.

Na de dood van desen Paus quam den Cardinaal van Furstenberg te Romen, en woonde de verkiesinge en [illegible] den Paus Alexander VIII. by / die hem [illegible] daar na verliet hy de Stadt Romen [illegible] sulks by naa door yemand bemerkt wierd / uit [illegible] vyanden hem een quaaden trek mochten speelen. [illegible] heerlyke Maaltyd in het Hoogduitsche Collegie van [illegible] pollinarius, daar hy hadde gestudeerd / [illegible] te doen gelooven dat hy noch een tyd lang te Romen [illegible]

[illegible]

[illegible]. Nog de maaltijd was nauwlijks begonnen of hy stond op en [illegible] uit Romen, sonder van ymand afscheid te nemen. Te [illegible] zijnde gekomen nomineerde hem den Koning tot Abt van [illegible] de Prez. Hy is in het laatste Conclave niet ver-schenen / en men heeft ook sedert niet veel van hem gesproken / [illegible] hy gedurig by den Koning is / welke nog veel werk van hem maakt / ter oorsake der aanmerkelijke diensten die hy hem heeft gedaan en door den raad die hy hem nog dagelyks geeft; [illegible] sche veers segt van hem;

> [illegible] es an Teuto? Galli coluere, sed isti
> [illegible]; Quibus te numerare [illegible]?
> [illegible] Nam patriam prodens, [illegible] haberis
> [illegible], nec es Gallus. Quid? nihil ergo [illegible].

[illegible] der Fransse Factie is Bandino Panciatici, te Flo-[illegible] jaar 1630 geboren / zijnde een man van een [illegible] verstand en bequaam om de grootste saken des we-[illegible] handelen. Voor al heeft hy seer wel in de regten ge-[illegible] hy bediend de justitie seer wel / sonder de minste [illegible]. Den Paus Innocentius XI. dese goede hoedanig-[illegible] hebbende bespeurt / gebruikte hem in verscheide Be-[illegible] ampten ende Opzichten van zijn Hof en betrouw-[illegible] de Administratie van het Gasthuis van den H. Geest. [illegible] daar in een seer groote opregtigheid en veel liefde te-[illegible] en die geene / welke in haar noden / haar toe-[illegible] quamen nemen. Den Paus Alexander VIII. soo [illegible] H. Stoel was verheven maakte hem Datarius, uit [illegible] / en dat hy het selve Ampt van Datarius, van den [illegible] hadde ontfangen / die van den huise Ro[illegible] / en eenige maanden daar na verhief hy hem tot de [illegible] van Cardinaal. Het eene Roomsche veers zegt van hem /

> Quam bene sacratis redimires tempora vittis,
> [illegible] materni sanguinis unda [illegible].

Den [illegible] Paus, gelijk ook een yder in het algemeen / [illegible] veel werk van zijn verdiensten / en hy heeft / hoewel hy [illegible] tijd en verscheide arme verwanten heeft / in het [illegible] veele stemmen gehad / ook soude hy / na allen [illegible] wel verder hebben konnen voortsetten / indien [illegible] in het openbaar voor de Fransche Factie hadde verklaard. Die van Ottoboni heeft hem altoos de hand bo-

Bandino Panciatici.

ben gehouden. Dog Altieri houd niet veel van hem / om dat hy een bloedverwant van de Rospigliosi is / zijnde ook van een Fransse moeder geboren / is hy door de Spaanse altoos voor verdagt gehouden / welke ook ten anderen hadden bemerkt door sijn woorden / daden / correspondentien en onderhoudinge van [illegible] / dat hy meer zijn werk maakte van de belangens van Vraukrijk als selfs van die des Hertogs van Toscanen (onder wiens gebied hy geboren is) van de H. Stoel / en van de andere Princen / het welke genoeg gebleken is waar te zijn geweest / door de Declaratie die hy nu voor Vrankrijk heeft gedaan / so als wy boven verhaald hebben.

Toussaint Janson de Fourbin.

De agtste en laatste van dese Factie is Toussaint Janson de Fourbin, een Frans Edelman in het jaar 1652 geboren / hy is [illegible] desen Bisschop van Digne geweest / daar na van Marseille / en eindelijk van Beauvais, 't welk de waerdigheid van [illegible] en Pairschap des Rijks geeft / ook het [illegible] gebied over die Stad en het Graafschap. Hy wierd door den Koning zijn Meester haast in verscheide commissien gebruikt / in het verrigten van welke alle hy een groot [illegible]. Hy is onder andere na Florencen gesonden / om [illegible] / soo men seide / tussen den Groot-Hertog van Toscanen en [illegible] selfs Gemalinne ontstaan. Ambassadeur in Polen zijnde [illegible] veel by tot de Verkiesinge van den Koning Johannes Sobieski, hier door is het dat die Koning en desselfs Gemalinne / uit haare eigen bewegingen / aan den Paus Innocentius XI. hebben gerecommandeert / ten einde hy hem soude [illegible] Cardinaal te maken. Den Koning van Vrankrijk voegde [illegible] recommendatien by / dog den Paus wilde daar toe [illegible] / als onderrigt zijnde dat Fourbin eenige [illegible] gemeen maken / ende den Koning eenige raadslagen [illegible] / tegens de authoriteit der Pausen strekkende / [illegible] Rebellen ende Turken in Ongaren, tegens den Keiser [illegible] hiest. Dog doen den Koning van Vrankrijk Avignon [illegible] ende door zijn Ambassadeur afstand liet doen van de [illegible] Quartieren, na de Verkiesinge van den Paus Alexander VIII. soo beschonk hem die Paus met het purper, en zeide tegens de Cardinalen, dat Fourbin hadde ingetrokken [illegible] sen tegens de macht van den Paussely ken Stoel hadde gedaan / maar de Factie van Oostenryk heeft noit opgehouden klagten en protestatien te doen tegens die bevorderinge van Fourbin. Deselve wilde / dat / aangesien het ongelijk dat hy den H. Stoel hadde aangedaan / publyk en wereldkundig was / hy het selve ook [illegible] hadde te herstellen en in te trekken op een publike en [illegible] wyse / voor den Cardinaals Hoed te ontfangen / ingevolge van de

Bullen

Bullen door soo veel Pausen dieshalven gegeeven: Maar hoe veel [illegible] ook die Natie maakte/ soo hadde dat dog geen ander gevolg/ dan dat'er groot misverstand tussen den Paus Alexander VIII. ende den Keiser uit ontstond; het eene van de twee Roomsche veersen segt van hem/

> Eja age! Sceptra petis, fed clamat Cæfaris ira,
> [illegible]at & averfa Sarmata fronte puer.

Desen Cardinaal heeft groote ervarentheid in de wereldsche saken/ hy weet de grootheid van zijn Koning wel te doen gelden [illegible], en maakt alleen zijn werk van sijn meester goede diensten te doen. Hy staat seer wel by den Paus, en sedert hy de Fransse saken heeft in handen gehad/ heeft hy een volkomen genoegen aan zijn Koning gegeven.

In het Conclave dat in het jaar 1669. gehouden wierd na de dood van de Paus Clemens X. ontstond een andere Factie onder de naam van de Yveraars. De Cardinalen uit welke deselve bestonden kwamen met malkandren over een/ in de Conclaves, die [illegible] te werden/ alle wereldse inzigten van belangen/ [illegible] en haat te laten varen/ en niets voor oogen te houden [illegible] het welwesen van de Kerk/ en altoos de bequaamste en [illegible]ste Cardinaal tot een herder over deselve te verkiesen. Opkomst van de Factie der Yveraars.

[illegible] en het hoofd van die Factie was den Cardinaal [illegible] in [illegible], Odeschalchi, naderhand geweest Paus Innocentius XI. Chigi, Frenone, Barbarigo, Acciaioli, Nini, [illegible], [illegible], Conti, Charles Barbarini, Pio, Piccolomini [illegible].

Dese Factie is nog in wesen/ en [illegible] geworden door het [illegible] van dieselve Cardinalen. Sy was oorsaak van de [illegible] van het laatste Conclave, om dat sy geen afstand [illegible] dan seer laat/ van het besluit door haar genomen/ om den Cardinaal Gregorius Barbarigo tot Paus te verheffen. * [illegible] blijve/ Mijn Heer

Einde van den Dartienden Brief.

VEER-

* Om desen Brief, by alle de Cardinalen, niet met te veel Kant-teekens te [illegible], hebben wy in defelve, veele faaken, welke eert namaals [illegible] [illegible] laten influeren, alleen tot des Lezers beter begrip van den jegenwoordigen toestand van het Sacro Collegio. Wy hebben ook veele [illegible] op de Cardinalen passende, overgeflagen, om dat fy te flordigh en fommige niet al te verftaanlijk waren, van welke laatfte eenige fijn in-

geslopen, dog die sijn genoeg begrijpelijk, voor die geene, [illegible] hoe veele Italianen jegenwoordig het Latijn na hare fantasie [illegible]. Voor de rest werd den Leser nogmaals versogt te gedenken [illegible] meermaals is gesegt, te weeten, dat de saken in deesen en in de [illegible] gaande Brief verhandeldt, door den Schrijver worden [illegible] de en onwaarde, als sijnde die maar bygebragt, [illegible] sijn aanwesen te Romen, heeft gesien en gehoord.

VEERTIENDEN BRIEF.

Behelsende de *Brigues* in het *Conclave*, [illegible] Fransche als Spaansche, nevens die van de Hoofden der Factien, ende eindelijk hoe na een [illegible] maanden den *Cardinaal Antonio P*[illegible] XII. tot Paus is verkoren.

Geschreven uit Romen, *in* Augusto [illegible].

MYN HEER,

Gedraagsaamheid van de Cardinalen, Creaturen van Innocentius XI. voor het Conclave aanging.

OM u te beter te doen begrijpen [illegible] voorbeeld, moet ik u voor af seggen, [illegible] Alexander VIII. de ziele hadde uitgeblasen [illegible] der Cardinalen, welke creaturen van [illegible] haar aandagt hebbende laten gaan over de [illegible] Neefschap, gedurende de Regeringe [illegible] ontstaan, met meer ernst [illegible] vorige Conclave was geschied, om een [illegible] van St. Pieter te verheffen, die [illegible] drijvende, met eenen ook de ergernisse [illegible] welke daar door quam te ontstaan.

Strekkende tot vernietinge van het Neefschap ende de Factien in het Conclave.

Sy namen dan een besluit van tot de [illegible] te treeden, ten sy zy alvorens, van het [illegible] Collegie [illegible] stemming hadden verkregen, om het Neefschap te [illegible]. Selfs gingen hare gedagten verder, want sy [illegible] door dat middel, den naam ende de magt van de [illegible] Factien, in de aanstaande Conclaven, met'er [illegible] te verdwijnen en verminderen, om dat de C[illegible] het toekomende souden werden aangesteld, [illegible] zijnde, even als die geene welke Innocentius XI. [illegible]

[illegible]

[illegible] gedachtenisse hadde gemaakt / zy ook des te meer byzeld [illegible] hebben / van alleen acht te slaan op de verdiensten / son- [illegible] eenige erkentenisse haar soude verplichten / de driften van [illegible] der Partyen te volgen.

[illegible] XI. was van dat selve voornemen / gedurende de [illegible] jaaren / welke hy de Kerke hadde bestierd. Hy vernoeg- [illegible] niet met soo veel opene plaatsen in het H. Collegie te [illegible] en geheel geen Beneficien ofte Bedieningen aan zijn Neef [illegible] te geven / maar hy deed ook een Bulle opstellen tot [illegible] van het Neefschap / trachtte alle de Cardinalen te [illegible] / om deselve voor goed te keuren en / by gevolge / [illegible] daar toe te verbinden. De Cardinalen evenwel / [illegible] Bullen, doen niet ondertekenen / onder voorwen- [illegible] swarigheden die zy daar in sagen.

[illegible] van [illegible] / gedurende het laatste [illegible] en sy achtten dat het [illegible] was / ten minsten [illegible] voor te schryven / aan [illegible] mis- [illegible] en verquistingen / die sommige [illegible], het grootste van [illegible] vrienden hadden gedaan. Men zag in die tydt een [illegible] in Druk / dat die stoffe seer breed verhandelde / be- [illegible] en welke de *Cardinalen* en den [illegible] verplichten om het Neefschap te vernietigen, [illegible] *Kamer* trachten te ontlasten van dessels schul- den, [illegible] des Volks, &c.

[illegible] vereenigden sich alle de Cardinalen, welke van [illegible] en [illegible] te Romen gebonden / terwylen [illegible] den overleden Paus noch verrichte / en zy [illegible] tot Bestierder van hare Factie, [illegible] de [illegible] ofte Yveraars genaamd wierde. De- [illegible] niet aanmerkelyks. Hy [illegible] van zijne Medebroeders / meer om haare [illegible] en om zijn beleid daar [illegible] te richten / [illegible] onderhandelinge met haar aan te gaan. Hy was [illegible] van de afhangelykheid in welke zich een yder der- [illegible] / ten opzichte van de Kroonen en de verscheide Par- tyen.

[illegible] van Barbarigo, Bisschop van Padua, was in [illegible] achtinge / dat men wel zag / dat de Yveraars niet dan op hem dachten / en alhoewel hy doenmaals afwezig was / soo [illegible] doch niet na / op een geheel andere wyze van hem / dan van alle de andere / te spreken / en te bekennen dat hy niet alleen de [illegible] van de Geestelykheid en het Volk hadde / maar zelfs [illegible] de achtinge van zijn Medestrevers.

[illegible] een Creatuur van Alexander VII. met den welke hy te

Dat ook het oogwit van Innocentius XI. was geweest.

Geschrift tegens het Neefschap uitgegeven

Aanstelling van de Factie der Yveraars tegens 't Neefschap.

die sig genegen tonen om Barbarigo Paus te maken.

Beschry-

ving van hem.

Munster was/ in het jaar 1648. doen daar de generale Vrede wierd geslooten. Die selve Paus geworden zijnde/ verhief hem tot het Cardinaalschap en het Bisdom van Padua. Zedert heeft hy een onvermoeiden yver getoond tot behoudenisse van zijn Kudde en tot voorstand van de Kerkelijke Gerechtigheid. Hy is van een seer sachtzinnig humeur, gesprahksaam [illegible] nederig en ootmoedig ten opzichte van de Vorsten/ [illegible] zijns gelijke/ mildadig ontrent den Armen/ seer [illegible] alle Staat-zucht en beiang/ waar by noch komt het [illegible] hy van de natuure heeft/ van wat zyn wesen/ [illegible] den en gevoelens belangt/ seer over een te komen [illegible] Franciscus de Sales.

Die van veele tot het Pausschap wert gewenst.

Dese soo schoone en zeldsame hoedanigheden/ [illegible] Wereld verlangen/ ten einde hy/ die hooge [illegible] heid soude mogen verkrijgen/ [illegible] het [illegible] pen/ dat sy hem [illegible] van zijne [illegible] op [illegible] haalden/ en haar alles wat mogelijk was deeden [illegible] stellen/ om hem daar van te ontzetten. De gemeene [illegible] heid was hem ondertwijlen soo gunstig/ dat sy zich [illegible] lijk tegens hem vorsten [illegible] en dat zy/ [illegible] mengden onder die gene/ welke zijnen lof [illegible] tende dat zulks van geen groot gevolg konde zyn/ [illegible] maar bloemtjens/ die veel van de volwassene en rype [illegible] verschillen.

En van Coloredo aan het Collegie daar toe voorgeslagen.

Coloredo door alle dese soo [illegible] het scheen dat Barbarigo op den Throon [illegible] eer men in het Conclave trad/ [illegible] daar in weren/ oirbaar te wesen [illegible] voornaamste te spreken/ ten einde men [illegible] lankwijligheden en uitstellingen/ het [illegible] houden/ dat een ygelijk betuigde te sullen [illegible] soo waardigen persoon op den Throon [illegible].

Waar op sig het Conclave in twee Factien verdeelt.

Onderwylen hadde zich een yver aan die zijde [illegible] welke hem zijn yver/ sijn erkentenisse ofte [illegible] daar door zag men/ in korten tijd/ zich twee [illegible] verdeeltheden opdoen/ de eene die van de Yveraars, en de andere die van Altieri, maakende de eene al haar werk om [illegible] go te doen verheffen/ en de andere om dat te beletten. Den Cardinaal Chigi voegde zich by de Yveraars, met zijne [illegible] Creaturen die hem noch overig waren/ ten deelen door [illegible] minsten schynbaar/ belangen/ dat hy in de verheffinge van Barbarigo, sijn Creatuur moeste nemen/ en ook om zich [illegible] Factie te versterken/ tegens zijn ouden en onverzoenlijken [illegible] Altieri.

Getal en beschryving van de Factie der Yveraars.

De Factie der Yveraars heeft nooit een seker getal gehad. Somtijden bestond deselve uit drie en dertig stemmen / soo als gesegd [illegible]de wanneer Delphino buiten gesloten wierd / en somtijds maakte uit vijftien of veertien; Die veranderinge ontstond daar door / na dat de persoonen die waren voorgesteld / waardig ofte onwaardig tot den Pausselijken Stoel wierden geacht; Want / in het laatste geval van onwaardigheid / voegde zich een yder tot die Factie, sonder zich aan deselve / voor de reste / te verbinden. Boven dat bevond zich meer dan de helft / zelfs van de Creaturen van Innocentius XI. verpligt / om in die partye niet te treden / het zy door wantrouwen dat tusschen haar gezaid was / of wel door de hope van die geene / welke het van herten wel met deselve meenden / en dat zy door dat beleid / de verheffing van [illegible] souden konnen uitwerken / om dat zy daar door de genegentheid van de tegenstrijdige partye behielden / en dat sy wel verseekert waren / dat die van de Yveraars haar niet soude tegenstaan / wanneer men maar een van de haare wilde verkiesen.

Ook die van Altieri.

Van de andere kant hadde zich Ottoboni met alle zijn Creaturen by Altieri gevoegt / door dien zy beide reets aan malkanderen nauwer verbonden / zedert het huwelijk was voltrokken tusschen Donna Tarquinia Colonna, met den Prince Don Marco Ottoboni, Oom des Cardinaals van die naam.

Uitwerkselen van de Yveraars voor Barbarigo.

Des niet tegenstaande hoopten de Yveraars alle beletzelen / welke zich tegens haar voornemen stelden / te boven te komen (hoe wel deselve moeielijk toschamen / als gelovende haar oogwit te zullen konnen bereiken) indien zy zich van de Kroonen konden verzekeren. Het eerste dat zy deden was / de meening van den Cardinaal Fourbin te soeken te doorgronden / welke doenmaals de eenige Fransse Cardinaal was / die zich te Romen bevond. Deze wist seer wel dat den Cardinaal Barbarigo aan Vrankrijk niet onaangenaam was / door dien hy van die Kroon / dikmaals groote teekenen van achtinge hadden ontfangen / soo als Fourbin aan Coloredo verseekerde / zelfs voor men in het Conclave trad / ja zelfs ook naderhand / doen men daar in al was opgesloten.

Die Fourbin vruchteloos maakt.

Maar mogelijk is hy namaals afgeschrikt geweest / door de groote strengheid des levens en de heldhaftige standvastigheid / welke men in die Cardinaal bespeurde / en dat hy zich niet heeft konnen verseekeren / dat een man van soodanige gestaltenissen / een vriend van zijn Koning soude konnen zyn / welke so veel saken met den H. Stoel te verhandelen had / tot soo verre dat hy zich / niet voor bedachten rade / door Altieri en Ottoboni, zyn grootste weldoender / liet overreden / en daar na geen duidelijk antwoord

woord wilde geven / maar altoos sprak met algemeene uitdrukkingen / soo als alle de andere / sonder iets te [illegible] ten.

De Prins van Lichtenstein krijgt commissie van den Keiser als Ambassadeur aan het Conclave.

De saaken in dezen toestant zijnde / outfing den Prince van Lichtenstein / door een expressen Courier, van [illegible] Majesteit, het Caracter van desselfs Ambassadeur [illegible] waar over veele verwondert waren / door dien den [illegible] Envoyez te Romen hadde geweest / zedert het overlijden van den Cardinaal Lamberg van [illegible]. Desen nieuwen Ambassadeur maakte eenige swaarigheid / om by geschrifte afstand te doen van de vryheid der Quartieren, doch de Bulle van Innocentius XI. [illegible] wegens dat onderwerp gezien hebbende / soo [illegible] in deselve / soo als de andere hadden gedaan / om [illegible] Audientie by het H. Collegie te konnen bekomen.

Desselfs Audientie by het Conclave.

By naa alle de Prelaten van Romen, [illegible] Hoogduitsche Cardinalen, [illegible] doen hy die hadde. Het meeste gedeelte der Cardinalen [illegible] een sondden hem haare Carossen, en door dien [illegible] desen nieuwen Ambassadeur noch niet vaardig [illegible] de hy zich van de Carossen en Liveryen van den Cardinaal de Medicis, Protecteur van het Huis van Oostenryk, [illegible] blijke intrede, op den negentienden Maart te [illegible] de den dag van St. Joseph, den naam des Roomschen Konings.

Sijne receptie aan het Vaticaan.

Hy wierd aan het Vaticaan, [illegible] begroet / door het lossen van de [illegible] en de andere Wachten / die op de plaats van St. Pieter [illegible] Den Prince van Savelli bracht hem van [illegible] Conclave, daar hy zijne Geloofs brieven over gaf / [illegible] gende aanspraak deed / die den Cardinaal Cibo, uit den naam van het H. Collegie beantwoorde.

Desselfs aanspraak aan het H. Collegie.

Aller uitmuntenste Cardinalen en Vaders van de Kerke.

DE saaken welke ik u zede en de Brieven die ik u [illegible] gen heb, hebbe overgegeven, uit den naam van den [illegible] nen Meester, zijn, voor een tweede reize, door [illegible] *Majesteit*, bekrachtigt, welke daar in handelt, [illegible] digheid, die hy altoos heeft gehad voor de *H. Kerke*, [illegible] ke hy de eerste en voornaamste [illegible] hebben [illegible], door het [illegible] dat sijne *Keiserlijke Majesteit*, van [illegible] van uwe Godvruchtigheid [illegible]. [illegible]

[illegible] het vertrouwen dat hy in uwe oprechtigheid en ont[illegible]dig-[illegible]eld. Hy twijffeld niet of gy zult, na dat gy wel in't [illegible] [illegible] de gevaren en den dringenden nood, door welke de C[illegible] nu meer dan oit is beladen, middelen focken om daar [illegible] toe te vinden en een *Paus* verkiesen, die bequaam is, om [illegible] met gedvruchtigheid en voorsichtigheid te regeeren, met [illegible] vriendelijkheid te beschermen, en met een Vaderlijke [illegible], alle de Kinderen van die minnelijke Moeder, te om-[illegible].

[illegible] reise heeft sijne *Keiserlijke Majesteit* wel gewilt, om pu-[illegible] sien aan uwe *Eminentien*, de vriendschap en de [illegible] die hy voor uwe persoonen heeft, my met [illegible] sijn *Ambassadeur* aan den *H. Stoel*, vereeren. De-[illegible]d, met welke ik bekleed ben, sal my altoos, met [illegible] mijne zorg[illegible]n doen te werk stellen, om u mijne dien-[illegible] te te maken, en soo veel my mogelijk is, het [illegible] met het welke gy nu belich zijt, te helpen bevo[illegible] [illegible] my ten vollen verseekert, dat de hope van den [illegible], seer wel is gegrond, en dat sijn *K[illegible] Ma-* [illegible] sal reden hebben, om uwe *Eminentien* te [illegible], [illegible] einde van dit *Conclave*, aan het welke de wan-[illegible] van de geheele *Christenheit* hangt.

[illegible] April, gaf den Ambassadeur van Vrank-[illegible] het H. Collegie, dat Nice in Piemont, door [illegible] bemachtigt / ende dat Bergen in Henegouwen [illegible] hadde overgegeben / op den Palm-Sondag. Hy [illegible] Alexander VIII. tegens Vrankrijk [illegible] ende de Vryheid der Quartieren we-[illegible]. Ter selver tijd liet hy ook de aanspraak zien / door [illegible] van Engeland, tot de Staten Generaal der Ver-[illegible] gedaan / welke / onder andere behelsde; [illegible] Oorlog, het voornaamste oogwit van [illegible], de b[illegible] van den Protestantschen Godsdienst. [illegible] wegens dat onderwerp hadde gesproken / ein-[illegible], seggende; Dat het regt was, dat het *H.* [illegible] Vorsten, den Koning van *Vrank-*[illegible] Koning *Jacob* van *Engeland* begonstigde, ter oorsa-[illegible] yver die sy betoonden, tot voortsettinge van de C[illegible].

[illegible] daar na versogt den Ambassadeur van Venetien [illegible], Dat de *[illegible]* Galeyen, [illegible] hoe eer hoe [illegible] van *Malta* mosten vervoegen, en [illegible] *Republ[illegible]*, [illegible] tegens den *Turk* [illegible] te gaan, ende dat het [illegible] in

Den Fransen Ambassadeur, geeft kennis van sijn Konings overwinningen aan het Conclave.

Versoek des Ambassadeurs van Venetien aan het H. Collegie.

in agtinge wilde nemen, de *conquesten*, welke die vyand op den *Keiser* hadde gemaakt, door het bemagtigen van *Belgrado*, [illegible] het inneemen van *Vallona*, op de *Venetianen*, &c.

Dat in den beginne werd afgeslagen.

De Cardinalen gaven hem tot antwoord; Dat sy waren [illegible] plicht alleen haar werk te maken van de verkiesinge van een [illegible], ende dat het strijdig was met de *Bullen* van *Gregorius* X., [illegible] V. en *Pius* IV. het minste in het *Conclave* te verhandelen, [illegible] Wereldlijke bestieringe betrof; Dat sy, ten anderen, [illegible] *leyen* van noden hadden, door dien de *Turken* sig ontrent [illegible] en *Rimini* hadden vertoond ende mogelijk wel *Loretto* [illegible] deren.

Dog namaals, ten deelen, ingewilligt.

Maar na dat de voornaamste Casuisten van het [illegible] die geseiden Ambassadeur hadde geconsulcert, hadden [illegible] dat de Heeren Cardinalen van het Conclave, het [illegible] netianen, sonder haar gemoed te beswaren / wel [illegible] tinge nemen / soo stonden sy haar vrie Galeyen toe [illegible] beding / dat deselve niet al te verre van Italien souden [illegible] bruikt / buiten dringende nood.

Altieri en Ottoboni krijgen eenige van de Ministers van Oostenrijk op haar sijde.

Onderwijlen saten de Cardinalen Altieri en Otto[illegible] en de Fransse op hare zijde hebbende gekregen [illegible] sy den aanhang van het Huis van Oostenrijk [illegible] langens souden konnen trekken / ten minsten de [illegible] nisters. Dese in der waarheid ziende / dat de Car[illegible] re Factie, niet dan tot Barbarigo genegen waren / [illegible] tot niemand anders konden doen hellen / gaben [illegible] lijke Hof / sonder eenig tijdverlies berigt / van a[illegible] in faveur van Barbarigo, wierd verhandelt / welke [illegible] ten af te beelden / als geheel tot Vrankrijk genegen [illegible] het welke sy zeiden / dat hy kragtige hope / [illegible] cobus, tegens de Geallieerde des Keisers / hadde [illegible] dese voet was het / dat zijne Keiserlijke Majesteit de [illegible] Barbarigo teekende op den 12. Maart / die even den dag van S. Joris was / welkers naam den Cardinaal Barbarigo [illegible].

Die in het begin van het Conclave geen goede instructien hebben ende daar door maken dat de Cardinaal Barbarigo

Het is seeker dat de Keiserische Ministers, in het begin van het Conclave, de nodige Instructien, tot een soo wigtig werk [illegible] hadden / maar dat sy / de groote verdiensten van den Cardinaal Barbarigo kennende / men eer in haar bespeurde / een [illegible] biedigheid voor zijn persoon / dan een beset voorneemen om [illegible] op den Pauslijken Stoel te verheffen.

Onderwijlen quam die exclusie, door een Extraordinaris [illegible] rier gebragt / te Romen, voor dat de Fransse Cardinalen [illegible] ren / ende door dien men ontdekt hadde / dat in het [illegible] Vrankrijk gekomen / Barbarigo op de lijste stond / van die [illegible] welke die Kroon begeerde / soo gingen de Yveraars de [illegible]

kije

[illegible] besoeken / op de tydinge die sy hadden gekregen van de geëxcludeerde exclusie van den Keiser. Sy vonden evenwel de saken soo [illegible] niet gesteld als sy wel hadden gedagt / want sy seiden haar / dat sy / niet tegenstaande die exclusie, niet onraadsaam vonden / [illegible] met de begonnene saken / in faveur van Barbarigo soude [illegible] / om dat sy / voor vast stellende / soo als sy deeden / [illegible] / door den Marquis de Cocolliudo ende de andere te [illegible] des Cardinaals was uitgewerkt / voornemens waren [illegible] anderen Courier af te vaardigen / om den staat der saken [illegible] aan den Keiser voor oogen te stellen / ende dat sy [illegible] gonstig antwoord verwagten.

geëxcludeert wert

[illegible] gegeve hoope oordeelden de Yveraars, dat geen tijd [illegible] verfuimt ende dat sy zig moesten bedienen / van [illegible] gesteltenisse / in welke die van Oostenrijk waren. Sy [illegible] den Cardinaal de Fourbin spreeken (welke zig reets [illegible] met Altieri en Ottoboni hadde verbonden) om hem te [illegible] / ten einde hy / met zyn aanhang / tot de verheffinge [illegible] soude willen helpen, maar hy deed haar wel haast [illegible] van zyne verbintenissen met die twee Cardinalen [illegible] hy de zig seer verstoort aan / ende seide haar veele [illegible] dingen / onder andere; Dat hy zig, met reden, seer [illegible], daar over, dat den Keyser sig soo seer met het [illegible] bemocidde, en daar in soo diep drong; Dat [illegible] van sijne Keyserlijke Majesteit niet was, aan ymand de [illegible] te geven; Dat dat regt alleen de twee Kroonen van Vrankrijk [illegible] toequam, ende dat de eerste niet wilde gehengen, [illegible] het selve soude komen aan te matigen; Hy [illegible] nog veele ydele dingen by / sonder / op de voorstel [illegible] hem gedaan was / te willen [illegible] antwoorden.

Welke de Yveraars op nieuwe hope weder op het tapijt brengen.

De Fransse Cardinaal de Fourbin is haar tegens,

[illegible] gaf hem tot antwoord; Dat hy dat regt aan de Kroon van [illegible] te meer soude eigen maken, indien hy het voorneemen, dat sy hadden van den Cardinaal Barbarigo op den Stoel te [illegible], voortsetten, in weerwil van het Huis van Oostenrijk [illegible] hoe weinig werk men van de Exclusie des [illegible] maakte, mits dat sijn Eminentie, hoe eer hoe liever, sig voor [illegible] verklaarde. Het geene hy daar op antwoordde / was; [illegible] wilde bedriegen; Dat hy, van den beginne of aan [illegible] geweeten, dat de Keiserfche Barbarigo begeerden te hebben, Dat sy hem nu buiten sloten, ende daar na andere Couriers [illegible], op welkers medebrengen hy protesteerde dat hy geen [illegible] geven. Indien dat soo is, herseiden de andere / laat ons [illegible] Paus maken; de Courier is nauwlijks vertrokken; [illegible] antwoord kan niet dan over drie of vier weeken komen, sodanig

En luistert na geen redenen hoe plausibel deselve sijn.

danig dat *Vrankryk* de eer sal hebben, van een Paus in [illegible] te hebben gemaakt, buiten kennisse van andere Kroonen; [illegible] hy vond goed niet anders te antwoorden / dan dat hy [illegible] se Cardinaalen, die reets daer by waren, verwagte.

Redenen uit welke blykt dat de Franssen Barbarigo noit hebben gemeend.

Men kan ligtelyk besluiten uit alle het geene dat wy [illegible] hebben / dat het noit de intentie van de Fransse Cardinaalen [illegible] weest Barbarigo te verheffen / maar hem alleen in schyn [illegible] te wesen / om dat het niet [illegible] schynen dat sy een [illegible] den van een persoon van soo groote verdiensten [illegible] of de Medestanders van het Huis van O[illegible] [illegible] gens zyne Verkiesinge stellen. Dit blykt [illegible] hem niet op den Throon hebben geset / daar het [illegible] stond. Ten tweeden / om dat doen sy hem [illegible] ste hadden gesteld / soo wel als de Cardinaalen [illegible] welke sterker pretensien op het Pausschap hadden / [illegible] waren verseekerd / dat die / welke die [illegible] souden nalaten / alle hare magt en listen in het werk te stellen / om de Verkiesinge van Barbarigo te beletten / [illegible] altoos soude hebben doen verdwynen / die zy selve [illegible] die hoogste waardigheid te komen. Eindelyk [illegible] dat indien de Franssen in waarheid Barbarigo hadden [illegible] heffen / den Cardinaal de Fourbin zig wel soude [illegible] / van in een soo nauwe verbintenisse te treden [illegible] Ottobom, welke hadden gezworen lieber in het Conclave te sullen sterven / als te bewilligen in de verheffinge van [illegible].

Ook die van den afkeer van Altieri en Ottoboni tegens denselven.

Den eersten om dat hy [illegible] Paus [illegible] den ende om dat Barbarigo een C[illegible] van C[illegible] / den anderen / om dat hy nog jong zynde [illegible] ne vermaaken / tot de welke hy seer is overgegeven / [illegible] strengheid van Barbarigo souden werden [illegible] zyn beleid eenig affront soude op den hals halen [illegible] die van een soo besette zeedelykheid was / en [illegible] vermuderinge soude hebben te verwagten / omtrent de [illegible] kelyke Inkomsten / die zyn Oom hem hadde [illegible] vreese maakte soo grooten indruck op hem / dat men [illegible] heeft konnen winnen / wat beloften of dreigingen men hem [illegible] deed.

Misslag der Fransse.

Door deese vereeniging maakten de Franssen een partye [illegible] soo deselve die van de Yveraars niet overtrof / ten minsten [illegible] sterk was als de hare / welche haar evenwel gedurig in [illegible] hieldt / en deed vreesen / dat sy eindelyk / het sy [illegible] of tegens haar wil / Barbarigo tot Paus souden maken / [illegible] hoewel wat te laat / de foute die zy begaan hadden / [illegible] zeggen dat het Fransse Hof, zyn toestemminge / tot de verkiesinge van Barbarigo hadde gegeven.

Om-

De Fransse Cardinalen komen te Romen,

Omtrent desen tijd/ het was den 25. Maart/ quamen te Romen, de Cardinalen van Bouillon, d'Etrées, Bonzi en le Camus, welke bezre/ van de nauwe verbintenisse van Fourbin met Altieri en Ottoboni vooor quaad te keuren/ deselve/ door hare toestemminge/ veel kragtiger maakten. Dit deede de Yveraars besluiten/ van alle pogingen voor Barbarigo, voor een tijd lang uit te stellen ende te zien wat dat hare vyanden souden willen aanvangen. Dese dan/ ziende zig van die ongerustheid ontslagen/ begonden haare kragten vp een te trekken/ om Altieri op den Diwan te verheffen/ na dat sp alvorens wel hadden ondersogt/ of sp voor niemand anders hadden te vreesen. Sp vergaten ook niet van alles dat nodig was/ om te tragten te doorgronden/ in hoedanige gesteltenisse men ten opsigte van Panciatici mogte zijn/ dog die weigerde seer voorzigtelijk op de koord te komen/ door dien hy hadde ontdekt/ dat die van de Oostenrijksche Factie, welke geloofden dat hp Fransgezind was/ hem verbaarlijke aanvallen hadden bereid/ die dan geheel zijn hoop/ om eens tot die hoogste waardigheid te raken/ souden hebben vernietigt.

Waar na dat Altieri werd op het tapijt gebragt.

Als dan gelooft wierd dat nergens voor was te vreesen/ stond Altieri toe/ dat zijne vrienden hem op het tapijt souden brengen. Het selve duurde ontrent drie weeken of een maand/ ten einde van welke tijd/ de saken niet meer waren gevordert als in den beginne. Het geene hem tegen was/ sproot aan de eene zijde/ uit de dartige Beschimpingen van den Cardinaal Negroni, welke nagt en dag rontom het Conclave ging/ met eenige schriften/ in verscheide tijden/ tegens het Gouvernement van Altieri gemaakt/ welke hp ter gelegene tijd hadde bewaard/ ende aan de andere/ uit de voeginge van die van Oostenrijk en verscheide andere met de Yveraars. Het welke meer dan suffisant was/ niet alleen om hem buiten te sluiten/ maar ook om hem ten vollen te ruineren, indien hp die handelingen verder hadden willen voortsetten.

Redenen van deselfs verwerpinge.

Sijne vergeefsche hoop op de Franssen.

Hp hadde veel staat gemaakt op de bemiddelinge der Franssen in zijn faveur, ende op de vriendschap die hp met Chigi dagte te maken/ door middel van twee Huwelijken/ welke wierden voorgeslagen/ tusschen Don Augustino Chigi ende een Nigte van Altieri, ende tusschen een Neef van Altieri met een Nigte van Chigi. Dog dit alles konde hem niet doen verkrijgen het geene hp wenste/ door dien zijne tegenstrevers standvastig bleven/ in hem buiten te sluiten.

Hy staakt voor een een tijd sijn voornemen.

Altieri, welke soo quade uitslag van zijne Intrigues niet hadde te gemoed gezien/ ende zig verplicht bevond/ voor een tijd lang/ van zijne pretensien afstand te doen/ sogt maar eerlijck uyt dit werk te raken. Ten dien einde wilde hp aan een andere zijde

wenden/ alle de practijken die men tot nog toe/ door hem hadde te werk gesteld/ ten behoeve van Carpegna zijn bloedver[illegible]/ of wel van Marescotti, die beide zijne Creaturen waren. [illegible] hy ontdekte/ eer hy zig ten vollen dieshalven hadde ver[illegible]/ dat alle de Factien een afkeer tegens den eersten hadden/ [illegible] sake van zijn gierigheid en onverzettelykheid/ ende wat M[illegible] belangt/ welke waarlijk een van de waardigste van [illegible] Col-legie is/ seiden hem de Franssen rond uit/ dat sy order [illegible]/ om denselven buiten te sluiten/ door dien men geloofde/ [illegible] te veel na de Spaansche zyde helde. Sy seiden hem ook [illegible] denen/ welke de geheele wereld genoegsaam bekend zijn.

Dog verliest geensins den moed en slaat Pignatelli tot het Pauschap voor.

Altieri, welke/ om soo te spreeken/ zig meester v[illegible] de helft van het Conclave zag/ ontstelde zig over alle d[illegible] righeden niet/ dog seer wel oordeelende/ dat hy het voor [illegible] zin soude krijgen/ soo lang als de tegenstrydige F[illegible] bleef/ soo begonde hy verschil te zaaien/ door het v[illegible] Pignatelli. Door dese hadde hy die Cardinaal verbo[illegible] ne Bedieningen afgenomen/ ende na zijn Bisdom van [illegible] Stad in het Koningrijk Napels, van waar hy oorsp[illegible] versonden/ maar hy geloofde dat hy dat quade on[illegible] saam hadde verbetert/ door dien hy hem daar na [illegible] Hof hadde geroepen/ om daar het Ampt van Ka[illegible] Clemens X. te bekleeden/ waar door hy den C[illegible] kreeg/ ten tijden van Innocentius XI. soo dat hy hem [illegible] sag als zijn eigen Creatuur.

Dog sonder meininge van hem het selve te doen bekomen.

Hy hadde evenwel geheel geen voornemen van [illegible] Pauschap te verheffen/ maar dagt daar door een sch[illegible] der de Yveraars te brengen/ uit welke hy/ zijn eigen voor[illegible]/ te gemoete zag. Om de waarheid te zeggen dit was een [illegible] sterstuk/ 't welk de Factie der Yver[illegible]s een dode[illegible] bragt/ want veele van haar vonden desen voorslag niet [illegible] lijk/ als werdende gedaan ontrent een van hare Leden/ e[illegible] lijk man/ en welke men by na geloofde onbequaam te zijn/ [illegible] iemant quaat te doen/ wie het ook soude mogen zijn. [illegible] weder in tegendeel/ konden in zijne verkiezinge niet b[illegible]/ om dat haar dagt/ dat'er oneindig veel aan scheelde/ d[illegible] quaamheid ende de goede hoedanigheden van dese Card[illegible] met de verdiensten van Barbarigo in eenen graat konden [illegible] gesteld/ behalven dat zijn ouderdom hem dreigde met e[illegible] Pausschap.

Hy verswakt daar door de Factie der

Desen voorslag/ welke de Factie der Yveraars seer ver[illegible] door het verschil dat die onder haar bragt/ verdween al[illegible] maar weinig daar na deed hy een anderen/ in f[illegible] Cardinaal Delfino, waar door geheel het H. Collegie [illegible]

[illegible]/

wierd / door de vreese daar het in was / van het Pausschap van Alexander VIII. weder te zien herleven / om dat dese Cardinaal, even als die Paus, onder een Republijk was geboren ende met Neven overladen.

Yveraars, maar regt niet uit.

Delfino hadde voor zig zelfs / van langer hand ende sonder veel geruchts te maken / den weg tot het Pausschap gebaand. Sedert den tijd van het vorige Conclave, hadde hy de Franssen geheel op zijn zyde gekregen / welke hem voor Secretaris deeden verklaren / van de Paus Alexander VIII. maar om zijns belangens niet te benadeelen / vertrok hy van het Hof / soo dra als die Paus gestorven was / uit vreese dat de tijd soude doen zien hoedanig een [illegible] was. Hy bediende zig daar na van soo veel list en beleid / dat hy de toegenegentheid van alle de Kroonen kreeg / door middel van derselver wereldlijke Ministers, sodanig dat alle de Factien te samen stemden / met soo veel yverigheid / dat het weinig scheelde / of hy soude verkoren zijn geweest.

Staat Delfino voor, die beschreven word.

In dese gelegentheid zagmen klaarlijk wat dat Chigi in zijn bedrijf beoogde / want hoewel hy altoos de Yveraars hadde mishulpen / haar betuigende dat hy wenste dat Barbarigo mogte verkooren werden / soo selde hy haar doen; dat sy ten minsten iets moesten toestaan / voor een van hare partye; Dat hy eenige stemmen voor Delfino hadde weten te verkrijgen / ende dat / soo sy hem in de stemminge wilden gonstig zijn / hy die geene / over welke hy hadde te disponeeren, soude doen opkomen / het welke / buiten twijffel / den schrik in hare tegenpartye moest brengen / wanneer sie de vereening zog / van een so groot getal stemmen. Maar onderwijlen hadde hy / van de andere kant / die saak met de partye van Ottoboni overleid / welke Delfino met alle haar magt wenste verkozen te zien / soo dat niemand dan Altieri te winnen was / welke om niet alleen te blijven en Ottoboni te behagen / van welke hy / tot op die tijd toe hadde gedisponeert / Delfino mede als alle de andere scheen te begeeren.

En byna tot het Pausschap verheven.

De saken in desen staat gebragt zijnde / soo door de staatkundige streek die ik verhaald hebbe / als door een oneindig getal andere / die de bequaamste en doordringenste menschen hadden misleid / so kondemen / menschelijker wijse gesproken / zeggen / dat het onmogelijk swas dat die sake niet soude gelukken. Ook in der waarheid was'er niet / dan de ware en welgegronde deugt / welke dat Geselschap by die gelegentheid deed blijken / die bequaam was om soo kragtige werktuigen te verbreeken / soo als het met'er daad deed. In den nagt dan / welke quam voor den voor den Cardinaal Delfino ongelukkigen dag / sond den Cardinaal Negroni door het Conclave, en liet aan een yder lesen / seer nette en baarblijkelijk waarachtige Memorien, van het leven van die

Dat door den Cardinaal Negroni belet werd.

die Cardinaal en desselfs Neven / die veel in getal en qualiteit ge-
gebragt en gemanierd zijn.

Met hulp van Palavicini en Coloredo. De Cardinalen Pallavicini en Colloredo, aan een andere zijde / vertoonden hoe nodig het was dat den Kerkelijken [illegible] de herstelt / welke door het voorige Pausschap soo seer [illegible] vallen / en verseekerden / dat de Geestelijke Bestiering [illegible] soude gaan / indien Delfino Paus wierde gemaakt. [illegible] kingen hadden soo veel kracht op den geest van [illegible] Cardinalen van alle Factien, dat men den volgenden dag / [illegible] Saturdag / seer onverwacht drie-en-dertig stemmen [illegible] rigo vond. Dit was een doodsteek voor Delfino, en [illegible] van hem niet meer gesproken.

Recommandatie van den Engelsen Envoyé Melford. Omtrent desen tijd / deed den Lord Melford, [illegible] gewesen Koning Jacobus van Engeland te Romen, [illegible] ke aan het H. Collegie, in de Fransse Taal / en [illegible] zijn Meester / de Complimenten van Condoleantie [illegible] dood van den Paus Alexander VIII. Hy porde haar [illegible] verkiesen van een Paus, die een onverschillig Vader [illegible] Catholijke Vorsten mochte zijn / in het korte een [illegible] ke sy den waardigsten en den bequaamsten souden [illegible] den H. Stoel te vervullen / in een tijd in welke de [illegible] leen wierd bestreden door de Turken, maar ook [illegible] desselfs verbaarlijkste vyanden. Hy voegde daar by / dat [illegible] Koning, door deselve uit zijn Rijken was verdreven, [illegible] dat hy Catholijk was / en dat hy ook / van alle de [illegible] verlaaten zijnde / tot de uitterste verlegenheid [illegible] geweest / sonder de edelmoedige bystand van den [illegible] Vrankrijk; Dat hy hadde genootzaakt geweest / [illegible] de Koninginne en den jongen Prince van Walles [illegible] soeken; Dat het goede onthaal / dat den Koning van [illegible] haar deed / een werk was een eeuwige gedachtenisse [illegible] Dat de Heeren Cardinalen moesten bedacht zijn een Paus te ver-kiesen / welke den Vrede onder de Christene Vorsten [illegible] nen maaken / en zijn Meester weder op den Throon stellen / [illegible] den waaren Beschermer des Geloofs was / niet alleen [illegible] daaden / maar door de quaalen welke hy / als een [illegible] hadde geleden / lydende om het Catholijke Geloof [illegible] Den Cardinaal de Bouillon antwoorde hem / uit den [illegible] het H. Collegie, met algemeene uitdrukkingen.

Verslagentheid van Altieri over de exclusie van Delfino. Een yder was onderwijlen verslaagen / over het [illegible] Delfino gebeurd / en konde naaulijks geloven / het [illegible] Eenige waren verwondert / dat men een soo sterke [illegible] veur van die Cardinaal hadde konnen maaken en de [illegible] den zich nog meer verbaast / dat men zijne uitsluitinge [illegible]

[illegible]

dig hadde konnen uitwerken. Altieri was onderwylen de meest verslagene van alle / welke een groot gevaar zijnde ontkomen / zich weder in een ander sag vallen / daar voor hy noch vry meer vreesde. Het is seeker / dat soo men den yver wat had voortgezet / welke in die gelegentheid voor Barbarigo wierde betuigt / deselve / na allen schijn / zijne verheffinge souden hebben uitgewerkt. Ook waren veele van gevoelen / dat men zijn voordeel moeste doen / met de goede gesteltenisse / waar in het H. Collegie, in zijnen opzichte scheen te zijn / en met den afkeer die het tegens Delfino betuigde. Maar andere vonden oirbaar niet soo ver te [illegible]en / in hoope dat hare standvastigheid / de Franssen eindelijk souden overwinnen / welke de eenigste waren / die zich tegens desselfs verheffinge stelden.

Onderwylen verkoelde de yverige genegentheid seer merkelijk / welke men voor Barbarigo hadde betuigt / het welke aan Altieri en [illegible] tyd gaf om haar adem te scheppen / en eenige van haar Creatueren weder op haar zyde te krygen / die zich / door een [illegible] drift der andere / van haar hadden afgescheiden. Als de saken dan weder in haar voorigen toestand zijnde gekomen / genoot men een tijd lang wat rust / om dat niemand weder op [illegible] wilde komen / vreesende even als Delfino gehandeld te worden. Men vereerde alleen met eenige stemmen / Hieronymus [illegible], Procurateur van de Pœnitentie-kamer en den Prince Sfondrati, Abt van St. Gal, ter oorsaak van verscheide Boeken / die [illegible] heeft in het licht gegeven / tot bescherminge van den H. Stoel, tegens de Franse Kerke.

Te Romen wierd onderwylen gewed / dat een Paus soude verkoren zijn / voor den Feest-dag van de H. Catharina van Siena, en dat den Stoel / in die tijd / noit hadde ledig geweest / soo als seer eenige was aangemerkt. Men zeide het selve van het Feest van St. Pieter, dat zedert den tijd van Paus Martinus V. niet was gevyert / sonder dat'er een Successeur van die Apostel was. Daags voor dat Feest / deed den Ambassadeur van Spanjen, acht duizend goude Kroonen in de Apostolische Kamer brengen / voor de schattinge van het Rijk Napels, en de verlichtingen in St. Pieters Kerke / op het Kasteel St. Angelo, in de Paleisen der Cardinalen, der Ambassadeurs en der Princen, geschiede als tot gewoonte.

Eenigen tijd te vooren was schielijk brand in het Conclave uitgeslagen, in seeker Vertrek / by de Celle van den jongen Cardinaal Altieri, en men was genootsaakt / om deselve te blussen / de poorten van het Conclave te openen / ten einde het Volk daar toe [illegible] mochte binnen komen. Sommige seggen / dat het Agnus Dei, van Paus Innocentius XI. dat in het vyer wierd gesmeten /

Die door de slapheid der andere weer wat herstelt word.

Malle Weddingen te Romen.

Brand, &c. in het Conclave.

smeeten/ het selve deed verdoven. De Gooten van sekere Fonteinen in het Vaticaan mede verstopt zijnde/ wierden eenige Cardinalen, in haare Cellen, door het Water geincommodeert, en het verwulfsel van de Kleer-kaamer des Paus, begonde ook te sakken/ ook sou het ingestort hebben/ indien men het selve met Pylaren niet onderstennd hadde.

Gevolgen daar uit getrokken.

De Cardinalen Yveraars maakten uitleggingen daar over/ en seidden tegens die geene/ welke sy geloofden dat de ver[illegible] ophielden; Dat God over haare verdeeltheden vergramt was, en haar, door die toevallen wilde vermaanen, dat sy doch eens een einde van dat Heilige werk wilden maaken, en dat sy, [illegible] lijken de Wetten souden nakomen, welke sijne Stedehouders hadden gemaackt, wegens de spoedige verkiesinge van een Navolger.

Siekte in het Conclave.

Daar waaren'er welke verzochten/ dat haare Cellen [illegible] werden vergroot/ door dien de groote hette haar in die kleine opsluitinge/ ten hoogsten verveelde; Doch door dien [illegible] dat dat strijdig was/ met de Apostolische Constitutien, [illegible] het afgeslagen/ en de Cardinalen Nerli, Spinola, [illegible] Rochi, Visconti en Lauria begaven zich buiten het Conclave, [illegible] een door en de andere na/ wegens verscheide ziekten [illegible] de wierden overvallen/ ook vertoonden de Doctoren, [illegible] het H. Collegie niet spoedig een Paus maakte/ [illegible] ten souden konnen ontstaan/ soo onder de Cardinalen als [illegible] clavisten, even als was voorgevallen/ in dat Conclave, in het welke den Paus Urbanus VIII. wierd verkoren.

Ongeregeltheden binnen Romen.

Door geheel de Stadt van Romen zag men niet [illegible] dre en moetwilligheid, het gezag der Rechts [illegible] na sonder kracht en men hoorde niet dan van Dieverijen/ [illegible] den/ vuile Pasquillen en allerley slag van [illegible] Het getal der Armen vermenigvuldigde seer [illegible]/ ter oorsaake van de Aalmoessen, welke de Cardinalen [illegible] gewoon te geven/ en die nu ophielden.

Processien aldaar verdubbeld.

Den Cardinaal Carpegna, des Paus Stedehouder/ [illegible] op aan de Geestelijkheid van Romen, dat men de Processien [illegible] de verdubbelen/ en beval dat men een algemeene [illegible] de doen/ ten einde van God te verkrijgen/ dat die de [illegible] der Cardinalen wilde vereenigen/ om spoediglijk te komen [illegible] verkiezinge van een nieuwen Herder. Eenige [illegible] wel/ welke het verdroot soo langen tijdt Processien na het Vaticaan te doen/ waren soo onbeschaamd van te zeggen, [illegible] oneenigheden en de verschillen, die de *Cardinalen* [illegible] deren hadden, de uitvoeringen van haare gebeden en [illegible] tigheid verhinderden. Ook was het doen in het Conclave [illegible]

geen

geen rechten ernst / om tot een besluit / over de verkiesinge van een Paus te komen.

Ongedult der Cardinalen in het Conclave.

Het begon niet alleen de oude en afgeleefde Cardinalen te verdrieten / dat niet een eenige onderhandeling konde een uitslag krijgen tot het bekomen van een nieuwen Paus, na dat zy soo langen tijd in het Conclave hadden besloten geweest / daar binnen alle de zinnen begonden te lijden / door de uitnemende hitte / maar voor al viel het hard aan de jonge Heeren van de laatste Promotie, dat zy soo langen tijd de Muzijk / het speelen en de aangenaame converlatien moesten missen. Sy meenden daar over al in de maand van May als raazende te werden / ziende van de Gallerie van het Belvedere de aangenaame en haar toelachende Landstrecke ontrent Romen, in welke zy / na haare gewoonte niet konden ter jacht gaan / en geen genot hebben van haare Tuinen / Landhuizen / en andere by haare gebruikelijke tijdverdrijven. Doch als zy daar over aan eenige oude Cardinalen klaagden / kregen zy tot antwoord / dat sy jong en sonder ondervinding waren / waar door sy de saaken niet doorgronden. Gy moet / zeiden zy tot haar / in dese schole des geduldss soo wel blyven als wy; Gy weet niet waarom dat gy draagt / al uwe geheimen zijn u noch verborgen.

Aardig voorval daar over.

Den Card. Maildachini, Protecteur van Vrankrijk, mede seer ongeduldig wordende om uit het Conclave te raken / om voorgezeide redenen / verzocht eens aan den Cardinaal Altieri, dat hy hem in vertrouwelijkheid wilde zeggen / of hy zich niet voor den een of den anderen wilde verklaaren / en ook of hy van hem niet soude mogen weten / welke hy wel liefst tot Paus hadde / en wanneer hy achte dat de verkiesinge soude geschieden? Altieri hem het minste niet vertrouwende / door dien hy seer weinig geacht is / als niet beminnende dan zich te vermaaken / zelfs tot nadeel van zijn Vrienden / van zijn middelen en van zijn achtinge / antwoorde hem al lacchende; Wat zou'er u van dunken, indien wy u *Eminentie* tot het Pausschap verhieven? Waar op hy half lacchende en half vergramd antwoorde; Indien men my *Paus* maakte soo sou dat de eerste dwaasheid niet zijn die wy wel in het *Conclave* hebben gedaan. Willende daar mede zeggen dat het wel dwaasheid soude zijn indien men hem Paus maakte / maar dat zy al grooter in het Conclave hadden gepleegt.

Ongebondentheid der jonge Cardinalen in het Conclave.

Den Cardinaal Ottoboni en desselfs jonge Confraters de Cardinalen van zijns Ooms maakzel / zich niet anders konnende vermaaken / speelden / soo gezegt werd dikmaals met de kaarten in het Conclave, ook wil de Historie dat zy wel by wat ergers bedreven. Sy deden zomwijlen Musicanten komen / welke haar in de Voor-plaatse van het Conclave, seer schoone en vermaakelijke

maakelijke Avond-speelen deeden hooren / soo door stemmen als allerley slag van Instrumenten. Door dien nu niet dan wereldlijke voisjens gehoord wierden / soo mishaagden zulks de yverige en oude Baard-mannekens seer en zy hielden / boven dat / niet veel van de jonge Creaturen van Paus Alexander VIII. Die geene van haar / welke haare Cellen aan die zijde hadden / gaven voor / dat dat geraas en gerammel der Gelubden / en der Violons haar nacht ruste / die sy hoognoodig hadden / beletten. Eenige brachten andere redenen by / en zeiden / dat die vermaakelijkheden / voor lieden van haar rang / niet behoorlijk en geestlijk voegende waren / voor al ter plaatse daar zy zich bevonden / en door dien op alle dese vertooningen niet veel acht wierde gegeven / deedden zy eindelijk / door haare Conclavisten / met steenen na de Musicanten werpen / die daar op achter bleven / na geen vermaak scheppende in soo harde onthalingen.

List der Fransen ontrent het langdurige Conclave

Door dien nu eenige zeiden dat het de schuld der Franschen was / dat in soo langen tijd geen Paus wierde verkoren / en [illegible] daar op baden dat zy zich eindelijk eens voor eenige Candidaten wilden verklaaren / soo betuigden zy / daar over misnoegt te zijn / en / om die klachten te doen ophouden / sloegen zy zes Cardinalen voor / te weten Altieri en d'Estrées, als zijnde Romeinen, Bonzi een Florentijn; Maildachino van Viterbo, Furstenberg een Duitzer, en le Camus, welke wel een Franschman was, doch die van geheel het Collegie voor een Heilig man wierde gehouden. Maar de andere antwoorden daar op dat zy haar bedankten / door dien alle die Cardinalen opentlijk Frans gesind waren / en dat den Cardinaal d'Estrées wel te Romen was geboren / terwijlen zijn Vader daar Gesant des Konings van Vrankrijk was / doch evenwel van de Fransse Factie soo wel als de andere.

en om den Cardinaal Goes daar uit te krygen.

Den Cardinaal Goes onderschraagdde sterkelijk de belangens des Keisers, en stelde zich tegens Altieri en de Franschen / ende om hem dan dezelve verzochten / dat hy / als Legatus a Latere na Ferrara wilde gaan / om daar het werk der Duitsche Troepes te schikken na zijn eigen goed dunken met den Collegie di Massimi. Doch hy dankte het H. Collegie voor die eere / zeggende / dat hy daar was als een getabbaard persoon / om in het Conclave de belangens van zijn Meester waar te nemen / en dat de Keiserlijke Generaals Persoonen, als Luiden van den Degen / zorge voor de Soldaten in die quartieren souden draagen / sonder den Kerkelijken Staat te beledigen.

Goes en Giudici brengen eenige wat tot bedaren.

Door dien nu onderwijlen de Cardinalen Dada, Imperiali, Castelmi, en Homodei, Creaturen van den Paus Alexander VII. veele Goederen en Beneficien in de Heerschappye des Konings

van

van Spanjen hebben / voor al in het Koningrijk Napels en het Milaneesche Gebied, soo hielden haar de Cardinalen Goes en Giudice voor / dat sy wel souden doen van de Spaansse voorneemens niet meer soo opentlijk tegens te gaan / waar op zy uitterlijk de partye van Ottoboni, bestierd door Altieri / verlieten / zich noemende de voorstanders van de Kerkelijke vryheid.

Den Cardinaal Lauria wierd eindelijk tot Paus voorgeslaagen / zijnde tachtig jaar oud / seer geleerd en hebbende door sijne [illegible] en beleefdheid zich veele vrienden gemaakt / maar hy wierd omstoots door veele / om verscheidene oorsaken / verstooten / als eerst / om dat hy / een Boeren Soon uit Calabria [illegible] en in zijn Monks leven niet hebbende geprospereerd / tot [illegible] onderhandinge van zijne waardigheid / een Pensioen van [illegible] Rijksdaalders jaarlijks van Vrankrijk hadde getrokken / [illegible] hem ook de Spaansse niet vertrouden. Ten tweeden om zijn [illegible] geboorte en pedantische humeur, zijnde hy niet gewoon van Boeken te handelen / waarom hy ook Cardinaal [illegible] was geworden. Ten derden / om het quaade voorbeeld van Paus Sixtus V. welke van een nederig Franciscaner Monik, een onverdraaglijk en wreed Paus was geworden / waarom dan ook Pasquinus zich by dese gelegenheid liet hooren / seggende dat soo sy een Monik tot Paus wilden verkiezen / hy niet langer te Romen wilde blyven / als gedenkende noch aan de [illegible] van Sixtus V. en besloot hy zijn versoek daar over aan het H. Collegie met dese veersen.

> [illegible] *nunquam*, *Patres date* jura *cucullo*,
> [illegible] *qua dant fingere* jura *equi.*

Den Cardinaal Chigi ziende / dat men reets vier maanden had verloren sonder iets te doen / achte de gesteltenisse des tijds gunstig genoeg te zijn / om Acciaioli voor te stellen / niet door zig self / om dat hy zedert het werk van Delfino geheel zijn aansien hadde verloren / maar door de Vrienden van die Cardinaal, welke zeer talrijk waaren. Men bracht hem dan op de baan / niettegenstaande al zijn tegenstreben / en men kon in der waarheid seggen / dat hy die geene was / welke na Delfino het naast aan den Throon quam. De Yveraars sagen hem met geen goede oogen aan / om dat zy in hem veel schoone hoedanigheden vonden. De Franssen begunstigden hem; Den Cardinaal de Medicis was ten hoogsten tot hem genegen / en men ontdekte dat daar door / de groote vertrouwlijkheid tussen hem en Chigi was ontstaan. Daar was dan niet overig als Altieri en Ottoboni op zijn zijde te krijgen.

Lauria tot Paus voorgeslagen.

Chigi slaat Acciaioli tot Paus voor.

Die door Altieri en Ottoboni wert verworpen.

Dese nu hadden desselfs uitsluitinge niet minder vast gestelt dan die van Barbarigo; De eene ter oorsaak van de verschillen die hy met hem hadde gehad / doe zy Clerken van de Kamer waren / en de andere om dat hy / den jongen Acciaioli, na een mede-dryver niet konde dulden. Doch haare Partye was merkelijk verswakt / door dien de Franssen / die zich tegens Barbarigo by haar hadden gevoegt / haar niet wilden helpen om Acciajoli uit te sluiten. Sy hadden zich wel met de [illegible] kunnen versterken / doch wat middel was'er om haar [illegible] verbintenisse voor te slaan / daar sy deselve altyd / van het begin van het Conclave af / tegens hadden gewrocht.

Andere presenteren sijn verheffing uit te werken.

Onderwylen waren het de laatste / die aan den Cardinaal de Medicis te kennen lieten geven / dat hy seer [illegible] / om de handeling die door Acciaioli was aangevangen op te houden / door dien zy vreesden dat hy buiten gesloten soude werden / [illegible] zich verder te verklaaren. Dit alles [illegible] was het aansien van Acciaioli soo groot / dat veel Cardinalen [illegible] den / alle de swaarigheden die zich op deeden te [illegible] / in weerwil van de Keiserse, mits dat men haar [illegible] weeken tyd gaf / het welke niet lang moest schynen te [illegible] / ten op-zichte des tyds welke het Conclave reets hadde geduurt.

Dat de Franssen niet voor goed keuren.

Maar de Franssen / [illegible] dat die [illegible] / soo om dat zy bespeurden / dat de [illegible] van den Cardinaal onrusten verwekten in de Yveraars, die [illegible] het Neefschap waren / als om dat zy een [illegible] ten aanval / tot voordeel van Barbarigo vreesden / [illegible] sy geen precise exclusie hadden / en noch minder [illegible] denen om die uit te werken / bedachten een ander middel / [illegible] welke was om Barbarigo zelfs te gaan spreeken / en [illegible] met hem te maaken / belovende hem hare Stemmen / [illegible] selve wilde aangaan. Men weet niet of sy dat [illegible] ter goeder trouwe deeden.

Barbarigo's cordaat antwoord.

Syn Eminentie hoorde haar en voegde haar / [illegible] nisse / tot antwoord toe; Dat, indien men hem [illegible] *Paus kap*, alle de Mogentheid van geheel de Wereld [illegible] *hy* doch nooit soude te bewegen zijn, om, in het *Conclave* een [illegible] handeling in te gaan, welke na *Symonie* soude gelyken, [illegible] hy ook de minste gonst niet soude konnen beloven [illegible] eenigsints op de gerechtigheid gegrond. In [illegible] *Eminentien* sijn gevoelen wilden weten, wegens de verschillen [illegible] den *H. Stoel* ende *Frankryk*, soo konde hy haar [illegible] woorden, dat hy daar in de minste swarigheid [illegible] voorbereidende stoffen waren, welke in weinige dagen afgedaan [illegible]

ge-

ge[illegible]igt konden werden, fonder dat het noodig foude zijn, andere Vergaderingen te houden, en dat, als het fijn werk was, hy hem foude fpyten, indien hy een fake, welke hy heden konde [illegible], tot op morgen uitftelde.

Hy bad haar eindelyk op het ernftigfte, veel lieber op het [illegible]e een Paus te verkiesen, als de Chriften-eid door een foo [illegible] Conclave te ergeren. Sijne vrienden ebenwel verse[illegible], dat sy lieber in het Conclave souden sterben, dan het [illegible]e besluit, wegen hem Paus te maken, te verlaten. Den [illegible] Juny vereenigden sy zich te saamen, ten getaale van [illegible] en twintig, om den Alder-Chriftelijkften Koning te bidden, de [illegible] van den Cardinaal Barbarigo te willen toestaan. Sy [illegible] lof soo voordelig voor oogen als sy konden, en [illegible] den Brief onder een open Zegel aan den Koning Jacobus [illegible], ten einde hy den zelben aan die van Vrankryk soude [illegible], en breedelijk tot voordeel van die Cardinaal spreeken.

Maar de Fransse Cardinalen, welke hy, door zijn antwoord, [illegible] volbaan, deeden den Courier, die reets reisvaardig [illegible], ik weet niet door wat redenen, ophouden, en [illegible] die aan de onderhandelingen door Pignatelli, die we[illegible] was aangevangen, door de bemiddeling van Can[illegible], te meer om dat sy gedurig beschuldigt wier[illegible] [illegible] wesen van de langdurigheid van het Conclave, [illegible] men in tegendeel hadde geloofd, dat haare komste de [illegible] soude hebben verhaast, en dat de Yveraars haar dreig[illegible] [illegible] sy Barbarigo geen Paus konden maaken, sy de [illegible] van Cravatte of Marescotti souden voortzetten, die [illegible] sy haatteden, en dat dat haar van Altieri sou hebben [illegible] scheiden.

Sy [illegible] dan, van wat diechter by en met meer ernst, de [illegible] van den Cardinaal Pignatelli te betrachten, in de [illegible] sy niet vonden dat haar konde mishaagen, noch ontrent [illegible], noch wegens zijn zeden, uitgezondert dat hy een [illegible] van den Koning van Spanjen en een Creatuur van Innocentius XI. was. Doch sy maakten niet veel swaarigheid [illegible] die twee stukken, mits dat sy de keure mochten hebben van de Ministers die onder hem souden dienen.

Sy gingen hem dan spreeken, en vindende zijne voornemens [illegible] komende met het geene sy wilden, beloofden hem haare [illegible] op den negenden July, gedurende welke tijd men zich van de [illegible] Cardinalen verfekerdde, door middel van den Cardinaal d'Este, soodaanig dat men, op den twaalfden tot de verkiesinge quam, in welke hy drie-en-vijftig stemmen van de

Sijn versoek om tot een spoedige verkiesing te treden.

Pignatelli komt weder te koord;

Waar over de Franssen haar gedaggen laten gaan;

En consenteren in sijn verkiesing.

een en zestig hadde / hebbende [illegible] zes stemmen / [illegible] een en [illegible] die van den Paus selve.

Einde van 't Conclave.

Op dese wijze wierd het Conclave besloote / door [illegible] ge verheffinge van den Cardinaal Pignatelli, welke [illegible] Innocentius XII. aannam / [illegible] tot den geenen welke hem tot het Cardinaalschap [illegible] als om sijn vast besluit te kennen te geven / [illegible] deugden te willen navolgen. De Cardinalen [illegible] reden van troost in dit voorval / om dat zy het Conclave [illegible] vijf maanden hebbende doen duren / [illegible] men die waardig soude zijn het [illegible] Goddelijke voorzichtigheid [illegible] van den Cardinaal Pignatelli heeft [illegible] de hoedanigheden uitmunten / [illegible] rio hebben geeert. Dit is een [illegible] in het toekomende / noit wegens de [illegible] heid moeten wanhopen / mits dat sy [illegible] nemens te hebben / als zy in dit Conclave [illegible] welke wy moeten geloven [illegible] te zijn [illegible] wy nu hebben / van sijn Heiligheid Innocentius XII. [illegible] ste waardigheid des Werelds te [illegible]

Het H. Collegie wat dat is.

Om dat ik soo dikmaals van het H. Collegie [illegible] ken / mijn Heer / sal ik met een [illegible] eenige byzonderheden van [illegible] raaken. Men noemd het H. Collegie [illegible] Cardinalen. Het Hooft daar van is [illegible]

Des Paus Geslacht.

XII. voor desen Antonio Pignatelli genaamd / [illegible] den 13. Maart 1615. uit een [illegible] oud en [illegible] spronkelijk uit Tropea, een Stad van [illegible] dat jegenwoordig / in het Rijk Napels bezit / [illegible] van Belaccia en Monteleone / [illegible] ro en Spinadoro, de Graafschappen van [illegible] nevens verscheide aanmerkelijke Landschappen.

Sijn Bedieningen in zijn jeugt en verders.

Noch [illegible] begaf hy sich na Romen, [illegible] Seminarium te leeren / alle het geene [illegible] dat hy [illegible] hadde te [illegible] / [illegible] dien voltrokken hebbende / [illegible] verscheide [illegible] diensten. Noch Prelaat zijnde [illegible] Urbanus VIII. [illegible] Legaat van het Hertogdom Urbino. Innocentius X. [illegible] hem voor Inquisiteur van Malta, [illegible] van Viterbo, en zijn Nuntius tot Florencen. Alexander VII. [illegible] als [illegible] Nuntius na Polen en Weenen. Clemens X. [illegible] schop van Lece, Secretaris van de [illegible] en Reguliere Ordres, ook zijn Hofmeester. Innocentius XI. [illegible]

[illegible] hem met de Cardinaals Hoed, maakte hem Bisschop van [illegible] en Legaat te Bologne en eindelijk Aarts-Bisschop van Napels.

[illegible], in het jaar 1691. na de dood van Alexander VIII. in het [illegible] getreden zijnde, bleven daar vijf maanden en [illegible] dagen, sonder wegens de verkiezing van een Paus te [illegible] komen, tot op den 12 July, als wanneer sy [illegible], in het [illegible]-en-zeventigste jaar van zijn ouderdom, tot Paus [illegible]. Hy wierd op die selve dag, als soodanig uitgeroepen, onder den naam van Innocentius XII. en verklaarde te [illegible], dat hy, soo veel hem mogelijk soude zijn, de voetstappen van Innocentius XI. die hem Cardinaal hadde gemaakt, [illegible] en het Neefschap uitroejen.

Sijne verheffinge tot het Pausschap.

[illegible]-teekenen en de bewijsingen van blijdschap, die [illegible] wierden vertoond, waren ten vollen [illegible]. De wan-orders, die soo lang een tijd, gedurende den ledigen Stoel, in geheel den Kerkelijken Staat hadden [illegible], bleeven aanstonts op, en den Paus gaf op alle [illegible] Geschenken aan sijne Vrienden, en aan de Armen.

Vreugde-tekenen daar over binnen Romen getoond.

[illegible] van zijne Krooninge, welke drie dagen na zijne [illegible], deed hy onder het Volk Penningen uitstrooijen, op welke drie Potten stonden dat zijn Wapen is. De [illegible] vol geld, en die het selve uitstortende, te zijn, en [illegible] woorden: [illegible] condomini. Non pro me. [illegible].

Gedenk-penningen op den dag van sijne Kroning uitgestroyt.

[illegible], zijne Bloedvrienden, zijn Heiligheid heeft een Suster [illegible], die daar leeft in een Klooster en by haar leven [illegible] werd [illegible], ende een Broeder die Monik is [illegible] van St. Gaëtano. Voor dien nu alle zyne anderen [illegible] rijk zijn, heeft hy haar geene Beneficien of deel van het Gouvernement willen geven, ende selfs verboden hem te [illegible] te komen besoeken. Hy heeft ook van den beginne af [illegible], dat hy geene lieden eenige Bedieninge sal geven, [illegible] waardig werden bevonden, sonder eenigsins agt te [illegible] op Landsluiden, oude vrienden, of eenige aansien van Bloedverwantschap, seggende dat hy een algemeene Vader [illegible] van de Kerke ende alle eerlijke lieden.

Bloetvrienden des Paus.

[illegible]en heeft hy de voornaamste [illegible] aan die geene, die [illegible] van Innocentius XI. zijn geweest, ende voor dien hy niet [illegible] van verandering houd, heeft hy den Cardinaal [illegible] in [illegible] van Dataris bevestigt, de Cardinaal Albani in dat van [illegible] van de Bullen, en Don Marco Spinola tot Secretaris van de vrieven aan de Princen. Den Cardinaal Spada, in zijn eersten

Ampten door hem in den beginne vergeven.

eersten Minister van Staat geworden / ende den Cardinael [illegible] telmi heeft hy zijn Aartsbisdom van Napels gegeven / [illegible] reets in het Conclave hadde beloofd.

Sijne matigheid in spijse en drank.

Hy heeft zijn Hofmeesters ende de Commissarissen van de Kamer / bevolen zuinig huis te houden / en wil niet [illegible] zijn middagmaal sal werden bereet als een [illegible], die [illegible] drie schellingen is / ook begeert hy niet / dat [illegible] door hem werde verbaardigt / als zijnde van [illegible] kop Chocolade ofte eenige verkoelende dranken [illegible] gesteltenisse des jaars. Sie daar / mijn Heer / in het [illegible] ne loffelyke beginselen.

Ik kan dese Brief niet sluiten / voor u een [illegible] verhalen / dat zig / omtrent den Vicaris van den Cardinael Pignatelli, Aartsbisschop van Napels, gedurende dat het Conclave op volgende wijse heeft toegedragen.

Aardige potsaan den Vicaris van den Aartsbisschop te Napels gespeeld.

[illegible]en tyde men in alle de Italiaansche Steden / [illegible] langen / na de tydinge van het verkiesen van een [illegible] wagte / begaf zig eenmaal / [illegible] in de nagt / [illegible] dienende van den Onder Koning van Napels [illegible] een fakkel voorgelicht wierd van seker persoon [illegible] van gedagten Onder Koning was behiert / aan [illegible] den Vicaris des Aartsbisschops van Napels, den Cardinael Pignatelli, voorgevende [illegible] wigtigs aan den Vicaris, [illegible] Onder Koning zijn Meester te seggen te hebben.

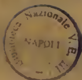
Den Vicaris, die reets in zijn rust lag / stond [illegible] zijn bedde / en liet desen gewaanden [illegible] der Koning in zijn kamer brengen. [illegible] zijn Meester hem deed weten / dat hy [illegible] prellen tijding hadde bekomen / dat den Cardinael [illegible] tot groote vreugde van een yder / tot de [illegible] was verheven / weshalven hy niet [illegible] soo diep in de nagt / hem die goede tijdinge [illegible] hopende hy het niet qualijk soude nemen / dat hy hem [illegible] ste hadde doen stooren.

Waar door hem 100. Dubloenen werden ontvremt.

Door het ontfangen van dese [illegible] blijde boodschap / viel den Vicaris [illegible] te / tot soo verre dat men [illegible] regt te brengen / maar weder tot zig gekomen [illegible] den brenger van soo goede tijdinge niet sonder [illegible] vereering laten gaan / maar deed hem uit [illegible] met 100. Dubloenen geven / die zig / [illegible] vergenoegt / niet zijn [illegible] weder op straat begaf / [illegible] daar na den fakkel bluschen.

Den volgenden morgen seer vroeg / begaf zig den Vicaris [illegible]

het

Biblioteca Nazionale V.E. III
NAPOLI

Statie met welke de Pausen gewoon syn
besittinge te nemen in de St Jans Kerck van Latteranen

[illegible] Hof / ende by den Vice-Roi gekomen zijnde / bedankte hy [illegible] seer onderdanig / over de [illegible] die hy hem hadde [illegible] van de verheffinge van zijn Patroon den Aartsbisschop en [illegible] Pignatelli tot het Pausschap, makende dieshalven een [illegible] langwylig compliment. Dit quam den Onder-Koning seer [illegible] voor / als van de verkiezinge van een Paus niet wetende en [illegible] van dat hy aan hem daar over ymand hadde gesonden / om daar van kennisse te geven / ende wierd eindelijk den [illegible] hartelijk uitgelacchen.

[illegible] ebenwel / hoorende dat het hem [illegible] Dubloenen [illegible] deed alle zijne Bedienden en Lebreydragers door [illegible] / [illegible] wierd daar onder bevonden die daar [illegible] na geleek / soo dat den Vicarius [illegible] geld moeste missen. [illegible] zig ebenwel / eenige weeken daar na / te gemakkelijk [illegible] troosten / als wanneer dese leugen wierd waar [illegible] / van de verkiesinge van [illegible] horens hebben ge[illegible] / Waar mede, [illegible]

Na den dader werd te vergeefs gesogt.

[illegible] den schryver deser [illegible] geen gewag maakt van [illegible] die den nieuwen Paus gewoon is besittinge te nemen [illegible] Kerke van St. Jan van Lateranen, het welke de de[illegible] April 1692. deede / ende door den Auteur mits zijne [illegible] / [illegible] hebben wy dit verhaal van die [illegible] uit een [illegible] te Romen daar [illegible] / [illegible] voegen / op dat den Leezer [illegible] alle de plechtelijkheden die de verkiesinge van [illegible] by malkanderen mogte hebben.

[illegible] Paus Innocentius XII. uit het Paleis van het Vaticaan [illegible] / [illegible] een Trompetter / gevolgt door ee[illegible]. [illegible] op volgden de Bedienden [illegible] te paarde sittende / met hare valiesen en [illegible]. [illegible] Edellieden en Hovelingen / yder na [illegible] hare [illegible]. De [illegible] Ambassadeurs [illegible] vreemde [illegible] en Ridders / alle pragtig [illegible] opgeseten / gevolgt van een groot getal [illegible] op het kostelijkste uitgedost.

Pragtige Statie met welke den Paus gewoon is besittinge te nemen van de Kerk van St. Jan van Lateranen.

[illegible] gingen de handpaarden uit des Paus stal met ry[illegible] voor de Muil-ezels / geleid door de Stalknegten. [illegible] kostelijke Draagstoelen van rood fluweel met gouden [illegible], die alleen tot pragt dienden / door dien niemand daar [illegible] byf Stafdragers en andere Bediende van zijn [illegible] taffel en stoel. Daar na de [illegible] van de 14 [illegible], ende een groot getal Trompetters van [illegible] / [illegible] gedurige toejuichingen wier[illegible] van het Roomsche volk en van [illegible]

uit

uit vreemde landen en plaatsen/ alleen om dit te zien [illegible] waren gekomen/ welke hare vreugde niet genoeg konden betuigen.

De Lanspesaden reden ter zijden te paerde/ van [illegible] de voeten gewapend/ den togt besorgende ende daar [illegible] bende/ ende de Sbirris deedden het volk / dat daar in [illegible] menigte was/ plaats maken. Dese Cavalcade trok [illegible] onder het luiden van alle de klokken/ tussen de Soldaten [illegible] ke de straten hadden beset/ ende wierd nogh [illegible] Meester van het H. Paleis, de Auditeurs der Rota, de [illegible] der Gerigts-banken/ des Paus Camerlingen [illegible] ken en Capellanen van de Kleerkamers/ [illegible] notarissen, de Stalmeester ende veele andere [illegible] Paleis, voor welke gingen de Consistoriale Advocaten, [illegible] voor vier Maarschalken van het Roomsche Volk, [illegible] lieden van het selve volk, voor de [illegible] alle in lange en besondere kleedinge.

Na dese quamen/ den Raadsheer of [illegible], [illegible] penen ende Conservateurs ofte de [illegible] van het Roomsche volk. Den Heer Spinola, Gouverneur van Romen. Den Prince Colonna, Groot Connestabel van het Rijk van Napels. De Ambassadeurs des Keisers en van Venetien. De Ceremonie-meesters Cassina, Chappucci en [illegible]. Den Heer [illegible], [illegible] van de Rota, Onder-Apostolische Diacon, [illegible] in het midden van twee [illegible].

Des Paus Kledinge in die gelegenheid. Even agter dese schoone Troep volgde [illegible] van zijn Heiligheid / zittende [illegible] kleed met en boven-rok van wit Satijn, [illegible] telken en Stole om den hals / ende [illegible] lotte op het hoofd. Soo als [illegible] Kasteel St. Angelo was getrokken/ [illegible] eenige Steenstukken verscheidemaal gelost/ [illegible] Kanon. Vijftig Roomsche jonge Edellieden/ [illegible] kleed dat met goud was geborduert / [illegible] Heiligheid gaande/ gaven ook een seer schoon gesigt. De [illegible] tiere des Paus wierd gevolgt/ door desselfs Maior Domo, Major of Opper Hofmeester/ door den Heer Cenci, [illegible] van Larissa, desselfs Kamer-meester; De Heeren [illegible] en [illegible] poreale, assisteerende of helpende Kamerlingen; Den Heer Sebastiani, sleepdrager van zijn Heiligheid; Den Heer Malpighi, desselfs eerste Geneesheer ende de Switsersche Lijfwagt.

Ordre, pragt en kledinge. Ontrent 40. Cardinalen volgden daar na/ in seer schoone [illegible] dre/ zijnde voor een gedeelte in hare Karossen ende [illegible] Muil-ezels geseten. Na dese quamen de Patriarchen, [illegible]

Bisschoppen

schoppen, Bisschoppen en andere Aerdsbisschoppen of Prelaten; De Bedienende van de Cancelarye ende de Staatsdienaars of Pagies, van welke den Paus zig gemeenlijk in die gelegentheid bedient / ende we op tot Edellingen maakt / in gevalle zy sulks niet zijn. Onder dit Doorlugtige geselschap zagmen veele Krijgs-Officieren / ende onder deselve den Marquis Nari, dragende des Paus Standaart in zijn hand / op welke volgde de overige Switsersche Lijfwagt / en wierd geheel de Cavalcade besloten door een kompagnie Ruyterye / bestaande het selve uit ligte Paarden en Curassiers.

der Cardinalen in deze statie.

De straten waren behangen met de schoonste Tapijten die in de Stad te vinden zijn ende seer aardig verciert / op alle de plaatsen door welke den trein moest trekken. Maar voor al munte de plaatse uit de plaatse van het Capitolium, daar het Stadhuis van Romen is / zijnde deselve seer verciert met Schilderyen / Wapens en Opschriften / alle ter eeren van zijn Heiligheid / welke daar zijnde gekomen / soo wierp zig zijn Excellentie den Hr. Marquis de Riario, Senateur van het Roomsche Volk / voor deselve op zijn knien / nevens de Conservateurs en onderhoorige Bedienden / doende een kleine aanspraak / uit den naam van geheel de Roomsche Borgerye. Den Paus antwoordde hem op een seer bevallige wyse / en gaf in het bysonder den Apostolischen Zegen, aan den Roomschen Raad en het Volk.

Pragtig optoisel der straten in Romen.

Den Paus segent den Raad en het Volk van Romen in het bysonder.

Gelijk men nu den Hertog van Parma verpligt is / by dese gelegentheid een Triumphboog digte by zijn tuin te doen oprigten / soo bleef den Heer Mellini, desselfs Agent / niet in gebreken van een seer schoone te doen maken / door den Bouwkonst-meester ofte Architect Fontana, op de Roomsche Plaatse die Forum Boarium ofte Campo Vaccino werd genoemd / met het volgende opschrift boven den Meester:

Triumph-boog wegens den Hertog van Parma opgerigt.

INNOCENTIO XII.

Desselfs opschrift.

Pontifici vere optimo, amplissimæ dignitatis, cui gloriose accedet, Triumphatori maximo, Fæliciter inaugurato, in Comitiis, & post Comitia, expectatissimo Principi, tandem prætereunti ac sospiti, gratulationis & obsequii argumentum hoc posuit

RANUTIUS FARNESIUS
Par. & Plac. Dux.

Het lighaam der Joden is by dese gelegentheid ook gehouden een Triumph-boog op te rigten / op de plaatse welke is tusschen den ouden Triumph-boog ende het Amphitheater van Titus Vespasianus.

Triumphboog der Joden.

spasianus. Ook moeten de Joden/ wanneer den Paus daer voor-by passeert / op een plegtelyke wijse / de taeffelen met de Wet van Moses geven. By dese gelegentheid zeide hy / sonder [illegible] te zegenen; Legge buona, ma popolo maledetto; De Wet is goed, maar het volk is vervloekt. Sy hadden jegenwoordig / [illegible] hare gewoonte / hare booge verciert / met eenige [illegible] passagien uit het oude Testament getrokken / [illegible] wenschingen en byspeelingen op de wapenen / den naam / [illegible] den en daden van den Paus Innocentius XII

Die den Paus vervloekt verklaard.

Eenige opschriften van haar Triumphboog.

Op den ingang van hare Boog zagmen de volgende [illegible] Gesegende des Heeren komt binnen. Deuter. 2[illegible] vs. [illegible] In uwe inkomsten sult gy gesegend zijn, ende alle dese [illegible] op u komen. Deuter. 2[illegible] vs. 2. De Heere [illegible] Num 6. vs 24. &c.

Op eene der zijden waren aan verscheide plaatsen [illegible] ofte tre pignatelli, dat de spannende wapenen van zijn Heiligheid zijn/ onder welke was geschreven/ O Land wat [illegible] lukkig als u Koning van Doorlugtige afkomste is. [illegible] By de potten met vleesch [illegible] wy ons [illegible] eeten. Exod. 16. vs. 3. Onder een [illegible] Daer [illegible] quaats in den pot. 2 Koning. 4 vs. 41. Onder [illegible] ben onnosel ofte onschuldig (INNOCENS) [illegible] 2 Sam. 3. vs. 28. Wie is de [illegible]? Hiob 4. v. 7. Onder de Justitie of Geregtigheid. Gy [illegible] geregtigheid en haat de [illegible], daerom [illegible] olie van vreugde heeft [illegible] uwe [illegible] 28. Onder de sagtmoedigheid; Die [illegible] dige heeft, is welgeluksalig. Spreuken [illegible] spotters en bewijst genade aan de [illegible] Onder de mildadigheid waren omgestote [illegible] volgende spreuken; De mildadige gaat te rade [illegible] en staat op om mildadigheid te oeffenen. Esaiæ 3[illegible] de bedroefdheid der arme niet versmaad ende [illegible] agter deselve verborgen. Ps. 22. v. 25. Onder de Voorsigtigheid; Wijsheid en kennisse zijn u gegeven. 2 Chron. 1. vs. 12. [illegible] sijne wegen wel gerigt zijn. Spreuken 4. v. 26. Onder de [illegible]; De Almagtige sal u goud zijn [illegible] het [illegible] van uwe [illegible] Hiob 22. vs. 25. Hy spot met de Koningen ende de Vorsten belagt hy. Habac. 1. vs. 10. Aan den uitgang van de Triumphboog stond; Gy sult gesegend zijn in uwe uitgang. Deut. [illegible] Vierd de gedagtenisse van sijn Heiligheid. Ps. 30 vs. 5.

Het portaal der Kerke van St. Jan van Lateranen, [illegible] derlijk verciert/ en aan de buiten zijde / [illegible] poort/ het volgende opschrift.

In supremis Petri Clavibus,
Ipsi[illegible] Divinitatis Tibi commissis,
Cœli Portas in hoc Cœlio Monte
Ad æternam gentium fælicitatem
Reseraturus accedis
Meritissime Pontifex INNOCENTI Duodecime
Faustissimis ergo auspiciis
In tua Innocentia
Ingredere immaculatus & justus.
Ubi Caput Electorum Christus regnat in titulum,
Ubi Capita Apostolorum servantur in tutelam,
In Lateranensi Pontificiæ Majestatis Capitolio
Ad longos annos triumpha:
Ut de triumphata bellorum & Hæresum Hydra
Nationes tibi plaudant universæ.
Verus Romani Pontificis triumphus
Christiana Pax est.

Opschrift buiten op de poort van St. Jan de Lateran.

Op dezelve poort stonden aan de binnenste zijde de volgende woorden:

Post diuturnas preces & lacrymas
Desideratus cunctis gentibus
Ingredere tuam Lateranensem Ecclesiam
INNOCENTI Duodecime P. O. M.
Ut in ea quæ est Mater omnium Ecclesiarum,
Numerosa omnium ad Te accurrentium,
Tempus ad certum suæ fælicitatis horoscopum,
Obsequia & vota benignus [illegible] pias.
Amplectitur Sponsa Tua, amplectere Populos Tuos.
Illa Te amat ut Sponsum,
Illi Te honorant ut Patrem.
Quid Tibi gloriosius,
In Sponsam à Christo habuisse Ecclesiam suam,
Et suos Populos Tibi datos in Filios?
Illam ut serves, illos ut juves;
Illam ut ames, illos ut [illegible].
Non potest non amari Pater, & tantus Pater.

Opschrift binnen de poort.

Op het Tabernacul der Reliquiën of overblijfselen der Heiligen/ [illegible] over des Paus Throon / lasmen de volgende woorden:

Opschrift over des Paus Throon.

Leva oculos tuos
Augustissima Lateranensis Ecclesia,
Et vide gloriam Domini [illegible]
In solatium [illegible]
Suffragiis divinis & humanis [illegible]
Habes in [illegible]
INNOCENTIUM DUODECIMUM
Ad te [illegible]
Optimus in [illegible]
Maximus in [illegible]
Ante suffragia E[illegible]orum, [illegible]
Et visus Romanus Pontifex [illegible]
Per omnes gradus [illegible]
Deo [illegible], & [illegible] quod [illegible]
[illegible]
SANCTISSIME INNOCENTI
In Tua [illegible]

Plegtelijkheden in de Kerk geschied. Sijn Heiligheid aan het Portaal der Kerke van [illegible] men zijnde/ trad uit zijn draagzetel ende [illegible] Cardinaal Maldachini Eerste Priester ([illegible] rigte / by het afwesen van den Cardinaal [illegible] van die Kerke) en bood hem het Cruice aan / [illegible] het welke zijn Heiligheid op een [illegible] kussende het zelve met groote [illegible] Astalli en Otthoboni setten [illegible] Canonikes van die Kerke kusten hem/ [illegible] voeten. Den Heer [illegible], Vicaris van [illegible] priester/ deed een seer wel[illegible] in een bekken met bloemen verciert / een [illegible] sleutel aan. Sijn H. begaf zig daar na [illegible] de Kerk / daar hem den Cardinaal Ma[illegible] met Wywater bevogtigt/ die selfs al de om[illegible] besprengdde. Daar na verooste gedagte [illegible] maal/ welke zig doen in een stoel begaf/ [illegible] lijke bedienende aan het Altaar van [illegible] gen/ terwijlen de Canonikken het [illegible] daar zijn Gebed/ zette zig daar na op een [illegible] alle de Cardinalen de Obedience ofte gehoorsaamheid [illegible] leiden. Van daar begaf hy zig na het g[illegible] het zelve ; Sit nomen Domini [illegible], [illegible] Choren van Musicanten wierd beantwoord. [illegible] de Sacristie nevens de Reliquien van de Kerke/ [illegible]

selver tyd aan een ygelijk wierden getoond. Den Paus deed ondertusschen een kleine aanspraak aan de Canonicken, haar daar over prijsende dat hy alles in goeden staat hadde gevonden / waar op hy aan yder syn zegen hebbende gegeven / begaf hy zig na het Paleys van St. Jan de Laterano, en gaf aan de Cardinalen het gebruykelijke Presbyterio, nevens een goude en een zilvere gedenkpenning aan een ygelijk van haar. Hier na ging hy na de Galerye der Kerke / en gaf zijn zegen aan een ontelbaar getal volks dat daar stond. Den Cardinaal Altieri las daar op / in het Latijn, een zekere Indulgentie of quijtscheldinge af / dat den Cardinaal Ottoboni ook in de Italiaansche spraak verrigte. Den Paus gaf doen voor de tweedemaal zijn zegen / welke gevolgt wierd door duysenden van toeroepingen en een oneindig getal van goede gelukwenschen tot zijn welwesen / geschiedende dat alles onder het geraas van veele trommelen en trompetten / ende in het luyen van alle de klokken van die Kerk. De Cardinalen wierpen geen geld onder het Volk volgens de voorige gewoonte / om de verwarringe te mijden / maar den Paus liet groote Sommen aan de Armen / door geheel de Stadt uitdeelen / en keerde daar op weder na het Vaticaan.

Einde van den veertienden Brief.

VYFTIENDEN BRIEF.

In welke de Stad Romen nevens alle Kerken, Paleisen en Antiquiteiten werden beschreeven.

Geschreven uit Romen, *in* September 1691.

MYN HEER

DEn Pauslijken Stoel, die soo lang is ledig geweest / nu weder vervult zijnde / hebbe ik tyd gekregen om u begeerte te voldoen / omtrent het geene gy van de Stadt Romen verlangt te weeten.

Romen heeft omtrent dertien kleine Italiaansche mylen in syn omvang / en is ook noit grooter geweest / maar de Voor-steden hebben zig voor desen verder uitgebreid en als een Stad sonder einde daar afgemaakt. Van het geene nu binnen de Muuren is be- Grootte van Romen.

besloten / werd niet veel meer dan een derde deel [illegible] zijnde de twee andere deelen / na het Oosten en Zuiden [illegible] niet anders dan Tuinen en [illegible] tius reden heeft gehad / van het oude Romen [illegible] sijn luister was / te zeggen.

> Hoc quodcumque vides, ho[illegible]
> Ante Phrygem [illegible] coll[illegible]
> Atque ubi nava[illegible] P[illegible]
> Evandri profugi pro[illegible]re boves.

Soo kan men nu ook met een ander Dichter [illegible],

> H[illegible]c, dum viva, [illegible]
> Mortua nun[illegible]

Straten, Huisen en Rivier van Romen.

Het meeste gedeelte der [illegible] van [illegible] band / die van buiten be[illegible]lerd en gewit zijn. [illegible] wel schuins op[illegible]aande / doch seer [illegible] hoog. De Straten zijn'er [illegible] schoon en lelyk door n[illegible]. Wy [illegible] nige Gebouwen in het [illegible] ber maakt een klein [illegible] in de Stad / en [illegible] van het Noorden na het Zuiden. [illegible] op de rechter Oever legt / is een [illegible] en wird [illegible]

Getal der Inwoonders.

In [illegible] het getal der [illegible] ker konnen weten / maar ik gisse [illegible] nen en acht duizent Joden, welke [illegible] katie van ieder D[illegible] re ongeloovigheid werd gedaan.

Arme Dogters hoe die daar werden uitgeheilikt of in een Klooster gestoken.

Na dat wy eenige dagen [illegible] in de Stadt [illegible] wy een aangenaame plechtelykheid die ik u [illegible] kere Collegie ofte Gezelschap van zestig [illegible] deren vrywillig uit haar eigene middelen / seekere [illegible] bequaam om yder jaar / drie honderd en [illegible] uit te huwelijken / of in een Klooster te [illegible] haar n vorens de keure gegeven / [illegible] lykheid op de volgende wyse. Op de [illegible] Mariæ bevind zich den Paus met het Sacro Collegie, [illegible] noemen / in de Kerke van [illegible] Mis of wel den een ofte den anderen [illegible] sen / waar naa alle dese Dochters ter [illegible] gaan. Dit werk verricht zynde / komen [illegible]

[illegible] aan paar / in het Choor / zijnde in wit Sergie gekleed en [illegible] in een groot stuk Laaken gewonden / dat haar ge-[illegible] het Hooft bedekt / en maar een klein gaatje om door te [illegible] zien open heeft. Al de Cardinalen zijn dan in dat Choor [illegible] den anderen en dese Dochters werpen zich op haare knie'en voor den Paus ofte den Cardinaal die den dienst heeft gedaan. [illegible] die daar toe is gestelt / houd zich aan desselfs [illegible] houdende in een Bekken kleine zakjes van wit Satijn / [illegible] van welke een [illegible] is van vijftig Rijksdaalders voor [illegible] trouwen willen / en van honderd Rijksdaalders voor die lie-[illegible] in een Klooster gaan. Ider van dese Dochters nu op een [illegible] wijze haare wille hebbende verklaard / soo geeft men [illegible] het zakje met behulp van een klein [illegible] dat daar aan [illegible]. Sy kust het selve soo dra sy het heeft ontfangen / doet [illegible] en vertrekt [illegible] op [illegible] / om [illegible] plaats te maaken. Men kan de toekomende Non-[illegible] van de andere onderscheiden / door een krans van bloemen / [illegible] haare Maagdom werd gekroond / ook gaan sy in [illegible] op de hooge hand; Dan dese die honderd en vijf-[illegible] geen vijftig / die het Klooster voor den huwe-[illegible].

[illegible] van de Kerk van [illegible] na het Paleis Borghese over-[illegible] / alleen om dat ik my voorstelle geen ordre in dese mij-[illegible] van Romen te houden. Het selve is met schoon-[illegible]. De gangen op de Plaats ofte de bedekte Ga-[illegible] door zes en negentig [illegible] Pilaaren van Egyp-[illegible] onderschraagt. Onder de Schilderyen die in [illegible] Vertrekken zijn / ziet men'er zeventien honderd / al-[illegible] van de beroemste Meesters. De Venus, die de [illegible] de oogen verbind / terwijl de Gracien of de God-[illegible] Bevalligheden / hem zijne wapenen brengen / is van [illegible], en werd voor een der schoonste stukken des Werelds [illegible]. Paus Paulus V. die van het Geslachte Borghese was / [illegible] kleinen Mosaischen werk afgebeeld / dat sy seg-[illegible] in meer dan een Millioen kleine stukjens zijn. [illegible] een Kamer met naakte Beelden / doch die werd [illegible] in de Heilige of goede week niet getoond / [illegible] / ten zy dan dat men / aan den be-[illegible] een goed stuk gelds komme te veree-[illegible].

Het Pantheon [illegible] la Rotunda genaamd / [illegible] alleen door [illegible] om desselfs ronde gedaante. [illegible] desen ouden Tempel toewijdde aan de [illegible] Maria [illegible] alle de Martelaren, gaf hy aan deselve den naam van

Paleis Borgese beschreven.

Schoone Schilderye daar in.

Pantheon of la Rotunda beschreven.

Sancta Maria ad Martyres. [illegible] na heeft een ander [illegible] wild dat alle andere [illegible] / soo wel als de Martelaren / [illegible] plaatse in souden hebben / en dat daar voor desen den Tempel van alle H. H. was gewyest.

Koperwerk daar aan geweest.

Desen Tempel, hoewel by wat berooft / is noch een der schoonste en minst geschonden Aloude Gebouwen van [illegible] Italien. Op het Kasteel Sant Angelo, daar ik [illegible] hen / werd een Metaal stuk Geschut [illegible] den yzer schiet, gegoten alleen van de [illegible] Spykers / daar het dak van de [illegible] de was vast gemaakt / [illegible] daar en boven [illegible] Nagelen gegoten / de vier Pilaren, welke aan het [illegible] van de St. Pieters Kerk staan.

Colommen aan de wandelarye van la Rotunda.

De Colommen van die wandelarye zijn Granyten, [illegible] Corintische Orde, en alle uit een stuk. De [illegible] zeggen van het selve / dat voorname [illegible] hebben konnen maaken / maar dat de Colommen [illegible] Engelen zijn toegestelt / als [illegible] Ik hebbe die soo naaukeurig gemeten als het [illegible] bevonden dat zy niet alle even dik zijn / [illegible] de breedte van [illegible] duimen / doch [illegible] tien voeten in de rondte. [illegible] de openinge ofte gat van de groote [illegible] merkelyke grootte / als zynde [illegible] breed.

Graf en Graffchrift van den Schilder Raphaël Urbino.

Den beroemden Schilder Raphael is in dese Kerk [illegible] op welke Bembus [illegible] frave Latynsche [illegible] tot een Graf-schrift te [illegible]

> Ille hic est Raphaël, ti[illegible]
> Rerum magna Parens, & m[illegible]

Merk hier aan / soo het u gelieft / dat [illegible] Kerkvoogt Fabretti, den Antagonist of [illegible] roemden Heer Gronovius, mede Raphael [illegible] soo wel als desen vermaarden Schilder / van Urbino [illegible] is.

Seldsaamheden van 't Paleis Riario.

Ik hebbe u voor desen gezegt dat ik geen [illegible] hierom is het dat ik overtreede tot het Paleis Riario, daar de Koninginne Christina van Sweden [illegible] heeft [illegible] / [illegible] veele Schilderyen en Aloudheden [illegible] / alle van een uitmuntende schoonheid. Alles te verhaalen [illegible] / ik sal maar van eenige dingen spreken / en voor af seggen [illegible] Huisraad van het selve geheel is gekomen in handen van den

Heer

[illegible] Azzolini, Erfgenaam van den Cardinaal van den selven naam. Den Koning van Sweden en den Cheur-Vorst van Brandenburg, hebben op die Meubilen wel gepretendeert, maar men gaf haar tot antwoord / dat sy die konden bekomen / als sy wilden / mits dat sy twee hondert duizend Ryksdaalders aan schulden / daar de Koninginne / binnen Romen souden betalen / en op [illegible] ofte voorwendinge is alle dat schoone Goed [illegible] want die schulden zyn nooit door Azzolini ofte [illegible] betaald geworden.

[illegible] van de [illegible] stukken daar binnen is het Beeld van [illegible] van Oosterskh Marmor, dat soo doorschynende is [illegible]. Het hooft en de voeten daar van / bestaande uit vergulde Metaal / syn stukken die daar namaals syn [illegible], maar het overige des lichaams is seer wel in zyn [illegible]. Onder gedachte zeldsaame stukken zyn ook de [illegible] Colommen van Giallo / met de twee Oostersche [illegible] ter hoogte van seven voet / zynde so doorschynende / dat de zuiverste Agaatsteen niet helderder kan zyn. Nog [illegible] kleine Venus, die de voorrang [illegible] die van Medicis [illegible] verwilten / [illegible] men daar geen beenen / in plaats [illegible] die doch soo schoon [illegible] niet kan bemerkt werden / dan door seer naauwkeurig [illegible]. Men ziet daar ook [illegible] en Pollux, staande [illegible] van haar Moeder Leda, alles uit een stuk Marmer. De [illegible] werden hier grooter verbeeld dan de [illegible] een van [illegible] in de hand houd. Nog het Altaar van Bacchus, bestaande uit wit Marmer, vercierd met [illegible] half uitgehauwen werk. Ik bemerkte op het [illegible] Silenus, die zich zelven / op het Feest van [illegible] hadde gedronken / dat men hem [illegible] / sou hy voort komen. Op dat Altaar werden ook de Bacchanten gezien / die zich als dwaas aanstellen / speelende [illegible] op twee fluiten / even als [illegible] Faunus die te Gesten werd [illegible]. Op een andere plaatse ziet men een Bok levendig villen / om dat hy de Wijngaarden van den Vader Liber, het welke een by-naam van Bacchus is / hadde omgewroet; [illegible] daar by wert een wild Swyn gewasschen / voor het te offeren. In dit Paleis werd mede vertoont het Laboratorium van de Koninginne, haare Audientie-kamer en geheime Academie, nevens haar Carosse van honderd duizend / en Draag-zetel van zestig duizend Ryksdaalders / [illegible], welke den Koning Gustavus Adolphus, te Prag hadde bemachtigt.

[illegible] de Schilderyen achtte ik voor de beste de onderscheide- Schoone ling

Schilderyen daar binnen.

ling van Jupiter met Leda, Jupiter in een Swaan zijnde [illegible] dert / het welk een der beste stukken van Corregio is. [illegible] get Maria, het Kind Jesus, nevens den kleinen [illegible] Dooper, van Raphael, en de D[illegible] van Carrache. [illegible] noch verscheide stukken van die selve Schilders / [illegible] van Titiaan, Paulus Veronese, G[illegible]o en andere [illegible] Meesters.

Gelijk ook Medailles.

In gedachte Paleis sijn ook seer veel der beste [illegible] lien, en onder deselve een O[illegible] van Koper / [illegible] gen / hebbende aan de andere zijde / het Beeld van [illegible] ne Serapis. Pertinax, een Romeinsch Med[illegible], [illegible] de verkeerde zijde Pertinax selfs weder / soo [illegible] tonius Pius, aan de andere zijde Hercules [illegible] staande. Noch een Antoninus Pius, een R[illegible], aan de andere zijde deselve Antoninus, door de V[illegible], terwijlen hem de Godinne des Overvloeds haare [illegible] brengt. Dit Medaillon is uitnemend ongeschend gebleven / [illegible] door het ook te hooger werd geschat.

Miracul in de Kerk van de H. Sabina voor gevallen.

Ik kome tot de Kerke van de H. Sabina, op den [illegible] tinus, in welke een groote steen werd vert[illegible] van Ceulen, van boven het verwulfsel [illegible] meininge van den H. [illegible] te [illegible], soo gelooft werd / om dat hy hadde ge[illegible] / de [illegible] Koningen onder de voet te werpen, [illegible] werk zijn daar dese navolgende veerssen te sien

Regum Reliquias [illegible]os [illegible] Colonia [illegible],
Cum corvus Sabinus, laedere non va[illegible]
Orantem voluit Sanctum tr[illegible]
Declinat rupes, & Patr[illegible]

Cruicifix in de Kerk van St. Paulus dat met de H. Brigidda heeft gesproken.

In de Kerke van St. Paulus, werd seker Cr[illegible] / dat in het jaar 1360. is gemaakt / door Pietro Cavall[illegible] discours met de H. Brigidda heeft gehouden / [illegible] ten dat dit het eenige Beeld binnen Romen [illegible] kan. Daar is noch een ander Crucifix, in de Kerk van de H. Maria Transpontina, dat meinig praatje met St. [illegible] Paulus heeft gehouden. De Lieve Vrouwe van St. C[illegible] Damianus, daar voor desen den Tempel van [illegible] of [illegible] Remus en Romulus was / beheef den H. Gre[illegible] / [illegible] als sy door by haar ging / sonder deselve te groeten. [illegible] 'er veel andere die niet alleen gesprooken / maar [illegible] en gebloed hebben / onder andere heeft de H. M[illegible] in de Kerke van den H. Geest, weinig tijds [illegible]

ob[illegible] van Romen, soo veel traanen gestort / dat alle de Mo[illegible] van het Klooster / die naaulyks hadden konnen afdroogen.

[illegible] achte my verplicht u het voorval / dat den H. Gregorius, [illegible] het Beeld van Maria, dat hem bestrafte / wat naader te [illegible] / doch kan zulks niet beter doen / dan met de volgende [illegible] / welke ter gedachtenisse daar van zijn gemaakt / en die [illegible] dat den Abt Joachim en andere door den eerwaar[illegible] geschreven te zijn. Wat hier ook van zy / den ma[illegible] van deselve / heeft den H. Gregorius niet al te wel gekend / [illegible] evenwel geloof ik dat u sullen vermaken.

Samenspraak van een Maria's Beeld met den H. Gregorius.

[illegible] tu! quo properas, temerarie claviger? heus tu!
[illegible] gradum. Quae re[illegible] vox [illegible] percutit aures?
[illegible] Regis me scept[illegible] vicesque gerentem
[illegible] ud dubitat petulanti laedere lingua?
[illegible] gradum; converte oculos, venerare vocantem.
O [illegible]m! O portentum! effundit imago loquelas!
([illegible] illudunt, sopitos somnia sensus)
[illegible]s? o Effigies! Haec l[illegible]a moventem,
[illegible]que caput video. Quid quaeris, Imago?
[illegible], Imago, tuum, liceat cognoscere. *Mater*
[illegible] DOMINI, *tibine est ignota Gregori?*
[illegible] partus, [illegible]nara thori, tactusque virilis,
[illegible] progenies, Rosa mystica, Foederis Arca,
[illegible] Regina Poli, Domus Aurea; Sponsa Tonantis;
J[illegible] Speculum & Clypeus; Davidica Turris.
Janua Coelorum, tibine est ignota Gregori?
[illegible] veniam concede, Insignis Imago.
Virgo Maria prius nunquam mihi visa; loquentem
Nunquam te prius audivi. Quis talia vidit?
[illegible]: posthac sed reddere verba salutis
Debita, mente tene. Quo te nunc semita ducit?
Sopia Altare tuum, Missam celebravit odoram,
Pr[illegible]ter Andraeas, animam liberavit, & ecce,
I[illegible]tiens semicocta jacet. prope limina clausa
Gurg[illegible]s; Illa viam petit a me. *Perge Gregori.*

[illegible] zelszaamste Schilderye te Romen is in de Kerk van den H. Sylvester, in het Campo Marzo, dat men zegt van den Zaligmaaker zelfs geschildert te wezen / en door hem aan den Koning [illegible] gesonden. Sy willen ook dat Damascenus daar van spreekt.

Christus door zich zelfs geschildert.

[illegible] kome weder tot de Kerken. Die van St. Pieter werd ge- St. Pieters

Kerk te Romen eer net bechreven.

acht voor de schoonste/ p[illegible]e ende grootste der [illegible] Sal men daar wel van [illegible] gaan/ op de verwelfsels [illegible] ja [illegible] de Kopere kloot toe/ d[illegible] Toorn staat/ en daar [illegible] sen. Men moet ook in de [illegible] beginne ziet men niet ver[illegible] De nodige over-een-kom[illegible] hebben hier alles soo w[illegible] werkt/ dat den geest d[illegible] alles [illegible] speurd. Dit werk heeft [illegible] gekost/ en is niet voltold/ [illegible] twintig Paus[illegible]n.

De Kerk van de e[illegible] buiten [illegible] van het Portaal en de dik[illegible] der [illegible] lang zeven hondered en [illegible] en twintig [illegible].

De Kerk van binnen de breedte des [illegible] muren niet mede gerek[illegible] is van vijf [illegible] tig voeten.

De lengte van het [illegible] van buiten tot buiten/ [illegible]

Deselve lengte van binnen is [illegible] ten.

De breedte van d[illegible] der Kerke [illegible] daar in zyn/ is van z[illegible]

De hoogte van ges[illegible] den grond/ is van h[illegible]

De dikte ofte o[illegible] Pantheon, is van zes [illegible] twintig [illegible]

Den middellijn ofte [illegible] hondered drie en veertig voeten.

De breedte van de Po[illegible] Kerk is van [illegible] voeten.

De hoogte van de Kerke van [illegible] dat op de kloot staat/ is van vier hondert [illegible] ten.

Den middellijn van de kloot is van acht [illegible] men.

De hoogte van de Be[illegible]/ welke op [illegible] tweede verdeeling des gebouw staan/ in de [illegible] achtien voeten.

Voornaamste Bou-meesters van deselve.

De voornaamste Bouwmeesters van dese Kerk [illegible] Bramante, ten tijde van Paus Julius II. en [illegible] der Paus Paulus III. Ook werd in het selve [illegible] groote pracht en heerlijkheid verbeeld.

[illegible] Stoel van St. Pieter, onderschraagt door de vier Leeraars der [illegible] / [illegible] beelden van verguld metaal / driemaal soo [illegible] als [illegible] zijn / en verscheide andere van Yvoor-[illegible] [illegible] der Pausen / Urbanus VIII. Paulus III. [illegible] VII. Clemens X. die de Heilige poorte heeft geopend [illegible] de onafscheidelijke Gesellinne van [illegible] VII. zijn werken van een volkomene volmaakt-[illegible].

St. Pieters stoel in sijn Kerk.

Graven van Pausen.

[illegible] Paulus III uit den Huise van Farneze, [illegible] Marmore bekleed, te weten van een oude [illegible] Vrouw welke laatste men een hemb-[illegible] omhangen / ter oorsaak van een Spaigniard / [illegible] in de Kerk hadde laten sluiten / om zijn ver-[illegible] dat schoone beeld te nemen. Ook segmen dat hy daar [illegible] verblind soude zijn [illegible]. De Pelgrims uit [illegible] quartieren stellen zig nog [illegible] voor dat beeld om [illegible] / en hebben verscheide / soo gezegt werd / in de [illegible] Pater Noster, en in de andere iets anders gehad [illegible] in dat postuur gebonden en gedraagt zijnde wat [illegible] tot [illegible] [illegible] male; [illegible]. Sulke schoone Beelden moesten in een [illegible] en niet in een Kerk.

Ergerlijke Beelden by het graf van Paulus III.

[illegible] in dit verwonderlijk gebouw niet dan vergulselen / [illegible] / [illegible] werken / metalen en mar-[illegible] / ende dat alles soo [illegible] en aardig [illegible] / [illegible] daar van / [illegible] in geen vermaarlijk [illegible]-[illegible]. Het [illegible] des Coupels is een Moeisch werk, het [illegible] van de [illegible] der Kerk is een Stuco, met verdeelinge [illegible] verguld zijn. De vloer is van verscheide by een [illegible] Subjecten [illegible] verscheide figuren uitma-[illegible] / [illegible] men voorgaan met alle de pilaren daar mede te be-[illegible] / het overige der Kerk dat daar nog niet mede te [illegible].

Cieraden van de St. Pieters Kerk van binnen.

[illegible] Altaar is regt onder den Dom of Coupel, in het mid-den van [illegible] der Kerke / zynde een soort van een Pavil-[illegible] / [illegible] draagt door vier metale gestingerde Colommen, van Corinthische [illegible] gegoten / dat van het [illegible] is genoo-men / [illegible] wijngaards [illegible] bedekt daar open doorlopen / dat [illegible] van den Paus Urbanus VIII. van den Huise Bar-berini. [illegible] Colomme staat een metale verguldẽ En-gel / ter hoogte van 17. voeten / en kinderkens die op de lyste [illegible] en spelen. Dit stuk werks werd seer hoog ge-[illegible] is de hoogten van dit Pavilioen, met de toren die daar [illegible] staat / van 90. voeten.

Pragtig groot Altaar daar binnen.

Capelle onder het groot Altaar.

Door behulp van een trap / treedmen af onder den Altaar, om in de onderaardsche Capelle te komen / daar men segt dat het lichaam van St. Pieter rust en ook om de andere heilige [illegible] te zien / welke op verscheide plaatsen / in de kelders onder de Kerk zijn. Ik bespeurdde in het afklimmen / seekere Bulle in marmer gegraveert, door welke de vrouwen werd verboden daar binnen te komen / uitgesondert eenmaal des jaars / te weten op Pinxter-Maandag, verbiedende geseide Bulle dan ook aan de mannen te verschijnen / op de straffe des bans / soo wel voor de [illegible]ne als andere die dit bevel komen te overtreden. Het is al dese plaatsen vry duister. Den Sacristein zelde ons / dat zulk voorval van Minnespel / hadde oorsaak gegeven tot het maken van die Bulle. Die geene welcke devotelijck de trappen van de Capelle van St. Pieter afgaan / winnen seven jaar indulgentie voor yder trap. In de Sacristie is ook een Bulle te sien / verbiedende snuif-tabak in de Kerke te gebruiken / het welke vee-le lieden / die daar toe zijn gewend / in hare devotie [illegible] en vry verveeld.

Onder duisenden van opschriften die in St. Pieters Kerk / zijn dese volgende / die ik niet niet weet in Reisboeken te worden gevonden.

Inscriptien in de Kerk van St. Pieter ter gedagtenisse van het geene den Paus Paulus V. daar in heeft laten maken.

Paulus V.
Pont. Max.
Vaticanum Templum
A Julio II. inchoatum
Et uſque ad Gregorii & Clementis
Sacella
Aſſiduo centum annorum
Opificio productum
Tantæ moli acceſſione
Univerſum Conſtantinianæ
Baſilicæ ambitum includens
cenſent
Confeſſionem Beati Petri exornavit
Frontem orientalem & porticum
extruxit.

[illegible]

Andere Inſcriptie in deſelve Kerk aanwyſende de inwydinge van deſelve door de Paus Urbanus VIII. Inſcriptie.

Urbanus VIII. Pont. Max.
Vaticanam Baſilicam
A Conſtantino Magno exornatam
A Beato Sylveſtro dedicatam
In ampliſſimi templi formam
Religioſa multorum Pontificum
Magnificentia
redactam
Solemni ritu conſecravit
Sepulchrum Apoſtolicum
Aerea mole decoravit
Odeum Aras & ſacella
Statuis ac multiplicibus operibus
Ornavit.

Op het Graf van de Gravinne Matilda in St. Pieters Kerk/ ſtaat hyr haar Beeld / dat in de regter hand een ſcepter heeft en in de ſlinker de Pauſlijke driedubbele Croon en Sleutels / om te kennen te geven dat ſy de Pauſlijke waardigheidt heeft beſchermt en deſſelfs Wereldlijke magt vermeerdert.

Urbanus VIII. Pont. Max
Comitiſſae. Matildi. virilis. animae. foeminae.
Sedis. Apoſtolicae. propugnatrici.
Pietate. inſigni. pietate. celeberrimae.
Huc. ex. Mantuano. Sancti. Benedicti.
Coenobio. tranſlatis. oſſibus.
Gratias. aeternas. laudit. promeritum.
Mon. pas. An. M D XXXV.

Inſcriptie in St. Pieters Kerk/ behelſende wat den Paus Innocentius X. aan deſelve heeft gedaan.

Baſi-

Inscriptie.

Basilicam
Principis Apostolorum
In hanc molis amplitudinem
Multiplici Romanorum Pontificum
Ædificatione perductam
Innocentius X. Pont. Max
Novo caelaturae opere
Ornatis sacellis
Interjectis in utraque templi ala
Marmoreis columnis
Strato & vario lapide
Pavimento
Magnificentius terminavit.

Grafschrift van Paus Leo XI. in St. Pieters kerk, [illegible] Paus maar 27. dagen geregeert.

D. O. M.
Leoni XI: Medici Florentino Pont. Opt. Max.
Qui ad summam Ecclesiae Dei felicitatem
Ostensus magis quam datus
Christianum orbem brevi XXVII dierum laetitia
Et longo annorum moerore complevit
Robertus Cardinalis Udeldinus ex sorore pronepos,
Grati animi monumentum P.
Obiit anno aetatis suae LXIX quarto Kal. Maji.
M. D. C. V.

Inscriptie op de deur van het Pantheon of la Rotonda.

Urbanus VIII. Pontifex Maximus
Vetustas veteris lacunaris
Reliquias
In vaticanas columnas &

Bellica

Inscriptie,

Bellica tormenta conflavit.
Ut decora inutilia
Et ipsi prope famae ignota
Fierent
In Vaticano templo
Apostolici sepulchri ornamenta,
In Hadriana arce
Instrumenta publicae securitatis
Anno Domini M. D. C XXXII. Pont. IX.

Op de andere zijde van de deur staat/

Pantheon
Aedificium toto terrarum orbe
Celeberrimum
Ab Agrippa Augusti Genero
Impio Jovi ceterisque mendacibus Diis
A Bonifacio IIII. Pontifice
Deiparae & SS. Christi Martyribus pie
Dicatum
Urbanus VIII. Pont. Max.
Binis ad campani aeris usum
Turribus exornavit
Et nova contignatione munivit.
Anno Domini M. D. C. XXXII Pont. IX.

Inscriptie op de Pyramide of Grafnaald van Cestius aan de west-zijde/ zijnde met letters van twee voeten groot/

C. Cestius L. F. Pob. Epulo PR. TR. PL.
VII. Vir. Epulonum.

Aan de Oost-zyde staat/ dog met drie kleinder letteren.

Opus absolutum ex testamento. Diebus. CCCXXX.
Arbitratu
Ponti P. F. Clamellæ heredis. & Ponti L.

Galerye voor de Kerk van St. Pieter.

De dubbelde Galerye, welke de groote plaats voor de Kerke besluit en een weg derwaarts verschaft/ die dubbeld is/ is een cieraad dat elders niet werd gesien/ en een mensch [illegible] baast staan. Op de plaatse self zijn twee fonteinen/ die [illegible] ke waterstralen uitwerpen. De Obeliscus, welche [illegible] naalde genaamt werd/ ter oorsaak van desselfs [illegible] staat uit een enkeld stuk Granit-steen, zynde 72. voeten [illegible] sonder den voetstal te rekenen of het Cruice/ dat Paus Sixtus V. daar liet boven op stellen/ wanneer hy dat oude [illegible] weer deed oprigten. Het selve geschiedde in het jaar [illegible] Dominico Fontana, een Boumeester van Como, [illegible] van nat gemaakte touwen en met ongeloofl[illegible]e [illegible]

Obeliscus door Sixtus V. doen oprigten.

zegt dat de kopere bol of kloot/ die daar boven op [illegible] se van den Keiser Augustus besloot/ dogh dat is een [illegible]. Geseiden Architect Fontana, heeft die doorsogt/ en [illegible] zy daar toe niet hadde konnen dienen/ zynde die [illegible] cieraad geweest/ wel is waar dat ter eeren van A[illegible] Tiberius was opgerigt/ zijnde het volgende opschrift [illegible] duidelijk te lesen.

Divo Caesari, Divi Juli F. Augusto.
Tiberio Cæsari. D. Augusti F. Augusto [illegible]

Vaticaansche Paleis beschreven.

Het Vaticaansche Paleis, soo genaamd om dat [illegible]/ dat den God Vaticanus, zijne Godspraken/ Vaticinia [illegible]/ daar gaf/ staat digte by de Kerk van St. Pieter. [illegible] veeltijds in het selve en het is waar dat het [illegible] hem is/ maar de nabuurschap van dese twee [illegible]/ veroorsaakt een onaangename vertering. [illegible] heel bloot stond/ en deselve aan alle zyden als in een [illegible] hadde konne werden besien/ dat sou een [illegible] ven dan het nu wel doet/ door de nabyheid van [illegible]. Het Vaticaen is geen regelmatig getimmer/ maar bestaat uit [illegible]ne stukken die qualijk zijn by malkander gevoegt. [illegible] het selve twaalf duizend/ vijf honderd en twee-en-[illegible] len/ kamers als andere groote en kleine vertrekken/ en dat is gemaklijk te zien op de Bibliotheek in zeker model of afbeeldsel daar van hier gemaakt.

Ongeloof-lijk getal van vertrekken daarin.

De uitnemende schilderyen van Raphaël, van Michael Angelo, Julio Romano, Patricchio, Polydorus, Jan d'Udine, Daniel Volterra en verscheide andere voorname Meesters/ [illegible] bezigheid als alle de andere schoonheden van dat Paleis. De Historie van Koning Attila, door den onvergelijkelijken Raphael geschilderd/ werd noit als met verwondering beschouwt. Dese

Schoone schilderyen daar binnen

Raphael

[illegible] werd in het jaar 1483. op goeden vrydag geboren en [illegible] van dertig jaren daar na op diergelijke dag.

[illegible]heid der schilderyen van Raphaël en het vooroordeel [illegible] welke men omtrent zijn werken is ingenomen / doen hier [illegible] nieuwe spreekwijsen uitvinden / om zijn lof uit te drukken. [illegible] hebben de volmaakste hare fouten. Ook is [illegible] aanmerkelijk is in Raphaël dat hy den Paus Leo I. [illegible] twee Cardinalen, in eene schilderye / met die selve kledingen heeft vertoont als die Heeren jegenwoordig dragen / door dien [illegible] den tijd niet over een komt. Platina zegt dat den Paus [illegible]s ende de andere Paussen van die tijd / zijnde 250. jaren [illegible] dood van Leo I. niet droegen dan een enkel Camelotte [illegible].

Raphaël heeft aanmerkelijke fouten in sijne schilderyen.

In [illegible]se stoffe dienen wy Titiaan niet te vergeten / die zig selfs [illegible] vezre misgrepen heeft / dat hy Pater Nosters schilderde [illegible] der twee Discipulen, aan welke onsen Saligmaker zig [illegible]baarde / na dat hy met haar na Emmaus was gegaan / [illegible] beroemden Schilder [illegible], Monniken met hare kappen aan / mede geschildert op de Bruiloft van Cana in Galilea. [illegible] vermaarden Meester Albert Durer, schilderde alle [illegible]persoonen met knevels / soo als in zijn tijd wierden gedragen. Te [illegible] in het Graafschap Marck, ziet men in de glasen van een door de [illegible]gezinde gebouwde Kerk / hoe onsen Saligmaker [illegible] houd met zijne Apostelen, en dat een ham in [illegible] op taaffel staat. Tot Solothurn in Switserland, [illegible] Canton, ziet men God den Vader / welke den [illegible] op zijn arm draagt / daar dan een Duif by zit / om [illegible] in een beeld te vertonen. Tot Spiers op den [illegible] / die nu te Straatsburg is gebragt / in de [illegible] Joden die brillen op hadden en musquetten dragen. Nog ziet men elders Maria afgebeeld / ontfangende de [illegible] van den Engel Gabriël, in den gebede leggende voor een [illegible] en een Crucifix; als mede de Kinderen Israëls, in de [illegible] / van dorst sterbende / verbeeld in een Landschap / door het welke een schoone rivier vliet; nog een Jesuit, met het cruisje in de hand / onsen Saligmaker aan het Cruice vertroostende / en diergelijke meer onvergeeflijke fouten.

Titiaan, Rospo, en andere Schilders hebben mede diergelijke fouten begaan, en voorbeelden daar van.

[illegible] dien wy hier op de stoffe van schilderyen zijn / moet ik u [illegible] datmen de schandelijke Moord van Parijs in de zaal / daar [illegible] Audientie aan de Ambassadeurs geeft / in drie groote [illegible] zijn geschildert; In het eerste werd den Admiraal Colligny, [illegible] Maurevel, met een vyerroer gequetst zijnde / te huis [illegible], en onder dit stuk staat, Gaspar Colignius, Admiralius, [illegible] accepto, domum refertur. Gaspar Colligny, Admiraal,

Moort van Parijs in des Paus Audientie-zaal, geschildert.

ontrent twee honderd jaaren geschreven / waar in zy malkande- ren noemden Meester Pietro en Meester Julio, sonder eenig by- voegsel / zijnde sulks maar gezegt Heer Petrus en Heer Julius, doch namaals is het gekomen op Illustrissimo, Allerdoorluchtig- ste, en noch later heeft haar den Paus Urbanus VIII. gegeven Eminentissimo, Aldeuitmuntenste.

hoe die is gesteigerd.

Sy toonden my daar een Bybel, in de Hoogduitsche tale ge- schreven / zeggende dat niet alleen door Luther overgezet maar ook geschreven was. Dit is valsch / want het schrift komt geheel niet over een / met het geene ik elders van hem heb ge- zien. Achter aan deselve is een schandelijk Gebed / mede met die selve hand geschreven / waar door sy dan willen betuigen dat Luther een godloos mensch was. Dat gebed heb ik afgeschreven en zal hier het selve.

Bybel in het Hoogduits geschreven, Luther valschelijk toe geschreven.

O Gott, durch deine gute,
Beschere uns kleider und hute,
Auch Mentel und röcke,
Fette Kalber und Böcke
Ochsen, Schaffe und Rinder,
Vil, Weiber und wenig Kinder
Durch J. C. Amen.
Schlechte Dienste, schlegte speis und drank,
Macken einem des jaar lang.

Sy toonden ook eenige Brieven / met de hand van den Koning van Engeland, Henrik VIII. geschreven / aan Anna Bolenia, Moeder van de Koninginne Elisabeth, die Boekswijse ingebon- den waren / en daar in veel tedere uitdrukkingen over het afwe- sen. Noch een Boek van denselven Koning tegens Luther, over de Sacramenten, dat hy aan den Paus Leo X. hadde opgedragen / en die hem daar over beschonk met den titul van Defensor Fidei; Beschermer des Geloofs.

Boeken van Henrik VIII. Koning van Engeland.

In de Bibliotheek is een geheel Vertrek gevuld met geschre- ven Assyrische, Samaritaansche, Hebreeusche, Arabische, Æ- gyptische, Latijnsche en andere Boeken / daar in ziet men ook Papieren, die met een yzere griffie wierden beschreven / plank- jes met wasch overtrokken om daar op te konnen schrijven / Bla- den van Boomen / op welke geschreven is / waar van daan de naam komt van een Blad Papier. De Jaar-boeken van den Cardinaal Baronius, door desselfs eigen hand geschreven. Het Evangelium van den H. Johannes, by desselfs leven geschreven / van S. Jan van Guldemond, anders Chrysostomus. Een oud Te- stament, in het Hebreeusch, door het welke de Joden van Vene-

Seldsame Boeken in de Vaticaanse Bibliotheek.

tien soo veel Gouts hebben geboden als het weeght. [illegible] welke het vertoonen / seggen [illegible] dat zy het schreven [illegible] dis geene / die het in sijn sak kon steken / [illegible] maaten groot is. De vijf Boeken Mos. op Parg[illegible] ven om op te rollen / soo als in [illegible] en daar door de Boeken Volumina genaamt. [illegible] siæ op Pargament, door de Grieken geschreven. Een [illegible] sche Prophetie, behelzende dat geheel China het [illegible] loof sal aannemen. Noch een [illegible] op [illegible] pier / met verguldi letteren. In de oude Mis[illegible] geen gebeden aan de [illegible] en alleen C[illegible] de goede gebeden tot God. Doen ik daar [illegible] Fran[illegible] A[illegible]ten, dat men die de Ketters niet [illegible] Een Griekschen Bybel van de zeventig [illegible] ders en den Bybel van Sixtus daar mede gecon[illegible] veele Brieven door Sirletus geschreven [illegible] Cardinaal [illegible] zijnde doen maar opzichter van de V[illegible] aan de Legaten in het Concilie van Trenten [illegible] vraagden over de stukken die in dat Concilie [illegible] deld.

Terentius seer schoon geschreven en beschildert.

Noch is daar een Manuscript van Terentius, met [illegible] se geillumineerde Mom-aangesichten en de [illegible] ders / soo als ten dien tyden op de Theat[illegible] De Brieven en Missalen, welke daar [illegible] konstig met goude Beelden en Letteren [illegible] welke meer op het uitterlijke dan [illegible] zich daar aan vergapen. Ook is 'er een [illegible]

Medalie der Pausen.

saame Medalien der Pausen, die door den ver[illegible] ter Bonani werden beschreven / en in [illegible]

Seldsame Boeken.

Men ziet daar ook een Mexicaansch Boek / [illegible] ge en belacchelijke Figuren / welke H[illegible] Land zijn. Men heeft verscheide Luiden / die [illegible] weest hadden / te werk gesteld / genomen [illegible] Propagande fide, en aangezien nieman[illegible] konnen uitleggen / [illegible] heeft seker Paus [illegible] soude doen / geëxcommuniceerd / het [illegible] de [illegible] aan die geene / die het komen b[illegible] / al [illegible] gewaarschoud. Noch is daar een [illegible] van verscheide Oud-vaders der Kerke en van alle [illegible] Concilien. Den Custos van de Bibliotheek [illegible] Paus hadde verboden / een afschrift te laten maken van [illegible] talogus van die Bibliotheek.

Bibliotheek daar in de

Buiten de Boek-kamer de Vaticaansche genaamt / [illegible] een ander Vertrek / dichte daar by staande / in het welke [illegible]

[illegible]ere en geheime Archiven, der voornaamste Bullen, wegens [illegible] Pausselyken Godsdienst, werden bewaard, en waar van [illegible] de Sleutel heeft dan den Cardinaal Bibliothecaris, jegenwoordig Laur[illegible]. * Den Heer Sche[illegible]raat, geweesen Canonik [illegible]en, is door den Paus Innocent[illegible]s XI. tot eersten C[illegible] van dese Bibliot[illegible]eek aangesteld, tot vergelding van dat hy [illegible] tegens de Fransse Geestelykheid, in het stuk van de [illegible]n hadde gemaakt, en aan zyn H. opgedraagen. ‡ Gemelten Heer Schelestraat, laat alle naaukeurige sien verscheide [illegible]plaren van het Concilie van Co[illegible]ntz, door dien hy over [illegible] niet den Pater Maimburg, in een groot verschil is, houdende [illegible] laatsten staande, dat in de vierde zitting van gedachte Concilie, een besluit was genoomen, daar verklaard wierde [illegible] de Authoriteit van het Concilie is onderworpen, en [illegible] verbetering van noden hadde, soo wel ten opzichte [illegible] als de Leeden, soo als hy dat uit de geschrevene Boeken, die soo in Vrank[illegible] als elders door handen zyn, [illegible] versterkende daar mede een van de stellingen der Sorbon[illegible] die den Paus de Concilien onderwerpt. Den Heer [illegible] tegendeel, vertoond veel autentyke en originele [illegible]n van dat Concilie, ten tyde van het zitten desselfs [illegible]even, in welke die woorden niet werden gevonden, [illegible]ende, dat of al deselve daar in waren, dan noch niet [illegible], dat den voornmaals zittende Paus Martinus V. die [illegible] geconfirmeerd, sonder welke die geen kracht kan [illegible] hy vraagt, dat die woorden ten deelen genoo[illegible] werden van de afschaffinge der misbruiken, die [illegible] in de Kerke [illegible] geweest onder de Monikken, wel[illegible] Regulen van haar Grondleggers niet hebben willen [illegible].

Geheimen van den Roomsen Godsdienst leggen.

Betwisting over 't Concilie van Constantz.

[illegible] op te gemoed voerde, dat dat wel voldoenen[illegible] in opsichte van de woorden des Conciliums, in Mem[illegible] Leeden, maar niet, in Capite, in het Hooft of den Paus, [illegible] gaf hy my tot antwoord, dat sulks ten tyden van [illegible] Schismate, in den Paus, plaats hadde, als [illegible] de reformatie van doen konde hebben, en dat den [illegible] Martinus V. in de Bulle door welke hy het Concilie van Con-

* *Na dezes dood soo heeft den* Cardinaal Casanatta *dat Ampt bekomen.*

‡ *In desselfs plaatse is door afsterven, den* Pater Henrico Noxis, *een* A[illegible] Monik *van* Verona, *en geweesene* Professor *te* Pisa, *en* [illegible] *van* Italien *geacht*, gesucceedeerd, *welke veel fraye Boeken heeft geschreven.*

Constantz heeft geformeerd / de vierde zittinge heeft uitgewezen / die van de superioriteit des Concilii handeld / waar voor zie door niet geacht moet werden. Hier op soude ik [illegible] te zeggen gevallen / soo nopende de existentie als de validiteit van een soodanige Bulle, doch het was aldaar de rechte plaats niet. Gescheiden Schelestraat toonde my noch iets dat hy [illegible] stellen / tot defentie van zyn Boek / dat hy tegens [illegible] Duitsland, nopende de Disciplina arcana primitivae Ecclesiae, heeft geschreven.

Schoone en zeldsame Inscriptien in de Vaticaansche Bibliotheek

Door dese Bibliotheek ziet men een Inscriptie, door welke [illegible] dat den Paus Sixtus V. dese Bibliotheek, in de [illegible] als [illegible] werd gesien / heeft gebracht. Ook heeft [illegible] den [illegible] sten Bibliothecaris daar van aangesteld. [illegible] sien in het Boek dat den Heer Lel over [illegible] Paus heeft geschreven / in welk Boek ook te vinden zyn / alle de aardige en krachtige Inscriptien, welke men in de [illegible] zelfs vind / als ook over de Historien die daar [illegible] vert / op een seer konstige wyze / van alle de Concilien, Bibliotheek, Geleerde Lieden / vrye Konsten / Boeken [illegible] tot uitvindinge en verbeteringe van alle eerbaare konsten [illegible] hoord.

Ook hebben de Canonikken van St. Pieter een [illegible] Bibliotheek, bestaande meest uit Geestelyke Boeken, [illegible] door ik de curieusheid niet hebbe gehad van deselve te [illegible] gen.

Wapenhuis des Paus.

Na het besichtigen van de Bibliotheek [illegible] om het Wapen-huis te zien / waar in zy zeggen [illegible] voor twintig duizend Ruiters en veertig duizend [illegible]. Ik gelove dat [illegible] vry wat aan scheeld en [illegible] helft / doch de Wapenen die'er zyn / werden [illegible] hoewel de kracht van het Pauselyke Paleis [illegible] door dien de Blixemen van de excommunicatie [illegible] de Wereld hebben gedaan dan dat slag van [illegible] Tuig-huis vertoonen sy de Harnas in het [illegible] de Stadt Romen wierd gedood / en ook het [illegible] door dat geschiede / ook vyf duizend [illegible] maake. Den Paus Sixtus V., heeft / boven de deur van het Wapen huis doen zetten; Subjecit arma Literis, door [illegible] onder de Bibliotheek staat / waar mede de Pausen meer [illegible] hebben gedaan als met Geschut en Wapenen.

Moles Hadriani, of 't Kasteel St. Angelo.

Uit het Paleis van het Vaticaan, kan den Paus [illegible] de / zich in St. Pieters Kerk begeven / en aan de [illegible] Kasteel St. Angelo vluchten / ten welken einde den Paus Alexander VI. een toegang heeft doen maaken. Den Paus Urbanus VIII. heeft

[illegible] begraaf-plaatse van den Keiser Hadrianus, welke hy had- [illegible] laaten maaken, om de Tombe van den Keiser Augustus [illegible], in het Kasteel veranderde, het selve met vier Bol- [illegible] versierde, die hy de naamen der vier Evangelisten [illegible]. In een Capelle van het selve werd sekere Schil- [illegible], daar in verbeeld staat, hoe den Paus Gregorius met [illegible] kroon op het hooft, sich nederwerpt voor een [illegible] hem van boven de begraaf-plaats van Hadrianus, [illegible]. Sy seggen hier dat dat geschied is om hem te ver- [illegible] dat de Stadt Romen, die doen seer door de Pest wierd [illegible], daar van soude verlost werden, en daar door is het [illegible] die begraaf-plaats namaals de naam van het Kasteel St. [illegible] gebleven.

[illegible] drievoudige Kroon werd in dit Casteel bewaard, Es [illegible] Archiven de Kerke concernerende; Men schat [illegible], en onder deselve de vijf Millioenen die Paus Sixtus V. [illegible] zijne menigvuldige [illegible] onkosten, [illegible] een Bulle heeft gelegt, [illegible] die [illegible] van zijn Nasaten, welke [illegible] sou- [illegible] onkosten, anders dan in cas van Pest, [illegible] tegens de ketters. Deselve vijf Millioenen [illegible] een verzegt dat niet [illegible] sloten is gesorgt, [illegible] in handen van een regeerenden Paus en twee der [illegible] Cardinalen zijn, hebbende ze elk een verscheidene [illegible]. Daar in zijn ook de gevangene van Staat. Daar [illegible] Tuighuis, dog klein, en in het selve een [illegible] van welke de draegers meest [illegible] zijn omgekomen. Onder deselve wa- [illegible], welkers geschiede- [illegible] verhaalen, te meer om dat ik hebbe gesien, [illegible] uitgegevene Reise, welke [illegible] in alle zijn [illegible] keurig is, omtrent eenige omstandigheden [illegible].

[illegible] Sixtus V. hadde met grooten nadruk verneuwt het [illegible] van verbodene wapenen te dragen, en wierd onderrigt [illegible] Prince Ranuccius Farnesius, Soon van Alexander Farne- [illegible], Hertog van Parma en Gouverneur van de Nederlanden, ge- [illegible] pistolen by zig hadde. Desen Paus, welke de gestrengste [illegible] des wereelds was, en die geoordeelt wierde nydig te wesen op de [illegible] Elisabet van Engeland, om dat die een gekroond [illegible] Bijl hadde doen vallen, greep met vreugde, al- [illegible] by het hair, om zijn [illegible] te doen blyken, son- [illegible] staat of hoogheid aan te zien, ook zag hy die Prins [illegible] dan zijn Leenman aan, zijnde het Hertogdom Par-

Tuighuis daar binnen.

Historie van een voorval tusschen Paus Sixtus V. ende den Prince Ranuccio Farnese.

ma een Teen/ dat van den P[illegible] S[illegible] [illegible] In deed dan R[illegible] vast [illegible] Paussche P[illegible], en hem [illegible] by hem ter gehoor soude [illegible]. [illegible] op werd [illegible] stonts na het Casteel S. A[illegible] [illegible]/ [illegible] nelius zijn Oom/ deed alles wat [illegible] doen ontslaan/ dog dat was [illegible] te [illegible] Paus niet geweld wilde dat [illegible] liesen. Het werk gedroeg zig op de volgende [illegible] den Paus nog eenige [illegible] des gevangens geslagt. Den [illegible] tien uren/ om aan den Paus nieuwe [illegible] voor te houden/ tot [illegible] van zijn [illegible] hoor[illegible]/ sond bevel aan den Gouverneur [illegible] den selven ten half elven het hooft te doen afslaan/ [illegible] felende of sijn bevel was volbragt/ [illegible] n[illegible], ten half elven/ [illegible] schriftelijke [illegible] hy aan den [illegible]/ den [illegible] de dood te zijn/ over te [illegible] die wustig [illegible] van het [illegible] Kasteel [illegible] het gedochte Kasteel [illegible] handen van een [illegible] den dan om dat [illegible] Gouverneur [illegible] tot barmhertigheid [illegible] nen in handen van den [illegible] trekken/ en [illegible] den Paus was seer misnoegt [illegible]

In dit Kasteel St. Angelo zit nu [illegible] gevangen/ welke men [illegible] besochten [illegible] van den Generaal der Kerke, [illegible] welke men [illegible] als onder voorwendinge van [illegible] raad te [illegible] willen geven/ voor eenige [illegible] middelen/ [illegible] hoopt/ en [illegible] al zijn [illegible] Medicijnen. [illegible] N. heeft van zijns [illegible] hem uit te doen helpen/ [illegible] wierd ontdekt. Deselve is een Edelman van [illegible] een groot Chymist en [illegible] Geneesheer. [illegible] dese gevangenisse [illegible]/ wegens beschuldiginge [illegible] op welke evenwel gevoegt wierd/ dat hy in zijne [illegible] al te wel gesteld was. Door dit laatste is het/ dat hy [illegible] niet werd opgesloten gehouden/ als anders wel [illegible] den/ en dat men hem dikmaals [illegible] in de [illegible] komen/ als luiden van groot aanzien versoeken dat hy [illegible]

Borri een Milaneesch Ridder gevangen in het Kasteel St. Angelo.

komen

[illegible] sien / gelijk voor desen de Koninginne van Sweden, en [illegible] de [illegible]nalen, Ambassadeurs en ander Groo[illegible] [illegible] volk by zich die hem helpen zijne C[illegible]e [illegible]. [illegible] zegt dat hy een gevoelen heeft dat seer na [illegible] van de Collyr[illegible]en, die in de vierde Eeuwe [illegible] [illegible] Maria aanbaden en als een vier[illegible] [illegible] daar van maakten / en dat hy zijn zelfs [illegible] toeschreef. Zijn geheele Proces is hier [illegible] te [illegible] wanneer men geen Geld wil spaa[illegible].

[illegible] beroemde zich / als [illegible] met eenige [illegible]ge Docto[illegible] [illegible] dat [illegible] veel beter een zieke [illegible] hem selfs of anders maar zijne nette [illegible] wanneer men die [illegible] hem vertoonde / [illegible] de toestand der siekte [illegible]; [illegible] dat hy [illegible] Leden weder konde doen [illegible] het [illegible]. Hy verhaalde ook dat zekere Vrouwe [illegible] [illegible] Kind quaade oogen hadde, [illegible] dat haar [illegible] den / de[illegible] oogen [illegible] te [illegible] in te zetten [illegible] dat hy de [illegible] hadde [illegible] / haar verseke[illegible] dat [illegible] / doch de Vrouwe [illegible] haar dat afrie[illegible]. [illegible] op zulke [illegible] dingen de [illegible]moge[illegible] [illegible], zegt hy / dat hy zijne geheimen / als [illegible] / niet wil openbaren / [illegible] der [illegible] is / het geen hy [illegible] te [illegible]en. Hy seide dat [illegible] [illegible]ven / indien den Cardi[illegible] [illegible] dat verzocht / en dat [illegible] [illegible]inne met [illegible] (soo als [illegible] geschied) [illegible] zijnde / [illegible] uit hadde gezeut dat het nu te [illegible] / [illegible] hy hy voegde / om een teken van zijn kennisse [illegible] [illegible]ie moreris; [illegible] gy sterven; gelijk dan [illegible]. Hy verlangt [illegible] na [illegible]ne vryheid / en stelt hem [illegible] de Cardinalen [illegible] dat die beletten. [illegible] zeide hy; Nu [illegible] / dat gy den soo [illegible] Borri hebt gezien / doch [illegible] by de Italianen niet [illegible] van mijn hooren / [illegible] mijne vyanden zijn en [illegible] van Ketterye beschuldigen.

[illegible] van het [illegible] St. Angelo. [illegible] sal u nu onder[illegible] [illegible] de voornaamste [illegible] of overblijfzelen der Hei[illegible] die in Romen zijn. De Arke des Verbonds dan / heeft men

Opsnijderyen van Borri ontrent sijne Curen.

Reliquien te Romen en voor

eerst de Arke des Verbonds.

men in de Kerke van St. Jan [illegible] van Moses en die van [illegible] sus Christus. [illegible] fing. Den [illegible] in Vrank[illegible] te [illegible] Cruice [illegible] Jerusalem, [illegible] met de [illegible] H. Paulus. In de [illegible] van St. Rochus. Voor [illegible] de Sterre [illegible] de spotters [illegible] beurt gevallen, [illegible] daar uit [illegible] lo [illegible] gelijk [illegible]

Mantel van onsen Zaligmaker en naamsoorsprong der Kerke van Sta. Maria del Popolo.

De [illegible] van Jesus Christus, is in de [illegible] ria del Popolo, ofte van onse Lieve [illegible] naams oorsprong [illegible] is te [illegible] te werden, [illegible] die nu staat [illegible] welkers [illegible] alle dagen [illegible] sche van den [illegible] hy was in een [illegible] loden van dese [illegible] quaad, potsen spelden, als [illegible] ooren van den [illegible] bidden begaf om [illegible] daar na [illegible] boom, met [illegible] selfs plaats een Kerk door de [illegible] welke dan geschiede, en [illegible] bouwen nodig [illegible] dese Sancta Maria del Popolo, [illegible] Inscriptie te lesen.

De Kerk van St. Jan van Lateranen [illegible] Moeder Kerke des Werelds en der Stadt Romen, [illegible] den Paus daar Bisschop van is. In de [illegible] is te zien de Colomne, op welke [illegible] Pieter onzen Zaligmaker [illegible] Colom, welke in twee'en [illegible] op het [illegible] onder dese woorden staan, Et [illegible] welke de Soldaten om [illegible] toond daar ook de [illegible], en zy [illegible] noit mensche is geweest die daar [illegible] op [illegible]

taar/ in welke een gat is soo groot als een Hostie/ die deselve [illegible]/ soo als sy uit de hand van een ongelovig mensche [illegible] daar de Stoel op welke de nieu verkorene Paus [illegible] gezet/ ten [illegible] daar soo veel van is geschreven. [illegible] dat dese Stoel is uit de Baden van Diocle[illegible] gaat op deselve zitten als hy possessie neemd van dese kerk. [illegible] gaarne wilde tegenspreeken dat zulks alleen [illegible] van wat [illegible] of sexe hy is/ seggen [illegible] de zeltzaamheid van dezelve/ de kostelykheid [illegible] daar aan beloond/ en om den Paus, in [illegible] te doen gedenken/ dat hy alle menschelyke [illegible] In het oude Ceremonie boek vind [illegible] Paus op een Sella Stercoraria, (kak-stoel) wierd [illegible] singen; [illegible] erexit e stercore [illegible] Ik swijge hier van de Pausinne Johanna, anders Paus Jut, door dien daar soo veel van [illegible] is geschreven.

[illegible] van St. Jan van Lateranen staat voor op het [illegible]

Inscriptie.

Sixtus V. Pontifex Max.
Obeliscum hunc
Specie eximia
Temporum calamitate fractum
Circi Maximi ruinis humo limoque
Alte demersum multa impensa extraxit
Hunc in locum multo labore transtulit
Formaeque pristinae accurate restitutum
Cruci invictissimae dicavit
A. MDLXXXVIII. *Pont.* IIII.

Aan de [illegible] zijde staat:

Sixtus V. Pontifex Max.
Cruci invictissimae
Ad Basilicam St. Johannis in Laterano
Sixto V. Pont. Max.

Daar onder staat.

Inscriptien.

Fl. Constantius Aug. Constantini Aug. F.
Obeliscum a patre loco suo motum
Diuque Alexandriae jacentem
Trecentorum remigum impositum navi
Mirandae vastitatis
Per mare Tiberimque magnis molibus
Romam convectum
In circo Maximo ponendum
S. P. Q. R. D. D.

Aan de ander zyde.

Fl. Constantinus Maximus Aug.
Christianae Fidei vindex & assertor
Obeliscum ab Aegyptio Rege
Impuro voto Soli dedicatum
Sedibus avulsum suis
Per Nilum transferri Alexandriam jussit
Ut novam Romam a se tunc conditam
Eo decoraret monumento.

Daar onder staat.

Constantinus
Per crucem
Victor
A S. Silvestro hic
Baptisatus
Crucis gloriam
Propagavit.

La Sancta Schala of de Heilige

Dichte by de Kerk van St. Jan van Lateranen is de Santa schala, zijnde het selve een gebou/ in het welke [illegible] tig geheel oude en versletene Marmore witte trappen [illegible] [illegible]/

[illegible] die sy zeggen dat deselve zyn / langs welke onsen Salig- [illegible] in het huis van Pilatus opklom. Tegenwoordig is het [illegible] die anders dan op zyne knie'en op te gaan / doch [illegible] de zijden van dese Heilige Trap / zijn andere kleinder / [illegible] gebruiken soo als men wil / om na het Heilige [illegible] te gaan. Door het beklimmen van dese Trappen [illegible] verwerft men van yder drie jaaren indulgentie, en [illegible] dat is hondert en twintig daagen. [illegible] dese Trappen is werd het Sancta Sancto- rum [illegible] ter oorsake van een Beeld van Jesus Christus, [illegible] door de Engelen te zijn gemaakt / en dat sy ook [illegible] bewaren / het selve is evenwel geheel plomp en [illegible] mogen geen Vrouwen in dese Heilige plaats [illegible] Keiserinne Helena, ne- [illegible] kostelijke Reliquien, aan haar Soon Constantinus, van [illegible] gegeven. [illegible] het Sancta Sanctorum [illegible];
[illegible]

[illegible] Trappen is de Kerke van Sancta Ma- [illegible] bestaande uit een seer groot en prachtig Gebouw / [illegible] de volgende reden. [illegible] en machtig [illegible] Godsdienstigheid voor de Maa- [illegible] gewaarschout / dat hy zig [illegible] op den Berg [illegible] soude be- [illegible] vaardig maaken / om een Kerk te bou- wen / ter eeren van de [illegible] Gods / op die plaats / daar hy [illegible] Den Paus Liberius hadde ook een dier- [illegible] en sy beide verscheenen ter [illegible] plaatse. Dit [illegible] op den [illegible] dag van Augustus in het jaar 1 [illegible] 55. en [illegible] vonden sy daar sneeu / die sy met haar ei- gene [illegible] en omstreeks de fundamenten van die [illegible] Deze geschiedenisse is in de Kerk uitgeschildert / [illegible] die dag ook werd geviert.

[illegible] en schoone Capelle alhier / van de Pausen Six- [illegible] V. welke yder zeven honderd duizend Ducatons [illegible] te hebben / werd bewaard / de Kribbe ende [illegible] onsen Saligmaaker te Betlehem heeft gele- gen [illegible] is [illegible] / en veele lichaamen der Heiligen [illegible] schoone Schilderyen / onder welke het [illegible] het beeld van Maria door St. Lucas geschil- dert.

[illegible] is [illegible] mede niet verre van daan / zijnde een ou- [illegible] der Romeinen / en jegenwoordig [illegible] genaamd / [illegible] van een seer groot Beeld [illegible] Colossus, [illegible] nu [illegible] werd gezien; Dit gebou is een der seldsaamste stukken die

Trap te Romen.

Kerke van St. Maria Maggiore beschreven.

Kribbe van onsen Zaligmaker.

Coliseum, naams oorsprong.

die ons van de aaloudheid [illegible] overgebleven [illegible] met duizend nieuwlyks [illegible] zien [illegible] schoonste Steden van Europa is / soo siet men [illegible] vervallen [illegible] daagse Gebouwen.

Romen is zes maal verwoest. [illegible] sen [illegible] geheel de [illegible] maal toe is geplondert [illegible] en gierigheid der [illegible] haar [illegible] de [illegible] then, de [illegible] stak / welke achtien dagen [illegible] onder den [illegible] van [illegible] de soo groot was / dat [illegible] daar [illegible] zag / [illegible] zijn'er noch [illegible] twee [illegible] ofte Bad-stoven wierden [illegible] vooren zag / nog so'er [illegible] Dit alles niet tegenstaande is het met [illegible] met de schoone [illegible] toe / eenige treffelijke van haar [illegible] den. Want [illegible] de gierigheid en [illegible] Natien noch is ontkomen / [illegible] het besichtigen / verwonderen [illegible] aaloud Schilder. Roma [illegible] vernederde Romen, verlicht [illegible]

Coliseum beschreven. Om weder [illegible] te komen / [illegible] een achtste [illegible] over verbaast [illegible] soo groote [illegible] de bestaat / heeft konnen [illegible] hoe die / soo als men ziet op [illegible] konnen vallen. Dit werk is [illegible] den [illegible] nen / doch door Domitianus vol [illegible] daar van / als van een werk dat de [illegible] overtreft. Het geen noch overig is / doet [illegible] hoog Gebouw was / van buiten [illegible] ovaals wyze. De Muuren hadden [illegible] lommen, de eene boven de andere, [illegible] delarpen / en boven diergelijke [illegible] of [illegible] de Raadsheeren en Vestaalsche Maagden, [illegible] uit het Amphitheater konden gaan / soo [illegible] ring in een half uur tyds / door [illegible] konde geschieden. De ovale [illegible] ven tot boven met goede steenen [illegible]

gemakkelijk konde zitten/ om de gevechten en andere vermaakelijkheden te zien/ die vertoond wierden in de middelste plaats/ Arena genaamd.

Voor desen stonden/ rondom het bovenste van het Coliseum, groote Beelden/ en gedurende de groote hette/ of ook wel wanneer het regende/ wierden lichte Zyde doeken gespannen/ om de Toeschouwers daar van te bevrijden. De ronde gestalte van dat Gebouw was oorsaak dat men het de naam van Amphitheatrum gaf/ door dien men van alle zyden daar in en uit konde zien. Onder het selve had men hokken gemaakt/ in welke de wilde Beesten waren gesloten/ die uit wierden gelaten om tegens/ ter doot verwesene misdaadige/ te vechten/ en somwijlen ook/ tegens de onschuldige Christenen. Ook is aan de eene syde van dit Amphitheaterum een Capelle gebouwd/ ter plaatse daar den H. Ignatius een Leeuw wierd voorgeworpen en van deselve gedoodt. Het is te beklagen dat dit schone Stuk van de aaloudheid niet beter is in wesen gehouden/ hadden ook alle de Pausen van het humeur van Sixtus V. geweest/ men soude het soodaanig niet hebben geruïneerd. Dit is seker/ dat in het oogenblik/ op het welke Paus Innocentius XI. overleed/ een groot stuk daar van/ van zig zelfs instortte.

Vercierselen voor desen daar aan geweest.

Hier streeden gemeenlijk de Swaard-schermers met malkanderen/ ja dikmaals twintig tegens een. Somwijlen verscheen 'er ook den jongen Roomschen Adel, om haar bequaamheid en moed te toonen/ geschiedende dat alles uit Staat-kunde/ om te doen zien dat het niet vreemd was/ wanneer soo veel Volks in den Oorlog omquam/ dat'er soo veel in Vrede/ binnen het Amphitheater, wierden gedood.

Schouspeelen daar in vertoond.

Men ziet noch op heden/ dichte by dat Amphitheater, de steene overblijfsels/ uit welke voor desen die schoone Fonteine, die Meta Sudans wierd genaamd/ bestond/ voor die geene/ die de vermaakelykheden aldaar gepleegt/ by woonden. Het buitenste daar van was met Marmor overtrokken en boven daar op stond een Beeld van Jupiter.

Meta sudans by het Coliseum.

Seneca, den Leermeester van den Keiser Nero, die syn Appartement hadde in het gulde huis van den gezelden Keiser, dichte by gedachte Fonteine, klaagt in zyne Brieven/ dat het Volk/ 't welk daar om Water quam/ hem in zijn studien/ door het geruchte dat het maakte/ dikmaals stoorde. Het Amphitheater Coliseum heeft die naam bekomen/ van het groote Beeld van Nero, dat daar dichte by placht te staan/ soo als uit de Inscriptie van dessels ingang te zien is.

De Triumph boog van Constantinus is niet verre daar van daan. Deselve is van Marmor, vercierd met veel Historien en

Triumpboog van

Constantinus. Medaillons, halfs lijfs daar uitgehouwen / en een oneindig getal Beelden / van welke de meeste noch hoofden noch armen hebben. Sy wierde gesticht ter gedachtenisse van de overwinninge die hy op Maxentius behaalde, en daar door hy een Verlosser des Vaderlands en een Herstelder van de gemeene rust wierd / soo als de volgende woorden / welke daar noch op staan / daar van getuigenisse geven. Liberatori urbis, Fundatori quietis. Gelijk ook dese Inscriptie.

Inscriptie op de Triumphboog van Constantinus, daar ter eeren opgerecht / naa dat hy Maxentius gebed heeft ter neder gebracht.

Imp. Caes. Fl. Constantino Maximo
P. F. Augusto S. P. Q. R.
Quod. instinctu. divinitatis. Mentis
Magnitudine. cum. exercitu. suo
Tam. de. Tyrano. quam. de. omni. ejus
Factione. uno. tempore. justis
Rempublicam. ultus. est. armis
Arcum. Triumphis. Insignem. dicavit.

De kenders van de aaloude Beeldhouwerye merken aan bij het maaksel der stukken / met welke dese Triumf-boog hier en daar niet even schoon en konstig werd bevonden / waar uit sy niet sonder reden / besluiten / dat men daar toe stukken van oude gedenk-tekenen heeft genomen.

Kerke van de H. H. H. Johannes, Paulus en Gregorius. Van daar gingen wy na de Kerk van de H. H. Johannes en Paulus, en van den H. Gregorius. Deselbe staat op het huis van den laatsten. Ook wesen sy ons noch de plaats en de tafel / op en aan welke die Heilige Man de eere hadde / van een Engel en ook den Heere der Engelen te ontfangen / immers soo sy seggen / tot vergeldinge van zijne liefde omtrent de Armen. Hy spijsde gewoonlijk alle dagen twaalf behoeftige persoonen / ter eeren van de twaalf Apostolen. Men siet in een der Capellen het Beeld van den H. Gregorius, in wit Marmer, met de Pontificale Kledingen aan. Een Cardinaal Baronius, welke sich seer over hem verwonderde / heeft dat / tot bewijs sijns eerbieds doen maken.

Schilderye van St. Gregorius. In den Tuin van het Klooster van St. Gregorius is een Schildery / die verdiend dat men deselve gaa besichtigen. Men siet daar op de muuren de aaloudste Schilderyen van de ...

der

der Heidenen / wel erbarmens waardig / maar aanmerklijk door de konſt daar in betoond.

Daar na gingen wy na de Baden / ofte Thermae van Antoninus, welke eer een Stad van Badſtoven gelijken. Ammianus Marcellinus, daar van ſpreekende / gelijk ook van diergelijke gebouwen zegt / by groote; Lavacra in modum Provintiarum extructa. Baden als geheele Lantſchappen gemaakt. Het geen wy in de Excerptio Olympiodori leſen / bevestigt het geene wy zeggen/ want hy verhaald dat in dit Bad van Antoninus, zestien honderd Marmore Zetels waren / om ſoo veel perſonen te plaatſen / welke zich ſouden willen baden. Thermae Antoninae.

In ſommige van deſe Baden waren de Banken met Silvere plaaten bekleed / andere hadden Tappijten van het ſelve Metaal / door welke het water liep / en ſy waren vercierd met Beelden / Schilderyen / en dierbaare ſteenen / waar door Seneca heeft gezegt; Eo deliciarum venimus ut vix gemmas calcare velimus. Het is ſoo verre met onſe dertelheid gekomen, dat wy naulijks op dierbaare Gesteente de voet willen zetten. Pracht der ſelve.

Wy zaagen daar na / tuſſchen den Berg Aventinus en Palatinus, de plaatſe daar de Circus Maximus, ofte de grootſte Renbaan heeft geſtaan. Deſe was de grootſte Ren-plaatſe die de Romeinen hadden / ſoo als deſſelfs naam genoegſaam uitwyſt. Tarquinius Priſcus hadde deſelve beginnen te bouwen / maar Julius Caeſar en Auguſtus vermeerderden die merkelijk. Sy was vier Stadien lang en hadde de breedte van vier Akkers. Een Romeinſche Roede hadde de lengte van zes honderd en vier-en-twintig voeten. De Keiſers Trajanus en Heliogabalus vercierden die eindelijk ſeer met Beelden en Pylaren, en honderd en vijftig duizend menſchen / konden ſeer gemakkelijk ſtaan binnen de drie opene Galeryen, die daar in waren. Circus Maximus of de grootſte Ren-plaats.

Onder dit gebou waren verſcheide gewulften / die door de oude Fornices wierden genaamd / in welke de lichte Vrouws-perſonen zich voor geld aan yder ten beſten gaven / en daar komt het woord Fornicatio van daan. Oorſpronk van't woort Fornicatio.

Van de groote Ren-plaats gingen wy na de Kerk van St. Gregorio, aan welkers rechter hand wy de vervallen zagen van het Paleis der Keiſeren, Palazzo Majore genaamt. Het ſelve beſloeg by na geheel den Palatynſchen Berg, ſoo als door de overgeblevene ſtukken noch te zien is. Van deſen Berg Palatinus heeft men den naam van Paleiſen aan alle Koninglyke Gebouwen door haar Wooningen gegeven. Ik bekenne het zijn ſchoone overblijfſels / doch evenwel maar overblijfſels. Kerk van St. Gregorius.

Door in de Kerke van den H. Gregorius te gaan / klommen wy op na die van den H. Anaſtaſius, die door deſen den Tempel Tempel van Janus

Quadrifrus. van Neptunus was. Van daar quamen wy in den ouden vierkanten soo genaamden Tempel, welke van veele werd geloofd die van Janus Quadrifrons te zijn, en dat niet sonder reden, aangesien dat die vier deuren heeft en twaalf niches of nissen (dit zijn holligheden om Beelden in te zetten) aan yder-van de vier zijden. De vier deuren betekenen de vier getyden des jaars en de twaalf nissen de maanden. Eenige evenwel willen, dat dit maar een wandelarye is geweest, van de Wisselaars, die ook daar door, by een kleine Praal-boog van Marmor, ter eeren van Septimus Severus en Marcus Aurelius hebben opgerigt. Dese Wisselaars werden in de Inscriptie die daar op staat, Argentarii genaamd.

Kerk van St. Theodorus. Van daar gingen wy na de ronde Kerk van den H. Theodorus, gelegen op de plaats Foro Boario genaamd, welke eertyds was die den Tempel van Romulus en Remus, zynde dat de plaats daar gezegt werd dat dese Wolvinne-zuigers te vondeling zyn gelegt.

Tempel van Vesta. Hier van daan moet men wat opklimmen om in het Gasthuis van onse Lieve Vrouw van verstrooting te gaan. Dit was eertyds den Tempel van Vesta, daar de Vestaalsche Maagden, die den Koning Numa aanstelde, het H. vuur bewaarden, welkers uitblussinge een doodelijk ongeluk aan de Romeinen beduiden de, soo als de doenmaals bygelovige aaloudheid zulks geloofde.

Campo Vaccino. Wy begaven ons daar op na het Campo Vaccino, ofte Boario, daar ik drie Colommen van een wonderlijke bou heb gesien. Deselve zijn gekomen van den Tempel van Jupiter Stator, die Romulus deed stichten.

Triumph-boog van Titus. Aan de rechter hand wat afgaande quamen wy aan de Triumph-boog van Titus Vespasianus, welke hem ter eeren wierde opgerecht wegens sijne overwinninge over de Joden. Hieraan siet men aan de eene zijde, desen Keiser ten halven uitgehouwen op zijn Praal-karre, en aan de andere kant den H. Kandelaar van den Tempel van Jerusalem, de Arke des Verbonds, en Tafelen der tien Geboden, welke die Keiser uit Jerusalem te Romen dede brengen, en daar na aan het Volk, in sijn Praal-statie, vertoonen. Dit is de oudste van alle de Praal-bogen die te Romen zijn, en staan deselve op de soo genaamde H. weg, die aan den voet van den Palatijnsche Berg legt. De Joden willen door deze Boog niet gaan.

Kerk van Sta. Francisca Romana, of Novella. Wy deeden daar na den Tour om het Campo Vaccino, altoos de regter hand houdende en quamen in de Kerke van Santa Francisca Romana, welke door andere Santa Maria Nuova werd genaamt. Wy zagen daar het graf van die Sanctinne, het welke Innocentius X. van verguld koper heeft doen oprigten. De

ven

ven den ingang zagen wy de wederkomſte der Pauſen van Avignon te Romen, afgebeeld/ zijnde van wit Marmor, en men vertoonde ons een ſeer ſchoon tapijt, dat de Suſter van Innocentius X. daar heeft geſchonken. In de muer van deſe Kerk ſtaen twee ſteenen gemetſelt / in welke holligheden geſien werden / die ſy zeggen daar in gekomen te zijn / door dien Petrus geknield daar op gelegen heeft.

Tempel van de Vreede.

Den Tempel van de Vreede is niet verre van deſe / ende hoe wel daar nu niet dan ruinen zijn / ſoo was daar voor deſen de prachtigſten Tempel van geheel Romen, ſoo als nog getuigt werd door de groote pilaar die voor de deur van de Kerk van Santa Maria Maggiore ſtaat / welke daar uit is geligt. Deſe Tempel is drie honderd voeten lang en twee honderd breed / dog van alle deſelfs heerlijkheid is niet overig dan plompe brokken / want den tijd ende den oorlog / vernielen alle de gedachteniſſen van de Vreede. Veſpaſianus hadde die doen maken / ende deſelve verciert met alle den roof die Titus uit Jeruſalem met zig hadde gebragt.

Kerk van St. Coſmus en Damianus.

Wat verders op de regter zijde van Campo Vaccino voortgaende / quamen wy aan de Kerk van de HH. Coſmus en Damianus, welke voordeſen den Tempel van Caſtor en Pollux was. Het Moſaïsch werk dat boven den Predikſtoel is / verdiend gezien te werden / ter oorzaak van de Hieroglyphiſche letteren die daar in zijn.

Kerk van St. Laurentius in Miranda.

Van daar quamen wy tot de Kerke van St. Laurentius in Miranda. Dit was voordeſen een Tempel door den Keiſer Antoninus aan zijn Huiſvrouwe Fauſtina toegewijd. Het portaal daar in is ſeer heerlijk / en daar aan zijn veel ſchoone Marmore Colommen.

Kerk van St. Hadrianus.

De Kerk van den H. Hadrianus ſtaat niet verre van daar. Dit was voordeſen den Tempel van Saturnus, die de eerſte is geweeſt welke het munten van geld in de wereld voerdde ende de Romeinen hadden daar hare publijke Schatkamer.

Die van St. Martina.

Daar na zagen wy de Kerk van de H. Martina, daar ook haar Graf is / in een onderaardſche Capelle, die was voordeeſen den Tempel van den vernielenden Mars.

Triumph-boog van Septimius Severus.

Voor deſe Kerk ziet men de Triumph-boog van den Keiſer Septimius Severus. Hy is van Marmor en daar op halfuitgehouwen werk dat ſeer ſchoon is. De eene helft van de Boog is nog geheel / maar de andere geheel vervallen / en wel half door ruïnen bedekt / ſoo dat ſy meer onder als boven de aarde ſtaat.

Kerke van St. Joſeph.

Als gy hier van daan na de zijde des Bergs gaat / ſo vind gy de kleine Kerk van St. Joſeph, daar zy ons / in een grotte onder de aarde / de gevankeniſſe / voor deſen Tullianum genaamt /

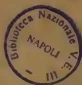
verstonden / daar St. [illegible] en St. Paulus hebben gesteten. [illegible] daalde of in een kercker [illegible], daar St. Petrus, Processus en Martinianus heeft gedoopt, [illegible] bescheyde andere die [illegible] bekeerden. Sy vertelden dat door dien daer geen water [illegible] [illegible] was / daar een fonteyn op het gebedt van St. [illegible] ontsprongen / die zy nog aan den nieuwsgierigen vertoonen / en daar van het water te drincken geven. Sy seggen / en ik hebbe het oock bevonden / dat die [illegible] [illegible] soet als melck [illegible] [illegible] rosmarijn riekt; hoewel veele gelooven dat zulks door het [illegible] gen van Rosmarijn werd veroorsaeckt. Ik vraagde den [illegible] die ons niet een heerlijke lichte [illegible] [illegible] [illegible] maar hadde [illegible] deselve aaf [illegible] [illegible]. Ik [illegible] het Laurentius [illegible] [illegible] of andere Letters zijn geweest. Maar over het geheele geselschap ten vollen aan het [illegible] [illegible]. Men toonde daar in de muur het aensigt van [illegible] [illegible] ingedrukt / zijnde de steen weeck geworden / doen [illegible] [illegible] den zelven daar mede tegens den muer stiet. De [illegible] [illegible] hare Pater Nosters daar aan en kussen die plaats / [illegible] [illegible] duidelijk zien dat die holligheyt [illegible] in is uitgehouwen.

Op dese oude Roomsche marckt is nog te zien de plaats / daar voordesen de Rostra waren / zijnde die eigentlijk een [illegible] Vierschaar daar de [illegible] wierden beslegt / en van [illegible] Cicero soo veele Harangues tot het volk heeft gedaan / [illegible] andere de Philippicæ tegens Antonius den [illegible] [illegible] met Lepidus en Augustus, tot wrake van het [illegible] [illegible] tonius, na dat [illegible] [illegible] hadde doen vermoorden / [illegible] regterhand / daar op [illegible] het Roomsche volk / tot [illegible] [illegible] werd ten toon leggen. Dese plaats hadde den naam van [illegible] bekomen / door dien zy gemaakt was van de [illegible] [illegible] voorstevens der Galeyen, welke [illegible] [illegible] die van [illegible] hadde genomen. Diergelijke gedenkteeken van [illegible] Galeyen heeft Keiser Karel V. mede te Romen [illegible] [illegible] die van Algiers en Tunis hadde overwonnen / zijnde [illegible] in de Sacristie van St. Pieter nog te zien / door welke den [illegible] een [illegible] wat meer waardig present hadde gewaagt.

Capitolium. Wy kommen daar na op het Capitolium, langs de [illegible] weg / daar wy op de zijde van den Berg zagen / de Colommen die voor desen aan de Tempel van de Eendragt hadden gestaan / welke door Camillus gebouwt; een weinig voorwaarts [illegible] nog drie andere Colommen, van een verwonderens waardige [illegible] / welke in den Tempel van den Donderenden Jupiter hebben gestaan / die Augustus deed bouwen / als hy een Donderslag was ontkomen / die een drager van zyn [illegible] hadde gedoodt / [illegible] hy daar in zal.

Het- Capitolium .

Biblioteca Nazionale V. E. III
NAPOLI

Boven op den Berg van het Capitolium ziet men de plaats die voordesen Rupes Tarpeja wierd genaamd / hebbende het uitzigt op het Theatrum van Marcellus. Ik vond die soo hoog niet als ik my self hadde ingebeeld doen ik Titus Livius voor de eerstemaal las. Daar op gaande bevond ik dat het beklimmen daar van niet seer swaar viel / en dat ik steilder bergen in Switserland en Savoyen te Paard hadde opgereeden.

Rupes Tarpeja.

Te rugge keerende quamen wy op de plaatse van het Capitolium, daar ik het soo vermaarde beeld van Marcus Aurelius den Philosooph soo gelooft werd / te Paarde zittende zag ; het selve is van koper en was voordesen verguld. Het is het schoonste beeld des wereldts / en schijnt op het eerste aanschouwen te leven / soo kragtig is het selve uitgewerkt. Het peerd daar het zelve op zit is sonder toom / tot een teeken dat het Roomsche Volk zagt moet geregeert werden.

Statue van Marcus Aurelius.

Digte by het zelve staan twee Colossen die water uit haar mond werpen ; De eene verbeeld den Nyl ende de ander den Tiber. Boven op deselve staat een Beeld van steen / gelijkende na Pallas , zijnde het hoofd van wit Marmor ende de kleedinge van Porphyr steen.

Colossen daar by.

Daar na sagen wy de Tropheen van Marius, welke van steen zijn gemaakt / ter eeren van die beroemden Veld-Overste / die door zyn verstand en moedigheid / van een slegt Soldaat tot die hoogen top opklom / dat hy zevenmaal Borgermeester van Romen wierd.

Tropheen van Marius.

Wy sagen ook ter selver plaatse de twee groote Beelden van Constantinus de Groote, met dessels paarden / die van wit marmor zijn.

Beelden van Constantinus Magnus.

Nog benedenwaarts de Colomme Milliarium genaamd / zijnde een kleine steene pilaar met een kopere kloot daar boven op. Deselve stond eertijds op het Forum Romanum, voor de Kerck van St. Hadrianus. Augustus hadde die doen oprichten / en men noemde se Milliarium, om dat de Romeinen , van daar / haare mylen begonden te tellen / om te weeten hoe veel van deselve / de Italiaansche en andere Steden / van Romen waren geleegen. Dog hier over zyn veele verschillen onder de kenders der Aloudheden.

Eindelijk gingen wy in het Conservatorio , dat het Paleis van de Conservatori ofte Wereldlijke Overigheid van Romen is. Wy sagen daar de Beelden van Julius Cæsar en van Augustus en men toonde ons daar op Marmer aan de muur gehegt / al de Roomsche Maaten / als de Roede / de Palm / &c. Men heeft die daar ter plaatse gesteld / op dat een yder die daar aan is gelegen / soude konnen zien / of zyn Maaten deugdelijk zyn. Noch

Conservatorio of Raadhuis van Romen.

zagen

zagen wy op de plaats een hand / het hooft en de voeten van een seer groot Beeld. Ik beelde my in dat het de overblijfsels van een Colossus zijn / welke Lucullus ter eeren van Apollo deed oprichten. Noch het Beeld van een Leeuw die een Paard verscheurd / seer uitnemend zijnde; Het Graf van Mammea en van Alexander Severus sijn Soon / op het welke men den roof der Sabijnsche Dochters ten halven uitgehouwen ziet / met een kleine Ægyptische Afgod / nevens het hooft en een van den Keiser Commodus.

Columna Rostrata. Aan den voet van de trap / langs welke men na de Kapitool gaat / vind gy het geene Columna Rostrata werd genaamd. Dit is een kleine Pylaar van Marmor, hoog ontrent twaalf voeten / op welke een groot scheeps zeil is gehouwen in het Marmor, en om deselve te verciren / met een Opschrift in seer oud en slecht Latijn. Het geseide Opschrift spreekt van een Victorie ter Zee / welke op die van Carthago is bevochten / onder het gebied van Duillius. Deselve sal achter dit Werk volgen.

Overblijfsels der Triumph van Marcus Aurelius. Wy gingen daar na tien trappen op en quamen in een kleine plaats / daar wy vier verwonderens waardige stukken zagen van de Triumph van Marcus Aurelius, zijnde deselve van Marmor. In het eerste zit hy in zijn Praal-karre / die aan alle zijden open is; In het tweede offerd hy; In het derde betoond hy mildaadigheid aan het Volk / en in het vierde ontfangt hy de Geschenken welke de geheele Stadt Romen aan hem geeft. Dese stukken zijn soo wel gemaakt / dat men kan seggen / dat den Keiser en den Beeldhouwer beide daar door vereeuwigd zijn. De tijd en de kracht des luchts / hadden de Raderen van de Karre en de Paarden bedorven / maar men heeft die doen herstellen / en de Paarden hebben nieuwe hoef-yzers en voeten bekomen.

Fasti Consulares. De Trappen verder opgaande / zaagen wy op een Kopere plaat / welke in den Muur is gemetzeld / de Fasti Consulares. Ik was verwonderd soodaanige aaloudheid soo wel bewaard te zien / indien het bewaaren mag genaamd worden / dewijl aan een muur te hechten. By deselve ziet men dese Inscriptie.

S. P. Q. R. Monumenta Marmorea, Magistratuum Triumphorumque, ab Urbe condita ad tempora Augusti, redemptos, in foro egestis eruta, inpensa Alexandri Farnesii Cardinalis, Pauli tertii Pontificis Maximi Nepotis, in Capitolio posuit.

De onkundige seggen dat die de oude Roomsche Wetten / die van de twaalf tafelen genaamd / zijn.

Hier ontrent vind men ook de ſchoone ſtatue van den Paus Paulus III. met het navolgende Opſchrift.

PAULO III. PONTIFICI MAXIMO.

Quod ejus juſſu, auſpiciis atque aere conlato, urbem ſitu & diverticulis viarum diſformem & imperviam, disjectis male poſitis aedificiis, in meliorem formam redegerit, viis areiſque cum veteribus directis & ampliatis, tum novis conſtructis auxerit, ornaveritque. Lavinus Juvenalis Mannectus, Hieronymus Maffeus Curatores viarum, urbe inſtaurata, offic i & Memoriae ergo ſtatuam in Capitolio optimo Pont ſici PP. anno Chriſti MDXLIII.

Onſe Leidsman bracht ons voorder in de Kamers en in de groote Zaal van het Raad-huis/ daar wy de ſtatue van Alexander Farneſius zaagen/ geweeſen Hertog van Parma en Gouverneur der Nederlanden, voor den Koning van Spanjen, Philippus II. gelijk ook die van Marc-Antonio, Collonel Generaal der Pausſelijke Troupes, in de Bataille van Lepanto, nevens die van Don Juan van Ooſtenryk, die het opper-gebied in die ſtrijd voerdde. Op de muuren van die Zaal ſiet men in water-verw geſchilderd/ den roof der Sabijnſche Dochters; het gevecht tuſſchen de Horatii en Curiatii; Schevola ſijn hand op brandende koolen leggende; Cocles, die alleen/ op een Brugge/ het Leger der Vyanden wederſtaat/ terwijlen die/ achter hem/ werd afgebroken; Scipio en Hannibal in Bataille, aan het hooft van haare onderhorige Legers. Deſe werken die van Pietro Perugino zijn/ ſijn ſoo uitnemende ſchoon geſchilderd/ dat de Romeinen ſegenwoordig/ Hannibal beminnen. Statuen van voorname Mannen in de Zale der Raadhuis van Romen.

Wy zaagen daar na het afbeeldſel van Brutus, de eerſte Borgermeeſter van Romen, en hoe hy ſijn Soon ter dood verwees; dat van Tarquinius en het bemachtigen der Sabijnen, dat alle ſoo ſtout uitgewerkte ſtukken zijn/ als die aaloude Helden ſelve waren/ welkers daaden ſy verbeelden. In de Kamers ſijn ſeer ſchoone ſtatuen, als dat van Cajus Marius, van Herculus, als een klein kind verbeeld en van Junius Brutus, die alle van koper zijn/ doch de hoofden van Diogenes, Plato en Socrates, daar mede te zien/ ſijn van Marmer. Daar na wierden aan ons vertoond de ſtatuen van Virgilius en Plato, Cicero, de minne moeder van Nero, hebbende dat kleine Monſter aan haar hand; de Goddinne der ſtilſwijgentheid; drie Furien die de Fabbels ofte Geeſſel-roeden in haar handen hebben; de Moeder der Goden; veel Bacchanten; den God Pan; de Wolvinne welke Romulus en Remus de ſpeenen gaf/ zijnde van Metaal en veel andere. Aaloudheden ter ſelver plaats.

Schoon Beeld van een Bode en deszelfs Historie.

Het schoonste Beeld van alle is evenwel dat van een Jongeling/ die zich selfs een doorn uit de voet trekt. Het zelve is van Metaal/ doch zijn gewicht in Goud waardig. Sie hier de geschiedenisse daar van/ in weinig woorden. Seker Jongeling welke Brieven van de uitterste aangelegentheid aan den Raad hadde te brengen/ door geval een doorn in zijn voet hebbende geloopen/ wilde die/ om geen tijdt te verliesen/ onderwegen niet uittrekken; hy liep dan voorts naa Romen; Gaf de Brieven over/ door welke bleek de spoed die hy hadde aangewend/ dan soo dra hy zulks had verricht/ ging hy op den grond zitten/ in tegenwoordigheid van geheel den Raad/ en lichtte die doorn uit zijn voet/ in deselve gestalte als hy daar werd verbeeld. Den Raad daar op overleggende den vlijd door hem aangewend/ en de pijne daar om door hem geleden/ beval dat men een Beeld voor hem op het Capitolium soude oprechten/ en dat in dat gestuur als hy zich door haar had ingesteld.

Kerk van Ara Coeli.

Na dat wy het zeldzaamste op het Capitolium hadden bezichtigt/ gingen wy na de schoone Kerk van Ara Coeli, die op den selven Berg staat/ en dicht by het Capitolium, aan de rechter hand/ is. Sy staat ter selver plaats daar eertijds den Tempel van Jupiter Capitolinus ofte Jupiter Feretrius was. Het graf van de H. Helena, Moeder van Constantinus de Groot, is daar binnen te zien.

De Monikken welke de vremde dese Kerke vertoonen verhaalen met een seer staatige Tronie en staale voorhoofden/ dat den Keiser Augustus, het Oracul van Delphos hebbende doen vragen wie die geene was die het Roomsche Rijk na hem soude beheeren/ het gezeide Oracul lang stom en doof hadde geweest/ op de herhaalde en verdubbelde versoeken van die Keiser, en dat het eindelijk/ na dat het zich had laaten bidden/ tot antwoord gaf, Dat het Hebreeusche Kind/ Gods Soon en zelfs waarachtig God/ hem de spraak benoomen hebbende/ hy niets meer aan hem konde ontdekken en dat door de volgende veersen;

Me puer Hebræus divos Deus ipse gubernans,
Cedere sede jubet, tristemque redire sub orcum.
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.

Sy voegen daar by/ dat Augustus die taal hebbende bevonde over een te stemmen met de Prophetien der Sybillen, aanstonts een Altaar boude op het Capitolium, ter eeren van het Hebreeusche Kind/ van het welke het Oracul hadde gezegt/ en het selve noemde; Ara primigenti Dei; Den Altaar van den Eerstgeboren Gods. Daar na heeft men dese Kerk op die selve plaats ge-

gestigt / soodanig dat den Altaar by het Choor staat / ende de Kerk Araceli genaamd is.

De bovengestelde veersen willen zeggen ; Een Hebreeuwsche Jongen, God selfs en de Goden (Duivelen) gebiedende, belast my uit dese plaats te vertrekken en weder na de droevige Helle te keeren en daarom sult gy, in het toekomende, met stilswijgen van onse Altaren moeten gaan.

De tijd dwingt my te eindigen / Mijn Heer / verwagt de rest met de naaste post / en ik blyve / &c.

Einde van den Vijftienden Brief.

ZESTIENDE BRIEF.

Behelsende het vervolg der Beschrijving van Romen.

Geschreven uit Romen, *in* Octobe 1691.

MYN HEER.

IN gevolge van mijnen laatsten / welke ik hope dat gy sult hebben ontfangen / sal ik u zeggen / dat wy van de Kercke van Ara Cœli gingen / door behulp van honderd mamore trappen benedenwaarts / na de Kerk der Jesuiten, al Giesu genaamd. Dese trappen zijn seer breed / en twaalf menschen / kunnen naast malkanderen / langs deselve op en af gaan. Dese Kerk is schoon en groot; De Capellen daar van zijn met schoone schilderyen verciert ende de andere oppronkingen zijn seer kostelijk. Het lichaam van den H. Ignatius, instelder van die ordre / legt onder een Altaar van sekere Capelle die hem is toegewijd / en zijn afbeeldsel daar boven. Het Graf van den Cardinaal Bellarminus, is digte by het Groot Altaar, na de zijde van het Euangelium. In het Huis of Klooster van die Paters, vertoonden sy ons de Kamer van den H. Ignatius, van welke zy een Capelle hebben gemaakt; Daar is ook een seer schoone Bibliotheek. Kerke al Giesu of der Jesuiten.

Wy klommen daar na opwaarts tot aan het Paleis van Sant Marco, gelegen op den Berg Quirinalis, die nu Monto Cavallo werd genoemd. Door dat gedeelte der Stad gaande / 't welk voorheen Forum Trajani wierd genaamt / zag ik daar / het geene Trajanus noit heeft gesien / te weten die uitmuntende Colomme Paleis van Sant Marco te Romen.

me van wit marmor, welke tot zijn eere wierd opgeregt / [illegible] daarom Columna Trajana genoemd. Desen Keiser, zoo als ik hebbe gesegt / heeft noit dat werk gezien / door dien hy overleed / soo als hy uit Africa te rugge quam / hebbende daar den Oorlog geluckiglijk ten einde gebragt.

Columna Trajano, nu van St. Pieter.

Dese Colomme bestaat uit 24. seer swaare marmor steenen, op welke de daden van Trajanus zijn afgebeeld / en voor al den [illegible] ne het welke hy tegens de Daciers beërigte. Hy is 1[illegible] voeten lang / sonder den voetstal daar onder te rekenen, die de hoogte van 12. voeten heeft; Men kan op dese Colomme klimmen, door behulp van 185. trappen / die in het lichaam der [illegible] zijn gemaakt / en ligt scheppen door 24. kleine vensters. Boven op dese Colomme hadmen de assche van den Keiser Trajanus in een doodvat gesteld / dog den Paus Sixtus V. vond goed het beeld van St. Pieter, van verguld koper daar op te zetten. Het meeste gedeelte van den voetstal was door de brokken der aaloude gebouwen / door desen meest bedekt / dog men heeft die nu rontom weggenomen / soo datmen daar uit kan zien / hoe veel hooger de straten van Romen nu zijn / dan zy voordesen waren / want dien het Romen dat wy nu zien / gebouwt is op de vervallen van het oude. De Inscriptien daar op / soo aaloude als hedendaagsche / zijn.

Boven aan den omgang /

Sixtus V. Pont. M.
S. Petro
Apost.
Pont. A. III.

Onder op den Voetstal derselve.

S. P. Q. R.
Imp. Caesari divi Nervae
F. Nervae Trajano Aug. Germanico. Dacico. Pont. Max.
Trib. pot. XVII. Cos. VI. PP.
Ad declarandum quantae altid.
Mons & locus sit egestus.

Paleis en

Boven op den Berg vondden wy het Paleis / en den tuin van de

de Aldobrandini. Het Huis is klein / maar daar in zijn veele schoone schilderyen. Wy sagen daar onder andere / een aaloudt half uitgehouwen werk / waar in een Huwelijk der oude Romeinen werd vertoond / met alle de plegtelijkheden die zy daar by deedden. Ik gelove dat dit het oudste is dat in geheel Romen wierd gevonden / ook agtte het den seer nauwkeurigen Ridder del Pozzo soo schoon / dat hy verlof versogt en verkreeg / van het te mogen afteekenen / en is dese Copye nog heden in het huis van zijn Broeder / digte by St. Andrea Della Valla, onder veel andere zeldsaamheden. Op de trap van dit Paleis ziet men een beeld van een mensch die aan de handen hangt / met groote steenen aan zijne voeten / het welke een pijn was / die de Heidenen veel aan de Christenen oeffenden. Ik ga met stilzwijgen voorby / een oneindig getal van andere beelden / en zelfs seer nauwkeurige / die in de kamers van dat Paleis zijn.

tuin van Aldobrandino.

Wy gingen daar na in het Paleis van den Cardinaal Mazarini, daar men in den tuin ziet die verwonderenswaardige schilderye van den Dageraat / gemaakt door Guido Reni, een der beste Schilders van Romen. Wy zagen op de plaatse van dat Paleis de beste Paardeberyders van Romen, om de jeugt in die konst te oeffenen / dog ik vond die op verre na soo bequaam niet / nog met soo goede Paarden voorsien als die van Vrankrijk, ook waren hare Leerlingen nergens na soo wel geoeffend / en hadden sodanige bevalligheid niet.

Dat van den Cardinaal Mazarini.

De stallen van den Paus zijn digte by dat Paleis. Wy zagen daar in alle de Tellen die den Koning van Spaignien aan den Paus heeft gepresenteert wegens het Rijk van Napels. Dit is de erkentenisse die zijne Majesteit aan zijn Heiligheit verschuldigt is / yder jaar te geven / nevens een beurse daar duisend goude Kroonen in zijn / of een Wisselbrief ter selver somme / dog ook in een beurs. De andere Paarden waren niet veel bysonders / als dienende maar alleen voor de Karossen van de Domestijken van zijn Heiligheid.

Des Paus stallingen.

De Piazza di Monte Cavallo, ofte de Plaats van den Berg Cavallo, is niet verre van daar. Men ziet daar op die twee soo beroemde Marmore Paarden, welke door twee Manspersoonen by de toomen werden gehouden / die Tiridates den Koning van Armenien, aan den Keiser Nero schonk. Op de voetstallen van dese Peerden is een Opschrift van Sixtus V. door welke te sien is / het een het werk van Praxiteles ende het ander van Phidias te zijn. De Inscriptie segt selfs dat een van die Mans en Peerden / Alexander en Bucephalus verbeelden. Maar de geleerde Romeinen / welke den Paus in sulken gevallen niet voor infallibel houden / slaan daar geen geloove aan. Wat ook daar van

Piazza di Monte Cavallo.

Paarden van Praxiteles en Phidias gemaakt.

zy / sy geven nu den naam aan die Berg / welke Monte Cavallo, ofte Hengstenberg, in plaatse van Monte Quirinale werd genoemd.

Badstoven van Constantinus. De Thermæ Constantinianæ, ofte Badstoben van Constantinus de Groote waren op desen Berg / van welke nog eenige ruïnen en overblijfsselen / in den Tuin van Colonna te zien zijn / waar de muren op dese plaats eindigen.

Pauslijk Paleis op Monte Cavallo. Het Pauslijk Paleis, in het welke zijn Heiligheid zig des Zomers meest onthoud / om de koelte des lugts / staat regt over dese Paarden. Het gebouw daar van is taamlijk schoon / ook zijn de vertrekken daar in / seer aardig en gemakkelijk / met root Damast dat met goud gestreel geboord is behangen / maar voor het overige is'er niet seldsaams / zijnde evenwel den tuin seer schoon door de frape wandelwegen die men daar vind. Daar zijn ook veel Fonteinen en Grotten, onder seer zware boomen / werpende die Fonteinen groote waterstralen uit / ook is'er een Orgel die alleen door het water soete en aangename horen speeld / sonder dat daar aan met handen werd geraakt. Het Noviciat der Jesuiten ofte het Huis der Nieuwelingen / van St. Andries de Monte Cavallo, is regt over de agterpoort van den Thuin / daar weder een schoonen Hof aan is / en een zeer schoone kleine Kerke / nieuwlijks gebouwd / zynde een pronkstuk / in het welke den Cardinaal Pallavicini, die de Historie van het Concilie van Trenten heeft beschreven / begraven legt.

Kerk van St.Silvester. Daar na quamen wy by de Kerk van den H. Silvester, die regt over het Paleis van den Cardinaal Mazarini staat. Deselve gehoord aan de Theatijnen. Men ziet daar het Graf van den Cardinaal Bentivoglio. Den tuin van het Clooster der Theatijnen is seer wel onderhouden / en heeft een seer schoon en aangename uitzigt.

Die vanSta. Agatha. Van daar daalden wy na beneden langs een kleine straat / en quamen in de Kerk van Santa Agatha, zijnde dese Kerk gelegen aan den voet van Monte Cavallo, in de straat Suburra genaamt. Het lichaam van de H. Agatha legt onder het Altaar begraven. Men ziet door de deure van die Kerck eenige aaloude Beelden van kleine jongens / met hare rokken aan die men pretextæ noemde / en die de kinderen van den Adel droegen.

Kerke van Madonna del Monte. Van daar gingen wy door de Kerk van Madonna del Monte, welke van groote Godtdrugtigheid onder de Roomsgezinden is / en wy klommen op tot die van St. Pieter ter Banden, daar ik dat beroemde Beeld van Moses, al zittende / zag. Het selve is

Schoon beeld van Moses, in de Kerk van wit Marmor, ende maakt een gedeelte uit van het vercieresel des graafs van Paus Julius II. Ik kan u niet meer seggen / dat dat het Michael Angelo heeft gemaakt / dat alle de kenders

zig daar over verwonderen / ook als hy het volcindigt hadde / gaf hy het selve een kinnebakslag / zeggende te gelyk ; Parli, Spreekt. willende daar mede te kennen geven dat daar aan niet van de spraak ende de beweginge ontbrak. van Madama del Monte.

Digte by de Poort van dese Kerk is een Altaar van den H. Sebastianus met desselfs Beeld daar op. Den Cardinaal Baronius schryft dat het selve daar gebragt is om de Peste te doen ophouden / door welke geheel de Stad wierd verwoest / en dat die ophield / soo dra het daar was gebragt. In de Sacristie van die Kerk is de keten / met welke den H. Petrus gebonden was in zyn gevankenisse / die dan den naam aan dese Kerk heeft gegeven / van ad vincula, ter Banden. Miraculeus Beeldt van den H. Sebastianus.

Daar na zagen wy de Kerk van de Heilige Praxede, in welke de Pilaar is / daar onsen Zaligmaker aan gebonden wierd / doen men hem geesselde. Dit is een kleine Colomme, bestaande uit Marmor van verscheide couleuren, die in een ysere tralie is / en het opschrift van de Capelle daar die in staat / betuigt / dat den Cardinaal Colonna die van Jerusalem te Romen heeft gebracht / nu omtrent 400. jaren geleden. Men heeft daar ook de Put / in welke de H. Praxede de Reliquien en lichamen der Martelaren bewaarde. Pilaar aan welke onsen Zaligmaker is gegeesseld.

Wy besagen ook de Kerk van Santa Croce in Jerusalem, zynde een van de seven soo genoemde Kerken van Romen. Den Keiser Constantinus de Groote heeft die doen bouwen. Sy is digte by de stads muren. Seer na daar by zyn noch de overblyfselen van de Tempel van Venus en Cupido, welke die Keiser deed onder de voet werpen / om een Kerk voor het Heilige Cruice te stigten. Deselve werd van Santa Croce in Jerusalem genaamd / ter oorzaak van de aerde van den Berg Calvaria, die daar van Jerusalem is gebracht. Kerk van Santa Croce in Jerusalem.

Daar zyn seer beroemde Reliquien in de Sacristie van die Kerk / als drie stukjens hout van het ware Cruice / een van de nagels met welke onsen Heiland aan het Cruice wierd gehegt / twee doornen van desselfs kroon / een groote brok van het opschrift van het ware Cruice / een vinger van den Apostel Thomas, ende een van de dertig zilverlingen die Judas ontfing om onsen Heere te leveren. Overblyfselen der H. H. aldaar.

De Kerke van den H. Bibiana is digte by die van Santa Croce. Sy is gebouwt digte by de plaats voordesen Ursa Pileata genaamt ter oorsaak van een Beerinne-Beeldt / dat een hoedt op hadde. In dese Kerk zyn seer seldsame schilderyen van Compelli en Pierre de Cervone, maar het Beeld van Santa Bibiana is een werk van den Ridder Bernini. Kerk van de H. Bibiana.

Na het uitgaan van dese Kerk vonden wy een weg / die ons St. Laurens na

buiten de Stad. na de Poort van St. Laurens leidde / welke wy door gingen om na de Kerk van St. Laurentius te gaan / genaamt Sant Lorenzo Fuori della mura; St. Laurens buiten de Stad, om deselve te onderscheiden van verscheide andere / welke in de Stad te zijner eere zijn gesticht. Constantinus de Groote heeft die doen bouwen / en beschonk deselve met veel kostelijke vercierselen. Sy is getimmerd op het Kerkhof van de H. Cyriaca, alwaar die Santinne de Heilige Martelaars begroef. Sy staat op de weg genaamd Via Tiburtina genaamd / is een van de zeven Kerken van Romen en van de vijf Patriarchale.

Graf van den H. Laurentius. Het graf van de H. Laurentius is onder het groot Altaar, en agter het selve ziet men den steen / op welke de rooster geset wierd / doen men hem brade / dog men ziet het niet dan door een groot stuk glas.

Kerk van St. Antonius den Eremyt. Als wy weder in de Stad quamen / vonden wy de Kerk van St. Antonius den Eremyt, ende het Gasthuis dat door Santa Maria Maggiore is / door het welke een pilaar staat / ende daar op een Cruice / dat daar gesteld wierd op de bekeering van Koning Henrik IV. van Vrankrijk, met dit Opschrift. D. O. M. Clemente IIX. P. M. ad memoriam absolutionis Henrici IV. Franciae & Navarrae Regis Christianissimi. Q. F. xv. Kal. Octobr. CIↃ IↃ xcv.

Sant Lorenzo in panis perna. Wy quamen ook in de Kerk van Sant Lorenzo in panis perna, zijnde die op de plaats daar St. Laurentius op den rooster levend gebraden / door het bevel van den Keiser Decius, selfs voor zijn Paleis. Men ziet daar een schilderye van waterverf op de muren / welke de Martelarye van den H. Laurentius verbeeld. Den Cardinaal Sirletus is in dese Kerk begraven.

Kerk van den H. Vitalis. Van hier gingen wy door een kleine straat die weinig werd betreeden / en aan den voet van Monte Cavallo legt / om in de Kerk van den H. Vitalis te komen / welke digt staat by den Hof van het huis der Nieuwelingen van de Jesuiten. Men zegt dat den Tempel van Quirinus ofte Romulus daar ter plaatse heeft gestaan en dat dat die selve stede is daar Proculus met eede verklaarde Romulus na zijn dood te hebben gezien.

Vier Fonteinen van Lepidus. Daar ter plaatse is een vierhoek / op welke de vier Fonteinen staan / die uit soo veel beelden vlieten / welke op de aarde leggen / en die Lepidus Pius heeft doen maken.

Kerk van St. Maria Victoria. Wy traden een tijd lang door die schoone straat en quamen eindelijk aan de Kerk van Sancta Maria della Victoria, soo genaamt van de Victorie die de Keiserſche by Praag verkregen. De Standaarden en Vaandels in die slag gewonnen / hangen rondom in de Kerk / nevens verscheide Vanen / Standaarden en andere veupt / by het laatste ontset van Weenen, ook namaals / in

in desen Oorlog tegens de Turken bekomen/ aan Innocentius XI. door den Keiser geschonken.

Aan dese Kerk zijn schoone Capellen en voor al munt eene uit/ die aan de linkerhand is / daar in het beeld van de H. Thereza werd gezien/ door een Seraphin gequetst / zijnde een werk van den Ridder Bernini. Men ziet daar ook in een zaal de afteekeninge van de Bataille van Praag, en in de Sacristie is een Graf van onsen Heer/ 't welck gemaakt is van Yvoir en seer konstig bearbeid. Schoone Capellen daarby.

De groote Fontein, Fontana Felice genaamd / staat voor het portaal van dese Kerk, zijnde de waterleiding van Sixtus V. die zig in een groot bekken ontlast van steen / waar uit het water zig/ met behulp van verscheide Canalen, door het overige der Stadt verspreidt. Men heeft den naam van Felice aan dese Fonteyn gegeven / ter oorzake van die geen welke die heeft doen maken / want den Paus Sixtus, wierd / voor zijne verheffinge op St. Pieters Stoel, Fra Felice genoemd. Fontana Felice.

Den Tuin van Montalto is hier niet wijd van daan / zijnde die een der schoonste van Romen. Daar in komende ziet men en ronde tafel van een blauwagtige steen / op welke de wapenen van het geslagte Montalto zijn uitgehouwen. Den Hovenier doet verscheide waterstralen springen / als gy by die taaffel bent / alleen door zijn Voet op een kleine pomp te zetten / welke van yser en daar onder is. Tuin van Montalto.

Als gy in het klein Paleis van Montalto komt / soo vindt gy digte by de Poort verscheide schilderyen en statuen, van Heeren uit het geslagte van Montalto, ook en een Beeld van Pan, van den Koning Bocchus en een Twaardschermer. Daar is ook een kleinen Orgel / welkers pijpen / hoewel die maar van hout zijn/ dog evenwel een aangenaam geluid geven. Ik zag ook van verscheide plaatsen een schilderye van David, soo als hy Goliath doodde. Dieselve is sodanig gemaakt dat die zig op een borduersel komt om te keeren / soo dat zy het voorste en agterste der persoonen doet zien, dat andere schilderyen niet doen. Nog is'er een seldsame Schilderye / vertoonende de ontschakinge van Proserpina door Pluto. Dese is van de hand van Guarini. Men ziet daar ook een stuk bestaande uit steenen van verscheide coleuren, die/ als men deselve van een zekere plaatse beschouwd / een bos met gras vertoond / en van een andere het hoofd en aangezigt van een man. Seldsaemheden in het Paleis Montalto.

Nog is in dit Paleis een seer schoone Bibliotheeck, staande in een vertrek dat des Zomers seer koel is. Boven de deur van deselve staat geschreven / MEDICINA ANIMÆ, om te kennen te geven dat daar de Boeken der geneesmiddelen der ziele Bibliotheek aldaar.

zijn. Daar in zijn ook te zien de afbeeldingen van alle de oude Philosophen.

Kerke der Chartroisen op de vervallen van de Baden van Diocletianus.

Daar na gingen wy weder in den tuin en sagen in het voorby passeeren veele Fonteinen en schoone wandelarpen / dogh bleven daar niet langh / maar begaaben ons na een Kerck van de Chartroisen, die daar niet verre van daan staat. Dese Kerk met het daar by staande Clooster / zijn gebouwt op de ruïnen der [illegible] stoven van den Keiser Diocletianus, die soo wreed was / als het de Historien bekend is. Dessels Medegenoot in het Rijk Miximinianus, deed 40000. Christenen vijftien jaren lang / aan dat gebouw arbeiden / en doodden'er daar na veele van deselve / alleen om den Godsdienst.

Koornsolders des Paus.

Na het besigtigen van dese Kerk, gingen wy / sonder ons [illegible] ten het begrip der Badstoven van Diocletianus te begeben / [illegible] des Paus Koorn zolders. Dit gebouw is groot en heeft [illegible] verdiepingen / die altoos vol Tarwe leggen / tot dienste van de Stad. Over deselve is een seer groot getal Bedienden aangestelt en Contrarolleurs van deselve / welke ook zorge draagen dat het dikmaals werd omgezet / ten einde het niet verderve. Om te weten of het bederft of niet / steeken sy in een hoop [illegible] kletstok / en rieken aan deselve als sy die daar weder uit trekken / waar door zy van den toestand daar van komen [illegible] of het moet omgeset / op een andere zolder verdragen / of [illegible]

Hoe de Romeinen het koorn beproeven.

aan de Bakkers gegeven werden / ten einde het die [illegible] het volk verdeelen.

Kerke van den H.H. Agnes en Constantia.

Van dese zolders gingen wy na een van des Stads Poorten / Porta Pia genaamd / een myl buiten welke de Kerck van de H. Agnes is. Digte daar by is de Kerke van de H. Constantia en daar in een Graf / gemeenlijk de Tombe van [illegible] dog seer abuegts / door dien het het Graf van de H. Constantia is / bestaande uit een groote Porphyr-steenen Koffer / ter [illegible] van een voet en ter lengte van zes / en op deselve een half [illegible] houwen werk van Cupido's in een wijngaard speelende / de [illegible] ven plukkende en perssende / die heel wonderlijk wel zijn [illegible] werkt.

Villa Borgesa.

Beschrijvinge daar van.

Van hier begaven wy ons dwars over het veld / na Villa Borghese, welke omtrent twee mylen van de Stadt legt. Hier van is voordesen gemeldt / dog door dien daar van niet te veel is te zeggen / sullen wy het nog eens overlopen / met bybrenging van het een en het ander / dat voormaals niet is verhandelt. Dit is het vermakelijkste en cierlijkste landhuis / dat omtrent Romen te vinden is. De Tuinen daar van zijn wonderlijk / daar binnen en buiten vindmen veele wandelarpen / vyvers / bloemen van vogelen / bosjens / Fonteinen, een warande met wilde beesten / veele

veele vrugtbomen / statuën, galeryen / prieëlen om te eeten / grotten, waterstralen / en het Paleis is niet soo groot een getal van statuën verbuld / nevens schilderyen / dat een geheel Boek is gemaakt / dat alleen de namen daar van behelst.

Aan de twee deuren heeftmen twee halve circulen van statuën, welke als de Penates of Lares, dat is Huisgoden / van dat Paleis verbeelden / en op verscheide plaatsen der muren van het selve / zietmen veel Aaloudheden / ofte oude stukken Marmor, als van Curtius die zig in den poel werpt / de Fabel van Europa en de Stier / ook van verscheide andere. Aaloudheden in de muren.

In de Groote Zaal / zietmen van Orientaalsch Albaster, dat Beeld van Diana, het welke voor desen door Augustus wierd aangebeden / nevens twee groote Schilderyen / vertoonende de eene een plegtelijke Cavalcade van den Paus, ende de andere den uittogt van den Grooten Sultan, uit zijne Hoofdstadt Constantinopolen. Beelden van Diana door Augustus aangebeden.

In een kleinder Zaal sagen wy / dat vermaarde beeld van een Schermer / welke tegens twintig andere vogt / en die zig ter dood gequetst voelende / en zig niet meer konnende verweeren / daar nog schijnd met zijne oogen te dreigen. Men vertoonden ons ook daar in een van de kamers / het hoofd van Alexander de Groote, op zijde in Marmor uitgehouwen / even als op een penning. Hoofd van Alexander de Groote.

In een ander beneden vertrek zijn veel schoone stukken / en onder andere het Beeld van Seneca, zijnde nogh geheel bloedig / ende van een zwarte steen gemaakt / die wel na Jaspis gelijkt en het is in die verwe verbeeld / om de misdaden van Nero te kennen te geven / welke die aanzienlijke Man / die zijn Meester hadde geweest / deed sterven. Statuë van Seneca.

Nog de Beelden van Apollo en Daphne. Apollo loopt deese Nymph, die voor hem vlied / na. Sy werd in een boom veranderd / hare handen en armen worden takken / haar lichaam een stam en haar voeten wortelen. Sy zeggen dat dit een werk van den Ridder Bernini is. Van Apollo en Daphne.

Het beeld van Æneas, die zijn Vader Anchises uit den brand van Troyen op zijne schouderen draagt. Æneas schijnd daar seer sterk en vigoureus, en Anchises mager en bleeschloos. Men siet in het wesen van den eersten veel genegentheid tot zijn Vader / en in dat van den laatsten groote vreese en schrik. Æneas.

Het beeld van David, uit een slinger een steen na Goliath werpende; het voorhoofd van David is vol rimpels / en hy toond soodanig een gelaat / dat het schijnt / als of hy den Reus alleen met zijn gezigt wilde vervaren / ook gaat de steen los en dood hem / en zijn dese twee Beelden door den Ridder Bernini gemaakt. David en Goliath.

Stoel in welke de sitters werden gevangen.

Nog sag ik in een kamer van een boven vertrek / een groote stoel / in welke als men gaat zitten / so vindmen zig vastgehouden / soo datmen'er niet uit kan komen. Men zegt dat deselve gemaakt is door iemand die men wilde verrassen / om zigh aan de selven te wreeken / dogh sy soude goed zyn voor een [illegible] die altoos op straat wil zyn / of voor een boose Vrouwe. Den Bisschop van Bamberg heeft een diergelyke stoel in zyn tuin / dog die heeft nog dit / dat den daar in gearresteerde van het hooft tot de voeten werd nat gemaakt.

Aardige klokkenslag en gespeel.

Daar na sagen wy veel aardigheden / bequaam om de kinderen te vermaken / gelijk als een uurwerk en daar by klokjens die speelen / welke als die zulks beginnen / verschynen kleine mannekens en vrouwspersonen / die na het geluid danssen / [illegible] sulks door behulp van raderen. Men zit daar ook een Paradijs voor de gekken / verbeeldende een vermakelijke tuin en Paleis aen een Boek-kamer / alleen bequaam om kinderen te vermaken.

Onse vrouwe del popolo.

Uit dit Paleis door de agterpoort gaande / sagen wy weder de Kerk van onse Vrouwe del popolo , van het volck. Den Paus Alexander VII. heeft dese Kerk seer verciert / om dat zijne Voorouders daar in leggen begraven. Ik sagh daar het vermaarde

Beeld van Jonas.

Beeld van Jonas , van het welke Raphaël Urbino de teekeninge gaf / toonende aan de Beeldhouwers van die tijd / dat hy ten vollen wel de Theorie van hare konst verstond / ook dat hy dit wel werkstellig soude hebben konnen maken / indien hy hamer en beitel hadde willen handelen. Op het groot Altaar is een schoon stuk schildery / gemaakt door Guido Rheni , en is dat Altaar op de vervallen van het graf van Nero gestigt.

Ægyptische Pyramide la Giuglia genaamt.

Van daar begaven wy ons ter linker hand / naa de Piazza di Spagna, dogh gingen alvorens by die Ægyptische Pyramide , welke geheel met Hieroglyphische letteren is bedekt. Men zegt dat dit de Boeken der Ægyptenaars zijn geweest / door welcke sy de geheimen der Theologie , Astrologie , Magie , &c. uitleiden. Den Heer Borri heeft my gezegt dat die de Chimie verklaarden / en dat hy se alle verstond.

Op desen Obeliscus ziet men dese oude Inscriptie aan de eene zijde.

Imp. Caesar divi F.
Augustus
Pontifex Maximus
Imp. XII. Cos. XI. trib. potest. XIV.

Ægy-

Ægypto in potestatem
Populi Romani redacta
Soli donum dedit.

Nieuwe Inscriptie aan de andere zijde/

Sixtus V. Pontifex Max.
Invictissimae Cruci ad Ecclesiam
Sanctae Mariae de populo
In via Flaminia.
Sixto V. Pont. Max.

Ante sacram illius AEdem Augustior
Laetiorque resurgo
Ex cujus utero virginali
Augusto Imperante
Sol Justitiae ortus est.

Nieuwe Inscriptie aan de darde zijde/

Sixtus V. Pontifex Maximus
Obeliscum hunc
A Caesare Augusto Soli in circo maximo
Dicatum impio
Miseranda ruïna fractum obrutumque
Erui transferri formae suae reddi
Crucique invictissimae dedicari jussit.
A. MDLXXXIX. Pont. IV.

Daar is nog een diergelijke groote Pyramide in een Kelder in Campo Marzo, dog om deselve op te rigten souden men veele huisen moeten afbreeken/ als zijnde het zelve nu meest met gebouwen betimmert. De Paters Sommarschi hebben kort ook een seer groote Colomme ontdekt/ als sy haar Collegium Clementinum wilden repareeren/ zijnde het selve een Seminarium van jonge Edellieden/ die daar in van alles seer wel werden onderrigt/

en werd daar alle vierdedeel jaars/ in præsentie van een Cardinaal, opentlijk Academie gehouden/ door het reciteeren van Oratien als anderzints. Geselde Colom is van Granitsteen / en konnen de Geleerde de Inscriptien die daar op staan niet wel uitleggen. Sy noemen de eerstgedagte Pyramide la Giuglia [illegible] popolo, sy staat op de aankomste van en men ziet hier in dese stra[illegible].

Kerk en Collegie der Grieken.

Een weinig verder komende vonden wy de Kerke ende Collegie der Grieken, daar men op sekere dagen hare plegtel[illegible] zien kan en men hoord hier de Misse in het Grieks zingen/ [illegible] gens hare Kerklijke instellingen. Dese Grieken zijn met de Roomsche Kerk vereenigt/ ook hebben sy een Seminarium of [illegible] in het welke sy de jeugt bequaam maken/ welke den Paus [illegible] derhoud/ om haar als Missionarissen of Zendelingen in Grie[illegible]land ende de Eylanden van de Archipelago te stieren.

Paleis van den Groot-Hertog van Toscanen.

Eindelijk quamen wy boven op den Berg/ langs de [illegible] de en de groote weg by het Huis of Paleis van de Groot-Hertog van Toscanen, daar wy een tuin vonden/ met seer veel schoone fonteinen verciert/ nevens twee ofte drie groote [illegible] of [illegible] kens/ om het water te houden/ van marmer. Daar na [illegible] aan ons vertoond de Galerye en het Paleys, daar na de Beelden van twee Worstelaars/ welke met malkander doende zijn/ [illegible] het Beeld van die Boer/ welke zijn zelfsen scherpende [illegible] de [illegible] bestanders van de samenswееringe van Catilina daar van [illegible] de spreeken/ en het aan den Raad ontdekte. Dit is een van de stoutste werken die te Romen te zien zijn/ maar die van [illegible]

Schoone uitsigt daar van.

en Venus hebben haars gelijk niet. Uit de vensters van [illegible] leis kanmen geheel de Stadt Romen zien. Ick hebbe u [illegible] ten te zeggen/ dat in den Tuin/ een seer aardige dogh [illegible] pronknaalde is/ nevens verschelde andere seldsaamheden/ [illegible] te lang.

Villa Ludovisia.

Uit geselde Tuin door de agterpoort gaande/ dwars over de straat/ vondden wy ons aan de aghterpoort van Villa Ludovisia, geborende aan den Prince Ludovisio. Dit huis heeft een seer uitstekende gesonde lugt/ als op de hoogte leggende. In de Tuin zijn twee gebouwen/ geheel met uitnemende seldsaamheden verbuld.

Seldsaamheden daar binnen.

Wy sagen in dat gene/ dat het naast by de agterpoort staat/ een schilderye van de H. Maget, van de hand van Guido Rheni. Dit is een van de schoonste stukken die ik oit hebbe gesien. [illegible] is daar een seer pragtig Cabinet, en daar in het afbeeldsel van den Paus Gregorius XV. een klein Cabinet of kasje/ in het [illegible] ke veele seldsaamheden waren/ als de huid van een waarachtige Hydra, met seven hoofden/ een Dulvelsbrood van steen of in steen veranderd/ het natuurlijke afbeeldsel van Franciscus I. Koning

ning van Vrankrijk, en dat van desselfs Geneesheer / geschilderd door Laurenzo Vinci, welke voor uitnemende wierden geschat.

Wy vonden ook in een kamer het afbeeldzel ter halver lijf van den voorgenoemden Paus Gregorius XV. en dat van zijn Neef den Cardinaal Ludovisio, welke van wit Marmer zijn. Sy vertoonden ons noch een andere kamer / die vervuld was met seer aardige glasen. Gregorius XV. ter halver lijf, &c.

Het aanmerkelijkste dat in dit huis werd gezien / is een bedde in een van de kamers / bestaande geheel uit kostelijke gesteenten / en het werd op honderd duizend Rijksdaalders geschat. De vier Pylaren zijn van Oostersch Jaspis, seer net gepolijst / het overige is van andere kostelijke steenen / doch het hoofden-einde overtreft alle het andere / soo door de stoffe / als door de konst daar aan betoond. In het midden ziet men de Wapenen van het Geslachte Ludovisio, de Blasoenen ofte het buitenwerk daar van uitgebeeld / door dierbaare gesteenten van verscheide verwen. Men ziet daar witte en roode Oriulden / kostelijke steenen / groote Amethisten, sommige plat / andere rond / de derde naalds wijse / een oor-kussen op het welke Phaëton in sijn Kar is afgebeeld / zijnde de wielen of raderen van deselve van kostelijke steenen / en een oneindelijk getal van diergelijke schatten en werken / die dat bedde onvergelijkelijk maken / soo door de konst als desselfs waarde. ‡ Prachtig Bedde.

Ik weet evenwel niet waarom men bedden van Gesteenten / al zijn die dierbaar / maakt. Heeft men die geschikt voor het Kraam-bedde van de Princesse aan welke het behoord / soo is het een seer quaad voor-teeken / het welke haar niet dan een harden arbeid kan beloven. Is het om dit Geslacht aanmerkelijk by de Nakomelingen te maaken / soo dunkt my dat dat voornemen genoegsaam ydel is / door dien de tijd dese dierbaare Gesteenten soo wel sal slijten als alle andere verganckelijke saaken. Indien men mijn raad wilde volgen / soo soude men den mensch / die in steen is veranderd / welke wy in het andere gebouw sullen zien / daar op leggen / want steene bedden behooren maar voor steene menschen te zijn. Redenen daar over.

Dichte by dit Gebouw zijn Fonteinen en Water-sprongen / door veel Boomen bezet en bedekt / welke door haar swaar gebladerde kruinen / die geene die daar komen haar vermaak nemen / voor de brandende straalen der Sonne / beschutten / en wanneer het den Opzichter van dat huis gevalt / doet hy daar regen en Schoone Fonteinen.

Wol-

‡ *De Erfgenaamen van dit huis geven voor, dat dit bedde is gestoolen, hoewel veele geloven dat zy het heimelijk hebben verkocht.*

Wolken zien / selfs in de maand van Junius en Julius, gedurende dewelke het in Italien niet regend.

Uitnemende Schilderyen.
Den Tuin doorgewandeld zynde om in het andere Gebouw te gaan / sag ik verscheide Kamers met veel seldsaamheden opgepropt; Onder andere ook de Beelden van twee aaloude Schermers / welke zitten. Vier zeldsaame Schilderyen van Guido Rheni, als een St. Franciscus, een Lucretia, een Judith, en de bekeering van den H. Paulus, behalven verscheide andere stukken van Titiaan, Raphaël, Michaël Angelo, Carrache en andere vermaarde Schilders.

Ook de Busten van Seneca, &c.
Daar is ook een hoofd van Scipio Africanus, een Seneca tot halven lyve / die hoog geschat werd; Cicero op deselve wyse; Twee jongen kinderen van Yvoir / doch seer groot / dat [illegible] te begrypen valt / hoe die van een stuk zyn gemaakt. Twee Beelden van Apollo, van wit Marmor; Het Beeld van een Schermer / sterbende van zyn ontfangene wonden.

Een mensch in steen veranderd.
Het meest verwonderens waardige dat ik daar zag / was het lichaam van een mensche geheel in steen veranderd / [illegible] boven op. Het selve legt in een kist die met Fluweel [illegible]. Seker Ambassadeur dit zeldsaam werk ziende / twyfelde of het ook steen was / en men brak daar een been van om hem de verandering klaar te doen bemerken. Men ziet in het been [illegible] gebeente en de steenen die het selve bedekken. Het hoofd en alle de andere leden / zyn yder op haar plaatse in die kist / en [illegible] persoon / welke zeide dat hy zich verwonderde / daar [illegible] men dat lyk in geen graf leide / kreeg eens tot antwoord, dat het geen ander graf behoefde / dan het geene dat het had / en dat die steene korst het beter dekte / dan eenig graf soude konnen doen. Ook is het soo aardig in die steene korst begraven / dat gy soud zeggen / dat men door het selve / met voorbedachten rade / [illegible] een bekleedzel had gemaakt.

Redenering daar over.
Op dat gy nu / het geene ik u / van dat versteende lichaam hebbe gezegt / niet door een verdichtsel soudet houden / soo [illegible] ik u te gedenken aan het geene Ortelius heeft geschreven / dat in de Bergen in het Westersche Tartaryen werden gevonden menschen / Kameelen / Schapen en andere gedierten / welke [illegible] meer dan drie honderd jaren in steen zyn veranderd.

Beeld van Cestius Marius.
Wy zagen daar na / in een ander vertrek / een Beeld van Cestius Marius, die zich met een Poignaard dood op het lyk van syn Dochter / welke haar zelfs om het leven had gebracht / om de verkrachting van een der Keisers te ontgaan.

Hooft van Olympias, Moeder van
Van dit Vertrek gingen wy af in een lage of beneden Galerye, die seer vierkantig en met veele statuën verciert is / en onder andere met die van Junius Brutus, Nero ende Domitianus, [illegible]

het

Het schoonste dat ik daar vond / was het hoofd van Olympias, Moeder van Alexander de Groote, half in het Marmer uitgehouwen / en zynde op de wyze van een gegooten Penning of [illegible].

Alexander de Groot.

Wy gingen door de achter-poort uit dat huis / welke tegens de Kerke der Capucynen uitkomt, Wy begaven ons daar binnen en zagen in de tweede Capelle aan de linkerhand het graf van St. Felix, Leke-broeder van die Orde, die / onder de Roomsch gezinde, [illegible] gewaande Heiligheid seer beroemd is. Den Cardinaal Antonio Barberini, Broeder van den Paus Urbanus VIII. anders genaamd den Cardinaal van St. Onuphrius, die Capucyn was / eer Cardinaal hy zyn Broeder [illegible] werde gemaakt / [illegible] liet mede in deze Kerk begraven. Hy wilde niet anders op zyn graf hebben gezet / dan de volgende woorden: [illegible] cinis [illegible] 1. [illegible]

Kerk der Capucijnen en Graf van St. Felix, &c.

Het Paleis van de Barberini's staat recht over de Kerk van de Capucynen, bewoonde door den Prince van Palestrina, die van dat Geslachte is [illegible]. Het selve is een der schoonste van Romen, [illegible] of [illegible], aan de [illegible] van den [illegible] / als [illegible] schoone [illegible] en zeldzaamheden die daar [illegible]. [illegible] die men meesterstukken mag noemen. [illegible] heeft geheel zijn [illegible] uitgeput / om de Solder van de groote Zaal te vercieren. In de Galerye is een oneindig getal van [illegible] en Schilderyen/ de vertrekken zijn dubbeld / met een [illegible] vervolg van Kamers / in [illegible] derwelke een Koning [illegible] mogen vernachten / [illegible] zyn deselve opgepronkt / door het zeldzaamste [illegible] in is de Bibliotheek van den Cardinaal François Barberini.

Paleis van Barbarini.

Wy daalden daar na of na de Piazza di Spagna, of de [illegible] plaats / daar een seer schoone Fontein is / [illegible] genaamt / van welke / des Somers / alle de Pypen [illegible] geopend / om de vloer van alle de nabuurige Straaten te bevochtigen. Het Paleis van den Ambassadeur van Spanjen is op deze plaats / woonende gemeenlijk al de Gesanten van die Natie daar in.

Piazzā di Spagna.

Het Collegie de propaganda Fide ofte tot voortzetting des Geloofs / is aan het einde van die plaatse. Urbanus VIII. deed het [illegible] / tot onderhouding van veel Studenten uit de zuider gewesten des Werelds / zelfs uit de Indiën en het Morenland, om in het selve wel geoeffend zynde / weder na haar Vaderland te keeren / en aldaar het Christelyke Gelove verder voort te zetten.

Collegie de Propaganda Fide.

Piazza de la Fontana di Trevi.

Van de plaatse van Spanien, gingen wy na de Piazza [illegible] Fontana di Trevi, en zagen onderwegen [illegible] door de Heeren Cardinalen bewoond / [illegible] te Cavallo leggen / daar den Paus sig gemeenlijk [illegible] ten van Trevi is niet [illegible] gebleven / men heeft daar [illegible] soo grooten overvloed / dat het [illegible] op de plaatsen daar het [illegible]

Collegie van de Maroniten.

Allengskens quamen wy aan den [illegible] Monte Cavallo en gingen in het Collegie van de Maroniten, [illegible] se zag doen op haare wijs [illegible] op de [illegible] nen welke op den Berg [illegible] wonen. Sy [illegible] bische [illegible]

Kerk der 12. Apostolen.

Daar na quamen wy in de [illegible] deed bouwen / ter eeren van de twaalf Apostelen [illegible] dat de Apostelen Jacobus en [illegible] daar is een groote plaats / op welke [illegible] als dat van den [illegible] van de [illegible] Lauria, en van de Heeren [illegible]

Il Corso, schoonste Straat van Romen.

Wy zagen daar mede de schoonste Straat van Romen, Il Corso, so genaamd / om dat daar [illegible] schilden / [illegible] de vermommingen [illegible] den van den Vasten avond. Dese [illegible] Italianen toegelaaten / door welke sy haar [illegible] lacchen / om eens uit te rusten van die [illegible] sy het geheele jaar zyn / en haar staatigheid [illegible] af te leggen / want [illegible] tyd verstaan [illegible] haar [illegible] en [illegible] / sonder eenigen om[illegible] met hare Vrouwen.

Voorbeelden van de Vasten-avonts vermakelijkheden aldaar.

Sy halen dan eens des jaars [illegible] korsingen / en die eenigzints met [illegible] als by voorbeeld, Den een gaat door de Stadt [illegible] Advocaat of Leeraar in de Rechten / [illegible] en [illegible] met alle die hem [illegible] / [illegible] stingen [illegible] allern uit [illegible] / en [illegible] sommige [illegible] ren malliarderen ontmoeten / blyven sy stil staan / [illegible] tegen [illegible] dat een aangenaame vermaak aan het [illegible] Het gebeurt my dat ik eens [illegible] van dese Gasten [illegible] rosse [illegible] sien zitten / met haar [illegible] en [illegible] de haar [illegible] by haar / doch in het [illegible] die zy een open Boek daar hielden / [illegible] de [illegible]. Andere [illegible] te [illegible] de schouderen / roepende [illegible] / en openende somwylen haar Mantel / vertoonen zy dat [illegible]

[illegible] zie; Een ander wederom treed met getelde passen / en een Spaansse gravitcit, kemmende gedurig zijn hair / zettende zijn knevels op en groetende alle de Dames, als een persoon van groot aanzien. Andere rijden in Carossen en doen niet dan op Instrumenten speelen. Andere wederom hebben kleine Theaters op raderen / die sy langs de Straaten doen trekken / op welke sy klugten speelen en met de lieden spotten. Hier is'er een op een Muil gezeten als een Doctor in de Medicynen, hebbende verscheide [illegible] op sijne zyden hangen. Sommige ryden te Paerd / met groote [illegible] achter op / even als of sy van het Land in de Stadt quamen. De Prinsen zelfs mengen zich in dit werk en verschynen op de Straaten / zittende in heerlijke Triumph-wagens / voor welke vier Paarden naast malkanderen loopen / gevolgt van [illegible] en veel Trompetters / [illegible] prachtige en vry [illegible] gekleed.

Sommige Edelleden / zelfs van de voornaamste / gaan te [illegible] met [illegible] vol Suikerwerk en drooge Confituren, welke sy de Dames die aan de Vensters of in de Carossen zijn / toewerpen. [illegible] aardiger gezien dan de Mascarade van een [illegible] met de Spaansse en Fransse te spotten / half op sijn Frans en half op de Spaansse wijse gekleed was. [illegible] Don Diego, en [illegible] de andere soodanigen [illegible] als het u sal gelieven / te zijn. Sijn hair was aan de eene kant dik / gepoepert en gekruld / en aan de andere swart en effen / dun en [illegible] zijn ooren gestreken. De helft van zijn baard stond styf over eind en aan de andere zyde was die afgeschraapt. Voor sijn eene oog had hy een brilglas en niet met alle voor het andere en soo voorts. Vervolg daar van.

Hier door kond gy oordeelen van de andere [illegible] des Vasten-avonds / en hoe de menschen zich [illegible] vermaken / [illegible] het is op levens verbeurte verboden / Wapenen te dragen / [illegible] als men vermomt is of in eenig huis te gaan / en als [illegible] is het ook op deselbe straffe verboden / vermomt op Straat te verschijnen / en iets te doen of te zeggen dat tegen de welvoegentheid strijd / en daarom zyn altoos op die tijd in de Straat del Corso, Wachten en S[illegible], om alle onlusten voor te komen / zelfs in die tyd van vermaak. Vasten-avonts Wetten.

In dese Corso ziet men dagelijks veel Dames en Heeren van aanzien in hare Carossen wandelen / [illegible] des avonds / om de koelte te scheppen. Ook is het daar seer vermakelijk / want daar staan veel schoone Paleysen, en onder andere dat van Vitelleski, dat met kamers op eene verdieping heeft / alle gevuld met statuen en Schilderyen / onder welke ik dat van Cincinna- Paleis van Vitelleski.

 tus

cus zag / ook dat van Brutus, dat door bevel [illegible] gebroken / ook ziet men daar op noch de [illegible] gen.

Dat van Pamphilio.

Noch is daar dat van den Prince Pamphilio, [illegible] meer Meubelen en Rijkdommen [illegible] de Stadt Romen; en [illegible] In [illegible] daar veel Beeldwerk van Goud en Zilver [illegible] gaaleen, met den voetstal van een Saphyr [illegible] stuk is dat door [illegible] verstreken / [illegible] ten staan / op verscheide wijsen [illegible]

Schatten daar binnen.

Een groot Silver Crucifix, met een [illegible] schat op twaalf duisend Rijksdaalders; [illegible] met het afbeeldsel van de [illegible] Maria, [illegible] Rijksdaalders, Een Degen welkers [illegible] sijn bestaande van een uitnemende waarde [illegible] bezaid met veel Turkoisen, die ofte [illegible] zijn, soo groot als Appelen, die [illegible] geschonken wierden / tot [illegible] noodt. Een [illegible] lyken Miter, met groote en dierbaare [illegible] ontelbare stukken van de beste [illegible] ders / &c.

Verdere Paleisen in het Corso.

Noch ziet men in het [illegible] beginnen, van Don Augustino Chigi [illegible] en van den [illegible] Cajetano. In het [illegible] ne Marmore Trap en twaalf groote [illegible] selve een [illegible], geklee met den [illegible] les, die door hare [illegible] den verwijt [illegible] die tegens haar [illegible] hadde [illegible] Cardinaal [illegible] woond nu in dit Paleis [illegible]

Kerke van Sta. Maria in Via Lata.

In het selve Corso heeft men ook Kerken, die [illegible] waardig zijn / en onder andere die van Sta. Maria in Via Lata, die dichte by het Paleis Pamphilio staat. Dit is [illegible] Kerk en heeft den titul van een Cardinaal. [illegible] op deselve plaats is gestichd daar den H. Paulus [illegible] nam / daar hy voor de eerste maal in [illegible] self / dat het in het [illegible] van [illegible] den H. Lucas de Handelingen der Apostelen beschreef.

Van St. Carlo in Corso.

In deselve Corso zagen wy ook de Kerk van St. Carlo in Corso, daar het herte van den H. Carolus Borromeus [illegible] in een Doose met Cristal bewaard. Dese Kerk [illegible] sen toe en den overleden Cardinaal [illegible] pronken / doch den Koning van Spanjen [illegible] gebracht / en werd door den Schilder [illegible] gelijks gewerkt.

Wy zagen ook de Kerk van St. Jacomo deli Incurabili. Dese Kerk is rond maar seer schoon/ en hoord aan het Gasthuis van St. Jacomo, in het welke die geene onderhouden werden/ welke van de vuile ziekte ongenesselijk zijn.

Endelijk gingen wy in de Kerk van de Boetvaardige Dochters/ en welke alle de Hoeren toegelaten en onderhouden werden/ die zich tot een beter leven willen begeven/ en sy blyven daar soo lang sy leven/ ten kosten van het huis dat daar aan hoord/ welks inkomsten vermeerderd worden/ door de middelen van alle die Hoeren/ welke in geheel Romen komen te sterven/ sonder het laaste Kerk-geregt te hebben ontfangen/ soo als noch onlangs is geschied met de nalatenschap van een Hoer [illegible] den hals was afgesneden/ en daar op al [illegible] door gegaan. Ik bespeurde een groot [illegible] tusschen dit Huis en het Amsterdamse [illegible], in het [illegible] de Hoeren [illegible] in dit van het welke ik [illegible]/ gaan die Dochters ofte Vrouwen/ uit haar eigen wil en vrye keur/ niet om te werken/ maar om boete te doen.

Nevens de Kerk van het Convent van de Boetvaardige Dochters/ [illegible] wy de Kerk van St. Sylvester in Capite/ na het [illegible] van het Hoofd van onsen Zaligmaker soo genaamd/ van het welke [illegible] verhalen hier te lang.

Der Boetvaardige Dochters.

Van daar quamen wy weder al [illegible] om de Colomme van Antoninus te besien. Sy is seer over een komende met die van Trajanus, die wy hier vorens hebben beschreven. Van buiten is sy geheel van Marmor, met snij-werk van boven tot beneden/ verbeeldende de aanmerkelijkste daden van den Keiser Marcus Antoninus tegens de [illegible], de [illegible], de Duitsers, de Wandalen [illegible] Wandalen en de [illegible]. Deselve is honderd en vijf en zeventig voeten hoog/ en de heeft twee honderd en [illegible] trappen van binnen/ langs welke men daar boven op komt/ en rontom zes-en-vijftig kleine vensters/ die licht op de Trap geven. Hoe hoog [illegible] wel dese Pylaar is/ soo bestaat zy nogh maar uit acht-en-twintig Marmore steenen. Die gene welke begeerig zijn om te weten wat daar op staat gehouwen/ konnen te Romen by Rossi, a la place, die ook de uitleggingen van [illegible] en Bellori daar over heeft/ daar van gedrukte Plaaten hebben. Paus Sixtus V. deed boven op deselve een vergulde koper Beeld van den Apostel Paulus stellen. Op de voetstal van deselve staat.

Van St. Sylvester in Capite.

Colomme van Antoninus.

Sixtus V. Pontifex Max.
Columnam hanc ab

 Omni

Concilie van Trenten, den naam van L[illegible] Majus, [illegible]te Ligt gaven. Eindelijck [illegible] daar de [illegible] Dame uit den Huise [illegible], [illegible] een seer schoon [illegible] byſondere wyſe t[illegible]geſteld. [illegible] een andere verwe/ en ſtaat [illegible] op een [illegible].

Capelle van St. Catharina van Siena.

In de Sacriſtie vertoonde[illegible] ſy ons de Capelle van de H. [illegible] van Siena, zijnde [illegible] kamer daar ſy [illegible] heeft gewoond. Den Cardinaal [illegible] Protector van die Orde, heeft die daar [illegible] Siena, en haar lichaam legt onder het Altaar [illegible] deken van die Kerk.

Kerk van St. Andrea della Valla.

Van de Minerva gingen wy na St. Andrea della Valle, [illegible] is een ſeer ſchoone Kerk; welke de [illegible] ter ſelver plaatſe daar [illegible] van [illegible] en op de ruinen van het [illegible] Peſtilentio, [illegible] te dat men daar ook de [illegible] van [illegible] ſlagte ziet/ als Pius II. en Pius III. [illegible] tragt zynde/ is een der fraayſte van Romen. [illegible] leen daar van uitgeſondert. Madonna [illegible] geweeſt.

Cabinet van den Ridder Pozzo.

Den Ridder Pozzo, een ſeer nauwkeurig [illegible] man/ woonde agter den Kerk. Hy heeft [illegible] veel ſchoone dingen geſien/ welke [illegible] Medailles, Bas-Reliefs, ongemeene [illegible] van andere dingen/ die hy heeft [illegible] kenen/ met groote naukeurigheid en [illegible].

Paleis van den Hartog Matthei.

Hier na ſagen wy het Paleis van den Hertog Mattei/ [illegible] ons veel ſchilderyen en ſchoone Statuen [illegible] al een ſeer groot ſtuk/ in het welke [illegible] den van den Paus Clemens VIII. en deſſelfs togt [illegible] bezit te gaan nemen van het Hertogdom Ferrara.

Paleis Farneſe.

Na de Kerk van St. Carlo in Catinari, de [illegible] Kerk van St. Lorenzo in Damaſo bezigtigt te hebben/ [illegible] wy by het Paleis Farneſe. Voor het ſelve is een groote plaats met twee ſchoone Fonteynen. Dit is een der ſchoonſte [illegible] van Romen, ſtaande het gebouw [illegible] rondom kan gaan. Het heeft [illegible] een groote poort is/ waar door [illegible] op de plaats [illegible] Pilaren, Bogen en Galeryen [illegible] Vertrekken komt.

Schoon beeld van Hercules.

Op deſe plaats ziet men dat onbeſchrijfelijk [illegible] waardige Beeld van Hercules, leunende op zyn [illegible] in de Baden van Antoninus Caracalla gevonden/ [illegible] beenen is gebrooken/ dog weder herſteld/ [illegible]

van den Athener Glyco, soo als onder met Griecksche Letteren te lesen is. Men vind daar altoos Schilders en Beeldhouwers die het afteekenen. Ook ziet men daar noch een ander Beeld van Hercules, dat daar tegens over staat, doch dat is maar een Copye, niet soo goed als het voorige. Noch ziet men daar twee Beelden van Flora en van twee Schermers.

Aan het inkomen van de groote Zaal zijn de statuen van twee Koningen van Parthen, doch met ketenen ombangen en geboeid. In de Zaal is het Beeld van Alexander Farneze, Hertog van Parma, welke twee andere [illegible] met de voeten treed, de Vetstroom van [illegible] verbeeldende, terwijl de Faam hem een kroon op het hoofd steld, en zijn deze vier stukken van een [illegible] Marmer gemaakt. In deselve Zaal zijn twee uitnemende Beelden van de Liefde en van Overvloed, in gedaante als of ze malkanderen streelden en kusten.

Andere seldsame Beelden voor en in de Zaal.

Rondom dit Vertrek is een [illegible] van Beelden, vertoonende Schermers, met den Degen in de hand, alle in verscheide gestalten, en op haar hoede. In een kamer dichte by de Zaal zagen wy veel schoone Schilderyen, vertoonende de doorluchtige daden van Paus Paulus III., geschilderd door Salviati en Frederik Zucchari. Noch was 'er een Schilderye, daar Lutherus met Kardinaal Cajetanus disputerende. In een andere Kamer vertoonden sy ons de Beelden van een groot getal aaloude Philosophen en Poëten, als Carneades, Plato, Possidonius, Zeno, Socrates, Diogenes, Bacchus, Meleager en andere.

Schilderye van Paus Paulus III.

Daar na zaagen wy in een ander Vertrek veel Schilderyen, alle van de uitnemenste Meesters en een taaffel van ingeleide Steentjens, ter lengte van twaalf en breedte van vijf voeten. Daar op leiden sy ons in de Galerye, die geheel met statuen is omringt, hebbende de Solders heerlijk beschildert door de handen van den soo vermaarden Hannibal Carrache, verbeeldende de Minneryen der Heldensche Goden en Godinnen. Men kan zeggen dat dat schilder-werk, soo schoon is als eenig ander in de Galeryen van Romen, ja van geheel Europa, indien het het selve niet overtreft. Ook heeft men deselve soo volmaakt schoon geacht, dat die in Platen sijn gesneden en gedrukt.

Prachtige Galerye in het Paleis Farneze.

Wy zagen daar na de Bibliotheek, en in deselve veel zeldsame Boeken, nevens schoone Schilderyen van Raphael en Titiaan, ook treffelijke Tekeningen van gezeiden Raphael en Michael Angelo, voor al dat van het uitterste Oordeel.

Bibliotheek aldaar.

Wy daalden daar na af op een kleine achter plaats, daar ik een Marmere Stier zag, welke met een van sijn hoorns was vast gebonden, en aan de andere hoorn hadde hy een Vrouw, met haar hair daar aan gehegt. Twee kloekke Jongelingen zijn

Historie van Dirce.

en werd daar alle vierdedeel jaars / in præsentie van een Cardinaal, opentlijk Academie gehouden / door het reciteeren van Oratien als anderzints. Geselde Colom is van Granitsteen / en konnen de Geleerde de Inscriptien die daar op staan niet wel uitleggen. Sy noemen de eerstgedagte Pyramide la Giugha of del popolo, sy staat op de aankomste van en men ziet hier in dese straten.

Kerk en Collegie der Grieken.

Een weinig verder komende vonden wy de Kerke ende Collegie der Grieken, daar men op sekere dagen hare plegtelijkheden zien kan en men hoord hier de Misse in het Grieks zingen / volgens hare Kerklijke instellingen. Dese Grieken zijn met de Roomsche Kerk vereenigt / ook hebben sy een Seminarium of Plantschool in het welke sy de jeugt bequaam maken / welke den Paus onderhoud / om haar als Missionarissen of Zendelingen in Griekenland ende de Eylanden van de Archipelago te stieren.

Paleis van den Groot-Hertog van Toscanen.

Eindelijk quamen wy boven op den Berg / langs de Huisen zijde en de groote weg by het Huis of Paleis van de Groot-Hertog van Toscanen, daar wy een tuin vonden / met seer veel schoone fonteinen vercierd / nevens twee ofte drie groote Bassins of Bekkens / om het water te houden / van marmer. Daar na wierd aan ons vertoond de Galerye en het Paleys, daar na de Beelden van twee Worstelaars / welke met malkander doende zijn / en het Beeld van die Boer / welke zijn zeissen scherpende / de medestanders van de samenzweeringe van Catilina daar van hoorde spreeken / en het aan den Raad ontdekte. Dit is een van de stoutste werken die te Romen te zien zijn / maar die van Cupido en Venus hebben haars gelijk niet. Uit de vensters van dit Paleis kanmen geheel de Stadt Romen zien. Ick hebbe u vergeten te zeggen / dat in den Tuin / een seer aardige dogh kunstige pronknaalde is / nevens verschelde andere seldsaamheden / hier te lang.

Schoone uitsigt daar van.

Villa Ludovisia.

Uit geselde Tuin door de agterpoort gaande / dwaars over de straat / vondden wy ons aan de aghterpoort van Villa Ludovisia, geborende aan den Prince Ludovisio. Dit huis heeft een seer uitstekende gesonde lugt / als op de hoogte leggende. In de Tuin zijn twee gebouwen / geheel met uitnemende seldsaamheden verbuld.

Seldsaamheden daar binnen.

Wy sagen in dat gene / dat het naast by de agterpoort staat / een schilderye van de H. Mager, van de hand van Guido Rheni. Dit is een van de schoonste stukken die ik oit hebbe gesien. Nog is daar een seer pragtig Cabinet, en daar in het afbeeldsel van den Paus Gregorius XV. een klein Cabinet of kasje / in het welke veele seldsaamheden waren / als de huid van een wonderlijke Hydra, met seven hoofden / een Duivelsbrood van steen of in steen veranderd / het natuurlijke afbeeldsel van Franciscus I. Koning

ning van Vrankrijk, en dat van deſſelfs Geneesheer / geſchilderd door Laurenzo Vinci, welke door uitnemende wierden geſchat.

Wy vonden ook in een kamer het afbeeldzel ter halver lijf van den voorgenoemden Paus Gregorius XV. en dat van zijn Neef den Cardinaal Ludoviſio, welke van wit Marmer zijn. Sy vertoonden ons noch een andere kamer / die vervuld was met ſeer aardige glaſen. Gregorius XV. ter halver lijf, &c.

Het aanmerkelijkſte dat in dit huis werd gezien / is een bedde in een van de kamers / beſtaande geheel uit koſtelijke geſteenten / en het werd op honderd duizend Rijksdaalders geſchat. De vier Pylaren ſijn van Ooſterſch Jaſpis, ſeer net gepolijſt / het overige is van andere koſtelijke ſteenen / doch het hoofden-einde overtreft alle het andere / ſoo door de ſtoffe / als door de konſt daar aan betoond. In het midden ziet men de Wapenen van het Geſlachte Ludoviſio, de Blaſoenen ofte ſiet buitenwerk daar van uitgebeeld / door dierbaare geſteenten van verſcheide verwen. Men ziet daar witte en roode Druiven / koſtelijke ſteenen / groote Amethiſten, ſommige plat / andere rond / de derde naaldswijſe / een oor-kuſſen op het welke Phaëton in ſijn Kar is afgebeeld / zijnde de wielen of raderen van deſelve van koſtelijke ſteenen / en een oneindelijk getal van diergelijke ſchatten en werken / die dat bedde onvergelijkelijk maken / ſoo door de konſt als deſſelfs waarde. ‡ Prachtig Bedde.

Ik weet evenwel niet waarom men bedden van Geſteenten / al zijn die dierbaar / maakt. Heeft men die geſchikt door het Kraam-bedde van de Princeſſe aan welke het behoord / ſoo is het een ſeer quaad voor-teeken / het welke haar niet dan een harden arbeid kan beloven. Is het om dit Geſlacht aanmerkelijk by de Nakomelingen te maaken / ſoo dunkt my dat dat voornemen genoegſaam ydel is / door dien de tijd deſe dierbaare Geſteenten ſoo wel ſal ſlijten als alle andere verganhelijke ſaaken. Indien men mijn raad wilde volgen / ſoo ſoude men den menſch / die in ſteen is veranderd / welke wy in het andere gebouw ſullen zien / daar op leggen / want ſteene bedden behooren maar voor ſteene menſchen te zijn. Redenen daar over.

Dichte by dit Gebouw zijn Fonteinen en Water-ſprongen / door veel Boomen bezet en bedekt / welke door haar ſwaar gebladerde kruinen / die geene die daar komen haar vermaak nemen / voor de brandende ſtraalen der Sonne / beſchutten / en wanneer het den Opzichter van dat huis gevalt / doet hy daar regen en Wol- Schoone Fonteinen.

‡ *De Erfgenaamen van dit huis geven voor, dat dit bedde is geſtoolen, hoewel veele geloven dat zy het heimelyk hebben verkocht.*

Wolken zien / selfs in de maand van Junius en Julius, geduren-de dewelke het in Italien niet regend.

Uitnemende Schilderyen. Den Tuin doorgewandeld zijnde om in het andere G[illegible] te gaan / sag ik verscheide Kamers met veel seldsaamheden [illegible] gepropt; Onder andere ook de Beelden van twee aaloude [illegible] mers / welke zitten. Vier zeldsaame Schilderyen van [illegible] Rheni, als een St. Franciscus, een Lucretia, een J[illegible], een [illegible] bekeering van den H. Paulus, behalven verscheide andere [illegible] van Titiaan, Raphael, Michaël Angelo, Carrache en andere [illegible] name Schilders.

Ook de Busten van Seneca, &c. Daar is ook een hoofd van Scipio Africanus, een S[illegible] halven lijve / die hoog geschat werd; Cicero op deselve [illegible]; Twee jongen kinderen van Yvoir / doch seer groot / d[illegible] te begrijpen valt / hoe die van een stuk zijn gemaakt. [illegible] Beelden van Apollo, van wit Marmor, Het Beeld van [illegible] Schermer / sterbende van zijn ontfangene wonden.

Een mensch in steen veranderd. Het meest verwonderens waardige dat ik daar zag / [illegible] lichaam van een mensche geheel in steen veranderd / [illegible] boden op. Het selve legt in een kist die met Fluweel [illegible] Seker Ambassadeur dit zeldsaam werk ziende / twi[illegible] ook steen was / en men brak daar een been van om [illegible] verandering klaar te doen bemerken. Men ziet in d[illegible] gebeente en de steenen die het selve bedekken. Het [illegible] de andere leden / zijn voer op haar plaatse in die [illegible] en [illegible] persoon / welke zeide dat hy zich verwonderde / d[illegible] men dat lyk in geen graf leide / kreeg eens tot [illegible] het geen ander graf behoefde / dan het geene dat h[illegible] die steene korst het beter dekte / dan enig graf sou[illegible] ko[illegible] Ook is het soo aardig in die steene korst begraben / dat [illegible] zeggen / dat men voor het selve / met voorbedachten r[illegible] een bekleedzel had gemaakt.

Redeneering daar over. Op dat gy nu / het geene ik u / van dat versteende [illegible] hebbe gezegt / niet voor een verdichtsel souder houden / [illegible] ik u te gedenken aan het geene Ortelius heeft geschreven / [illegible] de Bergen in het Westerische Tartaryen werden gevonden / men-schen / Cameelen / Schapen en andere gedierten / welke [illegible] meer dan drie honderd jaren in steen zijn veranderd.

Beeld van Cestius Marius. Wy zagen daar na / in een ander vertrek / een [illegible] van C[illegible] stius Marius, die zich met een Poignaard dood op he[illegible] Dochter / welke haar zelfs om het leven had gebracht / om [illegible] verkrachting van een der Keisers te ontgaan.

Hooft van Olympias, Moeder van Van dit Vertrek gingen wy af in een lage of beneden Galery, die seer vierkantig en met veele statuën verciert is / en onder [illegible] dere met die van Junius Brutus, Nero ende Domitianus, [illegible]

Dit

[illegible] die ik daar vond / was het hoofd van Olympias, [illegible] Alexander de Groote, [illegible] in het Marmer uitge[illegible] / en zulks op de wyze van een gegooten Penning of Medaille. — *Alexander de Groot.*

Wy gingen [illegible] de achter-poort uit dat huis / welke tegens de Kerk der Capucynen uitkomt. Wy begaven ons daar bin[illegible] in de [illegible] Capelle van de [illegible] het graf van St. Felix, [illegible] van die Ordre, die / onder de Roomsch[illegible] / [illegible] heiligheid / seer beroemd is. [illegible] Cardinaal Antonio Barberino, [illegible] van den Paus Urbanus VIII. [illegible] Cardinaal van St. Onuphrius, die [illegible] Cardinaal in zyn [illegible] wierde gemaakt / [illegible] legt mede in deze Kerk begraven, [illegible] op zyn graf hebben gezet / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. — *Kerk der Capucijnen en Graf van St. Felix, &c.*

Het Paleis van de Barberini's staat recht over de Kerk van de Capucynen, [illegible] van Palestrina, die van [illegible]. Het selve is een der [illegible] van Romen, [illegible] aan de zyde van den [illegible] [illegible] zeldzaamheden die [illegible] zyn. Daar van zyn twee trappen die met mee[illegible] [illegible] Pietro de Cortona heeft geheel zyn [illegible] om de [illegible] van de groote Zaal te vercieren. In de Galerye is een oneindig [illegible] en Schilderyen / [illegible] zyn dubbeld / met een [illegible] van [illegible] / [illegible] derwelke een [illegible] mogen vernach[illegible] / [illegible] zyn deselve opgepronkt / [illegible] het zeldzaam[illegible] [illegible] in is de Bibliotheek van den Cardinaal François Barberini. — *Paleis van Barbarini.*

Wy [illegible] daar na of na de Piazza di Spagna, of de Spaan[illegible] plaats / daar een seer schoone Fontein is / [illegible] ge[illegible] [illegible] van welke / des Somers / alle de [illegible] geo[illegible] [illegible] van alle de nabuurige [illegible] te bevoch[illegible]. Het Paleis van den Ambassadeur van Spanjen is op de[illegible] plaats / woonende gemeenlyk al de Gesanten van die Natie daar in. — *Piazza di Spagna.*

Het Collegie de propaganda Fide ofte tot [illegible] des Ge[illegible] [illegible] het einde van die plaats. Urbanus VIII. deed het [illegible] / tot onderhouding van veel [illegible] uit de zuider [illegible] des Werelds / zelfs uit de Indien en het Moorenland, om [illegible] het selve wel geoefend zynde / weder na haar Vaderland te keeren / en aldaar het Christelyke Geloove [illegible] te zet[illegible]ten. — *Collegie de Propaganda Fide.*

Piazza de la Fontana di Trevi.

Van de plaatse van Spanjen, gingen wy na de [illegible] Fontana di Trevi, en zagen onderwegen veel schoone [illegible] door de Heeren Cardinalen [illegible] [illegible] te Cavallo leggen / daar den [illegible] sig gemeenlijk [illegible] [illegible] ten van Trevi is niet volbouwd / [illegible] gebleven / men heeft daar [illegible] [illegible] soo groten overvloed / dat [illegible] op de plaatsen daar het uit [illegible].

Collegie van de Maroniten.

[illegible] aan [illegible] en gingen in het Collegie van de [illegible] se zag [illegible] op [illegible] en op de [illegible] nen welke op den Berg [illegible] bi[illegible].

Kerk der 12. Apostolen.

Daar na [illegible] deed bouwen, ter eeren van de [illegible] Apostelen [illegible] dat de Apostelen [illegible] en [illegible] daar [illegible] door is een groote plaatse [illegible] als dat van den [illegible], van de [illegible] Laurn, en van de Heeren [illegible].

Il Corso, schoonste Straat van Romen.

Op [illegible] de [illegible] so genaamd [illegible] dat daar in [illegible] schieden / gelijk [illegible] den van den Vasten avond. Dese [illegible] Italiaanen toegelaaten / door welke sy haar [illegible] [illegible] om eens uit te [illegible] van [illegible] sy het [illegible] zijn / en haar staatigheid [illegible] af te leggen / [illegible] tijd verslijten [illegible] haar [illegible] en [illegible], sonder eenigen omgang te [illegible] met hare Vrouwen.

Voorbeelden van de Vasten-avonts vermakelijkheden aldaar.

Sy halen dan eens des jaars [illegible] ko[illegible], en die eenigzints met haar [illegible] als by voorbeeld; Men een [illegible] Advocaat of Leeraar in de [illegible] en [illegible] met alle die hem [illegible] / [illegible] stemmen [illegible] alleen uit jok / en als sommige van [illegible] ren [illegible] bl[illegible] sy stil staan / [illegible] [illegible] dat een [illegible] vermaak aan het Volk [illegible] Na [illegible] dat ik eens [illegible] van dese Gasten [illegible] [illegible] sien zitten / met [illegible] de [illegible] vo[illegible] / [illegible] in [illegible] die zy een open Boek [illegible] / en [illegible] de [illegible]. [illegible] veel [illegible] te [illegible] de schouderen / [illegible] om de [illegible] / openende zomwylen haar [illegible] / vertoonen zy dat [illegible]

[illegible]

ander zit; Een ander wederom treed met getelde paſſen / en een Spaanſſe graviteit, kemmende gedurig zyn hair / zettende zijn knevels op en groetende alle de Dames, als een perſoon van groot aanzien. Andere rijden in Caroſſen en doen niet dan op Inſtrumenten ſpeelen. Andere wederom hebben kleine Theaters op raderen / die ſy langs de Straaten doen trekken / op welke ſy klugten ſpeelen / en met de lieden ſpotten. Hier is er een op een Ezel gezeten als een Doctor in de Medicijnen, hebbende verſcheide Urinalen op ſijne zijden hangen. Sommige rijden te Paarde / met groote Valiezen achter op / even als of ſy van het Land in de Stadt quamen. De Princen zelfs mengen zich in dit werk en verſchijnen op de Straaten / zittende in heerlijke Triumph-wagens / daar [illegible] vier Paarden naaſt malkanderen loopen / gevolgt van [illegible] en veel Trompetters / [illegible] op een [illegible] / doch prachtige en wyd [illegible] wijſe gekleed.

Sommige Edellieden / zelfs van de [illegible] / gaan te voet met Doſen vol Suikerwerk en [illegible] Confituren, welke ſy de Dames die aan de Venſters of in de Caroſſen zijn / toewerpen. [illegible] aardiger gezien dan de Maſquerade van een [illegible] met de Spaanſſe en [illegible] te ſpotten / half op [illegible] en half op de Spaanſſe wijſe gekleed was. [illegible] ſchien [illegible] Diego, en van de andere ſoodanigen Monſieur [illegible] te zijn. Sijn hair was aan de eene kant dik / gepoeiert en gekruld / en aan de andere ſwart en effen / dun en achter zijn ooren geſtreken. De helft van zijn baard ſtond ſtijf over eind en aan de andere zijde was die afgeſchraapt. Voor ſijn eene oog had hy een bril glas en niet met alle voor het andere en ſoo voorts.

Hier door kond gy oordeelen van de andere dwaasheden des Vaſtenavonds / en hoe de menſchen zich in deſelve vermommen / [illegible] is op levens verbeurte verboden / Wapenen te dragen / ſoo lang als men vermomt is of in eenig huis te gaan / en als het donker is / is het ook op deſelve ſtraffe verboden / vermomt op Straat te verſchijnen / en iets te doen of te zeggen dat tegens de welvoegentheid ſtrijd / en daarom zijn altoos op die tijd in de Straat del Corſo, Wachten en Sbirri, om alle onruſten [illegible] / zelfs in die tyd van vermaak. Vaſten-avonts Wetten.

In deſe Corſo ziet men dagelijks veel Dames en Heeren van aanzien in hare Caroſſen wandelen / [illegible] des [illegible] / om de lucht te ſcheppen. Ook is het daar ſeer vermakelijk / want daar ſtaan veel ſchoone Paleiſen, en onder andere dat van Vitelleſki, dat tien kamers op eene verdieping heeft / alle gevuld met ſtatuen en Schilderyen / onder welke ik dat van Cincinna- Paleis van Vitelleſki.

tus zag / ook dat van Brutus, dat door bevel der [illegible] gebroken / ook ziet men daar op noch de [illegible] gen.

Dat van Pamphilio.

Noch is daar dat van den Prince Pamphilio, [illegible] meer Medaljen en Rijkdommen van [illegible] de Stadt Romen; en [illegible] daar veel Dra[illegible]werk van Goud en Silver [illegible] gaat[illegible]en, met den voetstal van een [illegible] stuk is dat [illegible] verslerde [illegible] ten staan / op verscheide wijsen gesteten.

Schatten daar binnen.

Een groot Silver Crucifix, met een [illegible] schat op twaalf duisend Guldens [illegible] met het afbeeldsel van de [illegible] Rijk[illegible]; Een [illegible] sen [illegible] bezaid met veel T[illegible]; [illegible] zeer, soo groot als Appelen [illegible] scenken worden [illegible] lijken M[illegible]ter, met groote en dierbaare J[illegible] o[illegible]ele [illegible] van de beste aaloude en [illegible] ders / &c.

Verdere Paleisen in het Corso.

Noch ziet men in het Corso de [illegible] bo[illegible], van Don Agostino [illegible] en van den [illegible] C[illegible]ano. In het [illegible] ne Marmere Trap en twaalf groote aa[illegible] selve een [illegible], gekleed met den [illegible] le[illegible], die door hare [illegible]heden verwijs[illegible] die tegens haar [illegible] hadde [illegible] Cardinaal [illegible] woond nu in dit Paleis [illegible]

Kerke van Sta. Maria in Via Lata.

In het selve Corso heeft men ook Kerken [illegible] waardig zijn / en onder andere die van Sta. Maria in Via Lata, die dichte by het Palcis Pamphilio staat. [illegible] Kerk en heeft den titul van een Cardinaal. [illegible] op deselve plaats is gestigt daar [illegible] P[illegible] nam / doen op voor de eerste maal in Romen [illegible] wil seggen, dat het in het [illegible] dese [illegible] den H. Lucas de Handelingen der Apostelen beschreef.

Van St. Carlo in Corso.

In deselve Corso zagen wy ook de Kerk van St. Carlo in Corso, daar het herte van den H. Carolus Borromeus [illegible] in een Doose met Crystal bedekt. Dese Kerk [illegible] sen toe en den overleden Cardinaal [illegible] heeft [illegible] proken / doch den Koning van Spanjen [illegible] gebracht / en werd door den Schilder [illegible] gelijks gewerkt.

Wy zagen ook de Kerk van Sr. Jacomo deli Incurabili. Dese Kerk is rond maar seer schoon/ en hoord aan het Gasthuis van St. [illegible], in het welke die geene onderhouden werden/ welke van de vallende ziekte ongeneeslijk zijn.

Der Boetvaardige Dochters.

Eyndelijk gingen wy in de Kerk van de Boetvaard'ge Dochters/ in welke alle de Hoeren toegelaten en onderhouden werden/ die zich tot een beter leven willen begeven/ en sy blyven daar soo lang [illegible] ten kosten van het huis dat daar aan hoord/ welks inkomsten vermeerderd worden/ door de middelen van alle die Hoeren/ welke in geheel Romen komen te sterven/ [illegible] het [illegible] Kerk geregt te hebben ontfangen/ soo [illegible] nog onlangs is geschied/ met de nalatenschap van een Hoer [illegible], haar [illegible] van halt was [illegible] / en daar op al[illegible] [illegible] gegaan. Ik bespeurde een groot onderscheid [illegible] Francis, in het welke men de Hoeren opsluit/ want in dit van het welke ik [illegible] / gaan die Dochters [illegible] / uit haar eigen [illegible] en vrye keur/ niet om te werken/ maar om boete te doen.

Van St. Sylvester in Capite.

Achter de Kerk van het Convent van de Boetvaard'ge Dochters/ vonden wy de Kerk van St. Sylvester in Capite/ na het [illegible] van het Hooft van [illegible] soo genaamd/ van het welke [illegible] verhalen hier te lang.

Colomme van Antoninus.

Van daar quamen wy weder af [illegible] de Colomme van Antoninus te besien. Sy is seer over een komende met die van Trajanus, die wy hier vorens hebben beschreven. Van buiten is sy gedekt van Marmor, met snij-werk van boven tot beneden/ vertonende de aanmerkelijkste daden van den Keiser Marcus Aurelius tegens de [illegible], de Parthen, de D[illegible], de Wandalen en de [illegible] of Polen. Deselve is honderd en vyf-en zeventig voeten hoog/ en de [illegible] twee hondert en zes trappen van binnen/ langs welke men daar kan gaen op [illegible]/ en rontom zes-en-vyftig kleine vensters/ die licht op de Trap geven. Hoe hoog eenwel dese Pilaar is/ soo bestaat zy doch maar uit acht-en-twintig Marmore steenen. Die geene welke begeerig zyn om te weten wat daar op staat gehouwen/ konnen te Romen by Rossi, a la [illegible], die ook de uitleggingen van [illegible] en Bellori daar over heeft/ daar van gedrukte Platen koopen. Paus Sixtus V. deed boven op deselve een verguld koper beeld van den Apostel Paulus stellen. Op de voetstal van deselve staat:

Sixtus V. Pontifex Max.

Columnam hanc ab

Omni impietate
Expurgatam S. Paulo
Apostolo aenea ejus
Statua inaurata
in summa vertice
Posita D. O. A. MDLXXXIX.
Pont. IV.

Boven aan den ingang.

Sixtus V.
S. Paulo
Apost.
Pont. A. IIII.

Van boven daar of ontdekt men de geheele Stadt van Romen en de seven Bergen op welke die is getimmerd/ en [illegible] begrip van deselfs muren staan/ te weten.

Namen der Bergen op welke Romen geboud is.

Den Berg Capitolinus, daar [illegible] Ara Coeli staat en het Conservatorio ofte [illegible]. [illegible] Palatinus, die ik niet kende zien/ om dat [illegible] Capitolium werd [illegible] noemd hem [illegible], om dat het Paleis van de Keisers daar stond. Den Berg Aventinus, die sijn naam heeft van Aventinus, Koning van Alba, die [illegible] den wierd ter plaatse daar nu de Kerke van de H. [illegible]. Den Berg Coelius, welke zich uitstrekt van de Kerk van St. Gregorius, tot aan St. Johan de Lateranen. Den Berg Esquilinus of Exquilinus, als of men selde Excubinus, soo genaamd om dat'er altoos een Schildwacht op was; De Kerk van Santa Maria Maggiore is op deselve. Den Berg Viminalis, [illegible] om de tenen of rijsen die daar op plegen te wassen. De [illegible] den van Diocletianus en het Paleis ofte Villa de Montalto [illegible] desen Berg. Den Berg Quirinalis, welke [illegible] den Tempel van Quirinus, die daar op was gebouwd. [illegible] plaatse is nu Monte Cavallo.

By dese zeven werden noch drie andere Bergen [illegible] weten die van Janiculum, aan welke dese [illegible] om dat Janus daar begraven was. De Kerk van St. Pietro Montorio, staat op die Berg. Den Berg Vaticanus, [illegible] om dat men daar de waarseggingen/ Vaticinia [illegible]

heuvelen / St. Pieters Kerk staat daar op / en den Berg Pincius, heden Monte Trinita genaamd.

Van de laastgenoemde plaats klommen wy op na de Pazarelle ofte het Dolhuis, zynde de plaats daar de gekken of uitzinnigen werden opgesloten; Inder waarheid de buitensporigheden die ik daar zag bedryven, troffen myn herte seer / dogh ik ontfing ook veel [illegible] uit de sorge met welke ick zag dat sy gedient en geholpen wierden.

A li Pazarelli of het Dolhuis van Romen.

Eindelijk quamen wy aan het Roomsche Collegie, dat de Jesuiten toebehoord. Het gebouw van het selve is seer schoon / en seer wel gelegen tot gemak der Scholieren of [illegible], welke daar uit alle plaatsen van de Stad na toe schieten; Deselve zyn daar seer [illegible] de Gallerye van den beroemden Pater [illegible] is seer [illegible], als zynde vervuld met veele Mechanische, Mathematische en Hydraulische wercken. Dogh ick [illegible] die op verre naa soo goedt niet als die ick te Milanen gezien hebbe, ten huise van den Canonik Setali, of te Lyons by den Heer Servier.

Collegio Romano.

Maar daar is een seer schoone Bibliotheek, behalven dat gebouw dat [illegible] over [illegible] hebben / daar in alle de Boeken zyn opgesloten / welche soo [illegible] [illegible] als de [illegible] [illegible] sy het [illegible] der verstandts [illegible] [illegible] den [illegible] gemaakt. Haar Apotheke is verwonderlyk [illegible] ook heeft zeker Frater der Jesuiten, daar [illegible] / het opsigt daar over. Deselve maakt seer uitnemende Roomsche Theriacul en allerley slag van [illegible] en rieckende wateren. Indien de Kerk [illegible] was / soude deselve / buiten twyffel / seer schoon zyn / dog sy is maar ten halven.

Schoone Bibliotheek en Apotheek der Jesuiten daar in.

Van de Jesuiten gingen wy na het Klooster van de Dominicanen, la Minerva genaamd / om dat sy ter selver plaats is gelegt / daar eertyds den Tempel van Minerva stond / en daarom wierd die Kerk Santa Maria ad Minervam genoemd. Dese Kerk werd seer geprezen van de Ketters, als behorende aan de Dominicanen, en wierden alle de [illegible] der Inquisitie daar in uitgesproken. Hier heeft ook Molinos zyn afzweeringe gedaan.

Kerke van Santa Maria ad Minervam.

Wy sag in dese Kerk verscheide heerlyke Tomben, en die van Leo X. en Clemens VII. beide [illegible] uit den huise Medicis. Deselve staan in het Choor en zyn seer kostelick en gemaacht door [illegible]. Wy zagen daar ook het Graf van den Cardinaal [illegible], nog van den Cardinaal Morone, welke des Paus Legaat in het Concilie van Trenten is geweest / [illegible] / [illegible] Legaat a Latere, Mede [illegible] dat van [illegible], [illegible] op van Modena, aan welke Rooomschgesinde in het

Heerlijke Grafstede daar binnen.

Con-

Concilie van Trenten, den naam van L[illegible] Mani, [illegible] te Ligt gaven. Eindelijck [illegible] Dame uit den Quir[illegible] bysondere wijse toegestelt. [illegible] een andere verwe / en staat [illegible]

Capelle van St. Catharina van Siena.

In de Sacristie vertoonden sy ons [illegible] Catharina van Siena, [illegible] ven / heeft gewoond. Den [illegible] ctcur van die Ordre, heeft die daar ter plaatse [illegible] Siena, en haar lichaam legt onder het [illegible] dekco van die Kerk.

Kerk van St. Andrea della Valla.

Van de Minerva gingen wy na St. Andrea [illegible] is een seer schoone Kerk / welke de [illegible] ter selver plaatse daar voortijden het [illegible] en op de [illegible] van het P[illegible] van [illegible] te dat men daar ook de [illegible] slagte ziet / als Pius II. en Pius III. Dese Kerk [illegible] tragt zynde / is een der [illegible] leen daar van uitgesondert. M[illegible] is [illegible] geweest.

Cabinet vanden Ridder Pozzo.

Den Ridder Pozzo, een seer [illegible] man / woonende agter desa Kerk. [illegible] veel schoone dingen gesien / welke [illegible] Medailles, [illegible] Reliefs, ongemeene [illegible] van andere dingen / die hy heeft doen [illegible] kenen / met groote naauwkeurigheid en [illegible]

Paleis van den Hartog Matthei.

Hier na gingen wy op het Paleis van den [illegible] ons veel schilderyen en schoone Statuen [illegible] al een seer groot stuk / in het welke [illegible] den van den Paus Clemens VIII. en desselfs [illegible] bezit te gaan nemen van het Hertogdom Ferrare.

Paleis Farnese.

Na de Kerk van St. Carlo in Catinari, de [illegible] Kerk van St. Lorenzo in Damaso bezigtigt te [illegible] wy by het Palcis Farnese. Voor het selve is [illegible] met twee schoone Fonteinen. Dit is een der [illegible] van Romen, staande het geheel vry / [illegible] rondom kan gaan. Het heeft [illegible] een groote poort is / waar [illegible] op de [illegible] Pilaren, Bogen en Galeryen [illegible] is / door [illegible] Vertrekken komt.

Schoon beeld van Hercules.

Op dese plaats ziet men dat [illegible] waardige Beeld van Hercules, [illegible] in de Baden van Antoninus Caracalla gevonden [illegible] beenen is gebroken / dog weder hersteld / zynde [illegible]

van den Athener Glyco, ſoo als onder met Griekſche Letteren te leſen is. Men vind daar altoos Schilders en Beeldhouwers die het afteekenen. Ook ziet men daar noch een ander Beeld van Hercules, dat daar tegens over ſtaat / doch dat is maar een Copye, niet ſoo goed als het voorige. Noch ziet men daar twee Beelden van Flora en van twee Schermers.

Andere ſeldſame Beelden voor en in de Zaal.

Aan het inkomen van de groote Zaal zijn de ſtatuen van twee Koningen van Parthen, doch met keetenen omvangen en geboeid. In de Zaal is het Beeld van Alexander Farneze, Hertog van Parma, welke twee andere Statuen met de voeten treed / de Nederlanden en den Rhijn-ſtroom verbeeldende / terwijl de Faam hem een kroon op het hooft ſteld / en zijn deſe vier ſtukken van een [illegible] witten [illegible] gemaakt. In deſelve Zaal zijn twee uitmuntende Beelden van de Liefde en [illegible], in gedaante als of zy malkanderen ſtreelden en kuſten.

Schilderye van Paus Paulus III.

Agter dit Vertrek is een [illegible] getal van Beelden, vertoonende Schermers, met den Degen in de hand, alle in verſcheide geſtalten, [illegible] op haar voeten. In een kamer achter by de Zaal zagen wy veel ſchoone Schilderyen / vertoonende de doorluchtige daden van Paus Paulus III., geſchilderd door Salviati en Frederico Zuchari. Noch is er een Schilderye / daar Lazarus in [illegible] / tegens [illegible] [illegible]. In een andere kamer vertoonden ſy ons de beeldenis van een groot getal oude Philoſophen en Poëten, als Euripides, Plato, [illegible], Zeno, Seneca, Diogenes, Bacchus, Meleager en andere.

Prachtige Galerye in het Paleis Farneze.

Daar na zaagen wy in een ander Vertrek veel Schilderyen / alle van de uitnemenſte Meeſters en een taaffel van ingeleide Steentjens / ter lengte van twaalf en breedte van vijf voeten. Daar op leiden ſy ons in de Galerye, die geheel met ſtatuen is omringt / hebbende de Solders heerlijk beſchildert / door de handen van den ſoo vermaarden Hanibal Carrache, verbeeldende de minneryen der Heidenſche Goden en Godinnen. Men kan zeggen dat dat ſchilder-werk / ſoo ſchoon is als eenig ander in de Galeryen van Romen, ja van geheel Europa, indien het het ſelve niet overtreft. Ook heeft men deſelve ſoo volmaakt ſchoon geacht / dat die in Platen ſijn geſneden en gedrukt.

Bibliotheek aldaar.

Wy zagen daar na de Bibliotheek en in deſelve veel zeldſame Boeken / nevens ſchoone Schilderyen van Raphael en Titiaan, ook [illegible] Tekeningen van gezeiden Raphaël en Michael Angelo, voor al dat van het uiterſte Oordeel.

Hiſtorie van Dirce.

Wy daalden daar na af op een kleine achter-Plaats / daar ik een Marmere Stier zag / welke met een van ſijn hoornen was vaſt gebonden / en aan de andere hoorn hadde hy een Vrouw / met haar hair daar aan gehegt. Twee kloekke Jongelingen zijn

daar dichte by / die hem trachten van een [illegible] in de Zee te werpen / om sich so te [illegible] te [illegible] van de [illegible] en van de Stier. Dit is een [illegible] van Amphion en van Zethus, [illegible] der Antiope [illegible] / die [illegible] raden van Dirce hadde [illegible] [illegible] trouwen / so bonden [illegible] Stier en deedden hem met haar [illegible] in de Zee [illegible] Den Stier, de twee gebroeders [illegible] Dirce, [illegible] / en een kleine Jongen / [illegible] alle uit een stuk steen. [illegible] Stier doet zien / [illegible] daar van een [illegible] ook geeft hy u [illegible] een Schelling of Julie, [illegible] daar van; [illegible] dat men dit [illegible] / [illegible] men na [illegible].

Paleis van den Cardinaal Spada. Daar na quamen wy in het Paleis van den Cardinaal Spada, daar wy [illegible] seer [illegible] Schilderyen [illegible] / en [illegible] Tuin van het selve schoone [illegible].

Ponte Xisto, of Brug van Sixtus. Ponte Xisto, ofte de Brugge van Sixtus [illegible] daan / gelijk mede het [illegible] van de [illegible] / in het welke alle de Pelgrims, die te Romen komen / [illegible] gen en drie dagen onthaald. Men ziet daar [illegible] de, ofte Water val / uit een [illegible]. Ik hebbe verscheyde reizen in dat Gasthuis geweest / en [illegible] roos verwondert over de groote [illegible] werden gedaan / voor al in de goede Week / [illegible] malkanderen / want daar is een Gebroederschap in dat Gasthuis / onder het welke veel groote Edelen / [illegible] en Cardinalen gehooren / welke de stinkende en [illegible] voeten van de Pelgrims wassen / en daar na in de groote Eet-saal [illegible] dienen. Daar na geven sy haar Medailles of [illegible] / die aan de Relequien der H. H. hebben geraakt. Seker Prelaat verzocht een Duitzer / een [illegible] Switzer [illegible] hy daar mede deed? Soo gaf hem deselve (de [illegible]) tot antwoord; Dat hy drie Paternosters en soo veel [illegible] bad / en daar na zeide: Sancta Thomas, ora [illegible] H. D[illegible] [illegible] voor ons. Waar op gezeiden Prelaat, [illegible] hy de tale niet verstond / hem bad denselven beter te willen [illegible] berichten. De Vrouwen van de Ambassadeurs, de Princessen en andere Dames van aanzien / wassen daar ook de [illegible] van Boerinnen en Landloopsters / deselve met veel [illegible] bedienende.

Engels Gasthuis in een Collegie. De Engelsche hadden voor desen / in dit [illegible] een Gasthuis / doch het selve is in een Collegie van de Jesuiten verandert / onder welke den Pater Edouard, een groot [illegible]

Nazionale
NAPOLI

D'La Place D'Navon

[illegible] Engelsche [illegible] hebben het [illegible] in P[illegible] van haare [illegible] [illegible] een [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] van [illegible] [illegible] Cardi- [illegible] van dat College [illegible]

gie der Jesuiten veranderd.

[illegible] het College [illegible] gingen wy [illegible] Chieza Nuova, [illegible] Patres van het Oratorium. Dit is een der schoon- en best [illegible] Kerken van Romen [illegible] [illegible] [illegible] door de [illegible] van [illegible] en [illegible] [illegible]. Ik zagh in die Kerk de [illegible] Capelle van St. [illegible] of in het getal der H. H. gezet. [illegible] van de Pre- [illegible] van het Oratorium, welke [illegible] dat [illegible] Godvruchtig [illegible] Deze Capelle is aan de [illegible], van het [illegible], [illegible] daar [illegible] Guido Reni [illegible]. Zyn [illegible] in een onderaardsche Capelle onder het gezegde Al- [illegible] beste.

Chieza Nuova, een der schoonste Kerken van Romen.

[illegible] zyn by de Patres van het Oratorium seer aan- [illegible] een der schoonste van [illegible] en het [illegible] Oratorium, in het welk geheel den Winter door / op alle [illegible] en Feesten / een schoon Mu- [illegible] te hooren is. Ook heeft [illegible] deze [illegible] Oratoria- [illegible] / die door een Musyk werden [illegible]. Den [illegible] is een uitmuntend Predikker in dat College. Den [illegible] en bekend door de reizen welke hy / [illegible] Groot-Hertog van [illegible] heeft ge- [illegible] / [illegible] Ambassades door hem bekleed / be- [illegible] in dit Oratorium, [illegible] door hoope van [illegible] te worden / als door Godvruchtigheid / te meer om [illegible] een jaar verblyfs / daar weder uitging.

Den Heer Magalotti gaat in het Oratorium, maar verlaat het weder.

[illegible] gingen wy in de Kerke della Pace, De- [illegible] en vercierd met veel [illegible] en Schilderyen van [illegible] en [illegible] [illegible] [illegible] is ook een [illegible] en de [illegible] van dit [illegible]. In deze Kerk is [illegible] van [illegible] Utrecht, [illegible]

Kerke della Pace.

[illegible] wy op de Piazza [illegible] van het [illegible] in welke de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Agonalis [illegible]

Piazza Navona.

hier een Ægyptische Colomne, gestelt [illegible] teren bedekt / maar Innocentius X. heeft [illegible] stellen / met vier groote M[illegible] , [illegible] gedeelten des Werelds / en van onder [illegible] komt een seer schoone [illegible] ydet die [illegible] die daar [illegible] den voetstal van dese Fonteine [illegible] ptien.

Innocentius X. Pont. Max. Nyloticis
Aenigmatibus exaratum lapidem,
Amnibus subter labentibus imposuit,
Ut salubrem spatiantibus amoenitatem,
Sitientibus potum, Meditantibus
Escam, magnifice largiretur.

Noxia Ægyptiorum monstra Innocens
Premit Columba, quae pacis oleam
Gestans, & virtutum liliis redimita
Obeliscum pro Trophaeo sibi statuens
Romae triumphat.

Dese Fontein is als een rots gemaakt / [illegible] De vier voornaamste Rivieren des Werelds [illegible] verbeeld / als den Donau, de Ganges, den [illegible] Den Donau heeft het aangesicht bedekt / om dat [illegible] oorspronk niet weet. By deselve staat een [illegible] ropa te beduiden / een Leeuw voor Asia, en een [illegible] Crocodil voor Africa, en een Moor met een [illegible] rica. Alle Woensdag werd hier Markt gehouden [illegible] dagelijks veel Nouvelliten.

Kerke van St. Agnes. De nieuwe Kerk van St. Agnes is op dese [illegible] ook seggen dat deselve gemartyriseerd soude zijn. [illegible] staat op de ruinen van de Hoer-huisen van [illegible] gnes trachten te misbruiken / het welke sy [illegible] wierd sy daar / soo gezegt is / gedood. [illegible] heeft die op sijn kosten doen timmeren en [illegible] seer dicht by.

Paleis Pamphilio. De Voorgevel van het selve ziet op dese [illegible] ziens waardig. De Vertrekken daar binnen [illegible]

zijn veel schoone kamers. Indien ook uitnemende Schilderyen een Vertrek konnen schoon maken / soo moet de groote Zaal van dat Paleis sodanig zijn / door dien die daar geheel daar mede beladen is. Daar in is een seer schoone [illegible], onder het opsigt van den Heer [illegible], geboortig van Messina, en hier wyl geschilderd in de [illegible] wierde. Op die selve plaats is nog het [illegible] van den Hertog van [illegible], uit den Geslachte Ursini, en dat van de [illegible] van de Torres.

Paleis Justiniani.

Het Paleis van Justiniani hier niet verre van daan leggende / wierd daar na door ons bezichtigt. Wy zagen daar veel Beelden der Heydensche Afgoden en een ontelbare menigte van Marmere Steenen en beelden / soo dat men by na soude gezegt hebben / dat men daar alle de goden hadde by een gebragt / doen die uit het [illegible] wierden verdreven. [illegible] staan seer verdwerd [illegible] alle de Vertrekken en [illegible] in de bovenste Galerye, tot soo verre dat sy als een bewaringe dan een cieraad [illegible]. Daar is 'er evenwel niet een, die met soo sorgbuldig [illegible] bewaard / als men voor desen het Palladium te Troyen dede. De reden daar van seggen sy te wesen / om dat den [illegible] Justiniani, sonder mannelijke Erven komende te [illegible], dit huis aan seker particuliere persoon naaliet, onder beding dat hy niet een eenige van die Beelden soude verdoen of verkopen [illegible] op pœne van dat Paleis en al de Meubelen daar binnen [illegible] af te staan.

Redenen om welke te Romen soo veel Beelden sijn geweest.

[illegible] sal ymand vragen hoe te Romen soo veele Beelden zijn [illegible]? Diend tot antwoord / dat daar sekere tyd is geweest / dat de genegentheid tot deselve soo groot was / dat men het Marmer te gering achtte / om die daar van te maken / en [illegible] veel Keisers, die de hare van Goud en Silver begeerden / om boven andere menschen uit te munten / door dien sy [illegible] de sterffelijkheid met deselve gemeen hadden.

Paleis Borgese.

Wy zagen daar na het Paleis Borgese, dat dichte by de Rotunda is. Dit is een der prachtigste van Romen, het voorste werk van zijn drie verdiepingen is wonder schoon / en de Gevel daar van is seer breed. Wy klommen na boven in de kamers en quamen in een groote Galerye die open is en rust op Pylaren en bogen / die rondom de middelste plaats gaat. Door dese Galerye komt men in de Vertrekken; De zijde welke op de plaats uitsiet / heeft twaalf of vyftien groote kamers op eene verdieping. Sy zijn met seer schoone Tapijten verciert, daar een Capucyner [illegible] van gemaakt. Men siet daar ook hoe de Koninginne van Seba, den Koning Salomon komt besoeken / en het roven der Sabinische Dochters / met Water-verf / [illegible] wyse op de [illegible] sodanig geschilderd dat Raphael en Michael Angelo

gelo werck souden hebben gehad om sulcx beter te konnen doen.

Uitnemende Wandelarye.

Wy zagen daar na in dat Paleis een Terrasse of hoge Wandeling en een Tuin/ die tot een deel van het huis verstrekt/ in welke Bloem-perken en Fonteinen zijn. Dese hooge Wandelarye komt op de Straat uit/ en als men daar op is/ siet men den Tyber, de Wey landen/ en de Kerk van St. Pieter. Wy quamen daar na in een kleine Galerye, staande aan het eynde van het huis/ en zagen in deselve/ immers soo de Vertrouders [illegible] gen/ de ware afbeeldingen van Martinus Luterus, Nicolaus Machiavel en Cæsar Borgia.

Voorname Schilderyen in dat Paleis.

Daar na quamen wy in een andere Galerye, alleen gemaakt om een luchje te scheppen. Deselve is verciert met [illegible] afbeeldsels na het leven [illegible] de [illegible] en Geslachte Borghese, en [illegible] andere is'er een van den Paus Paulus V. zynde een klein stuk Mosaich werk/ doch soo uitgewerkt/ dat het nauwlijks kenbaar is. Doch daar is een Schilderye van het selve werk/ verbeeldende de Aanneminge van de Maagt Maria, die verwonderens waardig is. Wy zaagen ook in die plaatse het afbeeldsel van Titiaan, en het [illegible] van Michael Angelo, het welke soo konstig en [illegible] is afgebeeld/ dat veele geloven en seggen [illegible] wel te doen/ een mensche aan het Cruice [illegible] sterven.

Begraafplaats van Augustus.

Hier na quamen wy aan het Mausoleum, [illegible] plaats van den Keiser Augustus, welke tamelik [illegible] Kerk van St. Rochus is. Deselve staat in een bezonderen [illegible] daar men niet veel doorgaat. Sy was rond en [illegible] ronde Pylaren, boven malkanderen/ die al naar [illegible] hoe zy hooger opquamen. Op yder verdiepinge was [illegible] van een Wandelarye van Aarde/ daar Boomen in [illegible] geplant om daar groente te hebben/ en boven op geheel het werk stond het Beeld van Augustus, zynde twee honderd en [illegible] ellen boven van den grond der Stadt verheven. Men siet [illegible] van desselfs heerlijkheid/ en de tijd heeft by naar [illegible] heid uitgewist/ behalven dat men het heeft afgeworpen/ [illegible] het soo dichte by het Kasteel St. Angelo stond [illegible] bood.

Kerk van St. Antonio de Padua.

Van dit Mausoleum gingen wy in de Kerk van St. Antonio de Padua, welke de Portugesen toekomt/ [illegible] gen van die groote Casuist Navarra, of Martinus Azpilcueta, die te Romen quam om Carenza tot voorspraak te dienen/ en [illegible] selven voor onschuldig hebbende doen verklaren/ [illegible] lijden. Hy staat tot de borst toe op zijn graf uitgehouwen.

De Kercke van de Augustijnen is niet verre van die van St. Antonio de Padua. Men deed ons daar zien het graf van de H. Monica, Moeder van den H. Augustinus, ook zagen wy daar het graf van Onuphrius Panvinius, welke een Monik van die Orde is geweest, en seer ervaren in de Kerkelijke en andere aal-oudheden, ook in de Hebreeusche taal. In dat Klooster is een seer schoone Bibliotheek, die sy de Angelica, ofte de Engelsche [illegible], ter oorsaak dat Angelus Rocca een Bisschop en Meester van des Paus Sacristye, die aan dat Klooster heeft geschonken, onder beding dat die yder morgen soude werden geopend, en dat men al die wilde, daar in soude laten studeeren. Daar en boven hebben noch Julius Labbatino, Bibliothecaris, Laurentius [illegible], en Lucas Holstenius, welkers afbeeldzels daar werden gezien, [illegible] Boeken aan dese Bibliotheek gemaakt. [illegible] zijn ook seer veele Boeken met de hand geschreven.

Kerk van de Augustijnen.

Graf van de H. Monica.

[illegible] my te Romen zijnde, dat zeker Fransman, gehoord [illegible] dat ik de Boeken handelde, my zeide dat hy [illegible] van lezen en te gelijk verzocht dat ik hem daar toe [illegible] wilde geven. Ik bracht hem dan in de Bibliotheek [illegible] Augustijnen, en toonde hem, achtende dat hy [illegible] in het by zijn van den Bibliothecaris, de beste [illegible], [illegible] hy vraagde aan den selven, of daar de Historie van [illegible] Fransje niet was, ofte eenige andere rare Historische [illegible] Boekjens, seggende dat de rest maar voor de [illegible].

Aardig voorval van den Schrijver met een Fransman.

[illegible] noch meer van Romen te zeggen vallen, doch mijn Brieven [illegible] dan wel Boeken werden, en daarom afbreken de [illegible] Mijn Heer, &c.

Einde van den Sestienden Brief.

ZEVENTIENDE BRIEF.

Melde gewag maakende, van de voornaamste beroemde en geleerde Lieden die zich tegenwoordig in *Romen* onthouden, haare te samen komsten en Schriften; Van de *Cabinetten* van *Medailles*, *Bibliotheeken*, Plechtelijkheden en Ordonnantien van het Roomsche Hof, nevens veele andere byzonderheden, soo binnen als buiten de Stadt, uit alle het welke

een

een Vreemdeling, van wat voor professie, staet en Conditie hy ook mag zijn, kan leeren, hoe hy zich te [illegible] aangeven, ophouden, recht voordeel van [illegible] trekken, en zijn tijd op een [illegible] wijse [illegible]

Geschreven uit Romen, in October 1671.

MYN HEER.

Inleiding. NA overlesinge van u a[illegible] van [illegible] gelove ik dat gy [illegible] ken / [illegible] de Roomsche [illegible] of [illegible] gedurende zijn [illegible] aangenaamheden deser [illegible] noch niet lang geleden / [illegible] trokken / sonder de St. [illegible] ge dit / door dien ik zie dat u mijn [illegible] vorst is / en dat gy [illegible] afraed / [illegible] te zijn / dat ik dese plaats / hoe eer [illegible] door dien gy door vast stelde dat hier [illegible] en men [illegible] in gevaar van lyf en ziel [illegible] Ik besluite hier uit dat gy het Tractaetjen [illegible] me [illegible] (het Belacchelijke Romen) [illegible] gelove aan slaet / zynde het selve maer een [illegible] werkis / en door den Autheur uit vermaek / [illegible] spotterye te toonen / gemaakt.

Den Heer [illegible] Amant, uit de [illegible] tig / heeft verscheide verhandelingen geschreven [illegible] mige meenen / dat dat 't welk la Solitude, de [illegible] naamd word / het fraaiste te zyn / [illegible] zijn gedicht / 't welk de naam voerd van [illegible] Belacchelijke Romen, dat hy in het jaer [illegible] hy / met den Hertog van Crequi, daar van daan [illegible] In dit Geschrift spot hy met die Stadt [illegible] wat grof / doch evenwel seer aardig is. Zynde [illegible] dicht wat raars / schoon / seer geestig [illegible] vald / soo zullen wy'er hier een korte [illegible] den Leezer te vergenoegen / de [illegible] en die by gelegentheid dat [illegible] van hier gewag maakt.

Hy zegt dan / dat binnen Romen [illegible] diend dat men [illegible] daar over [illegible] vang met de Rivier de Tyber, [illegible] [illegible]

[illegible] op pronkingen en buitensporige snoekerpen had hooren spreken, dat [illegible] van [illegible] was geweest, deselve een Rivier te [illegible] als de [illegible] of den [illegible], en een groote ook [illegible] plaats voor de Water-Goddinnen; Doch dat [illegible], deselve niet anders te wesen, dan een [illegible], een modderige Sloot, sonder eenige Vis[illegible] een [illegible] dat door Ossen en [illegible] pis was [illegible] of wel uit het etter van een [illegible] sweeringe die [illegible] der Aerde hadde gehad, ofte het uitbraaksel van het [illegible] af eenige ander Gebergte. Op zyt wel waerdig [illegible] een Brugge te hebben, die ten opsig[illegible] maar een stinkend Wurm [illegible] in een grooten Ap[illegible], vraagt hy verders, heeft men over u soo [illegible] daar ik u niet mijn [illegible] stok wel [illegible]?

[illegible] van het [illegible] te [illegible], dat [illegible] zeggende dat die [illegible] daar [illegible], de Vesting bouwers seer belacchelyk [illegible], [illegible] gemaakt tot een begraaf plaats van den [illegible] en zijn begunstigde A[illegible], en tot een bewaarplaats [illegible].

[illegible] de [illegible], de [illegible] en de [illegible] van [illegible], rondom welke derselver overwinningen [illegible] Snij werk zijn verbeeld, Gedenk-tekenen van [illegible], bemorst en bekrabbeld door oneerbaare [illegible] n, uit Apen, Uilen, Padden, Lukvorssen, [illegible] bestaande; Hy zegt datze niet zijn dan tot tyd ver[illegible] der Geleerden en Pedanten die wat naukeurig willen zijn ge[illegible]. Moeten wy dan, zegt hy tot deselve, doorgaans so veel [illegible] zien vallen en vergaan, en zult gy, lompe blok[illegible] gy zijt, altoos over eind blyven!

[illegible] haald men niet onder den voet, voegt hy daar by, de [illegible] der onmenschelijkheden, die overig blyven door dat [illegible] (het Theater van Vespasianus) in het welke soo veel [illegible], en onschuldige menschen zijn omgebracht, soo [illegible] de Swaard-vechters als door de wilde Beesten, alleen om [illegible] aan den een of anderen [illegible], of het wreede Room[illegible] te geven. Kan men in die met bloed door-dronkene [illegible] eenig genoegen vinden, welke [illegible] niet [illegible] dan verdaarlijke afschuwelijke nesten van Hagedis[illegible], Ratten, Schorpioenen, &c.

[illegible] gheheel de Wereld schelt, daar hy zelfs vol [illegible] als bestaande alleen uit een wanstallige klomp [illegible], [illegible] tast hem den Heer St. Amand ook op zijn beurt aan.

Hy noemd hem een in steen veranderden God der [illegible] / een Beeld sonder armen / beenen &c. [illegible] gaan / danssen noch rollen, [illegible] de Voor[illegible] niet nasteken / en dat hy [illegible] onderwylen / als een [illegible] zijn medgezel [illegible], snuyt en [illegible] in [illegible] men spalken.

Wat vermaak / vervolgt hy, is het in de Thermen of [illegible] de Badstoven te gaan / daer in de oude [illegible] lieten drijven, [illegible] in die van [illegible] den Sot zyn geraamte deede [illegible] Sanea, [illegible] zyn Troon [illegible] schimd [illegible] noch den stank van [illegible] ruhi.

Hy noemd het [illegible] de [illegible] en gekrulde [illegible] opgeschikt door dezelve. Hy zegt dat dat [illegible] mes is / door dien het [illegible] ning / die in het midden van het [illegible] door een gantse [illegible] de Goden [illegible] Tempel hadden gespaard.

Hy zegt dat [illegible], die Wolvinne zuigt, [illegible] de [illegible] een [illegible] Koning was. Hy [illegible] van [illegible], het roven van de [illegible] lestige spelen welke de Soldaten [illegible] met de [illegible] op welke de Romeinen door [illegible] ontwaakt / tekenen de Franssen of Gaulois, het [illegible] Kakelhaan van het Capitolium beklommen. Hy zegt dat het Graf van [illegible], buiten de Poort die Pia [illegible] maakt is van [illegible] roden Wyn, die [illegible] steen te wesen. Op deselve wijse [illegible] Staceus, ofte Doliolum genaamd / welke [illegible] uit stukken van gebroken Potten / en die [illegible] mochten in den Tyber werpen, [illegible] als een uitgegraven [illegible] om Wijn kelders af te [illegible].

Noch zegt hy dat Insula Tyberina, het Eiland in den Tyber, [illegible] verhaald [illegible] te zyn / door de [illegible] den Koning Tarquinius, welke [illegible] met stroo met [illegible] handen [illegible] / niet dan eenige te samen [illegible] [illegible] was / [illegible] de [illegible] Schip toeschreef / het gedachtenis van dat [illegible] Esculapius van Epidaurus te Romen was gebracht.

Hy noemd het Graf van [illegible], [illegible] den Slok-op of [illegible] van [illegible] Cestius een van die gene was / die het [illegible] in de [illegible]

de

de Heilige Maaltijden was aanbevolen / en die de vreemde Gezanten onthaalden. St. Amand, spreekt daar van op een spotzelijke wijze / en vraagt / of die Opper-zuiper / niet langer met [illegible] kunnende speelen / soo als hy in zyn leven hadde gedaan op de Maaltijden / nu noch na sijn dood wil speelen / even als de kinderen doen, is hy binnen of buiten? en of hy beschaamt is geweest in de Stadt te komen / om dat zijn Graf in de Stads [illegible] staat / tusschen de Poort van St. Paulus en de Rivière. [illegible] in alle [illegible] / ten tijden van Aurelianus geschied / [illegible] den omtrek der muuren vergroot wierd / soodanig dat de helft van dat Graf nu in de Stadt en de andere helft daar buiten staat. Andere zeggen dat hy bevolen hadde / [illegible] dat op te richten / doch noch in noch buiten de Stad / [illegible] op den [illegible] was uitgebonden / om het selve in de muuren te stellen.

[illegible] zegt hy / dat men met [illegible] ten allen tijden / [illegible] van Afgoderye heeft beschuldigt / om dat sy de soo [illegible] werken van het Belvedere, de Beelden / de [illegible] / de Cleopatra, de God [illegible] van het Vaticaan, [illegible] achten als gelijk Peru of een Koningrijk, en daar [illegible] / dan met groote opsnijdingen / hoewel het niet [illegible] Beelden / met nieuwe en leugenachtige voeten en armen / [illegible] en soodanige gestalten. Die geene / segt hy / die zich verwonderdt / over den Bok van Justiniani, en de [illegible] Paarden van Montecavallo, is grooter beest als die beesten zelfs. Hy raakt seer aardig aan de verliefde geschiedenisse / van den Spanjaard / met het Marmore Beeld / by het Graf van den Paus Paulus III. van den huise Farneze in St. Peters Kerk / en hy zegt dat dat het gene is dat men door [illegible] van de hedensdaagse Beeld-houwerye kan by brengen / [illegible] / wegens een eenig werk / niet al te veel is te achten.

De [illegible] van de tekenen van overwinninge / van soo veel [illegible] Keiseren, derselver Triumph-boogen, met soo veel [illegible] schriften en [illegible] / haar Schou-plaatsen / Renbanen / Schouwtten / gevangenissen (als Carcer Tullianus en la Pietà in St. Nicolo) zijn beschouwingen / welke een Christen / [illegible] schrik [illegible] vermaak toebrengen.

[illegible] de Fonteinen, zegt hy / dat hier daar toe Draken of [illegible] neemd / ook [illegible] van beelden / en die [illegible] Bu'bakken het water [illegible] door vonden van [illegible]. (te weten de waterleidingen / van welke soo veel [illegible] zijn) Dat die Beelden ook het water uitbrakten / uit [illegible] / uit pissen / en hy voegt daar by / dat men de

Stadt Romen, om dat'er de lucht ongezond is [illegible] gezet / door die onderaardsche Canalen en G[illegible]

Tegen het hedendaagse Romen, weet hy doch [illegible] om dat'er geheel geen vermaak is Op de groote [illegible] daar gereden werd / ziet men niet dan [illegible] in de Carossen / die veel beter in het [illegible] welke met haar Bezeckuhars of [illegible] op [illegible] daar buiten steken / de Joffrouwen [illegible] gaan / alle de Cerben van [illegible] Tralien van de Vensters staan, [illegible] loft, in Carossen op de Straat te komen [illegible] den andere [illegible] haar de zyne leend [illegible] en Lidzeye / welke niemand derft [illegible] Wanneer daar een Cardinaal [illegible] Doet de Carossen toe voor het [illegible]

De [illegible] vernoemt [illegible] al te [illegible] al geschied dat [illegible] in een Vert [illegible] stil houden. Men vind daar [illegible] gie / die met Kaas en [illegible] een [illegible] noemen / een sleckt Saude, met [illegible] ren in stinkenden Olie / gedroogde kult van [illegible] van een [illegible] Slang, [illegible] Devil [illegible] brade Castanien / [illegible] ling of twee.

De bedden zyn niet dan rechte nesten [illegible] Vlopen / Lutzen / Scorpioenen en Tarantula's [illegible] seer aardig de ziekte die men van de laatste [illegible] men danst / sweet en dol werd / en die [illegible] dan door [illegible]

Des Somers / na het abondmaal / lopen de [illegible] op een Snaaksche wijse gekleed / met [illegible] langs de [illegible] met hare Guitarras en Hand-trommels / daar op [illegible] de / speelen. Somtyds spreken zy de voor [illegible] met impromtus, dat zyn / veersen die voor de [illegible] maakt Dese noemd hy Rimeurs [illegible] en [illegible] pers.

Onder haar vind men ook Ganymedes, welke [illegible] te schreeden na het Gasthuis der ongeneeslyke [illegible] zich van een schandelyke quale te doen helpen, om [illegible] der Tuinen / hier veel meer houd / van een [illegible] pige oculane; Men weet dat de Ganymedes hier / [illegible] werden geacht. Tot bewys daar van is [illegible] in het [illegible] Borghese, daar mede men het achter-quartier / [illegible] sche zelfs / gevangen neemd / soo dat soo [illegible]

[illegible]

[illegible] twee pfere haken uitschieten / die u beletten weder op te [illegible] Hy segt ook dat daar alles is toegelaten / en dat het houden van [illegible]huis daar een wettelijke saak / ten hoogsten maar een [illegible] is / op welke niet valt te zeggen.

[illegible] de Altaren segt hy / dat / also die maar door schilderyen van [illegible] en zijn opgepronkt / men daar niet ziet dan het geene dat [illegible] en tegens de sedigheidt strijdende is. Hy heeft het [illegible] geladen op de Courtisanen en Koppelaarsters. Hy noemt [illegible] en D[illegible], vermaarde Hoeren in die tijden.

[illegible] belangt / soo vind hy in deselve niet dan [illegible] Capellanen en Kerkelijke Personen / alle in [illegible] uitmuntende, Spaigniarden die niet anders doen [illegible] over de [illegible]ngen die sy van het Huis van Oostenrijk [illegible] sekere vriendschap / welke niet als in [illegible] en uiterlijke grimatien bestaan. Verselschappen [illegible] toonen / dat alle de Quakzalvers niet [illegible] Neven zijn. Hy zegt dat men daar goede koop / [illegible] het sy om met de poigniart of met een pistool / [illegible] te [illegible] / kan bekomen / die sy Banditi of [illegible] noemen [illegible] dat men te Romen niet leerd schermen / dan om by nagt [illegible] te kunnen vermoorden.

[illegible] van de Koeldranken die sy des avonds in den [illegible] die door de sneeuw werden verfrist / te weten. [illegible] of [illegible] waren / het welke sy Sorbette, Limonade of an[illegible] noemen / en dat die de beste magen bederven. Nog sprak hy [illegible] nel piatto (vergif) het welke / by veele [illegible] ook vry in swang gaet.

[illegible] eenig huis of Paleis heeft bezigtigt laten de Oudermannen niet na / op een onbeleefde wijse / la Manchia of la [illegible] te vorderen / even als of men goede chiere hadde gemaakt [illegible] door het bezien van het een en het ander. Selfs [illegible] de lieden by de mouwen / om eenige Jul's te hebben. Op den eersten Augusti is het daar mede Nieuw-Jaar / en komen de [illegible] Portiers en de Dienaars / van alle de geene / met welke men omgaat / het selve [illegible]deren.

[illegible] belangt de Vrouwen / deselve nemen een onnosel opslag [illegible] / door een sterke verklaringe van liefde. Sy zijn niet [illegible] Sabinnen / soo om dat sy niet derven buitens huis komen / [illegible] de menschen te zien / als om dat zy / van onderen / altoos in [illegible] zijn / en dat soo nauw / dat een arme platluis / zijn a[illegible] nauwlyks kan scheppen / waar door sy ook gedwongen zijn soo regt op te gaan / als of sy een besemstock hadden ingeslokt.

[illegible] (zegt hy van haar) van u / grovelijk geplaistert: de

de en geblankette aangesigt / u dommen en sotten geest / [illegible] niet is geslepen door den omgank met de m[illegible] / [illegible] den uwe mannen veilig te stellen en buiten sorge te [illegible] drpers en door de jaloursheid. Dog [illegible] / [illegible] vp / indien dese schoone / maar de m[illegible]ste gele[illegible] weten sy hare lusten / in spyt van alle swarig[illegible] / [illegible] en te toonen / dat de hoornen / aan de [illegible] veel geld kosten / en dat sy die / door [illegible]

Laat ons van taal veranderen / seyt [illegible] de reets te veel van u / stinkende pypen / [illegible] daar na / op de uit[illegible]perpen van het R[illegible] volk van die Stad / het uitbraaksel der [illegible] daags soo vol vuile sonden en gebreeken [illegible] haar / die plaats van eere / door d[illegible] (Ca[illegible] o) dat voordesen tot de o[illegible] was gestickt / het vel[illegible] V[illegible] g[illegible] Wyngaarden of Tuinen / die zy [illegible]adysen [illegible] soo veel vuligheden te zeggen / w[illegible]e de [illegible] datmen genoots[illegible] die over te slaan.

E[illegible] van het [illegible]act van St. Amand

Dese Stad komt my / in tegendeel / soo [illegible] dat ik gelove / geen plaats in de wereld te [illegible] meer seldsaamheden kan zien / veel dingen [illegible] genamer vermaken. Schoon ik hier reets [illegible] de versleeten / ook met groote blydt ondersoek ge[illegible] merkelyke zaken / soo moet ik dog bekennen / d[illegible] wat nieuws zie en leere / gedurig meer doo[illegible] nisse van lieden / even als of ik gedurig reisde[illegible] mand / welke geen genoegen in dese Stad [illegible] verstand of nieuwsgierigheid hebben / door [illegible] de [illegible] de daar mede begaast zyn / zig hier / hoe langer [illegible] vinden.

Romen dikmaals beschreven. De Stad Romen is seer dikmaals beschreven g[illegible] lieden / welke alle mogelyke middel[illegible] en be[illegible] tot het volt[illegible]en van soo groot een werk. Ik sal u [illegible] [illegible]aal in het ne[illegible] g[illegible]ven of wel in het klein / [illegible] dag[illegible] zien / dog alleen een al[illegible]meene sch[illegible] de Stad / b[illegible] het geene ik [illegible] van / in [illegible] he[illegible]de gezegt. [illegible]agelyks zien wy oneindig veel [illegible] heel ni[illegible] geme[illegible]ns met malkanderen hebben.

Voordeesen Septicollis genaamt. Gy weet dat die Stad is bekend gew[illegible] Se[illegible]collis, de Stad / met of op / zeven [illegible] geering van den Koning Servius Tul[illegible] / [illegible]

[illegible]

[illegible] / dog sedert deselve / in verscheidene tyden / is uitgelegt of [illegible] / besluit zy'er meer / zelf tot getale van twaalf. Gy [illegible] u evenwel dese Bergen / niet als uitnemende hoogh voor[illegible] / want de meeste zyn maar heuvelen / die men / als onge[illegible] [illegible]

[illegible] die geen welke Romen eens hebben gezien / willen daar [illegible] komen en daar vaan komt het / dat als een vremdeling [illegible] de Stad vertrekt / de Inwoonders haar afscheid van hem [illegible] altoos seggen; a rivederci, tot weersiens / zig inbeel[illegible] dat het niet mogelyk is / datmen niet soude willen weder [illegible] / om de Stad nog eens te bezigtigen / want / Roma [illegible]

Laat altoos een begeerte in de Reisigers van weder te komen.

[illegible] wel voor een gemeen spreekwoord; Roma la Santa, [illegible] Romen is heilig dog het volk ellendig of on[illegible] / dog het laatste heeft dese Stad gemeen met alle an[illegible] zyn. Hier werd veel quaads gedaan / daar en tegens [illegible] evenwel ook veel goeds; Mala [illegible] bona, het goed [illegible] het quade gemengt.

Verdedinge voor de Stad Romen tegens desselfs veragters.

[illegible] Inwoonders komen my seer verstandig / beleeft en de ge[illegible] voor / als zynde wonder wel aangeset en geslepen / [illegible] groote quantiteit van Boeken die men hier vind / waar by [illegible] dat de Stad altoos vol fatsoenlyke [illegible] is / dat [illegible]. Wel is waar dat zy [illegible] zyn / [illegible] dat sy afstammen van de aaloude Romeinen, [illegible] Wandelingen het Latijnsche versjen weten te zeg[illegible] Mundi, Romen is het hoofd des Werelds / [illegible] dikmaals andere haar wapen / S. P. Q. R. uitleg[illegible] Populus Que illi Romani, daar by zy voegen dat de [illegible] Romeinen, maar Bastaarden van de oude / en af[illegible] der Hunnen, Gotthen en Wandalen zyn.

Beleeftheid der Inwoonders.

[illegible] gy schryft van dat een Princes [illegible] hier op den dwaal[illegible] geraken / het selve is niet wel mogelyk / als sy bui[illegible] van alle wereldsche inzigten en belangens is. Als [illegible] / van der jeugd af aan / met de opregte Godt[illegible] is doordronken en in de ware Leere gestelt / die kan [illegible] / by dit verkeerde geslagte / een zuiver en rein gewisse [illegible] / ook weten die dat den Hemel haar / op alle plaatsen [illegible] is. Ook vind men'er [illegible] weinig / welke haar kerk [illegible] van de soo genaamde Ketters te bekeeren / ook is er byna [illegible] eenige Paister / die het soude derven wagen / wegens [illegible] Godsdienst te redenkavelen. Als voor eenige dagen / in se[illegible] / een [illegible] werd genaamd / die [illegible] [illegible] Persoon / welcken Advocaat in het [illegible] is / en voorgaans dagelyks de Misse zegt / wat den

Veiligheid der Protestanten to Romen.]

Bybel

Bybel voor een Boek was / en van waar het e[illegible] den.

Bloeyen der goede konsten aldaar.

Alle goede konsten en wetenschappen [illegible] hier [illegible] sten [illegible] / en heeft men door d[illegible] omgang met Geleerde Lieden [illegible] hulp om [illegible] en verder voort te zetten [illegible] die geene, die alleen [illegible] leven [illegible] mes converseren, [illegible] en [illegible] nen in de [illegible] na Parijs gaat. Evenwel zijn [illegible] Oorlog / verscheide Fransse spraak- en [illegible] Fransse [illegible]-persoonen / [illegible] te winnen valt / by de [illegible] en [illegible] al te Romen [illegible] heeft [illegible] als ik verders [illegible].

Johannes Ciampini een seer geleerd Heer binnen Romen.

[illegible] yemand zijne studien [illegible] bequaam genoeg kend om m[illegible] verlatien en gesprek te treden [illegible] ken van den / tegens alle vreemden seer [illegible] hannes Ci[illegible], en zich by denselven aang[illegible] door zijn groote gespraaksaamheid. Den [illegible] naamd: zijn tytel is, Literarum Ap[illegible] Mag[illegible], [illegible]æ, Ma[illegible] p[illegible] utriusque Signaturæ Re[illegible] hy [illegible] reets bekend zijn / door zijn uitgegevene [illegible] veel geheimen van de Kerkelijke Histori [illegible] perpetuo Azymorum usu; Examen [illegible] tificum Romanorum; Dissertationes variæ, [illegible] rino Magno extructis, de sacris & pro[illegible] profanisque Depticis, il Theatro de[illegible] Gr[illegible], de S. [illegible], de Cancellario S. R. E. de Abbreviatori[illegible] Vocis correctione in Serm. VII. S. Leonis M. de N[illegible], De Cruce Passionali, an Impp. Philippi fuerint Ch[illegible] nus Pontifex baculo pastorali usus fuerit? &c. [illegible] ne twee Boeken in Folio, de Musivis O[illegible] de Musaische verbeeldingen) hem seer b[illegible] gemaakt. [illegible] deselve vertoond hy in koperen Plaaten en on[illegible] leerde uitlegginge uit de Kerckelijke Historien [illegible] sche Beelden van Romen, in de oude Kerken van R[illegible] door geheel Italien, Sicilien, te Jerusalem, [illegible] Wereld daar [illegible] Correspondentie kan bekomen.

Ook heeft [illegible] verscheide C[illegible], [illegible] Verstanden zyn / die in der stilte wel [illegible] daar Assistenti dello studio werden genaamt / [illegible]

[illegible]n en de Boeken opstellen/ na het voorbeeld der Cardina[illegible], die [illegible] onderhouden/ welke voor haar studeren en de [illegible] of [illegible] en [illegible], die in de Congregatien moeten [illegible] gegeven/ voor haar schrijven en maken.

[illegible] dezelfde my/ dat als hy het Boek/ de Perpetuo usu Azy[illegible], dat hy Paus Innocentius XI. hadde gededicecrt of op [illegible]/ en het [illegible] van zyn H. voeten hadden nedergelegt [illegible] [illegible]/ met weinig woorden/ hoe bedankt [illegible] hem/ sonder [illegible]/ alleen maar met den [illegible] [illegible] doch zijne B[illegible]k niet seer [illegible] ge[illegible] [illegible] gesonden [illegible] dat hy hem/ onder andere/ [illegible]/ [illegible] hy geene bewilligingen/ voor al tegens [illegible] [illegible] van de Regalien, hadde aan [illegible] te schrijven. Het welke hy/ nevens verscheide ande[illegible] [illegible]/ [illegible] [illegible] Re[illegible] [illegible] [illegible] hunden [illegible] den Paus niet al te wel [illegible].

Dessels voorval met den Paus Innocentius XI.

In zijne [illegible]en noemd hy de Protestanten niet [illegible]cos of [illegible], [illegible] andere dwilige Controversisten wel doen/ maar [illegible] Catholicæ alienatos, Broeders van het Catholijke [illegible]/ of wel op een andere wyse/ die geheel geen [illegible] laker in sich bevat/ ook is hy geheel niet van de [illegible] gaarne [illegible] met de Protestanten/ voor al [illegible] minste nieus in de [illegible] by te bren[illegible]gen.

Sijn rekkelijkheid ontrent de Protestanten.

In zijn Palais heeft hy een seer uitnemende Bibliotheek, Cabi[illegible] van allerhande Antiquiteiten en Inscriptien, ook veel Mathe[illegible] Instrumenten, of Wiskundige werktuigen. Ook word [illegible] yder eerste Sondag in elke Maand/ een Academie of [illegible] Physico-Mathematicum gehouden/ in welke zig veele [illegible], dat is voorname geleerde lieden laten hooren. Indien [illegible] ook iets hoofdsakelijks verhandeld/ soo maaken zy [illegible] Druk gemeen.

Sijn Bibliotheek en Cabinet.

Collegie.

[illegible]n van yder Week/ de twee Post dagen uitgeson[illegible]/ [illegible] men aan zijn Palais een private of particuliere Con[illegible], die zy Notturna noemen/ in welke veel Prelaten, [illegible] [illegible]/ ook andere Persoonen van een [illegible] Condi[illegible] en verdiensten/ by malkanderen komen. Alwaar werden [illegible] nieuwe tydingen en [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] daar in Romen, en andere [illegible] des Werelds [illegible]. Over het selve en het [illegible]/ werd daar op [illegible] en minnelijke wyse/ voor en tegens [illegible] ca[illegible]/ [illegible] van [illegible]/ van het [illegible] der [illegible]/ ten vollen decideren, even als of het maken van [illegible]

Verdere oeffeningen.

de en Oorlog in hare handen stond. Daar na werden de Acta Eruditorum van Parma, Ferrara, Leipsig, en de [illegible] der verstandige/ ofte Journaux des Sçavans, van Parys en Holland, hier en daar doorbladerd/ ook nieuwe Boeken [illegible] en gecensureerd, of wel een Reis-beschrijving/ [illegible] lijk achten/ of een Geographisch Boek gelezen/ en [illegible] de passagien/ daar het nodig is/ een uitlegging gedaan.

Gezegden Heer [illegible] reist ook zomtijds met den Heer Fabretti of andere naauwkeurige beminnaars [illegible] la Campagna di Roma eens om/ daar hy zijn [illegible] de aaloudheden voor hem opsoeken/ [illegible] selve graven. Wanneer hy een stuk van een [illegible] statue, curieus Beeld of [illegible] die [illegible] de [illegible] heeft doen brengen/ [illegible] word [illegible] in die Vergadering getoond/ [illegible] van/ en na [illegible] van [illegible] rius of uitlegginge daar over/ [illegible] soodanige nevens de beschrijvinge van [illegible] is/ soo van Antiquiteiten als anders/ noch [illegible] gemeen te maken.

Den Heer Schelestraat is onder de Geleerde Prelaten niet veel geacht.

Den Heer Schelestraat, Canonik van St. Pieter [illegible] waarder van de Vaticaansche Bibliotheek, [illegible] Vergaderingen niet veel zien/ als [illegible] de Prelaten niet al te veel geacht, [illegible] centius XI. [illegible] is geweest/ doen hy [illegible] kel Canonik te Antwerpen zijnde/ om dat hy [illegible] contra Gallorum pretensiones pro Autoritate [illegible] hadde geschreven/ tot Bibliothecaris van het Vaticaan [illegible] hy heeft ook de Antiquitate Illustrata ——; [illegible] len/ en de Disciplina Arcana veteris Ecclesiae geschreven/ [illegible] Heer Tenzel van Gotha, heeft hem den [illegible] haatst. ‡

Laurentius Zacagna, tweede opziender van de Vaticaansche Bibliotheek, is nevens den Heer Porcioni, [illegible]

‡ *Den Heer* Henricus Noris *van* Verona, *een* Augustiner Monik, *gewezene* Lector *te* Pisa, *is van* Paus Innocentius XI [illegible] *van den voorzeiden Heer* Schelestraat [illegible] *[illegible] by meer [illegible] tot dat werk, [illegible] over veel [illegible]* [illegible] pochas Cyro-Macedonum; [illegible] notaphia Pisana, *in folio.* [illegible] Roma [illegible] Pers, *doch hy is met wat [illegible]* naals Hoed *zal krygen, op de eerste* Promotie.

Griekſche Taal te Romen, heeft aan den Heer Jacobus Tollius (welke by zijne laatſte aanwezentheid te Romen, wegens zijne geleerde Diſcourſen over de Latynſche en Griekſche Literature, Antiquiteiten en Chineſe, in de Vergadering van de Heer Ciampini by alle heel bemind was) zyn Varias Lectiones over gecommuniceerd, en is nu doende met het verſamelen van Analecta ofte Miſcellanea Eccleſiaſtica, van ongedrukte Schryvers/ welke hy uit de Vaticaanſche Bibliotheek heeft gekregen/ even als den Pater Mabillon en den Heer [illegible], vermaarde Franſſe Schryvers/ voor deſen hebben gedaan.

In de Academie Phyſico-Mathematica ſag ik drie Jeſuiten die ſeer wel in de Matheſis waren geoeffend/ welke ik in hare Cellen bezocht/ als eerſt den Pater Baldigiano, welke in het Roomſche Collegie Profeſſor in de Matheſis is. Deſe toonde my dat geheel heerlyke Gebouw/ en door ſonderlinge geeſt/ ook het Muſaeum Kircherianum, in het welke noch veele Mathematiſche en [illegible] Inſtrumenten zyn/ nevens Medailles en aanmerkelyke dingen in de natuur/ die echter wel wat beter in ordre mogten leggen. Hy bracht my ook op de groote Bibliotheek/ in de welke doch geen Manuſcripten zyn/ liet my ook de Apotheek ſien/ in welke die heilſaame en treffelyke Theriacul en Balzem word gemaakt/ van welke deſe Paters veel geld maken. In de [illegible] Kerk is die verwonderens waardige en onvergelykelyke Cupola van Pater del Pozzo, op ſoodanig een perſpectiviſche manier dat die de oogen bedriegt en waar van hy een byſonder Boek heeft uitgegeven/ door dien hy dit bedrog in de geheele werelt eerſt heeft uitgevonden. Geſeiden Pater wil die Kerk geheel met ſoodanige Schilderyen maken/ welke de beſte kenners [illegible] misleiden/ en daar onder eenige/ die van deze voor Beelden of ſyn werk ſullen werden aangeſien.

Academie Phyſico-Mathematica.

P. Baldigiano.

Den tweeden Jeſuit, Pater Eſchinard, is nu tamelyk oud/ en Profeſſor in de Matheſis in het Engelſche Collegie, hy heeft een geheele Curſus Phyſico-Mathematicus uitgegeven/ ook een Boek [illegible] en veel andere Mathematiſche Schriften, hebbende daar en boven goede kenniſſe in de Optica en het ſlypen van gezichtglaſen.

P. Eſchinard.

Den derden Jeſuit is den Pater Bonani, welke zich in het Klooſter [illegible] ophoud. Als ik by hem quam/ toonde hy my de Schat-kamer van dat Collegie, welke door de dierbare Kerkcieraden/ Kloſter-kledingen en Mis-gewaaden/ niet te waardeeren is. Eindelyk bracht hy my in zyn groote Schulp cabinet/ dat het koſtelykſte en wijdluchtigſte van geheel Europa is/ door dien alle de Jeſuiten/ geheel de Wereld door/ uit alle de hoeken derſelve/ hem de curieuſte en zeldzaamſte Schulpen hebben moeten

P. Bonani.

Prachtig Schulp-Cabinet.

ten toesenden / om een Boek / het welke hy alleen [illegible] die stoffe heeft geschreven / onder de benaming [illegible] tis & oculi in Cochleis, cum [illegible] te [illegible] nen maken / dat in verscheide [illegible] de [illegible] vergeset. Hy laat ook de Historie [illegible] ken / daar in veel meer van deselve [illegible] den Pater Mabillon, in Vrankryk [illegible] zyn Boek de Generatione [illegible] dieren / selfs die in de [illegible] leven / [illegible] den gegenereert / maar op deselve [illegible] en dat door middel van Eyeren [illegible] ven aan geleerde en Medici heeft [illegible] munt nog in de [illegible] Lucheltum, en de [illegible] staat een Boek uit te geven [illegible] Musaeum [illegible].

Werken van den Pater Bonani.

Ik keere weder tot den Heer Ciam[illegible] pleegelijke Academie by den [illegible] gehouden / [illegible] van den een of ander / als [illegible] merkelijke dingen / werd [illegible], [illegible] Musik [illegible] verheffingen heeft / en [illegible] Cardinalen [illegible] altoos mede by / als [illegible] pegna, d'Estrees, Mellini, Albano, [illegible] dere Liefhebbers van oeffeningen / welke [illegible] gehouden zyn.

Academie by den Heer Ciampini gehouden.

Dat ik soo veel van den Ciampini spreek / [illegible] dat ik wel het meeste met hem hebbe omgegaan [illegible] daden van hem [illegible] / door dien hy my [illegible] gang heeft verschaft / het curieuste uit [illegible] deelt en aan kennisse met alle geleerde lieden [illegible] ook om zyn opregtigheid van een [illegible] de hy / door een Italiaan, soo vroom en [illegible] is. In zyn huis [illegible] seer [illegible] / [illegible] publike Exercitien in kennisse komen / met [illegible] die zig in [illegible] bevinden / als voornamentlijk [illegible] ken Prelaat Vittorio, welke de Mathematische [illegible] van de [illegible] seer wel verstaat. [illegible] die een twist-zake hadden / [illegible] in der [illegible] andere schyn / [illegible] zamme [illegible] hy Referendarius of [illegible] in zyn [illegible] tot zyn voordeel mogte spreeken; [illegible] incorrupt [illegible] heeft [illegible] maar hem gedwongt aan te klagen / [illegible] ven / indien niet kragtige [illegible] uit [illegible]

[illegible] en zijn genoodt ter neder zetten. Dit is een zaack daer van ik zeer wel onderrigt zynde/ met sekerheid kan spreeken en die ik altoos sal prijsen.

Den Heer Raphael Fabretti, Canonik van St. Pieter, komt somtyden mede in de Conferentien van den Heer Ciampini, hoewel zyne bedieninge aan het Hof hem nu daar toe weinig tijd laten. Dese/ door dien hy de aaloude Bouwkunst ofte Architecture seer wel verstaat/ heeft een groote uitlegginge over de Waterleidingen [illegible] der aaloude/ met [illegible]en, ende de Columne Trajani geschreven. Hy toonde my/ doen ich by hem was/ een seer schoone menigte voor hem versamelde en nog geheel onbekende [illegible] gedenksteenen/ die hy in druck sal [illegible]/ [illegible] soo hy geloofde/ van [illegible]r Romanus, [illegible] de meeste omtrent Romen zyn gevonden.

Jean Pierre Bellori.

Den Heer Jean Pierre Bellori, een van de Geleerdste Antiquarissen van Romen, nu geheel oud van jaren geworden zynde/ komt niet veel buitens huis. Hy was Bibliothecaris by de Koninginne Christina van Sweden, en hy heeft zyn voordeel gedaan met [illegible] Manuscripten die in derselver Bibliotheek waren. [illegible] heeft hy zig met het schrijven van Boeken/ en deselve aan [illegible] lieden op te dragen/ moeten behelpen. Dese heeft een [illegible] Cabinet/ vol kleine aaloudheden/ als Urnen, Lacrymatorien, Lampen/ kleine Aegyptische en andere Heidensche Afgoden, [illegible] op van eenige wel [illegible] heeft gemaakt; [illegible] heeft hy [illegible] de gewigten en maten. Alles [illegible] wat [illegible] ook van het zeldsaamste en het volmaakste.

Seldsaamheden in desselfs Cabinet.

[illegible] Fortuna [illegible] is een klein Beeld van metaal/ ter hoogte [illegible] halve voet en soo wel bewaard als mogelyk is. Deselve [illegible] de schoonheid van Venus, de Kroon van Juno, de wassende Maan van Diana, de Mijter van Isis, den Hoorn van overvloed van Ceres, den rok van Minerva, de vleugelen van de [illegible] ofte overwinninge/ den Pijlkoker van Cupido, het Geiteveel van Bacchus, de slang van Aesculapius, het Rad van de Fortuine/ en verscheide andere tekenen der overige Goden ende Godinnen. Ik hebbe daar nog bemerckt [illegible] tot een Godinne verbeeld/ dragende haar uitgespanne kleede met sterren bezaait; de Magna Mater ofte de Nature Moeder van alles/ alle [illegible] door verscheide dieren werden gesegen. De [illegible] Fortuna, hebbende in de eene Hand een Hoorn van overvloed en in de andere den spijker van [illegible] of van [illegible]/ het halve lichaam van een Romeinsche Jongeling/ met [illegible] aan den hals/ [illegible] Sistrum/ dat een instrument was/ van het welke zich de Aegyptenaars al voor de Romeinen hebben bedient/ om het volck by een te roepen tot het

bywoonen der Offerhanden. Dit stuk is wat seldsaams [illegible] u door een werktuig als een houte [illegible] daar [illegible] kopere d[illegible]den door gaan / met welke men [illegible] luid maken. Dese beduiden de vier [illegible]stoffen [illegible] des werelds.

Vervolg daar van.

Schier dat van bruine aarde [illegible] beste porcelein / is [illegible] een van de seltsaamste[illegible] van [illegible] net. De schildkrapen die ... dat [illegible] van die dingen welke in de Badstoben [illegible] der andere zijden daar een vrou / [illegible] heeft / zijnde een werktuig daar men [illegible] en in de andere seker dat sy [illegible] de bog[illegible]en in waren. [illegible] ne schil[illegible]pen die daar in g[illegible] plaats niet.

Bellori is ongelukkig

Het is te verwonderen / dat een [illegible] bedaagt en zagtzinnig man als den Heer [illegible] ofte ander go[illegible]d [illegible] of [illegible] van den [illegible] ofte den anderen [illegible] kan bekomen. Hy [illegible] de goede [illegible] in [illegible] zeer weinig worden [illegible] dat alleen de Do[illegible], en die gene welke [illegible] quirend[illegible] R[illegible] wel verstonden [illegible] loopings / en dan in de selve de Inscriptie [illegible] haar fortuin vonden. Hy voegde daar by dat [illegible] dia laudant[illegible] & algent & Mecænatibus carent.

Desselfs uitgegevene werken.

Onder veele andere Boecken / welcke [illegible] heeft hy in het ligt gegeven / Vitas & Ima[illegible] phorum, De [illegible] Illustribus, Uitlegging [illegible] men van Trajanus en Antoninus, A[illegible] insignes, in Folio, &c. Hy laat nu zijn uitleggingen [illegible] ver de Grafsteden der Aaloude / van welke den [illegible] ti Bartoli, de Figuren heeft ge-etst / gelijk [illegible] is geschiedt met het Graf van de Naso's, [illegible] weg.

Den Heer de la Chausse.

Den Hr. de la Chausse, een Frans [illegible] naris van het Roomsse Hof, komt de [illegible] seer na by / soo als uit desselfs Museum Romanum, ofte [illegible]terus Eruditæ Antiquitatis, te zien is / in het [illegible] guren vertoont / van diergelijke Antiquiteiten [illegible]

Desselfs Werken.

in het Cabinet van den Cardinaal Chigi en [illegible] ook heeft hy daar van eenige uitleggingen [illegible] soo veel geleerdheid niet als den [illegible] wel bereide. Deselbe is van zins een [illegible] de goudene Medalien der Keisers / [illegible]

sal

zal zijn / dan dat van Hemelarius. De Geleerde zeggen / dat hy nog wel wat lang behoorde te wagten / voor zulke zwaarwigtige [illegible] te schrijven: als hebbende hy wel goede concepten / ge- [illegible] / dog nog wat te jong zijnde.

[illegible] Abt Nazari is een bysonder goed vriend van den Cardinaal [illegible] en andere Prelaten / gelijk ook van den Hr. Tycho- [illegible], ende den Heer Leibnitz, Historieschrijver van het Huis Lunenburg. Dezelve heeft voor eenige jaren / met den [illegible] en andere, de Acta Eruditorum, ofte Giornale dei Letterati in Romen gemaakt / in welke veele goede dingen seer net verhandeld wierden, doch [illegible] sy hier / in alle de hoeken des werelds [illegible] houden. Dog dat geselschap scheide haast uit het werck / upt volgende oorsaak. Sy [illegible] dat alle de Boeken welke in Holland of Duitsland van de Protestanten en Cartesianen wierden gemaakt / en het [illegible] van het Heilige Paleis / agtende dat'er geen Zaligheid buiten Aristoteles ende St. Thomas te vinden is / even als of sy de eenige bewaarders van de wetenschappen en geheimen der Nature waren / ende de hedensdaagsche by derselver ontdekkingen niet het minste konde vragen) ten tyden van Innocentius XI. [illegible] de beste passagien door / of wilde het Journaal niet [illegible] / ten einde dat de soo genaamde Kettersche en Cartesiaansche Schriften / niet souden werden geprezen; Een andere [illegible] hy met het nazien van het zelve soo langsaam te werk / dat de [illegible] welke daar in wierden verhandeld / niet nut waren [illegible] te [illegible] voor den dag quamen. Dit dan bluste alle genegentheid uit / om de Acta Eruditorum verder op te stellen / tot groot [illegible] soo der Studenten als andere Liefhebbers van de [illegible], de welcke men nu somwylen hoord zeggen / dat de Musen zig over het Gebergten (de Alpes) hebben geretireert, en zig in Duitsland, Engeland en Holland nedergeset / waar door sy niet [illegible] verwondering en vermaak altoos hooren / na het geene by die Natien in het stuk der letteren werd verrigt / toonende zig seer verbaasd op de Inquisitie ende de strenge vonnissen van de onwetende Monnikken, welke zorge dragen / dat niet het minste hier wordt gedrukt of gedrukt / dan het geene met haare [illegible] en [illegible] kappen over-een komt / castrerende sy ook alle goede Schriften.

Abt Nazari.

Journal des Sçavans te Romen.

Redenen om welke hetselve niet werd vervolgt.

Met het Drukken gaat het hier [illegible] toe / dat niet ter wereld op de Persse mag komen / ten zy het zelve a voren / aan den Meester van het H. Paleis zy vertoond. Als hy nu zijn consent heeft gegeven / soo houd hy een Copie van het Boek dat gedrukt sal worden / welke hy den Drukker doet onderteekenen / die / sonder zijn consent / daar niet het minste by of af mag doen.

Sorge te Romen ontrent het Drukken gedragen.

Men

Men schrijft hem dan ook den [illegible] van het drukken [illegible] en laft hem sulks binnen Romen te [illegible]

Ook voor het invoeren van Boeken.

Wat belangt de [illegible]oden / de [illegible] deselbe mogen [illegible] de p[illegible] [illegible] het ook [illegible] maar [illegible] gehouden [illegible] lenaar te [illegible]gen / [illegible] het [illegible] lige Palais [illegible]. Niemand ma[illegible] ofte publ[illegible] ver[illegible] / [illegible] verlof [illegible] van het Palais. [illegible] al [illegible] het geschreven [illegible] / op een [illegible] verkopers [illegible] / om by de [illegible] Gedagten [illegible]ter [illegible] en kan de [illegible] in boeken [illegible] sen. [illegible] somm[illegible] / [illegible] den [illegible] eenige verboden [illegible] dog [illegible] op veel [illegible] ten van [illegible], [illegible] of Molinaeus zoude [illegible] gesleten.

De Heeren Bianchini en Marteroni.

Ik heb in de [illegible] tot den Heer [illegible] ch[illegible] gevonden / [illegible] is van de [illegible] kam[illegible]r in de C[illegible] / nevens den [illegible] Mar[illegible] fina verd[illegible] en B[illegible]thecaris het [illegible] Pamphilio, door den Paus Innocentius X. opgere[illegible] op de plaatse [illegible]a. Deze beide zijn in de [illegible] Astronomie seer wel ervaren / (soo als uit [illegible] of kleine schriften wel te zien is) den ge[illegible] nen de [illegible] wat dat in hare [illegible] is.

Abt Piazza.

Den ouden Abt Piazza is een seer [illegible] M[illegible]lanen geboortig / ende woond [illegible] Corso, daar hy eenigh opzigt over heeft. [illegible] aandagtige Boeken ge[illegible]. Soo [illegible] de en s[illegible]dsame [illegible] van het leven [illegible] daden van den Paus Innocentius XI. ver[illegible] een familiaar bediende en vertrouwde [illegible] door zig selfs hadde gezien / soo vermaande [illegible] leven van die Paus zoude schrijven / en tot [illegible] doen drukken. Hy beloofde my sulcks en [illegible] tyd daar na / het geene hy daar van [illegible] in hy van eenige kleinigheden / [illegible] Swede[illegible], voorgevallen / spreek.

Bysonderheden van het leven

Ik zal u [illegible] het [illegible] / [illegible] sen Priester / en van andere [illegible] den vernomen. Men zegt dat als hy Officier in Polen [illegible]

[illegible] was / hy daar hadde geleerd de Protestanten soodanig niet te [illegible] / als de Italianen wel doorgaans doen. Het was daar [illegible] voorgesteld dat hem een Protestantsche Catechismus wierd [illegible] en uitgelegt / waar op hy dan zeide / Dat geloove is [illegible], maar strekt zig niet verre genoeg uit; Het heeft namaals [illegible] dat men reden heeft om dit van hem te geloben / door [illegible] hy het bekeeren der Protestanten in Vrankrijk door de Dra- [illegible] niet heeft door goed gekeurd. — van den Paus Innocentius XI.

[illegible] willende verlaten en zig tot het Kerkelijke leben [illegible] nam hy brieven van recommandatie te krijgen aan den Cardinaal Bona. Deze ziende dat hy kloek van persoon was / [illegible] beleeft of buigzaam / raadde hem in het Mi- [illegible] te volharden / als gissende dat hy / onder de Perso- [illegible] langen tabbaard / geen groote nog goede figuer zoude [illegible].

[illegible] op vertoonde hem den Heer Odeschalchi zijn zware Wis- [illegible] / welke hy hadde mede gebracht / te gelijk betuigende dat hy den Krijg niet langer wilde volgen / het mogte dan kos- [illegible] het wilde. Den Cardinaal Bona liet hem daar op een [illegible] bieden / luisterde wat nauwer na zijn redenen / en wees [illegible] weg aan door welcke hy zijn fortuin zoude konnen ma- [illegible] hem te gelijk radende eenig Ampt in de Apostolische Ka- [illegible] te kopen / onder de Regeringe van Urbanus VIII.

Hy [illegible] zulks en na de dood van die Paus, tragte hy in de [illegible] te raken van Donna Olympia, Schoonsuster van [illegible] Innocentius X. Hy kogt zeer schoone Tapijten voor haar [illegible] hy dikmaals met dezelve. Op sekeren avond liet hy [illegible] een groote somme winnen en ging heenen. Haar Hofmee- [illegible] daar na / dat den Heer Odeschalchi het spel in zijn [illegible] door de kaarten welke hy in zijn handen hadde ge- [illegible] hadde den Heer Odeschalchi 300 onderhoeds al willens [illegible]). Donna Olympia, (van welke men in die tijden sei- [illegible] Olim pia nunc [illegible]) verklaarde / dat gehoord hebbende / [illegible] het soo [illegible] stellen / dat haar Mans Broeder / den Paus Innocentius X. deese zijne edelmoedigheidt / door een Cardinaals H[illegible] hadde vergolden / het welcke ook in het jaar 1647. is ge- schied.

[illegible] de [illegible] lange jaren die hy Cardinaal was / leide hy een [illegible] en zedig leven / dragende altoos groote zorge voor de Armen. Eindelijk wierd hy tot Paus verkoren in de maand September 1676. na de dood van Clemens X. niet alleen door de [illegible] toestemminge van het H. Collegie, maar ook met toe- [illegible] van het gemeene volk / nemende den naam van Inno- centius XI.

Aanstonts na zijne verkiesinge maakte hy [illegible] werk / met een onophoudelijken yver / van de herstellinge der [illegible] plinge, en het redres van de Apostolische Kamer, welke [illegible] verwaard waren. Hy zuiverde ook den Godsdienst [illegible] der de Kerkelijke Persoonen en [illegible] de [illegible] de voorbeelden ende de [illegible] [illegible] heer van de gebreken / en stelde zig [illegible] ende de [illegible] opper[illegible] [illegible] me, met seer [illegible] ook [illegible] hy [illegible] en boesem [illegible]

Hy bediende zig alleen van seer weinig [illegible] de dat alles door sijn eigene handen soude gaan. [illegible] dreven door een seer sterken yver tot de eere Godes [illegible] lijke [illegible] Hy bragt ook verbeteringe in veele [illegible] welke door de Stad in swang gingen / en was van [illegible] niet af te houden / waar door veele / welke zijne [illegible] wilden / geloofden / dat hy te veel ingetoogen en te [illegible] was.

Na dat hy vijf jaren hadde Paus geweest / stelde hy een [illegible] motie aan van 23. Cardinalen, onder welche niet een [illegible] Bloedvrienden was / zijnde sulks een seer seldzaam [illegible] de Kerkelijke Bestieringe. Hy betuigde in alle zijne [illegible] ander oogwit te hebben / dan de eere Godes [illegible] Kerkelijken Staat en van de Christenheid in het algemeen. Hy bragt veel by tot vereeninge van de Christene [illegible] Turk / in het jaar van 1683. en deed [illegible] Penningen. Hy weigerde seer hardnekkig [illegible] Kroon / de Vryheid der Quartieren / die den [illegible] din pretendeerde / en stelden zig altoos [illegible] ondernemingen.

Doen den Koning van Vrankrijk hem [illegible] deed zeggen / dat den Apostel Paulus aan de [illegible] sy zig niet souden in gramschap laten [illegible] deren / soo antwoorde hy / dat deselve [illegible] de geboden, Gy kinderen weest uwe [illegible] hem ook eenige van zijne Ministers raden [illegible] vergelijken [illegible] vreese van dat het selve [illegible] ondernemen / soo antwoorde hy met een [illegible] stigheid en koelheid; Dat, [illegible] quam te Bombardeeren of aan te vallen, hy [illegible] in de hand soude tegens gaan, [illegible] Attila, de [illegible] dat hy ook, [illegible] Kruice) welcke voordeelen Weenen [illegible]

[illegible]

hadde beschermt, om de Stad Romen tegens de Fransse solde
bewaren.

Men spreekt verscheidentlijk van de oorsaak des haats / wel-
ke hy tegens de Fransse Lambaard heeft betuigt / en segt dat hy
byna zyn geheele Regeeringe heeft doorgebragt / in een geduurig
storten van tranen / het welke men heeft kunnen zien / selfs in
de [illegible] die hy altoos heeft bygewoond / so lang hem
sulks zyne gesondheid en bezigheden hebben willen toelaten. Men
wil dat de oorsake van zyne tranen en droefheid zyn geweest / de
[illegible] werke hy voorzag het Christendom te sullen overkoo-
men / door de wantrouw en meineedigheid van eenige bose Chri-
stenen. Andere smeeden zig weder andere redenen. Nog werd
gesegt dat hy eenige strydigheid in zig gevoelde / om de plegte-
lykheid van den Witten of H. Donderdag te bekleeden / in welke
den Paus altoos de Protestanten moet excommuniceeren, en dat
hy [illegible] vergelyke gelegentheden / altoos ziekelyk bevonde.
Sommige wilden geven voor dat hy een Quietist was / dat ook die
van het H. Officio ofte de Inquisitie, eenige Gedeputeerden heb-
ben gesonden / om hem / van wegen zyn Gelove / te ondervraa-
gen.

Van het magtige goed dat hy bezat en aan zyn Neef overgaf/
behield hy maar [illegible] Rijksdaalders jaarlyks / soo lang als hy
leefde / voor zyn verteeringe / het welcke soo heeft gebleven tot
[illegible] dagen / sodanig dat geduurende geheel zyn Paus-
schap / niet een [illegible] van de inkomsten desselven is besteed /
nog voor hem nog voor zyn Huis / zynde het selve geheel aan-
gewend tot betalinge der schulden van de Apostolische Kamer, en
tot [illegible] van de dringende nood / in welke zig het Christen-
ryk doen bevond.

Op het einde van zyn leven versogte hy H. Don Livio zyn
Neef / (na dat hy hem hadde gerecommandeert in de vreese Go-
des [illegible] en in een nauwe nakominge van desselfs geboden)
hem met de tydelyke dingen niet te bemoeyen en geheel geen deel
te nemen in de tydelyke saken. Ook geen deel te nemen in de
Cabale, welke / in het aanstaande Conclave, mogten komen te
ontstaan.

Hy overleed den 12. Augusti 1689. nalaatende een reucke van
Heiligheid / na dat hy de Kerke 13 jaren hadde geregeert. Het
gerugte gaat dat hy reets veele miraculen heeft gedaan / welke
[illegible] genoeg zyn / om hem / ten een ofte andere tyd / te doen
canoniseeren. Men heeft ook in de Kerk van St. Pieter planken
rondom zyn graf moeten doen stellen / uit vreese dat eenige de-
vote lieden / welcke men dagelyks omtrent zyne Tombe op de
knien ziet om hem aan te roepen / hem niet weder opgraven.

Veel Roomschgezinde zeggen/ dat indien de Roomse [illegible] al-toos soo vroome en welmeenende [illegible] hadde/ [illegible] gedwaalde/ soo groote afkeeringe niet souden [illegible] weder op deselve te vervoegen. [illegible] dezen [illegible] XI. [illegible] den wy noch vry wat weten te zeggen/ doch [illegible] door dien wy ons verzekerd [illegible] dat [illegible] van den een of ander sal werden uitgegeven. [illegible] der van hem op de Geleerde.

Faustinus Naironus Banensis. Faustus Naironus Banensis Maronita, is [illegible] van de voornaamste en soo beroemde Roomsche Universiteit [illegible] za, welke Bibliotheek door den Paus Alexander VII. [illegible] onder seer goede Reglementen, ook is hy Professor [illegible] Syriacae Linguae in almae urbis Archygymnasio. [illegible] Originem & Religionem Maronitarum geschreven [illegible] men een sonderlijke Godsdienst hebben/ die [illegible] wonderlijke plechtelijkheden/ wel beziens [illegible] heeft hy geschreven Euopliam Fidei Catholicae, [illegible] seer beleeft/ van goed acces, en gedienstig.

Mattheus Naironi. Desselfs Broeder/ Mattheus Naironi, is een van de [illegible] Scribenten op het Vaticaan, en houd voor [illegible] legia Historica. Desselfs kennisse is seer [illegible] ne welke curieuse en zeldzaame Boeken [illegible] gen.

Pater Imbonag. Den Pater Imbonag een Fueilland, is seer [illegible] taalsche spraaken en saaken. Hy heeft in het [illegible] ganda Fide, daar sy Letters hebben [illegible] des Werelds te drukken op de Persse [illegible] van de Bibliotheca Rabbinica, van den [illegible] zaat/ en sal daar na een vijfde van zijn eigen [illegible] ken/ onder den naam van/ B[illegible] vens een Boek behelzende de Letteren van alle [illegible] lijk ook noch mede eenige Lessen om deselve [illegible] ren leesen.

Monsr. de Seine Boek-verkoper. Den Franssen Boek handelaar van [illegible] is seer ge-lukkig/ dat hy een soo geleerde/ beleefde en [illegible] ker of Compagnon heeft als Monsr. de Seine is, [illegible] desselfs wil/ veele Franssen/ vremde en Italianen, [illegible] en half geleerde/ welke hy alle vergenoegen [illegible] zyn huis komen/ om wat nieuws in het [illegible] Staats-saaken te vernemen/ ten welken einde [illegible] Seine, met veel geleerde en naaukeurige menschen/ op [illegible] sen/ correspondeerd, en zyn werk maakt van [illegible] saams te konnen aanwijzen/ door de [illegible] Deselve heeft de Stadt Romen beschreven/ op een [illegible]

die / ook den Catalogus Bibliothecæ Glusianæ en de Tavole Geographische, in folio; sal ook korts een Opus Chronologicum in het licht geven / waar in hy meend wat seekerders ende beters voor den dag te brengen / als Watmuth en andere hebben gedaan.

Campana / Adrianus van Ravesway.

Campana op de plaatse van Spanjen en den Heer Adrianus van Ravesway van Utrecht geboortig / woonende à St. Carlo, * zijn wegens haer schoone Microscopia en allerley glaase Perspectiven en Spiegelen / welke zy op een konstige manier weten te slijpen / boven alle andere geacht.

Meier Boekverkoper.

Monsr. Meier, Boek-verkoper / is een groot liefhebber van Medalien, gelijk ook de Fransche en Italiaansche Antiquarii, Monsr. le Fevre en Pietro Rossini, by welke men sommige te koop kan vinden. Monsr. Meier reist op alle plaatsen om die te bekomen / en is sterk bezich om een uitlegginge te maken over de Medalien van Sicilien en andere plaatsen.

Overvloed van geleerde Lieden, in Romen.

Gy kont licht denken en ook verzekerd zijn / dat noch wel eens soo veel geleerde lieden / welke men Beaux Esprits kan noemen / zich binnen Romen bevinden / doch deselve onthouden zich soodanig in Kloosters, ofte wel bezich met haere Bedieningen / dat men deselve in een korten tyd / niet wel kan leeren kennen.

Den Heer Falconieri.

Den Heer Falconieri, aan wiens Vader / soo ik het wel hebbe / de geleerde Ezechiel Spanhemius, doen hy te Romen was / zijn onvergelijkelijke Dissertationes de usu & præstantia Nummorum heeft geschreven / houd ook eenige dagen in de Week / in zijn aardig Palais Nella Strada Giulia, Conversatie. Daar in werd evenwel nu maar van Nouvelles en Politijke saken gesproken / doch men dedicerde daar voor desen / en dat seer absoluteelyk / van het noodlot der Princen en Staaten / en censureerde daar derselver Actien, even alleens als of sy mede in de Cabinetten der Vorsten hadden gesprooken / en helpen overwegen waar om dat dit of dat gelaten of gedaan wierd.

Academie degli Humoristi.

Ik spreek op het laatst van de Academia degli Humoristi, door dien in deselve maar eenige Poësien en Oratien werden gereciteerd, dat evenwel een goede tijd-kortinge is. Een vremde moet daar kennende in der stilte lacchen / hoorende de Sonnetten en andere stukken / met een opgeblaasde weesen / gemaakte stemme en Actien opseggen / van lieden die noch geen rechte kennis van de Theoretische konst hebben.

Oorsprong daar van.

Dese Academie heeft haar oorsprong genomen / op een Adelijke Bruiloft van den Heer Lorenzo Mancini, daar door dan ee-

* *Deze is* Anno 1693. *gestorven.*

nige aardige geesten / met Sonetten en andere bevalligheden des verstands de Juffrouwen [illegible] [illegible] [illegible] door sy den naam van [illegible] [illegible] bequaammen [illegible] gaf om een Geselschap aan te stellen / [illegible] [illegible] [illegible] dige en vermaakelijke dingen heeft uitgegeven. [illegible] ofte Sinne beeld van deze [illegible] is een [illegible] [illegible] dat zy uit de zoute dampen [illegible] zich [illegible] [illegible] in een aangenaamen en [illegible] regen [illegible] [illegible] schryft, Redit [illegible] [illegible] [illegible] A [illegible] [illegible] aanzienlyke Steden van Italien, want die Landaard [illegible] werk [illegible] en aardig in uitbindingen te wesen. [illegible] men in [illegible] andere Academien ook [illegible] [illegible] ken die [illegible] de Bestierders daar van. Wanneer [illegible] Har[illegible] of iets anders van gewichte werd [illegible] soeken zy [illegible] en andere aanzienlyke [illegible] willen [illegible] / en geven last [illegible] de beste van [illegible] dering om deselve te ontfangen / te begeleiden / en te [illegible] ten.

Bibliotheken. Wat nu de Bibliotheeken belangt / van dieselve [illegible] [illegible] desen / ter rechter plaats / genoeg geschreven / en [illegible] by de daar genoemde lieden aangeven en [illegible] [illegible] noegen voldoen. Van dese heeft men [illegible] [illegible] welke geheel publyk is / in deselve kan een [illegible] studeeren en uitschryven.

Die der Augustijnen. Alla Sapienza, by de Universiteit lo Studio genaamt [illegible] bliotheek van de Augustijnen, die zy Angelica noemen / [illegible] saak dat Angelus Rocca, Bisschop en Meester van [illegible] Sacristie, deselve aan dat Klooster heeft geschonken / [illegible] ding dat die alle morgens soude werden geopend / [illegible] in te laaten welke daar wilden studeeren. Joseph [illegible] daar van Bibliothecaris. Laurentius Pignorius en [illegible] nius van Hamborg, welkers [illegible] [illegible] [illegible] hebben haare Boeken aan deze Bibliotheeke [illegible] [illegible] kreeg by geval in dese Bibliotheek de [illegible] [illegible] Joachim in handen / in welke hy onder andere zegt / [illegible] tien de Turken zullen ruineren / te weten de [illegible] bonos equos, door haar schoone Paarden; [illegible] pter bonos Marinarios, door haar [illegible] [illegible] Venetianen / propter bonum Consilium, door haar [illegible] Dit syn zijne eigene woorden. Dichte by de deur van [illegible] bliotheek staat een Taafereel / en in het selve een verbod [illegible] Boeken daar in zijnde te mogen verkoopen / uit leenen [illegible] nemen / op pœne van Excommunicatie en de Confiscatie van [illegible] Vaticaansche Bibliotheek.

Ook hebben de Cardinalen Altieri, Chigi, Barberini, Carpegna, [illegible] en andere haare treffelijke Bibliotheeken en Cabinetten, in welke de Catalogen meest sijn gebruikt te bekomen/ twee al van die Geslachten die een Paus onder zich hebben gehad. Het is de gewoonte dat yder H. Vader/ tot onsterffelijkmaaking van zijn naam/ een kostelijk Palais nevens een Tuin/ Bibliotheek en Kerk of Capelle voor de zijne nalaat. Alexander VIII. heeft hier voor bysondere zorge gedragen in de korten tijd van sijne Regeering. De Bibliotheek die door hem is aangestigt in de Cancellarye, en die nu de Ottobonische werd genaamd/ is reeds een van de schoonste en beste van Romen. [illegible] bestaat uit de Boeken van Alexander VIII. zelfs/ [illegible] de meeste Boeken van de Koninginne Christina van Sweeden (als hebbende [illegible] de Manuscripten aan de Vaticaansche Bibliotheek geschonken) en uit die van Altemps, welke alle seer raar en vol Manuscripten wezende/ nu in een zijn gesmolten. De Bibliothecarissen heb ik reeds genoemd/ by welke men zich eer heeft aan te geven als by de Eigenaars.

Der Cardinalen.

Die van Ottoboni.

Alla Chiesa Nuova hebben de Paters dell' Oratorio van St. Philippo Neri een heerlijke Bibliotheek, in welke Baronius, die van het Collegie is geweest/ zijn Annales heeft geschreven. Ook [illegible] in alle Kloosters, Kerken en Collegien niet van [illegible] en wel voorsiene Bibliotheeken, gelijk als Ara Coeli, Sta. Maria del Popolo, alla Minerva, Sta. Prassede, &c. welke den [illegible] Mauritius seer naaukeurig heeft doorsnuffeld; [illegible] over hem/ niet alte wel vernoegt/ door [illegible] in die Bibliotheeken heeft gezien/ ook het [illegible] vertrouwelijkheid gezegt en vertoont is/ sonder eenig onderscheid in [illegible] Boek [illegible]um Italicum genaamd/ zonder eenig onderscheid/ heeft doen drukken.

Bibliotheec alla Chiesa Nuova.

In het Collegium della Capranica en by den Prelaat Severoli, als mede over de Kerke van de Minerva, zijn de beste Boeken [illegible] te vinden.

In het Collegium della Capranica.

[illegible] zich yemand in de spraaken/ door omgank of wel anderzins [illegible] te oeffenen/ soo heeft hie daar toe/ alhier/ [illegible] meenigte van Geleerde/ [illegible] halfgeleerde/ [illegible] seer bequame gelegentheid. Voor eerst werd de Italiaansche taal te Romen, als zynde door soo veel Hovelingen en [illegible] Personen op het naaust geslepen/ op het allerzuiverst gesprooken/ en is de taal daar [illegible] hoog te achten boven de gemeene [illegible] te [illegible], en de [illegible] welke te [illegible] werd gebruikt. Ook doet men hier niet alleen zijn profijt by de levendige menschen/ maar zelfs de dooden spreeken/ door soo veel op-

Gelegentheit om sig te Romen in de spraken te oeffenen.

opgerichte Pyramiden, welke als doode of afgeſtorven [illegible] zijn/ door de Ægyptiſche Hier[illegible]ca, en [illegible] Latijn op de Columnen, Triumph[illegible]gen, en in andere [illegible] tekenen gevonden/ welke men in alle Kerk[illegible] ſoo dat men alhier de uitgeſtorvene talen/ [illegible] welcke noch hedensdaags in ſwangh gaan/ [illegible] vind.

Piazza di Spagna en nut daar van.

Door dien nu den Spaanſſen Amba[illegible] vona, of di Spagna zijn Palais heeft/ ſoo ſiet men [illegible] de Cavalliers en Prieſters van die Natie wandelen [illegible] Staats Affaires, en de voordeelen van het Huis van [illegible] (della Casa d'Auſtria) te raiſonneren, en om [illegible] Duitzers/ de Franſſen (welke zedert een [illegible] ze na Romen ſeer hoog hebben geſchat/ nevens de [illegible] montani ofte over het Gebergte woonende [illegible] landen/ zijnde in dat quartier ook de beſte [illegible] men zich daar mede/ in de Spaanſſe/ Duitſe en [illegible] ken oeffenen.

Griekſche ſpraak en Kerk gebaarden.

In de Griekſche taal laat men zich oeffenen in de [illegible] van het Vaticaan, alla Sapienza, in de Collegien [illegible] Grieken en Maroniten, door al in het Collegie de [illegible] Fide, daar geduurig Catechiſmes en andere [illegible] onderrichtinge en bekeeringe/ van de [illegible] Sendelingen afgeſchikt werden/ werden ged[illegible] de Ritus of Kerk gebaarden der Grieken/ maar [illegible] zy mede een Altaar hebben/ even als de [illegible] het ſelve is in een beſloten plaatſe die al[illegible] midden heeft/ door [illegible] men den dienſt kan [illegible] Het is ontrent ſoo [illegible] als die van de [illegible] wat langer. Men ziet geen dekzels daar op/ [illegible] fix, met Engelen aan beide de zyden; Op het [illegible] Kandelaar met vijf takken/ van welke zy [illegible] ſte/ de drie Perſoonen van de Godheid ver[illegible] laagſte/ de verborgentheid der menſch wording [illegible] Sy hebben ook geſchilderde Beelden/ op [illegible] van haar Tempel. Hare Prieſters draagen [illegible] lang/ zijn met lange Tabbaarden van [illegible] kleed/ en die geene welke de Miſſe doet/ [illegible] geheel het lichaam/ ombangt. Op de [illegible] ziet men het woord 'ΑΓΙΟΣ, dat [illegible]

Hoe deſelve de Miſſe doet.

Den Verrichter der Miſſe mengt/ voor de[illegible] Wijn en eenige ſtukken Brood/ al na de m[illegible] die hy van God verſoekt. Daar na zich na het [illegible] wond hy aan het ſelve den Kelk/ met welke hy [illegible] [illegible]

doed. De Griekſche Zendelingen/ welke belijdeniſſe van den Roomſchen Godsdienſt hebben gedaan/ communiceren op de wijſe van die Kerk/ by een ander Altaar/ voor dat ſy de Griekſche Miſſe hooren/ gedurende dewelke ſy in het Choor hembt ſtaan/ en Griekſche Lof-zangen uitboeſemen. Op de plechtelijke Feeſt-dagen zingt ook een Grieks Biſſchop de Miſſe, met meer Ceremonien dan gewoonlijk. De Roomſchgezinde geven voor/ dat'er een volkomene over-een-komſte is tuſſchen de Latijnſche en Griekſche Kerken/ ook tracht Leo Allatius, in zijn Boek de Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis perpetua conſenſione, zulks te bewyzen/ doch ik hebbe ſeer merkelijk onderſcheid in derſelver plechtelijkheden gezien.

Tuſſchen de Griekſe en Roomſe Kerk is geen volkomen over-een-komſt.

De Joden hadden te Romen, voor het Pausſchap van Paulus IV. eenig gemak en gerief/ doch deſelve/ ſoo dra hy op den Stoel van St. Pieter was geſteigerd/ plaagdde haar ſeer. In plaatſe van dat ſy te vooren/ door geheel de Stadt mochten woonen/ ſloot hy haar in ſeker quartier op/ Gheto degli Ebrei genaamd/ beſtaande uit verſcheide ſlordige Straaten/ en bedal haar zich daar binnen te begeven/ ſoo dra het te degen donker is. Hy dwong haar noch hare Goederen te verkopen en geen handel te drijven/ dan met oude klederen en huisraad. Noch wilde hy/ dat zy/ door het dragen van een geelen Hoed/ ſoo wel Mans als Vrouwen/ uit de Chriſtenen ſouden werden onderſcheiden/ en dat zy met de laatſte niet eeten noch gemeenſaam omgaan ſouden.

Joden, hoe te Romen gehandeld.

Sy zijn binnen Romen ontrent 8000. ſterk/ en gehouden alle Saturdagen de Predicatie van een Dominicaner Monik, over haare ongelovigheid/ te gaan hooren. De Sbirris gaan door die Kerk/ met groote ſtokken in de handen/ om die geene te ſlaan welke ſlapen; Noch zijn'er twee Kerkelijke Perſoonen aangeſteld/ om de naamen van de afweſige aan te tekenen/ ten einde dezelve de boete ſouden betalen. Voor deſen placht men haar de ooren te beſichtigen/ om te zien/ of zy deſelve niet met Cattoen hadden geſtopt. De Italiaanſche Joden/ en voor al die te Romen, onderhouden/ ſoo eenige van haar my gezegt hebben/ ſeer ſtrict de Wet/ welke haar verplicht/ ten langſten op haar twintigſte jaar te trouwen/ op pœne van verſmadelijk te werden gehouden/ als lieden die in ſonden leven. Sy ergeren haar ſeer daar over/ dat de Chriſtenen toelaten/ dat zelfs in de Kerken werd geſondigt en dorſten/ doen Buda belegerd was/ niet op de Straaten komen/ ſonder dat eenige van de Pauſſelijke Wagt by haar waren/ uit vreeſe van mishandeld te werden/ om dat eenige van haar Natie, de Belegeraars groot ongemak toebragten.

Derſelver getal aldaar.

Universiteit la Sapienza genaamd.

Is ymand genegen om hier recht [illegible] met [illegible] deselve vind hier de Universiteit la Sapienza [illegible] met zes en dartig geleerde Professoren in alle Faculteiten [illegible] zien/ boven alle de andere hulpmiddelen der [illegible] standige lieden/ van welke ik hier [illegible] te [illegible] ken. Wanneer den Stoel van eenige [illegible] werd/ soo verbiedt den Paus deselve [illegible] soon/ die hy dikmaals uit vreemde landen [illegible] deselve toe/ dite jaren [illegible] malkanderen [illegible] ke men hem laat volharden/ indien hy syn [illegible] tracht.

Hoe deselve werd bestierd.

Op den dag van de H. Lucas, werd een [illegible] de Kerke van [illegible], daar by zich [illegible] van die Academie dan bevinden/ gelijk ook alle [illegible] len/ ook werden dan alle de hooge Leeraars in [illegible] ne voor en de andere na opgeroepen/ waar na de [illegible] gelezen/ welke zy zullen verhandelen/ in de Rhetorica, [illegible] losophie, de Theologie, de Geestelijke en Burgerlijke [illegible] in het Griecksch, Hebreeusch, Arabisch, Chaldeeusch, [illegible] dicijnen, Chirurgie en andere wetenschappen. [illegible] fessoren, ontfangen haar loon op een getuigschrift van [illegible] penen der Stade en van den Rector van het Collegie, [illegible] woonlijk een Prelaat is, welke/ door een daar toe [illegible] soon/ acht doet geven/ of ook alle de Professoren [illegible] doen/ van het welke zy niet verschoond werden [illegible] te. Den Gouverneur van Romen [illegible] Ampt in dat Collegie, [illegible] welke met groote [illegible] toegaat. De [illegible] leeren/ in [illegible] manum, de goede Letteren/ de Philosophie [illegible] gie.

Voordeel dat de Protestanten daar uit konnen trekken.

Is ymand een Theologant, die heeft hier de [illegible] heid des Werelds/ om die Faculteit [illegible] dien hier de bron en oorsprong van den [illegible] te vinden is. Een [illegible] ziet hier [illegible] uit den Roomschen Godsdienst [illegible] na des te beter predicken en leeren [illegible] ven en de [illegible] der soo genaamde [illegible] hoorders daar van onderrichten/ ook kan hy [illegible] in andere Kloosters, de betwistingen of [illegible] gie, Physica of Natuur kunde/ over [illegible] sus Conscientiæ, zien en [illegible] oeffenen in haare Kerkelijke en [illegible] gia.

Inquisitie te

De Inquisitie mede gaat in veele gelegentheden [illegible]

in Romen als sy wel doet in het Spaansche Gebied / en laat men de vremde / welke niet Roomschgezind zyn / alle vryheid / om dien van deselve soo veel Geld in Romen werd gebragt. Sy moeten evenwel soo voorzichtig zyn / dat sy / in het openbaar / niet beginnen van de Religie te disputeren / of smaadelyk van de Roomsche spreken / niet tegenstaande sulks daar veel / ook by Papisten selfs / geschied / gelyk dan in myn aanwesen / seker Roomschgezinde uit Beyeren geboortig / uit den Heer Puffendorfs Inleidinge tot de Historien, welke hy in de Duitse taal by sich hadde / het laatste Capittel van de Pauslijke Hierarchie, openlyk in de Coffie-huisen / in de Italiaansche spraak / voorlas / het welke door de Italianen met groote aandacht wierde gehoord / welke de Redenenkavelingen van den Schryver seer goed keurden / en niet deeden dan lacchen / seggende dat die seer wel raisonneerde en / buiten twyffel / te Romen moeste hebben geweest / ook van die saaken na waarheid seer treffelyk onderrichte zyn.

Romen hoe geoeffend.

Het gevoelen der Roomsgezinde is / dat de Inquisitie sy den sleutel des Geloofs / en dat de Italianen, indien die niet wierden onderhouden / door de straffe welcke deselve oplegt aan die geenen / die de Catholyke / Apostolyke en Roomsche Godsdienst bestreeden / sy de geheimen souden willen ondersoeken / aan welke wy ons verstand moeten onderwerpen en ons van het selve niet bedienen / om die te willen begrypen. Geselde Inquisitie werd ingesteld / ten tyden van den Paus Innocentius III. in het jaar van 1200. Deselve gaf het ampt van Regter daar over aan den H. Dominicus, welcke de Roomsche Godsdienst veel voordeel deed / en tegenwoordig is een Monik van die ordre den Commissaris General ende de Paus zelfs / den Opper-Inquisiteur.

Redenen op welke de Roomsgesinden die gronden.

Alle Woensdag vergaderen twaalf Cardinalen, Prelaaten en Doctoren, in het Klooster van gezeide Dominicanen, van welche voornamentlyk haar werk maken van de affaires van gedagte Inquisitie. Daar ondersoeken sy de dingen welke zyn aangebragt door desselfs Bedienende / die Maandag te vooren zyn by den anderen geweest / welke bestaan in informatien, die sy hebben genomen / tegens die geene / welke den Godsdienst / in hoofsakelycke dingen / hebben beledigt, Die vleesch of eyeren / op verbodene dagen hebben gegeeten / zonder daar toe verlof te hebben, Die quaalyk van de Indulgentien hebben gesproken, Die verbodene Boeken op haar houden en diergelyke dingen.

Hoe die werd bediend.

Den volgenden dag gaan hare Eminentien den Paus vinden / welke dan / onder een verhemeldsel / in zyn zaal zit / ende sy verbergen zig aan zyne zyden. Sy doen aan hem verslag van de

wigtigste dingen die te Romen en in andere Landen / [illegible] men zig te Romen beroept / in het stuck van de [illegible] voorgevallen. Selfs als den Paus zieck en in [illegible] zo houden zy dog de vergaderinge in zyn tegenwoordigheid [illegible] zaken / wanneer die gewigtig zyn / werden niet [illegible] de gewoonlyke Bediende / maar zy moeten de toestemming van den Paus ende de Cardinaalen hebben. Zy [illegible] den ter dood verwysen / maar zy veranderen [illegible] in een eeuwige gebanheniss en zenden die na [illegible] van Romen, daar zy haar Christelijk [illegible] haar sonden afleggen.

Patroon of Bescherm-heilig der Inquisitie.

Den H. Petrus de Martelaar is Patroon van [illegible] en op zijn Feestdag laten sy de Misse zingen en een [illegible] hem uitspreeken / by welk werk de Qualificateurs [illegible] naamde H. Officio, tegenwoordig zijn / wesende [illegible] Theologie en andere wetenschappen seer wel [illegible] men met haar te rade / wanneer zig swaarwigtige [illegible] doen. Geseide Bediende gaan / van tijd tot tijd / [illegible] nisse besoeken / ook leggen de Cardinaalen somwylen [illegible] ge visites af / welcke sy gratie noemen / [illegible] gaans / de eene ofte andere misdadigen / [illegible] slagen.

Vernieuwinge van de geboden der Inquisitie.

De Inquisiteurs vernieuwen alle jaren / zoo in de [illegible] Reguliere Kerken, de bevelingen en straffen [illegible] welke den Godsdienst benadeelen / door [illegible] tot zijn pligt vermaand te werden / [illegible] tijdingen / welke hare misdaden verdienen. [illegible] doen ook gedagte Bediende / ontrent van [illegible] een Schabot in de Kerk van St. Pieter of in die [illegible] nen oprigten; men dwingt de schuldige om daar op te [illegible] met brandende fakkels in haar handen. Tot [illegible] ge van dezelve / werd haar vonnisse [illegible] zy hen ter dood spreekt / of wel tot verbanninge [illegible] geschiedende dit alles in tegenwoordigheid [illegible] en andere lieden van aanzien. Ook doed de [illegible] de luiden geesselen / op yder vierhoek van de [illegible] dige zit dan op een Ezel / met een papiere [illegible] een flesse aan zyn hals hangende / in welke [illegible] kaarssen zijn en daar op de Beeltenisse door [illegible] werd afgeschilderd / hebbende hy daar en boven [illegible] hem / twee borden / op welke de misdaden [illegible] welke hy werd gestraft.

Voordeel der Rooms-

Ik kome weder tot de [illegible]. Is ymand [illegible] in de Roomsche Godsgeleertheid te oeffenen, dezelve [illegible]

zijn regte Hoge School. Hier kan hy / als al speelende / alle Ceremonien, plegtelijkheden / gemaakte aandagtige gebeerden van alle de Geestelijke / zien en zig daar na gewennen en schikken / zijn bekomste krijgen van het kussen van Reliquien ofte overblijfsels der Heiligen / zijn soo genaamde Agnus Dei en Pater Nosters daar aan wyden / soo sterk en dikmaals als hy wil / seer veel Kerken / Kloosters en Heilige plaatsen besoeken / in welke soo veel bloed der Martelaren is gestort en die door derselver voeten zijn bewandeldt. Ook kan hy hier Indulgentien en Aflaten / tegens het ogenblik van zijn sterven / onvervalst en uit de eerste hand bekomen / zelfs door des Paus eigen bakhuis gesproken / wanneer zijn Heiligheid maar uitgaat. Hier kanmen zig aan het Hof en by de Cardinalen bekend maken / ende de Canonisyen / die in Turno Pontificis (op den Tour des Paus) vacant werden / bekomen / zig in de Dataria vrienden maken / om voor andere te werden gesteld / het welke veele Geestelijke en Sollicitanten herwaarts trekt. gesinde te Romen.

De Roomsgezinde zeggen hier van / dat het een nodige saak is / de Ampten te geven / aan personen die zulks verdienen / te meer om dat door een eenige die gevorderd werd / veele andere lust krijgen om zig meede waardig te maken om tot dergelijke bediening te komen / en daar door sodanig werden aangespoort / dat alle moeite en arbeid haar ligt schijnt / wanneer sy zien / dat het eenige middel om tot bedieningen te raken / daar in bestaat / dat zy zig deselve waardig maken. Hier om is het / dat soo dra een Parochiaan is gestorven / men eenige dagen daar na een placcaat aan de Cancellarye aanslaat / door het welke die geene / welke na het vacante Ampt staan / werden genodigt / om haare naamen te doen aanteekenen / zig op zeekeren dag / aan het Paleis van den Cardinaal Vicaris te laten vinden / welke over het ondersoek van de Sollicitanten presideert, bygewoond van den Vicegerent, van den Meester van het H. Paleis en eenige Doctoren. Men leest daar eerst de namen op van die geene / welke eenige eernamen in de weetenschappen hebben bekomen en ondervraagt deselve / wegens de stoffen / in welke zy moeten gegrond wesen. Dit ondersoek gedaan zijnde / soo raadslaagt den Cardinaal met zijn geselschap / over de aanneeminge des persoons / en stellen den Patroon van de Kerk / die het Beneficie moet vergeven / vier persoonen voor / uit die geene / welke daar na staan / waar uit hy / die geene / welke het hem gelieft / kan kiesen. Papisten hoe die te haar kuiperyen en Simonie verbloemen.

De Datarye en de Cancellarye te Romen / waren voor desen maar een en deselve saak / doch de meenigte der affaires, heeft daar een tweede Vierschaar gemaakt / welke soo veel gemeenschap met malkanderen hebben / dat de Cancelarye alleen maar Datarye te Romen wat die is.

afvaardigt alle die saaken / welke door de Datarye [illegible] handeld.

Macht van den Dataris. Den Dataris is een Prelaat en somtwylen [illegible] gesteld door den Paus, om alle de versoekschriften [illegible] welke aan zijn Heiligheid werden [illegible] om met eenige Beneficien voorzien te werden. Hy [illegible] meer dan vier-en-twintig Ducaten [illegible] kennisse des Paus, [illegible] / doch [illegible] moet hy / door zijn Heiligheid doen teekenen / [illegible] gen gehoor verleend. Onder veele [illegible] ne begonstigen / welke hy hem wel [illegible] eiste bequaamheden heeft. Hy heeft [illegible] lijcke Paleis en een goed Tractement [illegible] ris.

Wijse op welke in de Datarye wert gehandeld. Om dit alles ordentlijk te verstaan / moet [illegible] ten wel beschryven / welke geobserveerd [illegible] pedieren van een Bulle of Dispensatie. [illegible] afsterven vacant is / soo moet men zich a[illegible] welke per Obitum werd genaamd / die als [illegible] de Datarye is / door sekere Commissie, [illegible] duizend Sc[illegible] trekt. Doch in [illegible] soo is het beste middel / om tot zijn o[illegible] te [illegible] zich aan den Paus zelfs aangeve / door midd[illegible] Ambassadeur of bloedvriend van zijn Heiligheid / [illegible] aan den Dataris ter handen steld en den [illegible] pliant te begonstigen. Naa dat men dan [illegible] woord van de Dataris ofte den Onder-Dataris, [illegible] der van het Request, onder het welke [illegible] nuit Sanctissimus (den Allerheiligsten [illegible]) [illegible] der een tweede Request overgeven / met de [illegible] ctien, welke men wil dat in de Bulle werden [illegible] volgens de gewoonlijke [illegible] moeten zijn / en [illegible] den Onder-Dataris brengen / die onder aan [illegible] schryft het geene deselve behelst / daar [illegible] geeft en hem op nieuw / van geheel de [illegible] na brengt den Dataris het [illegible] aan den Paus, [illegible] kend en het versochte toestaat / met [illegible] tur Innocentius. Daar na komt noch het [illegible] den eersten Reviseur, &c.

Brevets en Huwelijks-dispensatien. Met de Brevets des Paus heeft het [illegible] werden die veel korter geexpedieert. [illegible] di[illegible]ensatien zijn'er andere Officiers / [illegible] men / als Protecteurs, Schryvers / [illegible] ters de Pro Minuta. Den Paus beswo[illegible]

[illegible]

Italien met een jaarlijks Pensioen, voor geheel het leven/ tot voordeel van wie hy ook wil/ en die van Spanjen met een van zes jaren/ maar die van Vrankrijk, Vlaanderen en Duitsland, kan hy niet beswaren.

De Studenten van de Duitsche Natie werden à St. Apollinare, daar in het jaar 1552. een Collegium Germanicum is opgerigt/ voor het tegenstaan van het gevoelen Lutheri, in de twistpunten/ Kerkelijke Ceremonien en het houden van de Geestelijke Saamigheid/ door de Jesuiten, trouwelijk onderrigt/ gevoed daar voor niet dan een gering kost-geld. Dese kost-gangers mogen niet een eenige nacht buiten het Collegie slapen/ maar soo haast sy in Romen zijn gearriveert zich daar in begeven. Derselver kleedinge is rood/ even als die van de Cardinalen, en se gaan met geheele Troupes langs de Straat/ waarom zy van ook gemeenlijk Gambari Cotti, ofte gekookte Kreeften werden genoemd. Den Cardinaal van Furstenberg en verscheide voorname Bisschoppen, ook Canonikken in Duitsland, zijn daar in geweest. Collegie der Duitse te Romen, hoe bestierd.

Op deselve wijze hebben ook alle andere Land-aarden haare Seminaria en Collegien (behalven dat van de voortzettinge des Geloofs/ of de Propaganda Fide, het welk een groot Paleis is/ waar in de Indianen, Tartaren, Chinesen, Japanders, Arabiers, Armeniers, ook noch verscheide andere werden geschikt heeft) als dat van St. Apollinarius, soo even aangeroerd/ dat boven de Duitsers ook voor de Ongeren is, het Roomsche Collegie voor de Italianen. De Grieken/ de Maroniten, de Engelsche/ de Schotten hebben'er ook voor een/ meest onder de Bestieringe der Paters Jesuiten, welke haar in den Godsdienst en wetenschappen onderrigten. Collegien van andere Natien.

In het Collegie de Propaganda Fide, werden alle Maandagen openbare Conferentien gehouden/ in welke in presentie van drie uit het Collegie of wel van eenige Cardinalen, een Oratie werd gedaan/ tegens welke/ na dat sulks is gedaan/ die geene die zich daar bevinden/ haar opponeren, of wel een discours daar over houden. De Leeden van dese Academie zijn Prelaten en Wereldlijke Geestelijken/ en is tegenwoordig het Hooft van deselve Johannes Nicius, als voerende het opzicht over de Bibliotheek en geheel het Collegie. Dat de Propaganda Fide.

De Monikken hebben ook diergelijke Conferentien in haare Conventen, daar in de vreemde evenwel mede een gehoor kan nemen/ even als in het Collegie de Propaganda Fide. Den Cardinaal Vicaris verbind alle jaaren tot zijnent de Parochiaanen, en de Predikers ofte de respective Parochien gehoorig/ uit welke hy eenige kiest en aan deselve de stoffen geeft/ welke zy moeten ver- Conferentien van Monikken in hare Kloosters gehouden.

verhandelen / ook bevceld by haar in seekere [illegible] te leesen; daar zich dan de Priesters van de nabuurige Pa[illegible] [illegible] laten binden. Ten dien einde werden Placcaaten aangeslagen / door welke de Priesters, Biecht-vaders en M[illegible] [illegible] quartieren werd bevoolen / by die Lessen / eens ter week / te verschynen / op sekeren vast gestelden dag / op [illegible] gesuspendeerd te zyn van de Biechte voor de M[illegible] [illegible] dan eenige verlof van zyn Heiligheid [illegible] [illegible] haare Kloosters te mogen doen) indien zy [illegible] [illegible] [illegible] deren in gebreke blyven / en noch zes Schellingen [illegible] [illegible] rochiaan en Biechtvader / om in goede werken te [illegible] steed.

Plechtelijkheden soo van de Roomsche Kerk als Hof.

Indien ymand ten anderen begeerig is / om [illegible] [illegible] Kerkelyke Ceremonien en Schou-speelen te zien / [illegible] [illegible] geen plaats in de Wereld / daar deselve met meer [illegible] [illegible] zeid werden onderhouden als te Romen. [illegible] [illegible] houd vier Ceremonie-meesters / welke de Cardinalen en andere Prelaten altoos aankundigen / wat zy in desselfs [illegible] heid hebben te verrichten.

Congregatie dei Riti.

Daar is ook een Congregatie dei Riti, ofte van de Ceremonien, aangesteld door den Paus Sixtus V. wegens de [illegible] heden welke niet duidelyk genoeg zyn uitgedrukt in dit [illegible], en wegens verscheide andere zaaken. Deselve bestaat [illegible] alle de andere / uit een zeeker getal Prelaten, en een [illegible], welke een Prelaat en te gelyk Referendarius is. In [illegible] [illegible] schynd ook een van de Meesters der Ceremonien. [illegible] komen yder Maand eens by malkanderen / ten huize van den oudsten Cardinaal, welke President van die Congregatie [illegible]; [illegible] se heeft de macht om [illegible] te doen laden / zelfs [illegible] [illegible] dagen / indien'er veele saken voorkomen. Dese Congregatie [illegible] guleerd en verbeterd ook / onder andere saken / het [illegible] le Romanum, en wat doorgaans verder den uiterlyken [illegible] dienst betreft.

Romeinen door een Italiaansch spreekwoord slegt te Boek gesteld.

Men zegt door een gemeen spreek-woord / dat [illegible] [illegible] Christenen de Italianen / en onder dese noch [illegible] [illegible] de slimste en minst yverige zyn. Hier door [illegible] [illegible] Romen, weinige die van het Pausselyke ge[illegible] [illegible] het selve werden gebracht / het sy dan dat het [illegible] politike inzichten geschiede. Dit belet evenwel niet dat de uiterlyke Devotien daar seer exact werden onderhouden / [illegible] doorgaans seer sterk en vlytig geobserveerd werden / [illegible] plaatsen daar de veertig uurige Gebeden geschieden / [illegible] Statien, want daar dat geschied zyn de Kerken vol Volk / [illegible] bid / dat mediteerd, dat Predikatien hoord / en dat [illegible]

[illegible]

geeft / en zulks met soo veel uitterlijken yver en geduursaamheid / dat men de Kerken in welke de Statien werden gehouden kan kennen / door de menigte des Volks dat daar in en uitgaat / en door de arme lieden welke voor dezelve staan. De gebeden van veertig uren werden / geduurende geheel het jaar / te Romen van de eene Kerk in de andere overgebragt / soo als men zien kan in het Boek van den Abbate di Piazza, genaamd Opere pie di Roma, in het welke hy de Fundatien der Collegien, Hospitalen, Broederschappen en andere Geestelijke instellingen uitlegt. Roomsche Godvruchtigheid.

Onder de voornaamste Ceremonien te Romen gepleegt is ook die wanneer den Paus, de Heilige poort / aan de St Pieters Kerk / in het Jubel jaar / opend / het welke in het jaar 1700. weder staat te geschieden. Geestelijke Ceremonien.

Den Paus is gewoon / voor dat hy het Jubel-jaar publiceerd / order tot veiligheid in de Stadt te stellen / en ten dien einde eenige duizenden voetknechten nevens een genoegsaam getal Paarde-volk binnen Romen te doen komen / welke door de voornaamste gedeelten der Stadt werden gelegt en aan de Poorten. Zyn H. stelt ook ordre ten einde overvloed van Leeftocht te bekomen zo voor de menigte die dan van andere Landen te Romen komt / en voor de Pelgrims, welke / op verscheide jaren alleen over de [illegible] is vier honderd duizend zijn sterk geweest / uit allerley slag van Natien. Openen der H. Poort in het Jubel-Jaar.

Het Jubel-jaar begind daags voor Kersmis / des avonds / met de eerste Vesper, voor dewelke den Paus, publijkelijk de hulpe van den H. Geest aanroept in de Capelle van Paus Sixtus. Daar na werd hy / op een solemneele wijze / na de groote Poort van zijn Paleis gedragen / daar hem den oudsten Cardinaal, verzeld met twee andere / beide de aanzienlijkste / verwachten / welke hy hem een Gebed nevens zijn zegen geeft om de Heilige Poorten te gaan openen / van de Kerken van St. Johan van Lateranen, St. Paulus buiten de Stadt / en Sta. Maria Maggiore. Deselve volgen hem evenwel eerst / het zy in Carossen of op Muil-Ezels / als hy Processie's wijze over de Vaticaansche plaats gaat / [illegible] geheel de Geestelijkheid / soo seculiere als reguliere voor af trekt / gelijk ook de andere Cardinalen en Prelaten, alle in het Pontificaal gekleed / nevens de Ambassadeurs, de Roomsche Princen / de Magistraat der Stadt / veel Grooten en een ontallijk getal van Volk / als zijnde des middags te vooren alle [illegible] en winkels reets gesloten. Op dese wijse voor het Portaal van de Kerk van St. Pieter gekomen zijnde / treed zijn H. op een daar toe vervaardigde Throon en gaat daar weder af na het zingen van eenige lofzangen en doen van gebeden. Daar op

naderd hy de Heilige Poort / en slaat [illegible] met een [illegible] hamer / welke hem door den Cardinaal [illegible] wordt [illegible] den geleid / deze slaagen [illegible] [illegible] [illegible] is toegesteld / dat zy [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Poort valt daar op te gronde [illegible] [illegible] [illegible] ken gelopen / dat tot de [illegible] [illegible] [illegible] om het als [illegible] heiligs te bewaaren [illegible] [illegible] voor in de Kerk / [illegible] [illegible] het te Te Deum [illegible] Hy doet zich daar [illegible] [illegible] [illegible] en voor het Altaar van de [illegible] Apostelen [illegible] Vesper [illegible] zingt / keerende daar op [illegible] verzeld door de Cardinaalen, tot in [illegible] woon is de Pauslijke kleedinge weder af te leggen.

Op [illegible] laat hy voor de tweede maal de [illegible] Jubel jaar afleezen op de plaats van St. Pieter [illegible] [illegible] Leeuwsteen gevolgt door het lossen van het [illegible] gebruikte ook te geliik zyn zegen aan het Volk. Syn [illegible] gewoon weinig dagen daar na / om aen andere een [illegible] beeld te geven / de Kerken / in welke hy de Aflaten [illegible] Jubel-jaar heeft laten verkondigen / zelfs te gaan bezoeken [illegible] de seer prachtig gekleed en verzeld / werdende in [illegible] groote plechtelykheden ontfangen.

Vervolg der voornaamsteCeremonien. Noch is seer vermakelyk te zien wanneer den [illegible] zyn Capelle, op [illegible] Lichtmis-dag / ook op Palm-[illegible] vens Maandag en Donderdag daar aan / de Mis [illegible] neer hy [illegible] of Canoniseerd, van het welke [illegible] den jaar een [illegible] Brief hebbe geschreven / [illegible] we Cardinaalen maakt.

Cardinalen hoe die werden gemaakt. Het laatste geschied op de volgende wyze [illegible] is onderricht van de verdiensten van eenige [illegible] met die seer uitmuntende waardigheid wil ver[illegible] hy den Cardinaal Neef / Regent of [illegible] ven dat te laten weeten / die het dan ook doet en [illegible] mogen door zyn Hofmeester [illegible] afhaalen. Gekomen zynde / scheerd men hem [illegible] op het hoofd / en hy trekt de kleedinge [illegible] nige Promotien geschieden gemeenlijk op [illegible] wanneer den Paus een secreet [illegible] welke hy wil maaken / op haare ordre [illegible] Sy werden daar na in het Consistorie [illegible] op haar knie'en aan de voeten van zyn [illegible] Mutze op het Hoofd zet / tot [illegible] de [illegible] gende; [illegible] Cardinalis, te [illegible] Sy bedanken hem daar op met [illegible] woorden / &c.

Maan-

Wanneer een Cardinaal sijn Hoed sal ontfangen / soo komen alle de oude Cardinalen in de Koninglijke Zaal op het Vaticaansche Paleis in Cavalcade. Den Paus daar mede verschenen zijnde / doet een Prelaat, daar toe vast gesteld een wel bespraakte Harangue over dat voorwerp / daar na gaat den nieuwen Cardinaal de voeten van zijn H. kussen / en denselven door sijn Promotie bedanken. Daar op werden veel plechtelijkheden verricht / [illegible] hy door den Meester der Ceremonien werden geleid. [illegible] zet hem zyn H. den Hoed op / welke daar na aan zijn [illegible] werd gebracht / door een van des Paus secrete Kamerlingen [illegible] Bedienende / in een zilver Bekken dat verguld is. Het [illegible] geëindigt zynde werd al het Geschut van het Kasteel St. Angelo gelost / &c.

Op wat wijse zy den Hoed ontfangen.

In het eerste daar op volgende Consistorie sluit den Paus den mond aan den nieuwen Cardinaal. Dit geschied terwijlen hy [illegible] hem spreekt / wegens de waardigheid die hy hem [illegible] gegeven / op alle het welke den nieuwen Cardinaal niet het [illegible] antwoord. Voor de tijden van den Paus Sixtus V. hadde den Cardinaal, welckers mond gesloten was / noch active noch passive stemme / doch die maakte een Decreet, door het welke [illegible] dat zulks niet dan een plechtelijkheid was en dat deselve de macht van te stemmen niet belette. In het tweede Consistorie opend den Paus de mond van den Cardinaal, geeft hem [illegible] van een Kerk, van welke hy hem de zorge bedeeld en [illegible] door het steken van een gouden ring aan zijn vinger [illegible] Cardinaal vijf honderd [illegible] aan de [illegible] van het [illegible] Propaganda Fide moeten geven / nevens [illegible] vast gestelde somme voor des Paus Bedienden. Indien den nieuwen Cardinaal een Prince is / geeft hy ontrent vijf duisend Rijksdaalders.

Cardinalen hoe die door den Paus den mond werd gesloten en geopend.

Ik soude haast vergeten van de Predikatien te spreken. Op [illegible] dat de Predik-stoelen hier veel grooter zyn dan in andere gewesten van Europa, de Predikers konnen daar als in wandelen. Aan de linker zijde staat een groot Crucifix, en op dat de stemme des Predikers te beter moge doordringen / spannen sy boven [illegible] enige van deselve een breed lywaat of zeil / dat zy aan de Pilaren vast binden / en zich dikmaals uitstrekt tot in de helft van de Kerk.

Predicatien hoe die te Romen werden gedaan.

De Vrouwen en Dochters zitten in het midden van deselve / [illegible] met een staketzel omringt / dat soo hoog is / dat de Mans haar niet konnen zien. In de Vasten komen de Predikers op den stoel een weinig na acht uuren en zeggen aanstonds het Ave Maria met luider stemme. Indien'er dan enige Cardinalen zyn / soo als dat somwylen gebeurd wanneer haare voor-

Plaatsen voor de Vrouwen en Dochters.

naamste Leeraars predikten/ soo spreekt hy die [illegible] het woord van Uitmuntende Heeren, doch soo een [illegible] naal van de Kerk komt terwijl zy [illegible] zijn/ [illegible] Sermoen weder op nieu/ doch dat geschied zelden/ om [illegible] gewoon is altoos te laten weten wanneer hy sal komen. [illegible] wacht dan naa haar/ en zy [illegible] tijd.

Hoe lang de preke duurt

Vergadering der Aalmoessen.

Sy houden een weinig op na dat zy [illegible] ben geleerd. Ondertusschen versoeken de [illegible] voor al gedurende den Advent en de V[illegible] mogen geven/ voor de Armen van de [illegible] hoogsten aanbevelen en die sy gaan [illegible].

Predikers in Italien seer slechte borsten.

Om de waarheid van de Predikers te [illegible] in [illegible] te zeggen/ soo is 't dat zy niet [illegible] ges, en [illegible] zijn. Sy hebben wel een[illegible] gaven/ die soo eenigsins [illegible] slaan op de [illegible] zy zijn geheel onkundig in de volmaaktheid en grond [illegible] de. Haar Actien zijn ten hoogsten gemaakt/ [illegible] van uitroepingen maakt [illegible]/ door van het hooge [illegible] en van het laage op het [illegible] te komen/ in een [illegible] een uur/ vijf en twintigmaal belacchelijk. [illegible] dik-stoelen/ zijn/ soo als reets is gezegt/ als [illegible] daar sy op gaan wandelen/ met hebigheid en groote [illegible] dat alles wil niet zeggen/ hebbende hare reden [illegible] noch [illegible]/ en doende zy niet als te roepen en [illegible] vermoeyen. Sy weten het geheim niet [illegible] van zachte en van wreede heilig moet zijn [illegible] en den Toehoorders zinnen verliest/ ook [illegible] spreuken en zatternyen. De beste [illegible] meeste doen lacchen/ tegens het [illegible] ligmaker/ en desselfs Apostolen, welke de [illegible] weenen.

Yder Ordre der Monikken heeft sijn verscheide gaven of gebreken.

Het is zulks dat een yder Ordre van de Monikken [illegible] zondere Talenten heeft. De J[illegible] worden [illegible] te zijn/ groote uitroepers. Sy spreken [illegible] Actien zijn minder buitenspoorig dan die van andere [illegible] stijl is/ voor het meeste gedeelte/ [illegible] gedwongen [illegible] maakt. De Capucijnen doen niet dan blixemen en [illegible] predikende niet dan van vervaarlijke dingen/ als het [illegible] den Paasch-dag/ welke met recht de [illegible] genaamd worden. Het Dagevoer/ de Hel/ [illegible] de Duivels/ Spooken/ van welke zy [illegible] lijke fabulen verhaalen/ sijn het [illegible] den. Sy trekken zich by den baard/ slaan op haar [illegible]

roepen soodanig dat het bequaam is om ymand verbaard te maken. Seeker verstandig en in die saken ervaren man heeft van haar gezegt, dat'er nooit Honden zijn in de Kerken in welke zy predikken. Ik was eens in haare predicatie en wierd doen niet geschoken dan van de ydelheid der Wereldsche Goederen / dat men die moeste versmaaden / doch seeker verstandig Italiaan werde my daar op te gemoet / dat hy geloofde dat zy zulks deeden, ten einde wy die liever, tot welstand van onse zielen, souden geven. Sy souden / indien sy de waarheid zeiden / goed wesen om voor Soldaten en Matrosen te prediken / om die vrees aan te jagen.

Ook valt seer vermaakelijk te zien wanneer de Misse in de Griexsche Taal, in het Seminarium van die Natie werd gezongen, op den Feest-dag Epiphania genaamd / en op die van den H. Athanasius, noch de plechtelykheden van het koopen der Joden / en andere, van dewelke reets hier en daar hebbe gemelt. Vervolg der Roomse Ceremonien.

Gedurende de drie laatste dagen van de goede Week / werden op de Straaten te Romen by na niet anders gezien dan Processen, of ommegangen van Boetvaerdige of Pœnitenten, van allerley soorten en gewaanten. Sy hebben puntige of scherp-eindende Covels of kappen op, welke haar geheele hooft bedekken en maar twee gaaten voor de oogen laten, om te konnen zien. Sy sijn sommige in het wit, andere in het blaau, violet / geel en noch meer couleuren gekleed. Sommige van haar hebben de rugge bloot en slaan zich daar op met roeden van koorden / die meer gerucht maken dan zy zeer doen. Een yder te Romen weet dat veele gehuurd zyn en betaald werden om dese Comedie te speelen. Pœnitenten te Romen in de goede Week.

De groote Processie van het Oratorium van St. Marcellus na St. Pieters Kerk / is mede beziens waardig / welke des Maandags en Donderdags in het Jubel-jaar geschied / gelyk ook de Processie op de plaatse van Navona, des Paas-daags 's morgens in het selve jaar. Noch de Processie der Paters van het Oratorium van St. Philippo Neri, op de Vasten-avonds Dingsdag / in welke meer dan zes duizend persoonen zyn / onder welke zich ook eenige aandachtige Cardinalen laten vinden. Deze Paters leiden al dat Volck Nella Villa Matthei ofte in een open veld, daar het op de grond gaat neder zitten / en zy krygen van haar een paar harde eyeren / een stuk Braadworst of Salsicia, nevens Brood en Wyn / om zich daar mede vrolyk te maken. Processien.

De Wereldlyke Ceremonien zyn de Cavalcades van den Paus en der Cardinalen, welke by verscheide gelegentheden voorvallen. Wereldlijke Ceremonien.

len. De Spaansche Cavalcade op St. Pieters [illegible] de Telle met een beurs met goud aan den Paus werd [illegible] tot verheffinge van het Leen van Napels, de G[illegible] werken werden aangesteken.

Verheffing van 't Leen van Napels. De verheffinge gaat op dese volgende wijse toe. [illegible] het Feest van St. Pieter, begeeft zich den Paus uit zijn Pal[illegible] Monte Cavallo na het V[illegible], verzeld met een [illegible] ne en talrijke Cavalcade. ‡ Als zijn H. [illegible] Sacro Collegio en de Apostolische Kamer de [illegible] gen en van het Altaar van St. Pieter aan [illegible] de Kerk komt, ontfangt hy daar de witte Telle [illegible] knield, nevens de Beurse in welke de Wissel-brief [illegible] duizend Ducaten legt, welke hem den A[illegible] jen, uit den naam van den Koning zijn [illegible] gens het Koningrijk van Napels, als van den [illegible] dependentie. Ook ontfangen dan de [illegible] sche kamer, de verdere Theengelderen, [illegible] gehouden zijn deselve te betalen, op straffe van [illegible] tie. Ik heb dese plechtigheid zien verrichten [illegible] stabile Colonna, hoewel het meest door een [illegible] Am-bassadeur geschied, ten dien einde afgesonden.

Prachtige toestel van de Telle met welk dat geschied. Deze Telle heeft een seer kostelijk [illegible] op, [illegible] ter een dik kleed van Brocade met Goud [illegible] Toom, de Stig-beugels en Hoef-yzers zijn van [illegible] Deselve werd door een Palfrenier geleid [illegible] meester en een talrijke Cavalcade, bestaande [illegible] van den Ambassadeur, die gemeenlijk [illegible] of Page's, veertig [illegible], en verscheide [illegible] alle seer kostelijk gekleed. Aan den [illegible] Telle [illegible] Beurs met de Wissel-brief, welke aan zijn H. [illegible] en aanstonts door een Bankier ofte Wisselaar [illegible] betalen, nog die dag. Na dat den Ambassadeur [illegible] al knielende heeft afgelegt, laat den Paus hem [illegible] hand kussen, gevende hem te gelijk zijn zegen, [illegible] woord hy aan den Ambassadeur met de volgende [illegible] als ik die uit zijn mond hebbe opgeschreven. A[illegible] & Tributum, quod nobis donatum ac [illegible] [illegible]mo, Carolo II. Hispaniarum Rege, et R[illegible] Cui, quemadmodum & sponsae ejus [illegible] subjecto, Benedictionem nostram Apostolicam [illegible]

‡ *Deze plechtelykheid geschied somtyds wel voor de P[illegible] van* Monte Cavallo, *wanneer de uitnemende [illegible] Paus [illegible] te gaan.*

[illegible] Papa ✠ &c. Weinig tijds daar na voegde hy daar by; Precantes Deum ut Regi [illegible] solatiem [illegible] largiri velit. De woorden des Paus in de Nederlandsche Tale overgezet luiden als volgt. Wy ontfangen de gave en schattinge, welke ons gegeven en [illegible] is, van onsen seer lieven Soon, Carel II. Koning van Spanjen, aan welke wy, gelijk ook aan zijn allerdoorluchtig- [illegible] en mede aan alle derselver Onderdanen, onsen Apo- stolischen Zegen geven in de name des Vaders ✠ &c. God [illegible] [illegible] met een manlijke lijfs vrucht wil begenadi- gen.

Roomsche Kerk hoe die werd geregeerd.

De Kerkelijke Bestieringe werd jegenwoordig door den Paus zelfs waar genoomen, soo in de algemeene of publike Vergade- ringen, welke in zyne jegenwoordigheid werden gehouden, als door zijne Generale Vicarissen en derselver Vice Regenten, zijnde doorgaans Cardinalen of Bisschoppen. Alle twee of drie Weken [illegible] den Maandags vroeg, een Pontificaal Consistorie werden gehouden, des morgens ten negen uuren, daar in den Paus ne- vens de Cardinalen verschijnd, Sommige derselve zijn secreet, in welke de Cardinalen werden gemaakt, soo als ik reets heb- be gezegt. Andere zijn weder publijk, in welke de Hoeden aan de Cardinalen werden gegeven, daar een ygelijk mag bywezen. De Ambassadeurs doen daar ook hare Harangues als sy eerst aan- komen, en gemeenlijk werden daar alle de zaken verhandeld die van Godsdienst betreffen. Den Paus zit dan onder een ver- [illegible] met een Stole om zijn hals tot een teken van zijne macht. De Cardinalen zitten aan zyne zyden, bekleed met ha- re kappen van een violette couleur, zy spreken al staande, al na de rijo van haare aanneminge, zijnde bloots hoofts, sonder [illegible] op te hebben, [illegible] haare handschoenen [illegible]. [illegible] een van beide [illegible], terwijl het [illegible] is aangevangen, soo gaat hy den [illegible] in het [illegible] van de Kamer. Daar na keerd hy zich na de Cardina- len, welke opstaan om weder te groeten. De Ambassadeurs der [illegible] spreken daar met ongedekten hoofde, maar [illegible] van [illegible], [illegible] en [illegible], op beide haare knien leg- gende. Den Paus zelfs is niet verschijnend van dese [illegible] als alleen door onpasselijkheid. Een [illegible] mag [illegible] in deselve gaan en achter de Cardinalen treden, ook vee- le merkwaardige saken hooren, tot die tijd tot dat den Ce- remonie meester zegt; Extra omnes; [illegible].

Den Schryver heeft Audientie by den Paus.

Den Paus Innocentius XI. gaf niemand Audientie, Alexander VIII. aan sommige, doch Innocentius XII. des Maandags, aan een yder. Doen ik met noch twee andere, by Alexander VIII. ten gehoor soude komen, vorderde den Ceremonie-meester, wel- ke

Alexander VIII.

ke altoos aan de deur van het Pausselijke Vertrek [illegible] handschoenen / hoeden / stokken en Degens af / [illegible] in het-in-en uitgaan driemaal moesten [illegible] n / en [illegible] voor zijn Heiligheid blyven leggen. [illegible] dat wy ons Compliment hadden afgeleyt / zeide de [illegible] ons voor de eere / welke wy hem hadden gedaan / [illegible] dat hy ons ende onze Bloedverwanten / in [illegible] den graad / gelyk ook eenige van onse [illegible] hen zegen en Aflaat verleende / ons [illegible] alles daar wy het meeste na verlangden. [illegible] met een schoone Medaille, en daar op des P[illegible] schonken. [illegible] souden deselve evenwel [illegible] waare wy de vryheid hadden gebruickt / [illegible] zijn H. te bidden / ons iets ter gedachtenisse [illegible] ken.

Verdere plechtelijkheden.

Donderdags in de goede Week ziet men in een van de [illegible] len van het Vaticaan, hoe dat den Paus de [illegible] Armen wast / welke vremdelingen en [illegible] zijn alle in het wit gekleed / en hebben een soort [illegible] baard nevens een vierkante Muts op. Na dat zy [illegible] en verhevene Bank waren gezeten / trokken ze [illegible] uit en wierden hare voeten door een Priester [illegible] bespeuren of alles behoorlyk was. Daar na [illegible] tel en Vermilloen-water dat gebracht / door een [illegible] Pelgrims. Den Paus, of anders den Cardinaal [illegible] van voor hem waar neemt / wast haar de voeten [illegible] deselve / na dat hy die heeft afgedroogt. [illegible] men aan yder Pelgrim twee goudene Medaillen, [illegible] den zich in een van de Kamers des Paleis, daar een [illegible] maaltyd voor haar was verbaardigt. [illegible] ze / alle dertien aan een zyde des Taaffels [illegible] noch eenige Cardinalen aan een andere Taaffel [illegible] mer.

Pausselijke Misse hoe die werd gecelebreerd.

Hier soude noch veel te zeggen vallen van de [illegible] byzondere Ceremonien, van het kussen des Paus [illegible] zitten in de Capelle, van het zegenen van de [illegible] Degen / doch ik sal u / uit vreese dat u desen Brief [illegible] veelen / voor het sluiten van deselve / alleen [illegible] wat wyze den Paus de Misse doet. Wanneer de [illegible] complect is gaan de Cardinalen, den een [illegible] de gehoorsaamheid aan den Paus afleggen / en [illegible] Misse begonnen / welke weinig verscheeld [illegible] sen die op de gewoonlyke wyze werden gez[illegible] Paus die zegt / zyn'er twee byzondere dingen [illegible]

[illegible]

Eerstelijk dat twee Evangelien werden gesongen / het eene in het Latijn en het andere in het Griekschh / en ten tweeden / dat de Communie op de volgende wijse toegaat. Te weeten dat na het Agnus Dei den Paus van zijn Throon treed / den Cardinaal Diacon van het Evangelie, houd zig aan de zijde van den Epistel, met gevouwene handen / siende dat hy het Sacrament en den Paus kan sien / welke aan zijn Throon gekomen zijnde / gaat de Diaken het Sacrament van de Pateen (schotel), met een lywaat of andere stoffe bedekt / halen / heft het selve driemaals op / in het gesigte van al het volk / aan het midden des Altaars en aan de twee hoeken / en geeft het aan de Onder-Diaken die het den Paus brengt. Onderwijlen dat die dat heeft neemt hy de de Kelk / doet deselve plegtelijkheden / brengt die aan den Paus en stelt zig aan desselfs regterhand. Den Paus aanbid onsen Heere onder de twee specien / soo als hem die werden gebragt en communiceert al staande. Daar na geeft hy de Eucharistie aan den Diaken en Onder-Diaken, welke geknield leggen (houdende den Diaken altoos de Kelk) en zy kussen / voor de Hostie te ontfangen / de hand van den Paus, welke den kus des vredes aan den Diaken geeft. Dit verrigt zijnde neemt den Cardinaal Bisschop, assisteerende by dese plegtelykheid in zijn Casuifel, een goude pijp uit de handen van des Paus Sacristein, en steekt die in den kelk die den Diaken vast houd; Den Paus zet zijn mond aan het ander einde van de pijp en zuigt een gedeelte van het Bloed ons Heeren. De Diaken brengt daar op de kelk weder na den Altaar / suigt ook van dat bloed door deselve pijp / laatende het overige voor den Onder-Diaken. Zijn H. communiceert dan alle de andere Cardinalen Diaconen, de Ambassadeurs, Princen, Prelaten en andere personen die sulks begeeren / waar op hy weder na het Altaar keerd om zijne Misse te voltrekken.

Tot besluit van desen Brief sal ik u hier een lijste geven van de voornaamste Geslagten in de Stadt Romen van welcke wel voor het eerste word geagt dat van de Ursini, welkers Hoofd dan een eersten Roomschen Baron en Prince van den Throon is. Volgt / *Optellinge der voornaamste Romeinse Geslagten.*

Colonna, van welke het Hoofd erffelijken Constabel van het Koningrijk Napels is / Baron en den eersten rangh onder den Roomschen Adel / Prince van den Throon en Ridder van het Gulde Vlies.

Savelli, welkers Hoofd is den Prince van Albano, Marechal van het Roomsche Volk / Erf-Gardiaan van het Conclave, en Ridder van het Gulde Vlies.

Conti, van welke het Hoofd is den Hertog van Poli en Prefect van Pauselijke Capelle.

afdaardigt alle die saaken / welke voor de Datarye zijn [illegible] deld.

Macht van denDataris. Den Dataris is een Prelaat en somtyden een Cardinaal. [illegible] gesteld door den Paus, om alle de [illegible] welke aan zijn Heiligheid werden [illegible] Benefic en voorzien te werden. Hy kan die [illegible] meer dan vier-en-twintig Ducaten [illegible] kennisse des Paus, vergeven / doch [illegible] moet hy / door zijn Heiligheid doen [illegible] gen geheel verleend. Onder veele [illegible] ne begonstigen / welke het hem wel gevalt / [illegible] eiste bequaamheden heeft. Hy heeft [illegible] lijcke Paleis en een goed Tractement gelyk [illegible] ris.

Wijse op welke in de Datarye wert gehandeld. Om dit alles ordentlijk te verstaan / moet [illegible] ten wel beschryven / welke geobserveerd [illegible] pedieren van een Bulle of Dispensatie. Indien het [illegible] afsterven vacant is / soo moet men zich aangeven [illegible] welke per Obitum werd genaamd / die als [illegible] de Datarye is / door sekere Commissie, uit [illegible] duisend Scudi jaarlijks trekt. Doch in [illegible] soo is het beste middel / om tot zijn oogmerk te [illegible] zich aan den Paus zelfs aangeve / door middel [illegible] Ambassadeurs of bloedvrienden van zijn Heiligheid / [illegible] aan den Dataris ter handen steld en den [illegible] pliant te begunstigen. Naa dat men dan [illegible] woord van de Dataris ofte den Onder-Dataris, [illegible] dire van dit Requeste, onder het welke hy [illegible] nuit Sanctorum (den Allerheiligsten staat het toe) [illegible] der een tweede Requeste overgeven / met de [illegible] ctien, welke men wil dat in de Bulle werden [illegible] volgens de gewoonlijke [illegible] zijn / en dan [illegible] den Onder-Dataris brengen / die onder aan [illegible] schrijft het [illegible] befelft / daar na [illegible] [illegible] van geheel de [illegible] / o [illegible] na brengt den Dataris het Requeste aan den Paus, [illegible] kend en het versochte toestaat / niet [illegible] ter Innocentius. Daar na komt noch het Requeste [illegible] den eersten Reviseur, &c.

Brevets en Huwelijks-dispensatien Met de Breves des Paus heeft het [illegible] werden die veel korter geexpedieert. [illegible] dispensatien zijn'er andere Officiers / [illegible] men / als Protecteurs, Schrijvers / [illegible] ters de Pro Minori. Den Paus beswaard alle de [illegible]

Ieder een met een jaarlijks Pensioen, voor geheel het leven/ tot voordeel van wie hy ook wil/ en die van Spanjen met een van zes jaren/ maar die van Vrankrijk, Vlaanderen en Duitsland, kan hy niet beswaren.

De Studenten van de Duitsche Natie werden à St. Apollinare, daar in het jaar 1552. een Collegium Germanicum is opgerigt, voor het tegenstaan van het gevoelen Lutheri, in de twist-punten/ heerlijke Ceremonien en het houden van de Geestelijke [illegible]/ door de Jesuiten/ trouwelijk onderrigt/ gevoed daar voor niet dan een gering kost-geld. Dese kost-gangers mogen niet een eenige nacht buiten het Collegie slapen/ nadat soo dra sy in Romen zijn gearriveert zich daar in begeven. Derselver kleedinge is rood/ even als die van de Cardinalen, en sy gaan met geheele Troupes langs de Straat/ waarom zy dan ook gemeenlijk Gambari Cotti, ofte gekookte Kreeften werden genaamd. Den Cardinaal van Furstemberg en verscheide bekende Bisschoppen, ook Canonikken in Duitsland, zijn daar in geweest.

Collegie der Duitse te Romen, hoe bestierd.

Op deselve wijze hebben ook alle andere Land-aarden haare Seminarien en Collegien (behalven dat van de voortzettinge des Geloofs/ of de Propaganda Fide, het welk een groot Paleis is/ waar in de Indianen, Tartaren, Chinesen, Japanders, Arabiers, Armeniers, ook noch verscheide andere werden gehuisvest) als dat van St. Apollinaris, soo even aangeroerd/ dat voor de Duitsche ook voor de Ongeren is, het Romische Collegie voor de Italianen. De Grieken/ de Maroniten, de Engelsche/ de Schotten hebben'er ook yder een/ meest onder de Bestieringe der Paters Jesuiten, welke haar in den Godsdienst en wetenschappen onderrigten.

Collegien van andere Natien.

In het Collegie de Propaganda Fide, werden alle Maandagen openbaare Conferentien gehouden/ in welke in presentie van die uit het Collegie of wel van eenige Cardinalen, een Oratie werd gedaan/ tegens welke/ na dat zulks is gedaan/ die geene die zich daar toe begeven/ haar opposities/ of wel een discours daar over houden. De Leeden van dese Academie zijn Prelaten en Wereldlijke Geestelijken/ en is jegenwoordig het Hooft van deselve Johannes Fabricius, als voerende het opzicht over de Studenten en geheel het Collegie.

Dat de Propaganda Fide.

De Monikken hebben ook diergelijke Conferentien in haare Conventen, daar in de vreemde evenwel mede een gehoor kan aan komen/ even als in het Collegie de Propaganda Fide. Den Cardinaal Vicaris ontbied alle jaaren tot zijent de Parochianen, en de Predikers over de respective Parochien gehoorig/ uit welke hy eenige kiest en aan deselve de stoffen geeft/ welke zy moeten ver-

Conferentien van Monikken in hare Kloosters gehouden.

verhandelen / ook beveeld hy haar in seekere Kerken te [illegible] / daar zich dan de Priesters van de [illegible] Parochien [illegible] in-ten vinden. Ten dien einde werden Placcaaten [illegible] / door welke de Priesters, Biecht-vaders en Monniken van [illegible] quartieren werd bevoolen / by die Kerken / eens ter Week / te verschijnen / op sekeren vast gestelden dag / om [illegible] ge-spendeerd te zijn van de Biechte door de Monniken, ([illegible] van eenige verlof van zyn Heiligheid [illegible] / om [illegible] in haare Kloosters te mogen doen) indien zy [illegible] deren in gebreke blyven / en noch zes Schellingen [illegible] Pa-rochiaan en Biechtvader / om in goede [illegible] te [illegible] be-steed.

Plechtelijkheden soo van de Roomsche Kerk als Hof.

Indien ymand ten anderen begeerig is / om [illegible] Kerkelijke Ceremonien en Schou-speelen te zien / [illegible] geen plaats in de Wereld / daar deselve met meer [illegible] zelfheid werden onderhouden als te Romen. [illegible] houd vier Ceremonie-meesters / welke de Cardinalen en [illegible] Prelaten altoos aankundigen / wat zy in [illegible] heid hebben te verrichten.

Congregatie dei Riti.

Daar is ook een Congregatie dei Riti, ofte van de [illegible] nien, aangesteld door den Paus Sixtus V. [illegible] heden welke niet duidelyk genoeg zijn uitgedrukt in [illegible], en wegens verscheide andere zaaken. Deselve [illegible] alle de andere / uit een zeeker getal Prelaten, [illegible], welke een Prelaat en te gelijk Referendarius is. [illegible] schijnd ook een van de Meesters der Ceremonien. [illegible] komen yder Maend eens by malkanderen / [illegible] oudsten Cardinaal, welke President van die Congregatie is. [illegible] se heeft de macht om [illegible] te doen laden / [illegible] dagen / indien'er veele saken voorkomen. [illegible] guleerd en verbeterd ook / onder andere saken / [illegible] le Romanum, en wat voorgaans verder den [illegible] dienst betreft.

Romeinen door een Italiaansch spreekwoord slegt te Boek gesteld.

Men zegt door een gemeen spreek-woord / dat [illegible] Christenen de Italianen / en onder dese [illegible] de slimste en minst yverige zijn. Hier door [illegible] Romen, weinige die van het Pausselyke [illegible] het selve werden gebracht / het sy dan dat het [illegible] politike inzichten geschiede. Dit belet [illegible] terlijke Devotien daar seer exact werden [illegible] gaans seer sterk en vlijtig geobserveerd [illegible] plaatsen daar de veertig uurige Gebeden [illegible] Statien, want daar dat geschied zijn de Kerken [illegible] vid / dat mediteerd, dat Predikanten [illegible] [illegible] /

geeft / en zulks met soo veel uitterlijken yver en geduursaamheid / dat men de Kerken in welke de Statien werden gehouden siet vervult / door de menigte des Volks dat daar in en uitgaat / en door de arme lieden welke voor deselve staan. De gebeden van veertig uren werden / gedurende geheel het jaar / te Romen van de eene Kerk tot de andere overgebragt / soo als men zien kan in het Boek van den Abbate di Piazza, genaamd Opere pie di Roma, in het welke hy de Fundatien der Collegien, Hospitalen, Broederschappen en andere Geestelijke instellingen uitlegt. *Roomsche Godvruchtigheid.*

Onder de voornaamste Ceremonien te Romen gepleegt is ook die wanneer den Paus, de Heilige poort / aan de St. Pieters Kerk / in het Jubel jaar / opend / het welke in het jaar 1700. weder staat te geschieden. *Geestelijke Ceremonien.*

Den Paus is gewoon / voor dat hy het Jubel-jaar publiceerd / ordre tot veiligheid in de Stadt te stellen / en ten dien einde eenige duizenden voetknechten nevens een genoegsaam getal Paarde-volk binnen Romen te doen komen / welke door de voornaamste gedeelten der Stadt werden gelegt en aan de Poorten. Zijn Heiligheid stelt ook ordre ten einde overvloed van Leeftocht te bekomen zy / voor de menigte die dan van andere Landen te Romen komt / en voor de Pelgrims, welke / op verscheide jaren alleen over de drie of vier honderd duizend zijn sterk geweest / uit allerley slag van Natien. *Openen der H. Poort in het Jubel-Jaar.*

Het Jubel-jaar begind daags voor Kersmis / des avonds / met de eerste Vesper, voor dewelke den Paus, publijkelijk de hulpe van den H. Geest aanroept in de Capelle van Paus Sixtus. Daar na wird hy / op een solemneele wijze / na de groote Poort van zyn Paleis gedragen / daar hem den oudsten Cardinaal, verzeld met twee andere / beide de aanzienlijkste / verwachten / welke hy dan een [illegible] nevens zijn zegen geeft om de Heilige Poorten te gaan openen / van de Kerken van St. Johan van Lateranen, St. Paulus buiten de Stadt / en Sta. Maria Maggiore. Deselve volgen hem evenwel eerst / het zy in Carossen of op Muil-Ezels / als hy Processie's wijze over de Vaticaansche plaats gaat / vergezeld met geheel de Geestelijkheid / soo seculiere als reguliere voor af gaande / gelijk ook de andere Cardinalen en Prelaten, alle in het Pontificaal gekleed / nevens de Ambassadeurs, de Roomsche Princen / de Magistraat der Stadt / veel Grooten en een onzeglijk getal van Volk / als zijnde des middags te vooren alle huisen en winkels reets gesloten. Op dese wijse voor het Portaal van de Kerk van St. Pieter gekomen zijnde / treed zyn H. op een daar toe verbaardigde Throon en gaat daar weder af na het zingen van eenige lofzangen en doen van gebeden. Daar op na-

naderd hy de Heilige Poort / en slaat met een [illegible] welke hem door den Cardinaal [illegible] den gesteld / deze slaagen op [illegible] is toegestaan / dat zy [illegible] Poort valt daar op te [illegible] ken geleyd / dat [illegible] om het als [illegible] heiligs te [illegible] voet in de Kerk [illegible] Hy doet zich daar na [illegible] en door het Altaar van de [illegible] Apostelen [illegible] Velzer plechtelijk zingt / keerende daar op [illegible] verzeld door de Cardinalen, tot in dit [illegible] woon is de Dagelijkse kleedinge weder af te leggen.

Op [illegible] laat hy voor de tweede maal [illegible] Jubel-jaar afkeuren op de plaats van St. Pieters [illegible] stijl der Trompetten gevolgt door het lossen van [illegible] gereene zal te gelijk zijn zegen aan het Volk. Zyn [illegible] gewoon weinig dagen daar na / om aen andere een [illegible] beeld te geven / de Kerken / in welke hy de Aflaten van het Jubel-jaar heeft laten verkondigen / zelfs te gaan bezoeken [illegible] de seer prachtig [illegible] en verzeld / werdende in [illegible] groote plechtelijkheden ontfangen.

Vervolg der voornaamsteCeremonien. Noch is seer vermakelyk te zien wanneer den Paus [illegible] zijn Capelle, op Vrouw Lichtmis-dag / ook op [illegible] vens Maandag en Donderdag daar aan, de Mis [illegible] neer hy Beaat [illegible] of Gecanoniceerd, van het welke [illegible] den jaar een [illegible] Brief hebbe geschreven [illegible] we Cardinalen maakt.

Cardinalen hoe die werden gemaakt. Het laatste geschied op de volgende [illegible] is onderricht van de verdiensten van [illegible] personen [illegible] met die seer uitmuntende waardigheid [illegible] ver[illegible] hy den Cardinaal Neef / Regent of [illegible] ven dat te laten weten / die het dan ook doet en [illegible] nigen door zijn Bysmeesters [illegible] in een seer [illegible] afhalen. Gekomen zynde / scheerd men [illegible] op het hooft / en hy trekt de kleedinge [illegible] nige Promotien geschieden gemeenlijk op een [illegible] wanneer den Paus een secreet Consistorie [illegible] welke hy wil maaken / op haare orde en [illegible] Sy werden daar na in het Consistorie geroepen [illegible] op haar knien aan de voeten van zijn [illegible] Mutze op het Hooft zet / en haar de [illegible] gende; [illegible] te [illegible] Sy [illegible] hem daar op met seer [illegible] woorden / &c

Hier

Wanneer een Cardinaal sijn Hoed sal ontfangen / soo komen alle de oude Cardinalen in de Koninglijke Zaal op het Vaticaan-sche Paleis in Cavalcade. Den Paus daar mede verscheenen zijn-de / doet een Prelaat, daar toe vast gesteld, een wel bespraakte Harangue over dat voorwerp / daar na gaat den nieuwen Cardi-naal de voeten van zijn H. kussen / en denselven door sijn Primo-ren omhelsen. Daar op werden veel plechtelijkheden verricht / tot welke hy door den Meester der Ceremonien werden geleid. Eyndelijk zet hem zijn H. den Hoed op / welke daar na aan zijn Huys werd gebracht / door een van des Paus secrete Kamerlingen en desselfs Bedienende / in een zilver Bekken dat verguld is. Het Consistorie geëyndigt zijnde werd al het Geschut van het Kasteel St. Angelo gelost / &c.

Cardinalen hoe die door den Paus den mond werd gesloten en geopend.

In het eerste daar op volgende Consistorie sluit den Paus den mond van den nieuwen Cardinaal. Dit geschied terwijlen hy lang genoeg hem spreekt / wegens de waardigheid die hy hem heeft gegeven / op alle het welke den nieuwen Cardinaal niet het minste antwoord. Voor de tijden van den Paus Sixtus V. hadde den Cardinaal, welckers mond gesloten was / noch active noch passive stemme / doch die maakte een Decreet, door het welke hy schikte / dat zulks niet dan een plechtelijkheid was en dat de-selve hem de macht van te stemmen niet belette. In het tweede Con-sistorie opent den Paus de mond van den Cardinaal, geeft hem een titul van een Kerk, van welke hy hem de zorge beveeld en trouwt hem / door het steken van een gouden ring aan zijn vin-ger / voor welke den Cardinaal vijf hondert Croonen aan de Ka-mer van het Collegie de Propaganda Fide moeten geven / nevens andere vast gestelde somme voor des Paus Bedienden. Indien den nieuwen Cardinaal een Prince is / geeft hy ontrent vijf dui-send Rijksdaalders.

Predicatien hoe die te Romen werden gedaan.

Ik soude haast vergeten van de Predikatien te spreken. Op moet aanteken dat de Predik-stoelen hier veel grooter zijn dan in an-dere gewesten van Europa, de Predikers konnen daar als in wan-delen. Aan de linker zijde staat een groot Crucifix, en op dat de stemme des Predikers te beter moge doordringen / spannen sy boven eenige van deselve een breed lywaat of zeil / dat zy aan de Pilaren vast binden / en zich dikmaals uitstrekt tot in de helft van de Kerk.

Plaatsen voor de Vrouwen en Dochters.

De Vrouwen en Dochters zitten in het midden van deselve / zy zijn met een staketzel omringt / dat soo hoog is / dat de Mans haar niet konnen zien. In de [illegible] komen de Predi-kers op den stoel een weinig na acht uuren en zeggen aanstonds het Ave Maria, met luider stemme. Indien'er dan eenige Car-dinalen zyn / soo als dat somwylen gebeurd wanneer [illegible] voor-

naamste Leeraars prediken/ soo spreekt hy die aan met haar woord van Uitmuntende Heeren, doch soo [illegible] naal van de Kerk komt terwijl zy in [illegible] Sermoen weder op nieu/ doch dat geschied [illegible] gewoon is altoos te laten [illegible] wacht dan naa haar / en zy [illegible] tijd.

Hoe lang de preke duurt

Zy houden een weinig [illegible] na dat [illegible] ben geleerd. [illegible] voor al gedurende den Advent en de V[illegible] moessen gebien/ voor de Armen van de [illegible] hoogsten [illegible] en die sy gaan [illegible].

Vergadering der Aalmoessen.

Om de waarheid van de Predikers te [illegible] in [illegible] te zeggen/ soo is 't dat zy niet [illegible] ges, en [illegible] zijn. Zy hebben wel [illegible] gaven/ [illegible] eenigsins toon slaan op de [illegible] zy zijn [illegible] onkundig in de [illegible] en [illegible] de. Haar Actien zijn ten hoogsten [illegible] van uitroepingen maakt haar/ door van het [illegible] en van het lage op het hooge te komen/ in een [illegible] een uur/ vijf en twintigmaal belacchelijk. [illegible] dik stoelen/ zijn/ soo als reets is gezegt/ als [illegible] daar sy op gaan wandelen/ met hevigheid en [illegible] dat alles wil niet zeggen/ hebbende hare [illegible] nach [illegible] en doende zy niet als te roepen en [illegible] vermoeyen. Zy [illegible] het geheim niet [illegible] dan [illegible] moet zijn [illegible] en [illegible] verheft/ [illegible] spreukens en [illegible]. De beste [illegible] meeste doen lacchen/ tegens het [illegible] ligmaker/ en desselfs Apostolen, [illegible] weenen.

Predikers in Italien seer slechte borsten.

Het is zulks dat een yder Orde van de [illegible] zondere Talenten heeft. De Jesuiten worden [illegible] te zijn/ groote uitroepers. Zy spreken [illegible] Actien [illegible] buitenspoorig dan die [illegible] stijl is / voor het meeste gedeelte / [illegible] maakt. De Capucinen doen niet dan [illegible] predikende niet dan van verbaasselijke dingen/ [illegible] den Paasch-dag/ welke met recht de [illegible] naamd worden. Het Dagebuur/ de [illegible] de Duivels/ Spooken/ van welke zy [illegible] lijke fabulen verhaalen/ sijn het onderwerp van [illegible] den. Zy trekken zich by den baard/ [illegible]

Yder Orde der Monikken heeft sijn verscheide gaven of gebreken.

ge-

raeppen sodanig dat het bequaam is om ymand verbaard te maken. Seeker verstandig en in die saken ervaren man heeft van haar gezegt, dat'er nooit sonden zijn in de Kerken in welke zy predikten. Ik was eens in haare predicatie en wierd doen niet gesproken dan van de ydelheid der Wereldsche Goederen, dat men die moeste vermaanden, doch seeker verstandig Italiaan voerde my daar op te gemoet, dat hy geloofde dat zy zulks deeden, ten einde wy die haar, tot welstand van onse zielen, souden geven. Sy souden, indien sy de waarheid zeiden, goed wesen om voor Soldaten en Matroosen te prediken, om die vrese aan te jagen.

Ook was seer vermakelijk te zien wanneer de Misse in de Griekse Taal, in het Seminarium van die Natie werd gezongen, op den Feest dag Epiphania genaamd, en op die van den H. Athanasius, noch de plechtelijkheden van het doopen der Joden, en andere, van dewelke reets hier en daar hebbe gemeld. Vervolg der Roomse Ceremonien.

Gedurende de drie laatste dagen van de goede Week, werden op de Straaten te Romen by na niet anders gezien dan Processien, of omgangen van Boetvaardige of Pœnitenten, van allerley soorten gedaanten. Sy hebben puntige of scherp-eindende Cappen of Kappen op, welke haar geheele hooft bedekken en maar twee gaten voor de oogen laten, om te konnen zien. Sy syn sommige in het wit, andere in het blaauw, violet, geel en noch meer couleuren gekleed. Sommige van haar hebben de rugge bloot en slaan zich daar op met roeden van koorden, die meer geluid maken dan zy seer doen. Een yder te Romen weet dat dese gehuurd zyn en betaald werden om dese Comedie te speelen. Pœnitenten te Romen in de goede Week.

De groote Processie van het Oratorium van St. Marcello na St. Peters Kerk, is mede bezicns waardig, welke des Maandags en Donderdags in het Jubel-jaar geschied, gelijk ook de Processie op de plaatse van Navona, des Paas-daags 's morgens in het selve jaar. Noch de Processie der Paters van het Oratorium van St. Philippo Neri, op de Vasten-avonds Dingsdag, in welke meer dan zes duizend persoonen zijn, onder welke sich eenige aandachtige Cardinalen laten vinden. Deze Paters leiden al dat Volck Nella Villa Mattei ofte in een open Velt, daar het op de grond gaat neder zitten, en zy krygen dan daar een paar harde eyeren, een stuk Braadworst of Salsisse nevens Brood en Wyn, om zich daar mede vrolijk te maken. Processien.

De Wereldlijke Ceremonien zyn de Cavalcades van den Paus en der Cardinalen, welke by verscheide gelegentheden voorbal- len. Wereldlijke Ceremonien.

len. De Spaansche Cavalcade op St. Pieters [illegible] de Telle met een beurs met goud aan den Paus [illegible] tot verheffinge van het Leen van [illegible] de Gl[illegible] werken werden aangesteeken.

Verheffing van 't Leen van Napels.

De verheffinge gaat op dese volgende wijze toe [illegible] het Feest van St. Pieter begeeft zich den [illegible] Monte Cavallo na het V[illegible], verzeld [illegible] ne en talrijke Cavalcade, ‡ Als zijn [illegible] Sacro Collegio en de [illegible] Kamer [illegible] gen en van het Altaar van St. Pieter aan [illegible] de Kerk komt, ontfangt hy daar de witte [illegible] kleed) nevens de Beurse in welke [illegible] duizend Ducaten legt, welke hem [illegible] A[illegible] jen, uit den naam van den Koning [illegible] gens het Koningrijk van Napels, als van [illegible] dependerende. Ook ontfangen dat de [illegible] sche kamer, de verdere Leengelderen, [illegible] gehouden zijn deselve te betalen, op straffe [illegible] tie. Ik heb dese plechtelijkheid zien verrichten [illegible] stabile C[illegible], hoewel het meest door [illegible] bassadeur geschiedt ten dien einde afgesonden.

Prachtige toestel van de Telle met welk dat geschied.

Deze [illegible] heeft een seer kostelijken [illegible] ter een dek-kleed van [illegible] met Goud [illegible] Toom, de Stijg beugels en Hoef yzers [illegible] Deselve werd voor een Palfrenier geleid, gevolgt [illegible] meester en een talrijke Cavalcade, bestaande [illegible] van den Ambassadeur, die gemeenlijk [illegible] of Pagie's, veertig [illegible] en verscheide [illegible] alle seer kostelijk gekleed. Aan den hals [illegible] Beurs met de Wissel brief, welke aan [illegible] en aanstonts door een Bankier ofte Wisse[illegible] betalen, nog die dag. Na dat den Ambassadeur [illegible] al knielende heeft afgelegt, laat den Paus [illegible] hand kussen, geevende hem te gelijk zijn zegen, [illegible] woord hy aan den Ambassadeur met de volgende [illegible] als ik die uit zijn mond hebbe opgeschreven. [illegible] & Tributum, quod nobis donatum ac [illegible] rissimo, Carolo II. Hispaniarum Rege, [illegible] Cui, quemadmodum & sponsae ejus [illegible] subjecto, Benedictionem nostram Apostolicam [illegible]

‡ *Deze plechtelijkheid geschied somtijds wel voor de* P[illegible] *van* Monte Cavallo, *wanneer de uitnemende* [illegible] *te gaan.*

nune Paus ✠ &c. Weinig tijds daar na voegde sy daar by; P[illegible]s Deum ut R[illegible] for[illegible]em [illegible]sculam largiri velit. De woorden des Paus in de Nederlandsche Tale overgezet luiden als volgt, Wy ontfingen de gave en schattinge, welke ons gegeven en [illegible] is, van onsen seer lieven Soon, Carel II. Koning van Spanjen, aan welke wy, gelijk ook aan zijn allerdoorluchtigste [illegible], en mede aan alle derselver Onderdanen, onsen Apostolischen Zegen geven in de name des Vaders ✠ &c. God [illegible] dat hy hier met een [illegible]nelyke [illegible]vrucht wil begenadigen.

De [illegible] Bestieringe werd jegenwoordig door den Paus [illegible] genoomen, soo in de algemeene of publike Vergaderingen welke in zyne jegenwoordigheid werden gehouden, als [illegible] [illegible]ke Vicarissen en derselver Vice-[illegible]ten, zijnde [illegible] Cardinalen of Bisschoppen. Alle twee of drie Weken [illegible] des Maandags vroeg, een [illegible] werden [illegible], des morgens ten negen uuren, daar in den Paus nevens de Cardinalen verschijnd. Sommige derselve zijn secreet, in welke de Cardinalen werden gemaakt, soo als ik reeds hebbe gezegt. Andere zijn weder publijk, in welke de Hoeden aan de Cardinalen werden gegeven, daar een ygelijk mag bywezen. De [illegible] doen daar ook haare [illegible] als sy eerst aankomen, en gemeenlijk werden daar alle de zaken verhandeld die den Godsdienst betreffen. Den Paus zit dan [illegible] een verheventheid [illegible] een Stole om zijn hals, tot een teken van zijne [illegible]. De Cardinalen zitten aan zijne zijden, bekleed met [illegible] van een [illegible] couleur, sy spreken al staande, al [illegible] van [illegible] [illegible]inge, [illegible] bloots hoofts, sonder [illegible] op te hebben, [illegible] haare handschoenen [illegible]. [illegible] een [illegible] binnen, terwijlen het [illegible] is [illegible]gevangen, soo gaat hy den Paus in het [illegible] van de [illegible]. Daar na keerd hy zich na de Cardinalen [illegible] opstaan om weder te groeten. De Ambassadeurs der [illegible] spreken daar met ongedekten hoofde, maar [illegible], [illegible] en [illegible], op beide haare knie'en leggende. Den Paus zelfs is [illegible] verscheyd [illegible] dese [illegible] als alleen door [illegible]heid. Een vreemdeling mag [illegible] in deselve gaan en achter de [illegible] treden, ook veele [illegible]waardige saken hooren, tot die tijd toe dat den Ceremonie-meester zegt, Extra omnes, Sta alle buiten.

Roomsche Kerk hoe die werd geregeerd.

Den Paus Innocentius XI. gaf niemand Audientie, Alexander VIII. een [illegible], doch Innocentius XII. des Maandags, aan een [illegible]. Doen ik met noch twee andere, by Alexander VIII. ten [illegible] saude komen, vorderde den Ceremonie-meester, welke

Den Schryver heeft Audientie by den Paus.

Eerstelijk dat twee Evangelien werden gesongen / het eene in het Latijn en het andere in het Griekscg / en ten tweeden / dat de Communie op de volgende wijse toegaat. Te weeten dat na het Agnus Dei den Paus van zijn Throon treed / den Cardinaal Diaken van het Evangelie, houd zig aan de zijde van den Epistel, met gevouwene handen / soodanig dat hy het Sacrament en den Paus kan zien / welke aan zijn Throon gekomen zijnde / gaat de Diaken het Sacrament van de Patene (schotel), met een lywaat of andere stoffe bedekt / halen / heft het selve driemaals op / in het gezigte van al het volk / aan het midden des Altaars en aan de drie hoeken / en geeft het aan de Onder Diaken die het den Paus brengt. Ondertusschen dat die dat heeft neemt hy de Kelk / doet deselve plegtelijkheden / brengt die aan den Paus en steld zig aan desselfs regterhand. Den Paus aanbid onsen Heere onder de twee specien / soo als hem die werden gebragt en communiceert al staande. Daar na geeft hy de Eucharistie aan den Diaken en Onder-Diaken, welke geknield leggen (houdende den Diaken altoos de Kelk) en zy kussen / voor de Hostie te ontfangen / de hand van den Paus, welke den kus des vreedes alleen aan den Diaken geeft. Dit verrigt zijnde neemt den Cardinaal Bisschop, assisteerende by dese plegtelykheid in zijn Casuifsel, een goude pijp uit de handen van des Paus Sacristein, en steekt die in den kelk die den Diaken vast houd; Den Paus zet zijn mond aan het ander einde van de pijp en zuigt een gedeelte van het Bloed ons Heeren. De Diaken brengt daar op de kelk weder na den Altaar / suigt ook van dat bloed door deselve pijp / latende het overige voor den Onder-Diaken. Sijn H. communiceert dan alle de andere Cardinalen Diaconen, de Ambassadeurs, Princen, Prelaten en andere personen die sulks begeeren / waar op hy weder na het Altaar keerd om zijne Misse te voltrekken.

Tot besluit van desen Brief sal ik u hier een lijste geven van de voornaamste Geslagten in de Stadt Romen van welcke wel voor het eerste word gezegt dat van de Ursini, welkers Hoofd van den eersten Roomschen Baron en Prince van den Throon is. Volgt / Optellinge der voornaamste Romeinse Geslagten.

Colonna, van welke het Hoofd erffelijken Connstabel van het Koningrijck Napels is / Baron in den eersten rangh onder den Roomschen Adel / Prince van den Throon en Ridder van het Gulde Vlies.

Savelli, welkers Hoofd is den Prince van Albano, Marefchal van het Roomsche Volk / Erf Gardiaan van het Conclave, en Ridder van het Gulde Vlies.

Conti, van welke het Hoofd is den Hertog van Poli en Prefect van Paussclijke Capelle.

Cesarini. Het Hooft daar van is de Standaard drager van de H. Kerk/ en Hertog van Civita Nova.
Cesi, van welke de eerste is den Hertog van Aquasparta.
Anguillara, het Hoofd van deselve is den Graaf van Calcata.
Cajetani of Gaetani, het Hoofd daar van den Prince van Sermonetta en van Caserte.
Matei, het Hoofd den Hertog van Giove.
Sforça, het Hoofd den titulairen Hertog van St. Fiora, en ten Hertog van Ognano.
Volgen de vreemde Geslagten welke zig te Romen hebben nedergeslagen/ en door de Pausen zijn in groot aanzien gebragt.
Eerstelijk dat van Bonelli, groot gemaackt door den Paus Pius V. van het welcke het hoofd is den Hertog van Salice.
Buoncompagni, gevorderd door Gregorius XIII. hoofd den Hertog van Sora, in het Rijk Napels.
Peretti, grootgemaakt door Sixtus V.
Aldobrandini, door Clemens VIII.
Borghese, door Paulus V. het hoofd daar van den Prince van Salmone en van Rossane, Grande van Spaignien en Ridder van het Gulde Vlies.
Ludovisio, door Gregorius XV. hoofd daar van de Prince van Pionbino, Grande van Spaignien en Ridder van het Gulde Vlies.
Barbarini, door Urbanus VIII. hooft den Prince van Palestrina, Ridder van het Gulde Vlies.
Pamphilio, door Innocentius X. hoofd den Hertog van Carpinetto.
Chigi, van Sienna, te Romen bevestigt door Alexander VII.
Rospigliosi, van Pistoya, door Clemens IX.
Altieri, van Romen, groot gemaakt door Clemens X.
Odeschalchi, van Coma, door Innocentius XI. hooft daar van den Hertog van Ceri.
Ottoboni, van Venetien, groot gemaakt door Paus Alexander VIII.
Pignatelli, van Napels, doorlugtig geworden door den nu regeerenden Paus Innocentius XII.
Waar mede blijve/ Mijn Heer/

Einde van den Zeventienden Brief.

AGTIENDE BRIEF.

In welcke eenige *Ceremonien* van het Roomsche Hof, goede *Ordonnantien* in *Politie* en *Justitie*, de Ketteryen van *Gabrielis* en andere, ook nog eenige *Antiquiteiten* en *Epitaphia* werden beschreven.

Geschreven uit Romen, *in* October 1691.

MYN HEER.

IK hebbe in mijnen vorigen een begin gemaakt / van u het voordeel en nutte te beschrijven / dat een Vreemdeling in de Stad Romen kan genieten en wat daar schoons is te zien. Ik sal in desen daar mede voortvaren en u toeschrijven wat dat daar de Regtsgeleerden / Geneesheeren / Schilders / Liefhebbers van de Oudtheden en andere hebben waar te nemen.

Die geene welke haar werk van de Regten maken / die konnen op het Capitolium daar het Raadhuis is / zien op wat wijze onder de Borgers en Wereldtlijcke Personen het Regt wordt bedient / dog de Geestelijke moeten voor de Apostolische Kamer verschijnen / in welke een vremde het pleiten of-te vonnissen vermag te hooren en ook zien hoe dat in de Dataria (van welke eenige Stedehouders of Vicarisen op verscheydene plaatsen Regtsbanken houden / door de Procuratoris daar Expeditionarii genaamt) de Bulle..en en ... werden beslissen ... de nodige bescheiden daar toe afgevaardigt. — Juristen wat die in Romen konnen leeren.

Men kan ook publijkelijk horen op wat wijse de Auditeur van de ... ofte Rota en de Referendarisen van beide de Signaturen, ... de Advocaten van wederzijdts werden geinformeert. De ... la Rota heeft dese zijne benaaminge gekreegen / door ... / aan welcke de twaalf Auditeurs van deselve zitten ... als het binnenwerk van een rad of wiel / of byna als een ... is gemaakt / bestaande uit twaalf ...ffelen / welke in een ... eindigen / soo dat yder Auditeur alleen zit / en sy daar door van malkanderen zijn verscheiden. — Oorspronk van den naam van de Rota Romana.

Dit is als de hoogste Vierschaar van Romen en even als een ... Parlement; het selve bestaat uit twaalf Prelaten, van 't welke een een Duitscher / een een Fransman en twee Spagnaarden moeten zijn / welke door den Keiser ende die Kroonen wer- — Magt van deselve, nevens getal en verdeelinge der

werden genomineert. De overige agt zijn Italianen, en [illegible] van deselve drie Romeinen zijn, een van [illegible], een van Ferrara, een van Venetien, een van [illegible] en [illegible] geboortig. Yder Auditeur in de [illegible] Rota heeft vier [illegible] of Griffiers onder zig, ende den oudsten Auditeur neemt de plaats van President waar.

Natien uit welke die bestaat.

Sy vergaderen in het Apostolische Palais [illegible] en Vrydagen, de tyden [illegible] alwaar uit[illegible] als den Paus in het Paleis van het [illegible] soo geschieden hare vergaderingen in de Cancellarye.

Over wat saken de Rota vonnist.

Dese Rota vonnist by Appel over alle [illegible] in geheel den Kerkelijken Staat werden [illegible] zijn zaak voor dese Vierschaar te winnen, drie [illegible] sententien hebben, als een uitgesproken door de vier eerste Auditeurs, de tweede door de vier volgende, [illegible] de derde [illegible] ste. Daarenboven werd een [illegible] niet te geli[illegible] gedaan, maar zy geven soo veel kennissen, welke [illegible] noemen, als 'er betwiste pointen in het geding zijn, [illegible] die sententien kanmen [illegible] nog door den Paus [illegible] zigtigen, in de censure van [illegible], dat dan als [illegible] quest Civil geschied.

Statie met welke de Rota geopend werd.

Dese [illegible] Vacantie in de eerste [illegible] en de [illegible] werden alsdan, na de laatste zittinge, [illegible] op het middagmaal door den Paus [illegible] in het Apostolische Paleis, daar zyn H. aan yder van haar [illegible] doet geeven, en [illegible] Deken ofte ou[illegible]. Dese Vacantie werd [illegible] den tweeden [illegible], als [illegible] de Rota weder met [illegible] groote pragt werd geopend, want de [illegible] jongste Auditeurs ryden dan op Muil-ezels [illegible] zijnde, na hare bergaderplaatsen, in een [illegible], want alle de Cardinalen, Ambassadeurs en [illegible] daar toe twee Edellieden, geseten op de beste [illegible] stallen, om haar eer aan te doen, by welke [illegible] voegen veele Advocaten, Notarissen of Griffiers, [illegible] andere Practisyns. De andere Auditeurs zijn [illegible] Carossen na het Palais gereden, en als sy nu alle [illegible] doet de jongste Auditeur een seer schoone [illegible] soo als in andere plaatsen gebruikelijk [illegible] Parlement werd geopend. De Auditeurs hebben yder in het [illegible] Doctoren in beide de Regten te maken, alle die [illegible] daar toe bequaam oordeelen te weesen.

Regtsgeleerde hoe die zig te

Wat belangt de Theorie in de Regten, [illegible] zeer tamelijke Professoren in die faculteit. Den [illegible] meus is seer wel ervaren in het Jus Civile, en [illegible]

[illegible]

ſtrata Criminalia uitgegeven / in welke men de zwaarſte ſtraffen der misdadigers / in ſijne kopere platen ſeer net ziet uitgedrukt. Johannes Magliabechi, Broeder van den Bibliothecaris te Florencen, is een der voornaamſte Criminaliſten te Romen, en Aſſeſſor van den Gouverneur, ook Auditeur van de Nunciature in Polen geweeſt / hebbende hope van verder geavanceert te werden. Hy heeft ook door zijn welaangeleyde voorſpraken / menige misdadigers van den ſtrop / galeyen en wippen bevryd. Romen konnen oeffenen.

De Medici houden verſcheide vergaderingen over de Anatomie en andere voorvallende zaken / in welke vele uit de Academia Physico-Mathematica, van den Heer Ciampini mede verſchijnen. Als de Studenten in de Medicijnen / als oppaſſers der kranken / met blauwe linnige rokken bekleed / in het Hoſpitaal van den H. Geeſt ofte andere Gaſthuiſen willen dienen / komen ſy een eerlijk onderhoud genieten / alle de experimenten der Doctoren nevens derſelver euren zien / die haar altijd vertoonen en dagelijks leſſen in de Medicijnen doen moeten. Sy komen oock allerley Chymicalia, en door haar uitgevondene Remedien / ſonder vreeſe van klagten / op de arme lieden gebruiken / waar door ſy dan dikmaals ſubjecten krygen om te ontleeden / en als de ſelve ſulge weder in haar Vaderland komen / konnen zy / voor ſeer ervarene Geneesheeren / doorgaan. Den voornaamſten Medicus in Romen is / buiten allen twijffel / Pioni, * die nu op het Caſteel van St. Angelo gevangen zit / en van welke ik u voorderen breeder beſchreven. Hoe de Medici of Geneesheeren.

Die geene welke tot hem het hoogſte wierd geſteld was Oliva, Lijf-Medicus van den Spaanſchen Ambaſſadeur, doch die heeft zig ook / even als Pioni, bemoeid met het invoeren van Ketterye / geleyd den Heer Gabrielli en andere / waar over hy / tot meer ſekerheid / in de gevangeniſſe van de Inquiſitie wierd gebragt / daar hy / tegens zijn profeſſie / een zelfs-moordenaar wierd / zig doodende door het ſpringen uit een venſter / ſoo als men hem wilde leyden / om tegens andere te werden gehoord. Oliva een voornaam Doctor en Ketter verklaard.

Wat belangt de Ketterye van den Prelaat Gabrielli, beſtond deſelve / volgens het gemeine gerugt / daar in / dat hy ende de ſijne den Joodſchen Godsdienſt / voor alle andere ſtelden en het in eenige Geloofs-punten / ten deelen met de Mahometanen en verdere met de Ongoddiſten hielden / ſoo dat ſy de onſterffelijkheid der Zielen en de opſtandinge loochenden / en met de Saduceen geloofden / poſt mortem nulla voluptas, na de dood geen vermaak / ſy wilden ook niet / dat een nieuweling onder haar aangenomen / Gabrielli en deſſelfs Ketterye.

* *Deſe is in September* 1695. *in het* 79. *jaar ſijns ouderdoms*, *op* St. Angelo *overleden.*

tegens die gronden soude disputeeren. Hy stelde [illegible] / [illegible]
zijne aanhangers / zomwylen plegtelijke te sam[illegible]
vondmaaltijden aan / in welke sy [illegible] eenige [illegible] Ce-
remonien pleegden / offerende aan de Duivel [illegible]
en andere ingredienten, van H[illegible], Reliquien [illegible]
naamde Heilige dingen / deelende [illegible]
van onsen gesegenden Zaligmaker / [illegible]
ke ik door afg[illegible] niet kan verhaalen. [illegible]
veele kinderen levendig hadden opgesneeden / en [illegible]
der het bedryven van eenige plegtelijkheden [illegible]
het Crucifix hadden verkragt / [illegible]
ken van wasch gemaakt / om daar door den [illegible]
Innocentius XI te verhaasten / ten einde een [illegible]
in desselfs plaatse soude komen. Hy [illegible]
den Usurpateur van het Ryk der Joden. [illegible]
ende alle de Heiligen hadden sy mede [illegible]
geven / ook offerhande gepleegt

Hoe deselve is ontdekt geworden.

Dit alles quam te M[illegible] (daar ook de Ketteryen van L[illegible]
ri en Molinos ontdekt zijn) aan den dag / [illegible]
Francisco Linch[illegible] of anders in de wandeling [illegible]
me genaamd / soo als hy van yemand [illegible]
om den Marquis de [illegible] te vermoorden / [illegible]
trapt. Deselve ontdekte in de gevankenisse [illegible]
dese Ketterye ende alle de Medestanders [illegible]
Altanti, den Doctor M[illegible], Oliva, die hy [illegible]
Leeraar te zijn geweest ende de meeste tot [illegible]
gebragt. Nog noemde hy [illegible] natta, [illegible]
Dese wierden alle gevangen / en na afzweeringe [illegible]
altoos / dog andere maar voor tien jaaren [illegible]
weesen. Dog de meeste zijn / door het [illegible]
streng onthaal van de Inq[illegible], in de gevankenisse [illegible]
soo te Milanen als te Romen.

Hoedanig met Gabriëlis is gehandeld.

Wanneer den Prelaat Gabriël hier over [illegible]
te regt gesteld / soo schoof hy dat geheele werk [illegible]
zeide dat Oliva daar van den [illegible] was [illegible]
den / ten minsten niet opentlijk [illegible] de [illegible]
hadde bevonden; Dat hy ook die [illegible]
te hadde gelooft / maar alleen in Campagne [illegible]
teert / om voor een Geleerde te speelen / zijn [illegible]
dat werk te toonen / en te doen zien dat hy [illegible]
wilde / konde beweeren.

Die door den Cardinaal Altieri werd gered.

Dit alles soude evenwel weinig tot zijn [illegible]
holpen / ten ware den ouden Cardinaal Al[illegible]
by den Paus Alexander VIII. op het sluiten van het [illegible]

sy-

zijn Nigte / met Don Marco Ottoboni, onder andere Condition / ook vergiffenisse voor zijn Neef Gabriel hadde bedongen. Hy schreef daar op een seer demoedige en beweeglijke Brief aan den Paus ende de Cardinalen, waar in hy zijn leetweesen betuigde en zeer ootmoedelijck om vergiffenisse en medelyden badt. Dit was van groote uitwerkinge / en daar nevens hield zijn Broeder en verscheide voorname Bloedvrienden / op alle plaetsen daar het voordeel doen konde / gedurigh om versagtinge van zyn straffe aan.

Hier door wierdt hy dan niet gepijnigt / en men liet uyt zijn proces de swaarste beschuldigingen en Enormiteiten, die van hem bekendt gesegt / en tot welcke hy / volgens confessie van zijne Complicen soude hebben gecontribueert. Men gaf ook voor / (immers soo gezegt wierdt) dat hy niet al te wel by zyn verstandt was en daar door zig tot die ongerijmde en absurde discoursen van saken des Godsdienst hadden ingelaten. Hier door dan verkreeg hy de genade dat men hem niet verder condemneerde / als om weder in het publijk / in de Kerke van Minerva, en ook weder in het heel publyck / in de Groote Zaal del St. Officio, het welke dog maar in 't heimelijk geschiede / in de Kamer van den Pater Commissaris, ter presentie van 4 Cardinalen, sonder dat'er de overige Raadsheeren en Assessoren van de Congregatie del St. Officio by waren / af te sweeren.

Verders wierd na verscheide stemmingen besloten / dat hy in eeuwige gevankenisse / in een van de Cellen / van het Klooster van Minerva soude werden opgeslooten / en hem te gelijk alle zijne Geestelijke Beneficien, welke 3000 Scudi jaarlijks bedroegen / nevens het Clerkampt van de Kamer en Protonotario Apostolico Participante, dat aan een ander voor meer dan 100000. ducaten alders is verkogt / wierden ontnomen. Dit oordeel is ter executie gesteld / dog zijn vrienden en verwanten verkregen / in het jaar 1692. door bevel van den Paus Innocentius XII. dat hy op het Kasteel van Perugia is gebragt / onder voorgeven dat daar de lugt beter is / en hy daar door beter van zijn krankzinnigheid soude konnen werden geneesen. Ook is hy niet sonder hope van zig korts weder in vryheidt te zien. Veele zijn over een soo slappen vonnis / in een soo hoogwigtige zaak / van een nimmer zeer Godlose Ketterye ten hoogsten verwonderd geweest / strekkende ook seer different daar van / dog gy hebt hier het waarschijnlijkste verhaal dat men daar van heeft konnen bekomen. Gonadig vonnis over hem geveld.

De Ridders van de Apocalypsis ofte de Openbaringe Johannis, deeden zigh in het jaar 1693. in Romen op / dog hadden seer weinig Navolgers / ook wierd haar geboelen / als zijnde alleen vervuld met dwaasheden / van seer weinige gevolgt. Ridders van de Apocalypsis.

Een

De Moderne Beeldhouderye wijkt voor de aaloude niet.

Ten opzigte van de Schilderye ofte Beeldhouwerye, [illegible] u seggen, dat de hedendaagsche, voor de aaloude niet behoeft te wyken, en tot een voorbeeld daar van verhalen het [illegible] Michael Angelo Buonarota heeft gedaan, om de menschen haare waan, welcke alles aan de aloudheid toeschreeven, te [illegible]. Deselve ging op het land, in een afgesonderde kamer, een [illegible] Beeld van [illegible] maken, sloeg'er een arm af, [illegible] aan den voet zyn naam, begroef het daar na [illegible] liet het daar eenige jaren leggen, ten einde het wat [illegible] de gelyken, wanneer het daar uyt wierd gehaald. [illegible] porde hy eenige gravers aan, dat sy daar ter plaatse [illegible] quamen souden soecken, welcke het selve, op zyn [illegible] desen Jupiter vonden, het welcke onder de Liefhebbers [illegible] men groote vreugde veroorsaakte. Den Paus ging [illegible] met eenige Cardinalen derwaarts, en ontbood, [illegible] aan het Beeld ontbrak, Michael Angelo, [illegible] wel soude derven aannemen, een andere, welcke [illegible] aan het Beeld betamend over ein quam, daar aan [illegible]. Hy gaf tot antwoord dat hy wel een geheel Beeld [illegible] het welke voor dat hy vond ne niet veel soude [illegible]. Als men hem nu, hier op, van vermetelheid [illegible] de, toonde hy zyn naam onder aan den voet [illegible] en bragt den afgehouwenen arm voor den dag, [illegible] hy dit bedrog hadde gepleegt, te weeten om de [illegible] dien te weeren, van het gemeine gevoelen, als of de [illegible] meesters in de Schilderye hadden geweest [illegible] daagsche.

Architectu re der aaloude Romeinen.

[illegible] over de Architectura [illegible] Romen, te vermoeyen, deselve [illegible] lyke Gebouw, het Colisseum, of [illegible] m te bezien, als ook het Theatrum Marcelli, op het [illegible] Princen Savelli haar Paleis en Wooning hebben [illegible] het Pantheon, door Agrippa, ter eeren van [illegible] ende door zyne gedaante a Rotunda genaamd [illegible] men die daar voor staan. De Thermae Diocletiani, [illegible] door de Carthuysers zyn beslagen, verdienen ook [illegible] den, gelijk ook Moles Hadriani, nu Engelburg, [illegible] van Augustus in Campo Martio, van het welke [illegible] ge verdiepingen heeft laten afwerpen, om dat het [illegible] Angelo commandeerde.

Die van de hedensdaagsche.

Wat belangt de hedensdaagsche Architecture, deselve [illegible] te Romen zeer gemaklijk leeren, door dien'er veele Architecten zyn, welke voor geld daar in lessen en onderrigtingen geven, en als men in de gronden van die konst is onderregt, soo kan [illegible]

gemak-

gemakkelijk daar in volmaken / alleen door het besien van seer veel konstige gebouwde Paleisen / voor al dat van Farneze, in het welke alle de regulen der Bouwkonst zijn geobserveert, waarom ook hier onder de Bouwkonstenaars werd gesegt; Lo studio di Medicis; La Galeria Pamfilii; Il Cymbalo Borghese; Non hanno un Palazzo Farneze. Waar mede sy willen zeggen / dat als het Paleis van de Medicis, dat wel na een Studeer kamer gelijkt / dat van Pamphilio, het welke als een lange Galerye is / en dat van Borghese dat na een Clavecimbaal sweemt / in een waren gesmolten / sy nog geen Paleis als dat van Farneze is / souden uitmaken.

Het Paleis Altieri gelijkt wel na een kleine Stad / en is / nevens dat van Pamphilii, Spada, Chigi, Medicis en andere / al voorens in mijne Brieven beschreeven. Onder alle de schoone Kerken kanmen zig niet genoeg verwonderen over de Boukonst en Symmetrie in de St. Pieters Kerk te sien. Den Ridder Carlo Fontana, Pauselijken Architect, heeft in kopere plaaten / alles wat in dat agste wereldswonder te bemercken is / seer net voor oogen gesteld / in een seer groot Boek / daar meer dan tagtigh groote platen in zijn / en Templo Vaticano genaamd werd / dat hy aan den Paus Innocentius XII. heeft opgedragen. * Paleis Altieri en andere.

De naam van desen Architect doet my aan de Fonteinen van Romen gedenken / welke die Stad ten hoogsten vercieren / als die op de Piazza Navona, die alle menschen doet verwonderen / la Barcaccia, il Babuino, de Fonteine Matei by de brugge van [illegible]. Die van St. Pieter in Montorio, is door den Paus Alexander VIII. vernieuwt / soo als uit de Inscriptie te zien is. Fonteinen in Romen.

Die de Musijk in Romen bemind hoeft daar niet eens na te vragen / als hebbende maar seker Boeck te koopen / het welcke aanwijst / op wat dagen en in welke Kerken Feesten werden gevyert / dat altoos voorvalt / wegens de menigte van de Patronen derselve / in welke dan plechtelijk werd gevyerd. Sy seggen dat aangezien het Musijk den Geest tot Godt verheft / sy deselve om die reden / op de Sondagen en ook op andere Feesten [illegible] songen / in de Capittulen, Parochien, en verscheide andere Kloosters. Musijk in Romen.

Van de Roomsche plegtelijkheden handelende / hebbe ik u vergeeten te seggen dat daar bysondere huisen zyn voor de arme Pelgrims hoe die te

* *Gezeide* Fontana *heeft, in het Jaar* 1694. *een discours aan den Paus overgeleverd, wegens het nieuwe Gebouw op* Monte Citorio, *met veele afteekeningen soo wel van aaloude als hedensdaagsche Gerigts-Hoven, en de wyse op welcke men de verscheide Kamers kan by een voegen.*

Romen worden onthaald.

Pelgrims van allerley Natien / die daar in [illegible] komen / als door de Fransen, Hooglandse, Spanjaerts, Engelse, [illegible], Bretons, Switsers, Florentynen, [illegible], [illegible] [illegible] van de Indianen. De Fransen werden in haar huis door [illegible] ontfangen en soo ook de andere in de hare. Gesyde [illegible] gen gemeenlijk een grijs kleed / met een lap leer om den [illegible] dat haar ook de borst bedekt / en hebben een groote [illegible] in haar handen. Ten einde ook de Ketters die [illegible] souden deelachtig zijn / soo als wel ten tyden der eerste [illegible] nen geschiede / welcke haar huisvesten als zy [illegible] dat sy Catholijk waren / soo vraagt men haar eerst [illegible] ke verklaringe of getuigschrift van haar Parochie [illegible] toond hebbende / wasschen de mannen / daar toe [illegible] ten der genoemde Pelgrims, en dierglyke vrouwen [illegible] [illegible].

Vooral in het Gasthuis by Ponto Sisto.

De meeste Pelgrims werden in het Gasthuis by [illegible] ontfangen / aan welke men den ontbijt of een Collatie [illegible] tot dat den tijd des avondmaals komt / het welke [illegible] dagen na malkanderen geeft. Men doet het selve [illegible] Portugeesen en andere verre afgelegene Landaarden [illegible] wen hebben afgesonderde plaatsen / en als zy vertrekken [illegible] men haar de Misse horen en geeft'er eenig reisgeld.

Pelgrims hoe in de goede week onthaald.

In de goede week bevinden zig in dat Gasthuis [illegible] dienstige lieden / die met [illegible] zijn bekleed, Eenige [illegible] be beletten dat'er niet te veel volk binnen komt, andere [illegible] zigtigen de attestatien van de Pelgrims, die [illegible] na [illegible] plaatse daar men die de voeten wascht / [illegible] nesen indien sy bekeerd of gequetst zijn; [illegible] de taaffelen brengen / welke sy yder met den [illegible] postel noemen / wiens schilderye tegens de muur [illegible] opgehangen / in welke sy het middagmaal [illegible].

Mildadigheid der Cardinalen daar ontrent.

De Pelgrims werden dan heerlyker onthaald [illegible] den / door dien de Cardinalen haar tracteeren en [illegible] heid haar pragt doen zien. Om te beletten dat de [illegible] welke komen om het middagmaal te zien / haar niet [illegible] of verdringen / soo is een Balustrade of hekje om de [illegible] maakt / dat daar ontrent vier ofte vijf voeten van [illegible]. Een Priester spreekt den zegen uit en blyft by haar soo [illegible] tyd duurd / en verscheide andere Persoonen beletten [illegible] al te veel gerugts maakt.

Groote menigte van Pelgrims in het Jubeljaar.

In een Jubeljaar, soo als nu in het jaar 1700. [illegible] komen daar dikmaals meer dan 400000 arme Pelgrims, [illegible] dien het gewoonlyke onderhoud daar toe niet genoeg is / [illegible] het overige door den Paus ende de Cardinalen opgeschreven. [illegible]

[illegible]

nige Beelden der Pausen, welke dat hebben gedaan / zijn ook in dat Gasthuis te zien.

De Pausen volhardden ook in de loffelijke gewoonte / die men zegt door den H. Gregorius de Groote ingesteld te wesen / welke ter eeren der twaalf Apostelen, dagelycks aan diergelyck getal Armen het middagmaal deed geeven. Deselve werden door or-dre van den Regent der Pœnitenciers ontfangen / welke die geene uitkiest / die een getuigschrift hebben / van dat sy ter Biegte zijn geweest. Als den Priester die haar het middagmaal doet aan-dissen die ordre heeft ontfangen / soo leest hy hare namen op aan de deur van een der zalen des Vaticaans, binnen welke hy haar doet treeden en kiest / volgens het voorrecht dat hy daar toe heeft / noch een ander uit / die hy met de twaalve laat spijsen. In de zale zijn veel welriekende kruiden. Seker daar toe gestelde die-naar schenckt haar water op de handen / daar na spreekt die Priester den zegen / ziet haar eeten en belet dat zy geen geraas maken. Op het einde des maaltijds spreekt hy de dankseggin-ge en vermaand haar God voor den Paus te bidden. Ik kome we-der tot mijne voorige stoffe.

Pausen go-ven dage-lijks aan 12. Armen het middag-maal.

Den Paus onderhoud twee-en-dertig Musicanten / en als ye-mand van deselve komt te overlijden / doedt den Meester van desselfs Capelle Placcaten op de hoecken der straten aanslaan / door welke hy alle die geene / welcke na desselfs plaats staen te komen geeft de plaats en uer op welke sy sullen hebben te ver-schijnen. Hy doet daar / geassisteert zijnde door des Paus San-gers / alle die geene welke zig aanbieden zingen / en die geven de ledige plaatse aan den bequaamsten / welcke na dat hy vijf-en-twintig jaren heeft gediend / zijn loon trekt sonder daar voor iets te doen.

Musicanten des Paus.

Het Musijk der Pausselijke Zangers verscheelt daar in met de an-dere / dat men daar geen Orgelen of eenige andere Instrumenten hoord / en dat sy niet doen dan liefelijke voiskens zingen. Om dan Ecco ofte wedergalminge der stemmen te hulp te komen / la-ten de Musicanten in de andere Kercken Schabotten of Stella-gien oprechten / daar sy dan al staande zingen. In yder Chour hebben sy een Orgel, van het welcke alleen de Bas werd ge-raerd / het welke de stemmen in een groote eenparigheid houd / terwijl de Gehuwdene of Gelubde den Soprano zingen. Van deselve zijn meer dan honderdt en twintig binnen Romen. Sy zijn daar in groote agtinge / om dat sy de woorden zeer duidelijk uitdrukken / hare stemme fraai verheffen / en seer vermakelyk op de Cadence eindigen.

Onder-scheid tus-schen het Musijk des Paus en an-dere.

De Duitsche Kerck van St. Apollinarius werdt veel om de Musijk besogt. Men hoord daar geduurende de Misse vier ofte vijf-

Beste Mu-sijk te Ro-

sen. De Spaansche Cavalcade op St. Pieters avond [illegible] de Telle met een beurs met goud aan den Paus word [illegible] tot verheffinge van het Leen van Napels. de G[illegible] werken werden aangestoken.

Verheffing ven 'tLeen van Napels-

De verheffinge gaat op dese volgende wijze toe [illegible] het Feest van St. Pieter, begeeft zich den [illegible] Monte Cavallo na [illegible], verzeld met [illegible] ne en talrijke Cavalcade, ‡ Als zijn H. gevolgt [illegible] Sacro Collegio en de [illegible] gen en van het Altaar van St. Pieter [illegible] de Kerk [illegible] / ontfangt hy daar de [illegible] kniel [illegible] nevens de Beurse in welke de [illegible] duizend Ducaten legt / welke hem den A[illegible] jen, uit den naam van den Koning zijn [illegible] gens het Koningrijk van Napels. als van den [illegible] dependerende. Ook ontfangen dat de [illegible] sche kamer / de verdere Leenge deren / [illegible] gehouden zijn deselve te betalen / op straffe van [illegible] tie. Ik heb dese plechtelijkheid zien verrichten [illegible] stabile C[illegible], hoewel het meest door een ext[illegible] bassadeur gesonden / ten dien einde afgesanden.

Prachtige toestel van de Telle met welk dat geschied.

Deze Telle heeft een seer kostelijken [illegible] ter een dek kleed van [illegible] met Goud [illegible] Toom / de Stijg-beugels en Hoef-yzers [illegible] Deselve werd door een Palfrenier geleid / [illegible] meester en een talrijke Cavalcade, [illegible] van den Ambassadeur, die gemeenlijk [illegible] of Pagie's, veertig [illegible], en verscheide [illegible] alle seer kostelijk gekleed. Aan den hals van de Telle [illegible] Beurs met de Wissel brief / welke aan zijn H. [illegible] en aanstonts door een Bankier ofte Wisselaar [illegible] betalen / nog die dag. Na dat den Ambassadeur [illegible] al knielende heeft afgelegt / laat den Paus hem [illegible] hand kussen [illegible] hem te gelijk zijn zegen / [illegible] woord hy aan den Ambassadeur met de volgende [illegible] als ik die uit zijn mond hebbe opgeschreven. [illegible] & Tributum, quod nobis debitum ac debitum, [illegible] rissimo, Carolo II. Hispaniarum Rege, ex [illegible] Cui, quemadmodum & sponsae ejus [illegible] subjecto, Benedictionem nostram Apostolicam [illegible]

‡ *Deze plechtelijkheid geschied somtijds wel voor de* P[illegible] *van* Monte Cavallo, *wanneer de uitnemende hitte den* Paus [illegible] *te gaan.*

mine Paus ✠ &c. Weinig tijds daar na voegde hy daar by; Precamur Deum ut [illegible] sobolem masculam largiri velit. De woorden des Paus in de Nederlandsche Tale overgezet luiden als volgt, Wy ontfangen de gave en [illegible], welke ons gegeven en [illegible] is, van onsen [illegible] lieven Soon, Carel II. Koning van [illegible], aan welke wy, gelyk ook aan zyn allerdoorluchtigste [illegible], en mede aan alle derselver Onderdanen, onsen Apostolischen Zegen geven in de name des Vaders ✠ &c. God [illegible] [illegible] met een mannelyke lyfs-vrucht wil begenadigen.

De [illegible] Bestieringe werd jegenwoordig door den Paus zelf [illegible] genoomen, soo in de algemeene of publijke Vergaderingen welke in zijne jegenwoordigheid werden gehouden, als [illegible] Generale Vicarissen en derselver Vice-[illegible], zijnde [illegible] Cardinalen of Bisschoppen. Alle twee of drie Weken [illegible] Maandags vroeg, een P[illegible] [illegible] werden [illegible], des morgens ten negen uuren, daar in den Paus nevens de Cardinalen verschijnd, Sommige derselve zijn secreet, in welke de Cardinalen werden gemaakt, soo als ik reets hebbe [illegible]. Andere zijn weder publijk, in welke de Hoeden aan de Cardinalen werden gegeven, daar een ygelijk mag bywoonen. [illegible] doen daar ook hare [illegible] als sy eerst aenkomen, en gemeenlijk werden daar alle de zaken verhandeld die den Godsdienst betreffen. Den Paus zit dan [illegible] een [illegible] met een Stole om zijn hals, tot een teken van zyne [illegible]. De Cardinalen zitten aan zijne zyden, bekleed met hare kappen van een violette couleur, [illegible] spreeken al staande, al [illegible] van haare aanneminge, zijnde bloots hoofts, sonder [illegible] daar op te hebben, [illegible] haare handschoenen [illegible]. [illegible] een van dieselve [illegible] terwijlen het [illegible] reets is aangevangen, soo groet hy den Paus in het [illegible] van de Kamer. Daar na keerd hy zich na de Cardinalen, welke opstaan om weder te groeten. De Ambassadeurs der [illegible] Hoven spreken daar met ongedekten hoofde, maar die van [illegible], Bologne en [illegible], op beide haare kni'en leggende. Den [illegible] zelfs is [illegible] verscheyend van dese [illegible], als alleen door onp[illegible]heid. Een vreemdeling mag [illegible] in dieselve gaan en achter de Cardinalen treden, ook veele [illegible]waardige saken hooren, tot die tijd toe dat den Ceremonie meester zegt; Extra omnes; [illegible] alle buiten.

[illegible] Innocentius XI. gaf niemand Audientie, Alexander VIII. aan sommige, doch Innocentius XII des Maandags, aan een ieder. [illegible] met noch twee andere, by Alexander VIII. [illegible] soude komen, vorderde den Ceremonie meester, welke

Roomsche Kerk hoe die werd geregeerd.

Den Schryver heeft Audientie by den Paus.

Eerstelijk dat twee Evangelien werden gesongen / het eene in het Latijn en het andere in het Griekseh / en ten tweeden / dat de Communie op de volgende wijse toegaat. Te weeten dat na het Agnus Dei den Paus van zijn Throon treed / den Cardinaal Diaken van het Evangelie, houd zig aan de zijde van den Epistel, met gevouwene handen / soodanig dat hy het Sacrament en den Paus kan zien / welke aan zijn Throon gekomen zijnde / gaat de Diaken het Sacrament van de Patene (schotel), met een lywaat ofte andere stoffe bedekt / halen / heft het selve driemaals op / in het gezigte van al het volk / aan het midden des Altaars en aan de twee hoeken / en geeft het aan de Onder-Diaken die het den Paus brengt. Onderwijlen dat die dat heeft neemt hy de Kelk / doet deselve plegtelijkheden / brengt die aan den Paus en stelt zig aan desselfs regterhand. Den Paus aanbid onsen Heere onder de twee specien / soo als hem die werden gebragt en communiceert al staande. Daar na geeft hy de Eucharistie aan den Diaken en Onder-Diaken, welke geknield leggen (houdende den Diaken altoos de Kelk) en zy kussen / voor de Hostie te ontfangen / de hand van den Paus, welke den kus des vreedes alleen aan den Diaken geeft. Dit verrigt zijnde neemt den Cardinaal Bisschop, assisteerende by dese plegtelykheid in zijn Casuifel, een goude pijp uit de handen van des Paus Sacristein, en steekt die in den kelk die den Diaken vast houd; Den Paus zet zijn mond aan het ander einde van de pijp en zuigt een gedeelte van het Bloed ons Heeren. De Diaken brengt daar op de kelk weder na den Altaar / suigt ook van dat bloed door deselve pijp / latende het overige voor den Onder-Diaken. Zijn H. communiceert dan alle de andere Cardinalen Diaconen, de Ambassadeurs, Prinsen, Prelaten en andere persoonen die sulks begeeren / waar op hy weder na het Altaar keerd om zijne Misse te voltrekken.

Optellinge der voornaamste Romeinse Geslagten.

Tot besluit van desen Brief sal ik u hier een lijste geven van de voornaamste Geslagten in de Stadt Romen van welcke wel voor het eerste word geagt dat van de Ursini, welkers Hoofd van den eersten Roomschen Baron en Prince van den Throon is. Volgt /

Colonna, van welke het Hoofd erffelijken Constabel van het Koningrijk Napels is / Baron in den eersten rangh onder den Roomschen Adel / Prince van den Throon en Ridder van het Gulde Vlies.

Savelli. welkers Hoofd is den Prince van Albano, Mareschal van het Roomsche Volk / Erf-Gardiaan van het Conclave, en Ridder van het Gulde Vlies.

Conti, van welke het Hoofd is den Hertog van Poli en Prefect van Pausselyke Capelle.

Cesarini. Het Hooft daar van is de [illegible] H. Kerk / en Hertog van Civita [illegible]

Cesi, van welke de eerste is den Hertog van [illegible]

Anguillara, het Hoofd van deselve is een Grave van [illegible] ta.

Cajetani of Gaetani, het Hoofd daar van den [illegible] muretta en van Caserte.

Matei, het Hoofd den Hertog van [illegible]

Sforça, het Hoofd den [illegible] Hertog van [illegible] ten Hertog van Onano.

Volgen de vreemde Geslagten welke sig te [illegible] dergeslagen, en door de Pausen zijn in groot aansien [illegible]

Eerstelijk dat van Bonelli, groot gemaakt door den [illegible] Pius V. van het welcke het hoofd is den Hertog van [illegible]

Buoncompagni, gevorderd door Gregorius XIII. [illegible] tog van Sora, in het Rijk Napels.

Peretti, grootgemaakt door Sixtus V.

Aldobrandini, door Clemens VIII.

Borghese, door Paulus V. het hoofd daar van den [illegible] Salmone en van Rossane, Grande van Spaignien en [illegible] het Gulde Vlies.

Ludovisio, door Gregorius XV. hoofd daar van de [illegible] Pionbino, Grande van Spagnien en Ridder van het [illegible] Vlies.

Barbarini, door Urbanus VIII. hooft den Prince van [illegible] Ridder van het Gulde Vlies.

Pamphilio, door Innocentius X. hoofd [illegible] netto.

Chigi, van Sienna, te Romen bevestigd door [illegible] VII.

Rospigliosi, van Pistoya, door Clemens IX.

Altieri, van Romen, groot gemaakt door [illegible] X.

Odeschalchi, van Coma, door Innocentius XI. [illegible] den Hertog van Ceri.

Ottoboni, van Venetien, groot gemaakt door [illegible] der VIII.

Pignatelli, van Napels, doorlugtig geworden [illegible] geerenden Paus Innocentius XII.

Waar mede blijve / Mijn Heer /

Einde van den Zestienden [illegible]

AGTIENDE BRIEF.

In welcke eenige *Ceremonien* van het Roomsche Hof, goede *Ordonnantien* en *Politie* en *Justitie*, de Ketteryen van *Gaterinis* en andere, ook nog eenige *Antiquiteiten* en *Epitaphia* werden beschreven.

Geschreven uit Romen, *in* October 1691.

MYN HEER.

Ik hebbe in mynen vorigen een begin gemaakt, van u het voordeel en nutte te beschryven, dat een Vreemdeling in de Stad Romen kan genieten en wat daar somtyds is te zien. Ik sal in dezen daar mede voortvaren en u toeschryven wat dat daar de Konstgeleerden, Geneesheeren, Schilders, Liefhebbers van de Oudheden en andere hebben waar te nemen.

Wat belangt die geene welke haar werk van de Regten maken, die konnen op het Capitolium daar het Raadhuis is, zien op wat wyze onder de Borgers en Wereltlijcke Personen het Regt wordt bediend, dog de Geestelijke moeten voor de Apostolische Kamer verschijnen, in welke een yder de het pleiten of te verrigten vermag te hooren en ook zien hoe dat in de Dataria (alwaar eenige Stedehouders of Vicarissen op verscheydene plaatsen Regtbanken houden, daar de Procureurs daar Expeditionen verrigten) de [illegible] en [illegible] werden [illegible] ende de nodige bescheiden daar toe afgevaardigt.

Juristen wat die in Romen konnen leeren.

Men kan ook publijckelijk horen op wat wyse de Auditeur van de Rotelle ofte Rota en de Referendarisen van beide de Signaturen, van de Advocaten van wederzydts werden geinformeert. De Vierschaar la Rota heeft dese zyne benaaminge gekreegen, door dien de [illegible], aan welcke de twaalf Auditeurs van deselve zitten, zyn als het binnenwerk van een rad of wiel, of byna als een sterre is gemaakt, bestaande uit twaalf [illegible], welke in een lichaam eindigen, soo dat yder Auditeur alleen zit, en sy daar door van malkanderen zyn verscheiden.

Oorsprong van den naam van de Rota Romana.

Dit is als de hoogste Vierschaar van Romen en even als een Pauselijk Parlement; het selve bestaat uit twaalf Prelaten, van 't welke een een Duitscher, een een Fransman en twee Spaignaarden moeten zyn, welke door den Keiser ende die Kroonen wer-

Magt van deselve, nevens getal en verdeelinge der

werden genomineert. De overige agt zyn Italianen, en [illegible] van deselve drie Romeinen zyn/ een van Bologna, een van Ferrara, een van Venetien, een van Milanen en [illegible] geboortig. Ider Auditeur in deselve Rota heeft [illegible] of Griffiers onder zig/ en de den oudsten Auditeur neemt de plaats van President waar.

Natien uit welke die bestaat.

Sy vergaderen in het Apostolische Paleis/ alle [illegible] en Vrydagen/ de tyden der vacantie [illegible] uitgesondert. [illegible] als den Paus in het Paleis van het [illegible] verblyf [illegible] soo geschieden hare vergaderingen in de [illegible].

Over wat saken de Rota vonnist.

Dese Rota vonnist by Appel, over alle gedingen welke in [illegible] heel den Kerkelyken Staat werden [illegible]. [illegible] zyn zaak voor dese Vierschaar te winnen/ drie [illegible] sententien hebben/ als een uitgesproken door de [illegible], de tweede door de vier volgende/ [illegible] de derde [illegible] ste. Daarenboven werd een [illegible] niet te [illegible] gedaan/ maar zy geven soo veel [illegible] / welke [illegible] noemen/ als er betwiste [illegible] in het geding zyn/ [illegible] die sententien/ kannen zy [illegible] nog door den [illegible] zigtigen/ in de Signature van gratie, dat dan als [illegible] quest Civil geschied.

Statie met welke de Rota geopend werd.

Dese Regtbank [illegible] Vacantie in de eerste [illegible] en de Rooten werden alsdan/ na de laatste zittinge [illegible] op het middagmaal door den Paus [illegible]/ in het Apostolische Paleis, daar zyn H. [illegible] yder van haar [illegible] doet geeven/ en aan den Deken ofte oudsten [illegible]. Dese Vacantie duurd tot aan den [illegible], als [illegible] de Rota weder met seer groote pragt werd geopend/ [illegible] jongste Auditeurs ryden dan op [illegible] zyde/ na hare vergaderplaatsen/ in een [illegible] want alle de Cardinalen, Ambassadeurs en [illegible] daar toe twee Edellieden/ geseten op de [illegible] stallen/ om haar eer aan te doen/ by [illegible] voegen veele Advocaten, Notarissen of Griffiers, [illegible] andere Prelaten. De andere [illegible] Caroffen na het Paleis gereden/ en als [illegible] doet de jongste Auditeur een seer [illegible] soo als in andere plaatsen geschied [illegible] geopend. De Auditeurs hebben [illegible] Doctoren in beide de Regten te maken/ alle [illegible] daar toe bequaam oordeelen te weesen.

Regtsgeleerde hoe die hig te

Wat belangt de Theorie in de Regten/ [illegible] za tamelyke Professoren in die faculteit. [illegible] mens is seer wel ervaren in het Jus Civile, en heeft [illegible]

[illegible]

Statuta Criminalia uitgegeven / in welke men de zwaarste straffen der misdadigers / in syne kopere platen seer net ziet uitgedrukt. Johannes Magliabechi, Broeder van den Bibliothecarius te Florencen, is een der voornaamste Criminalisten te Romen, en Assessor van den Gouverneur, ook Auditeur van de Nunciature in Keulen geweest, hebbende hope van verder geavanceert te werden. Hy heeft ook door zyn verhandeling legde voorspraken menige misdadigen van den strop / galgen en wippen bevryd.

Romen konnen oeffenen.

De Medici houden verscheide vergaderingen over de Anatomie en andere voorvallende zaken / in welke vele uit de [illegible] Physica Mathematica, van den Heer Ciampini mede verschynen. Als de Studenten in de Medicynen / als oppassers der kranken / met blauwe lange rokken bekleed / in het Hospitaal van den H. Geest ofte andere Gasthuisen willen dienen / kryegen sy een eerlyk onderhoud genieten / alle de experimenten der Doctoren nevens verscheiden curen zien / die seer alles bevinden en dagelyks lessen in de Medicynen doen moeten. Sy konnen oock allerley Chymica, en door haar uitgevondene Remedien / sonder vreese van klagten / op de arme lieden gebruicken / waar door sy dan dikmaals subjecten krygen om te ontleden / en als de selve wedergekeerd in haer Vaderland komen / konnen zy / door seer ervarene Geneesheeren / doorgaan. Den voornaamsten Medicus te Romen is / [illegible] / die nu op het Castel van St. Angelo gevangen zit / en van welke ik u voorderen hebbe geschreven.

Hoe de Medici of Geneesheeren.

Die gene welke na hem het hoogste wierd gesteld was Oliva, Lyfmedicus van den Spaanschen Ambassadeur, doch die heeft zig [illegible] / [illegible] met het invoeren van Ketterye / [illegible] van de Heer [illegible] en andere / waar over hy / tot meer [illegible] / in de gevangenisse van de Inquisitie wierd gebragt / [illegible] / tegens syn professie / een zelfsmoordenaar wierd / zig doodende door het springen uit een venster / soo als men hem [illegible] / om t'eenigs andere te werden gehoord.

Oliva een voornaam Doctor en Ketter verklaard.

Wat belangt de Ketterye van den Prelaat Gabrieli, bestondt deselve / volgens het gemeine gerugt / daar in / dat hy ende de syne den Joodschen Godsdienst / voor alle andere stelden en het in eenige Leer-punten / ten deelen met de Mahometanen en verders met de Ongoddisten hielden / soo dat sy de onsterffelykheid der Zielen en de opstandinge loochenden / en met de Saduceen geloofden / post mortem nulla voluptas, na de dood geen vermaak / sy wilden ook niet / dat een nieuwling onder haar aangenomen /

Gabrieli en desselfs Ketterye.

 tegens

* *Deses is in September 1695. in het 79. jaar syns ouderdoms, op St.* Angelo *overleden.*

tegens die gronden soude disputeeren. Hy stelde [illegible] / [illegible] zyne aanhangers / zomwylen plegtelyke te samenkomsten [illegible] bondmaaltyden aan / in welke sy altoos eenige [illegible] Ceremonien pleegden / offerende aan de Duivel [illegible] en andere ingredienten, van H[illegible], [illegible] naamde Heilige dingen / drinkende [illegible] van onsen gesegenden Zaligmaker / nevens [illegible] die ik door afgrysen niet kan verhaalen. [illegible] veele kinderen levendig hadden opgesneden [illegible] der het bedryven van eenige plegtelykheden [illegible] het Cruicifix hadden verbragt / mede een [illegible] ken van wasch gemaakt / om daar door den [illegible] Innocentius XI te verhaasten / ten einde een [illegible] in desselfs plaatse soude komen. Hy [illegible] den Usurpateur van het Ryk der [illegible]. [illegible] ende alle de Heiligen hadden sy mede [illegible] geven / ook offerhande gepleegt.

Hoe deselve is ontdekt geworden.

Dit alles quam te M[illegible] (waar ook de Ketteryen [illegible] ri en Molinos ontdekt zyn) aan den dag [illegible] door [illegible] Francisco Lincheren of anders in de wandeling [illegible] me genaamd / sin als hy van ymand verwaardt was [illegible] om den Marquis de [illegible]lo te vermoorden / [illegible] trapt. Deselve ontdekte in de gevankenisse [illegible] dese Ketterye ende alle de Medestanders daar van / [illegible] Altieri, den Doctor Madat[illegible], Oliva, die [illegible] Leeraar te zyn geweest ende de meeste tot [illegible] gebragt. Nog noemde hy [illegible] Piquatta, [illegible] Dese wierden alle gevangt / en na afzweering [illegible] altoos / dog andere maar voor [illegible] weesen. Dog de meeste zyn / door het [illegible] streng onthaal van de Inquisitie, in de gevankenisse [illegible] soo te Milanen als te Romen.

Hoedanig met Gabriëli is gehandeld.

Wanneer den Prelaat Gabriel hier over [illegible] te regt gesteld / soo schoof hy dat geheele werk op [illegible] zeide dat Oliva daar van den uitvinder was [illegible] den / ten minsten niet opentlyk als de andere [illegible] hadde bevonden; Dat hy ook die [illegible] te hadde gelooft / maar alleen in Compagnie [illegible] reert / om voor een Geleerde te spelen / [illegible] dat werk te toonen / en te doen zien dat hy [illegible] wilde / konde beweeren.

Die door den Cardinaal Altieri werd gered.

Dit alles soude evenwel weinig tot zyn [illegible] holpen / ten ware den ouden Cardinaal Al[illegible] by den Paus Alexander VIII. op het sluiten van [illegible]

[illegible]

zijn Nigte / met Don Marco Ottoboni, onder andere Conditien / ook vergiffenisse voor zijn Neef Gabriëli hadde bedongen. Hy schreef daar op een seer demoedige en beweeglijke Brief aan den Paus ende de Cardinalen, waar in hy zijn leetweesen betuigde en zeer ootmoedelijck om vergiffenisse en medelijden badt. Dit was van groote uitwerkinge / en daar nevens hield zijn Broeder en verscheide voorname Bloedverwanten / op alle plaetsen daar het voordeel doen konde / gedurigh om versachtinge van zijn straffe aan.

[illegible] wierdt hy dan niet gepijnigt / en men liet uyt zijn proces de zwaarste beschuldigingen en Enormiteiten, die van hem waren gehoort / en tot welcke hy / volgens confessie van zijne Complices soude hebben gecontribueert. Men gaf oock voor / (immers so gezegt wierdt) dat hy niet al te wel by zijn verstandt was en daar door zig tot die ontervijnde en absurde discoursen van saken des Godsdienst hadden ingelaten. Hier door dan verkreeg hy de genade dat men hem niet verder condemneerde / als om weder in het publijk / in de Kerke van Minerva, en ook weder in het heel publijck / in de Groote Zaal del St. Officio, 't welcke dog maar in 't heimelijk geschiede / in de Kamer van den Pater Commissaris, ter presentie van 4 Cardinalen, sonder dat er de overige Raadsheeren en Assessoren van de Congregatie del St. Officio by waren / af te sweeren.

[illegible] wierd na verscheide stemmingen besloten / dat hy in eeuwige gevankenisse / in een van de Cellen / van het Klooster van Minerva [illegible] soude werden opgesloten / en hem te gelijk alle zijne Geestelijke Beneficien, welke 3000. Scudi jaarlijks bedroegen / nevens het Clerkampt van de Kamer en Protonotario Apostolico Participanti, dat aan een ander voor meer dan 10000. [illegible]lders is verkogt / wierden ontnomen. Dit oordeel is ter executie gestelt / dog zijn vrienden en verwanten verkregen / in het jaar 1692. door bevel van den Paus Innocentius XII. dat hy op het Kasteel van Perugia is gebragt / onder voorgeven dat daar de lugt beter is / en hy daar door beter van zijn krankzinnigheid soude konnen werden genesen. Ook is hy niet sonder hope van zig haast weder in vryheidt te zien. Veele zijn over een so slappen vonnis / in een soo hoogwigtige zaak / van een nieuwe zeer Godlose Ketterye ten hoogsten verwonderd geweest / sprekende ook seer different daar van / dog gy hebt hier het waarschijnlijkste verhaal dat men daar van heeft konnen bekomen.

Gonadig vonnis over hem geveld.

De Ridders van de Apocalypsis ofte de Openbaringe Johannis, deeden zigh in het jaar 1693. in Romen op / dog hadden seer weinig Navolgers / ook wierd haar gevoelen / als zijnde alleen vervuld met dwaasheden / van seer weinige gevolgt.

Ridders van de Apocalypsis.

Een

De Moderne Beeld-houderye wijkt voor de aaloude niet.

Ten opsigte van de Schilderye offe Beeldhou[illegible] u seggen / dat de hedensdaagsche / voor de aaloude niet [illegible] te wijken / en tot een voorbeeld daar van verhalen het [illegible] chael Angelo [illegible] Rosa heeft gedaan / om de [illegible] waan / welche alles aan de [illegible] Deselve ging op het land / in een [illegible] [illegible] van [illegible] maanden / sloeg'er een [illegible] aan den voet zijn naam / begroef het daar [illegible] liet het daar eenige jaren leggen / ten einde het wel [illegible] de gelijken / wanneer het daar uyt wierd gehaald. [illegible] porde hy eenige gravers aan / dat sy daar ter [illegible] [illegible] souden soeken / welke het selve / op [illegible] desen Jagder vonden / het welke onder de Liefhebbers [illegible] [illegible] groote vreugde veroorsaakte. Den [illegible] eenige [illegible] derwaarts / en ontbood / [illegible] aan het Beeld ontbrak / Michael Angelo, [illegible] wel soude derven aanneemen / een andere / [illegible] aan het Beeld [illegible] een quam / [illegible] gaf tot antwoord dat hy wel een geheel Beeld [illegible] het welke voor dat [illegible] niet veel soude [illegible] lien. Alsmen hem nu / hier op / van [illegible] de / vond sy zijn naam onder aan den voet [illegible] en [illegible] den afgebrooken arm voor den dag / [illegible] hy [illegible] hadde [illegible] / te weeten [illegible] [illegible] van het gemeene gevoelen / [illegible] meesters in de [illegible] hadden geweest / van [illegible] daagsche.

Architectu-re der aal-oude Ro-meinen.

Heeft ymand lust om zich over de [illegible] Romen, te verwonderen / deselve [illegible] lijke Gebouw / het Colisæum, of [illegible] [illegible] te bezien / als ook het Theatrum Marcelli, [illegible] Princen Savelli haar Palais en Wooning [illegible] het Pantheon, door Agrippa, ter eeren van alle de [illegible] ende door zijne gedaante la Rotunda genaamd [illegible] [illegible] die daar voor staan. De Therm[illegible] door de Carthuisers zijn beslagen / [illegible] den / gelijk ook Moles Hadriani, nu [illegible] van Augustus in Campo Marzo, van het welke [illegible] ge verdiepingen heeft laten afwerpen / om dat [illegible] Angelo commandeerde.

Die van de hedens-daagsche.

Wat belangt de hedensdaagsche Architecture, deselve [illegible] Romen zeer gemakkelijk leeren / door dien'er [illegible] welke voor geld daar in lessen en onderrigtingen [illegible] men in de gronden van die konst is onderrigt / [illegible]

g[illegible]

gemakkelijk daar in volmaken / alleen door het besien van seer veel konstige gebouwde Paleissen / door al dat van Farneze, in het welke alle de regulen der Bouwkonst zijn geobserveert, waarom ook hier onder de Bouwkonstenaars werd gesegt; Lo studio di Medicis; La Galeria Pamfilii; Il Cymbalo Borghese; Non [illegible]no un Palazzo Farneze. Waar mede sy willen zeggen / dat als het Paleis van de Medicis, dat wel na een Studeer kamer gelijkt / dat van Pamphilio, het welke als een lange Galerye is / en dat van Borghese dat na een Clavecimbaal sweemt / in een [illegible] gesmolten / sy dog geen Paleis als dat van Farneze is / [illegible] uitmaken.

Het Paleis Altieri gelijkt wel na een kleine Stad / en is / nevens dat van Pamphilii, Spada, Chigi, Medicis en andere / alreeds in mijne Brieven beschreeden. Onder alle de schoone Kerken kanmen zig niet genoeg verwonderen over de Boukonst en Symmetrie in de St. Pieters Kerk te sien. Den Ridder Carlo Fontana, Pauselijken Architect, heeft in kopere plaaten / alles wat in dat agste wereldswonder te bemerkken is / seer net door [illegible] gestelt / in een seer groot Boek / daar meer dan tagtigh [illegible]e platen in zijn / en Templo Vaticano genaamd werd / dat hy aan den Paus Innocentius XII. heeft opgedragen. *

Paleis Altieri en andere.

Den naam van desen Architect doet my aan de Fonteinen van Romen gedenken / welke die Stad ten hoogsten vercieren / als [illegible] op de Piazza Navona, die alle menschen doet verwonderen / [illegible]acia, il Babuino, de Fonteine [illegible] by de brugge van [illegible]. Die van St. Pieter in Montorio, is door den Paus Alexander VIII. vernieuwt / soo als uit de Inscriptie te zien is.

Fonteinen in Romen.

Die de Musyk in Romen bemind hoeft daar niet eens na te [illegible] / als hy kruiende maar seker Boeck te koopen / het welke [illegible] / op wat dagen en in welke Kerken Feesten werden gevyert / dat altoos voorvalt / wegens de menigte van de Patroonen derselve / in welke dan plechtelijk werd gevyerd. Sy seggen dat aangezien het Musyk den Geest tot Godt verheft / sy [illegible] om die reden / op de Sondagen en ook op andere Feesten [illegible] singen / in de Capittulen, Parochien, en verscheide andere Kloosters.

Musijk in Romen.

Van de Roomsche plegtelijkheden handelende / hebbe ik u vergeten te seggen dat daar bysondere huisen zijn voor de arme Pelgrims

Pelgrims hoe die te

* *Gezeide* Fontana *heeft, in het Jaar* 1694. *een discours aan den Paus overgeleverd, wegens het nieuwe Gebouw op* Monte Citorio, *met veele aftekeningen soo wel van aaloude als hedendaagsche Gerigts-Hoven, en de wijze op welcke men de verscheide Kamers kan by een voegen.*

nige Beelden der Pausen, welke dat hebben gedaan / zijn ook in dat Gasthuis te zien.

De Pausen volhardden ook in de loffelijke gewoonte / die men zegt door den H. Gregorius de Groote ingesteld te wesen / welke ter eeren der twaalf Apostelen, dagelijks aan diergelijk getal Armen het middagmaal deed geeven. Deselve werden door order van den Regent der Pœnitenciers ontfangen / welke die geene uitleest / die een getuigschrift hebben / van dat sy ter Biegte zijn geweest. Als den Priester die haar het middagmaal doet aanbissen die order heeft ontfangen / soo leest hy hare namen op aan de deur van een der zalen des Vaticaans, binnen welke hy haar doet treeden en kiest / volgens het voorrecht dat hy daar toe heeft / nog een ander uit / die hy met de twaalve laat spijsen. In de zale zijn veel welriekende kruiden. Seker daar toe gestelde dienaar schenkt haar water op de handen / daar na spreekt die Priester den zegen / ziet haar eeten en belet dat zy geen geraas maaken. Op het einde des maaltijds spreekt hy de dankseggingen en beveeld haar God voor den Paus te bidden. Ik kome weder tot mijne voorige stoffe.

Pausen geven dagelijks aan 12. Armen het middagmaal.

Den Paus onderhoud twee-en-dertig Musicanten / en als yemand van deselve komt te overlijden / doedt den Meester van deselfs Capelle Placcaten op de hoecken der straten aanslaan / door welke hy alle die geene / welche na deselfs plaats staen te komen geeft de plaats en uer op welke sy sullen hebben te verschijnen. Hy doet daar / geassisteert zijnde door des Paus Sangers / alle die geene welke zig aanbieden singen / en die geven de ledige plaatse aan den bequaamsten / welcke na dat hy vijfentwintig jaren heeft gediend / zijn loon trekt sonder daar voor iets te doen.

Musicanten des Paus.

Het Musijk der Pausselijke Zangers verscheelt daar in met de andere / dat men daar geen Orgelen of eenige andere Instrumenten hoord / en dat sy niet doen dan liestijke voiskens zingen. Om den Echo ofte wedergalminge der stemmen te hulp te komen / laten de Musicanten in de andere Kerken Schavotten of Stellagien oprigten / daar sy dan al staande zingen. In yder Choor hebben sy een Orgel, van het welcke alleen de Bas werd geroerd / het welke de stemmen in een groote eenparigheid houd / terwijl de Gesnedene of Gelubde den Superius zingen. Van deselve zijn meer dan honderdt en twintig binnen Romen. Sy zijn daar in groote agtinge / om dat sy de woorden zeer duidelijk uitdrukken / hare stemme fraai verheffen / en seer vermakelijk op de Cadence eindigen.

Onderscheid tusschen het Musijk des Paus en andere.

De Duitsche Kerck van St. Apollinarius werdt veel om de Musijk besogt. Men hoord daar gedurende de Misse vier ofte vijf-

Beste Musijk te Romen.

men in de Kerk van St. Apollinarius. vijfmaal zingen / en onderwijlen Harpen, Theorben, Lauten, Violons en andere Instrumenten speelen. Na de [illegible] zingen sy een Motet, ter eeren van de gelukzalige zielen / en wel den ook te gelijk de straffen der verdoemden / [illegible] tot den dienst Gods op te wekken / en te [illegible] de Schriftuur te doen overeenkomen.

Sorge over de Musijk gedragen. Seker Cardinaal maakt zijn werck om te [illegible] Musicanten, in de Kerken [illegible] Wereldsche woorden [illegible] de Speellieden op haare Instrumenten ook [illegible] dingen speelen. Indien hy sulks bevind steld hy [illegible] gens / en ter plaatse daar de meenigte des volks [illegible] rugt of disordre verwekt / verbied hy de Musijk.

Plaatse op welke het selve te horen is. By den Prior de Angelis werd alle Maandag / [illegible] Abbati dr Spagna, op de Longara, yder dag [illegible] gehouden. Ook laat den Keiserlijken Gesant zijne [illegible] Spaanssen Ambassadeur zijne Giorgina ende den [illegible] ciano zijn Theresa, met verscheide Sangers en [illegible] alle avond een Concert houden / daar men dan ook [illegible] lijk aan een goed onderhoud ofte conversatie kan [illegible] de Ambassadeurs van Spaignien, Ferrara en Bologna, [illegible] toginnen Marescotti, Lauri, Strozzi, werden dag[illegible] ringen gehouden / in welcke een vremdeling / die [illegible] ste figuur maakt / seer wel werdt ontfangen / ooch [illegible] deselve niet op een soo ingetogene wijze / als wel in [illegible] den in Italien.

Wandelingen in en ontrent Romen. Die zig door wandelingen / op een eerlijke wijze / [illegible] men wil diverteeren, kan dagelijks in [illegible] Wijngaarden of Vignes noemen / gaan / in welcke [illegible] aanmerkelijks / dat tot de historie van het oud ofte nieuwe [illegible] diend / vind en leest. Als by voorbeeld / Villa [illegible] vol Satuën, Schilderyen / Half-uitgehouwen [illegible] ven, Allées, Fonteinen / Bloemen / &c. dat ik [illegible] ten daar iets van te melden. De vriendelijcke [illegible] aan de deur staat uitgehouwen ; EXTE[illegible] GIS PARANTUR QUAM HERO ; D[illegible] Vreemdelingen gemaackt dan voor den Heer zelve ; [illegible] Warande en het geene daar verders vermakelijk [illegible] heeft my dikmaals derwaarts doen komen. Den [illegible] Tuin, en die van Monte Cavallo, nevens Tivoli, [illegible], Villa Pamphilia, Montalta, Ludovisia, Matei, [illegible] dere / hebbe ik u voordesen beschreven.

Seldsaamheden en antiquiteiten. In Villa Corsina, daar men nu sterk graaft / [illegible] Antiquiteiten gevonden. In Villa Medicea, op den [illegible] cius, is een Ægyptische Pyramide, ooch ziet men daar de Fabel

van Niobe, welke in steen veranderde / sijnde soo schoon verbeeld / dat men de gesteltenissen des gemoeds / in de steenen selve ziet. ten in en omtrent Romen.

Die lust heeft tot het besigtigen van Tapijten en kostelijcken huisraad / die moet zig aangeven by de Huisbewaarders van de Paleisen Borghese, Colonna, Chigi, Altieri, Barbarini, Altieri, &c. Tapijten.

De Liefhebbers van oude en nieuwe Inscriptien en Grafschriften / vinden deselve doorgaans langs de straten / soo dat sy niet uit konnen gaan sonder deselve aan te treffen / dog voor al in de Kerken / uit welke sy de daden der Doorlugtige Mannen / ende de Geslagtrekeningen seer gemacklijk konnen leeren. In de Kerk van Santa Maria de Consolatione is een gedenkteeken van zekere Vrouwe Antonia genaamt / welke door haar uiterste wille hadde bevolen / datmen haar lijck soude opsnyden / en haar gedarmte / ten dienste der Doctoren, in ordre stellen. In de Kerke van St. Benedictus in Piscinula, zietmen een aaloude steen / op welcke de volgende woorden staan ; SI QUIS ARAM HANC LÆSERIT, HABEAT GENIUM IRATUM P. R. ET NUMINA DIVORUM. Een ander opschrift by den Toorn van St. Pancratius, segt op het laatste van zyne overleesene vrienden ; OLLAM EJUS SI QUIS VIOLAVERIT AD INFEROS NON RECIPIATUR. Diergelyke opschriften vindtmen selfs van de Christenen / die wel by bedreigingen van een vloeck verboden / als by voorbeelt ; QUI HIC MINXERIT AUT CACCARIT, HABEAT DEOS SUPEROS ET INFEROS IRATOS, ULTIMUS SUORUM MORIETUR ET SIT ALIENUS A REGNO DEI. Een andere Inscriptie zegt ; QUISQUIS HOC SUSTULERIT AUT LÆSERIT, MALE PEREAT, INSEPULTUS JACEAT, NON RESURGAT, CUM JUDA PARTEM HABEAT. Inscriptie en seldsame Grafschriften.

Men ziet in Tacitus, Suetonius, Livius en andere / dat die geene welke in haar jonge jaren stierven / de Goden als vloekten. Diergelijke hebbe ik hier ook ettelijke gevonden. In het Cabinet van den Heer Lando, daar in ooch veele nauwkeurige Instrumenten / met welke men de Martelaars plagt te pijnigen en andere seldsaamheden / nevens veele aaloude steenen en Inscriptien zijn, vindmen'er een / in het welke de Ouders zig beklagende wegens het te vroeg overlijden van een Soontjen van vijf jaren / met de volgende woorden haar smerte te kennen geven. Lasterlijke Grafschriften.

DIS INIQUIS QUIS RAPUERUNT ANIMULAM TUAM.

In het Huis Dei Porcarti, staat de volgende vloek op een steen gehouwen / nevens het Beeld van een Vrouwmensch dat haare handen ten Hemel heft / PROCOPE MANUS LEVO CONTRA DEUM QUI ME INNOCENTEM SUSTULIT. ÆTAT. ANNO XX.

Op hebt door mijnen Brief uit Florencen geschreven / gesien / dat de Inwoonders van die Stad de Italiaansche taal en de beste wijse schrijven / ook de aangenaamste uitdrukkingen hebben / dog dat haar uitspraak niet deugt. Het schijnt haar als [illegible] gelijk de letter C te pronunticeeren, en gebruiken sy in plaatse van deselve een H. De G wil ook niet wel uit haar mond komen / en zeggen sy in plaatse van il Grand Duca di Toscana, [illegible] Duka du Tosana. Ook komen daar de boerluiden de [illegible] gen met het volgende compliment aan boord; [illegible], doanda hate hossa, abbiamo bei avalli, belle [illegible], in plaats van te zeggen; Signor Cavaliero [illegible] habbiamo belli Cavalli, belli Calesse, &c. Seker [illegible] met dese pronunciatie spottende / heeft op het Graf van [illegible] Florentijn, in de Kerk uitgegehouwen; DEFUNCTUS PRIDIE HALENDAS HULII.

Weder van de Medalien en waar die te bekomen zijn.

Ik moet u nog iets van de Medalien zeggen / als dat [illegible] welke daar lust toe heeft / hier verscheidene [illegible] den / welke daar van seer wel voorzien zyn / onder anderen die van de Cardinalen Carpegna en Chigi, nog dat in het Paleis Dei Mazarini, dat van den beleefden Hertogh Don Jean [illegible] Stigmati, van den Prelaat Ciampini, den Ridder del Pozzo, Falconieri, ook by de Antiquarii Pietro Rossini en den Heer le Pere en veele andere private Persoonen / die daar mede handelen. Men moet evenwel seer voorzigtig met haar om gaan / door dien sy de allerdoorslepentste Medalisten konnen bedriegen / door het net nagieten van de oude Medalien, vindende sy daar door middel om nagebootste voor de regte / de vremdelingen aan te smeeren.

Nieuwe Medalien en alle Pauselijke munte.

De nieuwe Medaliën en alle Pauslijke Munten / kan men in de straat Dei Coronari bekomen / by Monsr Amerani van Hamburg ende andere Medalie snijders. Dog die van alle dese dingen te regt wil werden onderrigt en zijn tijdt met vermaak in Romen passeeren / die moet zig addresseeren aan de naaukeurige en ervarene Heer Wartis, welke veele voorname Heeren in de Italiaansche spraak ende de Antiquiteiten lessen geeft / ook alle go de onderrigtingen en lessen kan geven.

Generale lessen te Romen nodig.

Eindelijk om hier veel te profiteeren, moet men het Romeinsche spreekwoord wel onthouden / het welke segt dat daar drie T. nodig zijn; te weten / Tempo, Testa, Testoni, Tyd / Verstand / Gelt.

Gelt.